

การศึกษารูปแบบและคติประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็ก

นางสาววิษุตา วุฒาพิศย์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์

ภาควิชาโบราณคดี

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

พ.ศ. 2527

A STUDY ON STYLE AND CONCEPT OF SANGKALOK FIGURINES

Vijjuta Vudhadya

A Thesis Submitted in Partial Fulfilment
of the Requirements for the Degree

MASTER OF ARTS

Department of Archaeology

Graduate School

SILPAKORN UNIVERSITY

1984

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

อนุมัติโทณบัณฑิต

เรื่อง การศึกษารูปแบบและคคิของประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็ก

เสนอโดย นางสาว วิชชดา วุฒาพิทย

ควบคุมโดย ศาสตราจารย์ ชิน อยู่ดี

เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต
สาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

.....^{๐๑๗}.....๑๗.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ผาสุข อินทรารุณ)
วันที่ ๒๒ เดือน ๗ พ.ศ. ๒๕๒๗

.....^{๐๑๗}.....กรรมการ.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สิ้นชัย กระบวนแสง)
.....๒๒ / ๗.๑. / ๒๕๒๗

.....^{๐๑๗}.....กรรมการ.....
(อาจารย์ ฅนุฎภัทร จันทวิช)
.....๒๒ / ๗.๑. / ๒๕๒๗

.....^{๐๑๗}.....
(รองศาสตราจารย์ ไชศรี ศรีอรุณ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
วันที่ ๒๒ เดือน ๗ พ.ศ. ๒๕๒๗

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การศึกษารูปแบบและคติประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็ก
ชื่อนักศึกษา	นางสาว วิชชุดา วุฒาพิศย์
สาขาวิชา	โบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์
ภาควิชา	โบราณคดี
ปีการศึกษา	2527

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและคติประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็ก โดยใช้ข้อมูลจากประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็ก ที่เก็บรักษาและจัดแสดง ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ 6 แห่ง และจากประติมากรรมขนาดเล็กที่มีปรากฏพิมพ์อยู่ในหนังสือเกี่ยวกับเครื่องสังคโลกสุโขทัย การศึกษาแบ่งประเภทของประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็ก ตามลักษณะรูปแบบและหน้าที่การใช้งาน คือ ประเภทประติมากรรมลอยตัวขนาดเล็ก และประเภทประติมากรรมขนาดเล็กที่ใช้เป็นเครื่องใช้ ผลของการศึกษาทำให้ทราบว่า รูปของประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กมีอิทธิพลรูปแบบของเครื่องเคลือบเงินและของขอมเป็นแบบอย่าง โดยเฉพาะเครื่องเคลือบเงินมีอิทธิพลเป็นอย่างมาก ส่วนคติได้รับอิทธิพลทั้งคติอินเดียและจีน ทั้งประติมากรรมลอยตัวขนาดเล็กและประติมากรรมขนาดเล็กที่ใช้เป็นเครื่องใช้ ส่วนใหญ่จะเกี่ยวเนื่องกับคติทางศาสนา ไม่ว่าจะเป็นพุทธศาสนา ศาสนาฮินดู และความเชื่อทางไสยศาสตร์ ส่วนที่เหลือทั้งหมดใช้ในพิธีทางศาสนา หรือพิธีกรรม และเกี่ยวข้องกับเครื่องใช้ในครัวเรือน ประการสุดท้ายที่สำคัญยังสะท้อนชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสมัยสุโขทัยอีกด้วย

กติการวมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากทุนบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร และทุนอุดหนุนการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ จึงขอขอบพระคุณมาไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

การเขียนวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ผู้เขียนได้รับความกรุณาช่วยเหลือจากหลายท่าน ผู้เขียนจึงขอกล่าวานามเพื่อเป็นการขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ศาสตราจารย์ ชิน อยู่ดี ผู้เชี่ยวชาญทางด้านโบราณคดี ที่ได้รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาและกรุณาให้คำแนะนำ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ผาสุข อินทรารุช อาจารย์ประจำภาควิชาโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ได้ให้คำแนะนำแนวทางการเขียนวิทยานิพนธ์

นอกจากนี้ขอขอบคุณบรรดาผู้ที่ได้ช่วยเหลือในการถ่ายภาพโบราณวัตถุที่นำมาศึกษาวิจัยทุกท่าน

ขอขอบคุณนางสาว ธิดา มิตรกุล นักศึกษาระดับปริญญาโท แห่งภาควิชาโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ได้ช่วยเหลือตั้งแต่ต้นจนถึงขั้นสุดท้าย

ขอขอบคุณอีกหลายท่านที่มีได้ออกนามในที่นี้ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจแก่ผู้เขียนตลอดมา

ผู้ที่มีพระคุณทั้งหมดที่ผู้เขียนได้กล่าวมาแล้วนั้น ผู้เขียนขอบขอบพระคุณทุกท่านไว้ ณ ที่นี้อีกครั้งหนึ่ง

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ.....	ม
ABSTRACT.....	ง
กิติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ณ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความสำคัญของการวิจัย.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	1
ขอบเขตของการวิจัย.....	1
แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย.....	2
วิธีการดำเนินการวิจัย.....	2
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	3
2 ประติมากรรมดินเผาขนาดเล็กที่พบในประเทศไทย.....	4
ประติมากรรมดินเผาขนาดเล็กสมัยก่อนประวัติศาสตร์.....	4
ประติมากรรมดินเผาขนาดเล็กสมัยประวัติศาสตร์.....	5
3 ประวัติความเป็นมาของประติมากรรมสิ่งคโลกขนาดเล็ก.....	10
ความหมายทั่วไปของเครื่องสิ่งคโลก.....	10
ที่มาของคำว่า "สิ่งคโลก".....	10
ประวัติความเป็นมาและอายุ.....	11
การส่งเครื่องสิ่งคโลกเป็นสินค้าออก.....	12
สาเหตุการเสื่อมเครื่องสิ่งคโลก.....	14
การสิ้นสุดการผลิตเครื่องสิ่งคโลก.....	14

ประเภทของเครื่องสังคโลก.....	15
แหล่งผลิตเครื่องสังคโลกของสุโขทัย.....	15
เตาเผาเครื่องสังคโลก.....	17
กรรมวิธีและขั้นตอนการผลิตประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็ก.....	18
ชนิดของประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็ก.....	19
4 รูปแบบและประเภทของประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็ก.....	26
ประเภทประติมากรรมลอยตัวขนาดเล็ก.....	27
รูปคน.....	27
รูปคนกับสัตว์.....	36
รูปสัตว์.....	40
ประเภทประติมากรรมขนาดเล็กที่เป็นเครื่องใช้.....	46
กุดตีหรือกุดตี.....	46
ชวคหยาคน้ำ.....	57
คนโศ.....	63
กระปุก.....	64
คลับ.....	64
ตะเกียง.....	73
ตุ๊กตารูปคนสองมือทูนพานะไว้บนศีรษะ.....	75
กระดางรูป.....	75
ตุ๊กตารูปคนและสัตว์เจาะรู.....	75
นกหวีด.....	76
จุดปิดขวดรูปเทวดาสาวหน้า.....	76
หมากruk.....	76
5 ถติความมุ่งหมายการผลิตประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็ก.....	78
ประเภทประติมากรรมลอยตัวขนาดเล็ก.....	78

	หน้า
เกี่ยวเนื่องในความเชื่อทางศาสนา.....	78
เกี่ยวเนื่องในความเชื่อต่อภูตผีโสมมศาสตร์และประเพณีนิยม... ..	79
เกี่ยวเนื่องชีวิตความเป็นอยู่.....	86
ประเภทประติมากรรมขนาดเล็กที่เป็นเครื่องใช้.....	88
6 บทสรุป.....	94
บรรณานุกรม.....	99
ประวัติการศึกษา.....	105

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 แผนที่แสดงเตาเผาและโบราณสถานต่าง ๆ	106
2 แผนที่แสดงศูนย์กลางของเครื่องเคลือบ	107
3 แผนที่แสดงที่ตั้งเตาเผาสังคโลกเมืองเก่า	108
4 แผนที่แสดงที่ตั้งเตาเผาสังคโลกเมืองศรีสัชชนาลัย	109
5 แผนที่เตาเผาสังคโลกเมืองศรีสัชชนาลัย	110
6 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปผู้หญิงนั่งพับเพียบถือพัด	111
7 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปผู้หญิงนั่งชันเข่าขวา	111
8 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปผู้หญิงนั่งขัดสมาธิ	112
9 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปผู้หญิงนั่งพนมมืออัญชลี	112
10 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปผู้หญิงยกมือทั้งสองเปิดปาก	113
11 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปผู้หญิงเปลือยอก	113
12 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปผู้หญิงถือคล้ายดอกบัว	114
13 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปผู้หญิงอุ้มเด็ก	114
14 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปผู้หญิงอุ้มเด็ก	115
15 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปผู้หญิงอุ้มเด็ก	115
16 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปผู้หญิงอุ้มเด็ก	116
17 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปผู้หญิงอุ้มเด็ก	116
18 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปผู้หญิงอุ้มเด็ก	117
19 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปผู้หญิงอุ้มเด็ก	117
20 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปผู้หญิงอุ้มเด็ก	118
21 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปผู้หญิงอุ้มเด็ก	118
22 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปผู้หญิงอุ้มเด็ก	119

ภาพที่	หน้า
23 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปผู้หญิงอุ้มเด็ก.....	119
24 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปผู้หญิงอุ้มเด็ก.....	120
25 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปผู้หญิงอุ้มเด็ก.....	120
26 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปผู้หญิงอุ้มเด็ก.....	121
27 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปผู้หญิงอุ้มเด็ก.....	121
28 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปผู้หญิงอุ้มเด็ก.....	122
29 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปผู้หญิงอุ้มเด็ก.....	122
30 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปผู้หญิงหรือผู้ชาย 2 คน.....	123
31 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปหัวตุ๊กตาผู้หญิง.....	123
32 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปหัวตุ๊กตาผู้หญิง.....	124
33 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปผู้ชายนั่งชันเข่า.....	124
34 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปผู้ชายนั่งชันเข่าขวา.....	125
35 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปผู้ชายนั่งพับเพียบ.....	125
36 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปผู้ชายนั่งถือขลุ่ย.....	126
37 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปผู้ชายนั่งขัดสมาธิ.....	126
38 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปผู้ชายนั่งถือฉมไฟ.....	127
39 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปผู้ชายนั่งคุกเข่า.....	127-
40 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปผู้ชายนั่งพับเพียบ.....	128
41 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปเขียน.....	128
42 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปผู้ชายนั่งชันเข่า.....	129
43 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปผู้ชายนั่งชันเข่า.....	129
44 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปผู้ชายนั่งคุกเข่า.....	130
45 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปเทพนม.....	130
46 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปตุ๊กตา.....	131

47	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุผู้ชายอมหมาก.....	131
48	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุผู้ชายอยู่ในท่าร้ายรำ.....	132
49	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุพระหรือพราหมณ์.....	132
50	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุผู้ชายไว้หนวด.....	133
51	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุพระสงฆ์.....	133
52	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุผู้ชายอุ้มเด็ก.....	134
53	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุผู้ชายประคองเด็ก.....	134
54	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุผู้ชาย 2 คน.....	135
55	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุผู้ชาย 2 คน.....	135
56	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุผู้ชาย 2 คน.....	136
57	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุผู้ชาย 2 คน.....	136
58	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุผู้ชาย 2 คน.....	137
59	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุผู้ชาย 2 คน.....	137
60	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุเรือพายมีคนนั่งพายสองคน.....	138
61	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุทหารจตุรงคบาท.....	138
62	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุเพียรพระพุทธรูป.....	139
63	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุหัวตุ๊กตาผู้ชาย.....	139
64	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุหัวตุ๊กตาผู้ชาย.....	140
65	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุหัวตุ๊กตาผู้ชาย.....	140
66	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุพระยะพราหมณ์.....	141
67	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุหัวตุ๊กตาผู้ชาย.....	141
68	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุหัวตุ๊กตาผู้ชาย.....	142
69	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุหัวตุ๊กตาผู้ชายยิ้ม.....	142
70	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุหัวตุ๊กตาผู้ชาย.....	143

ภาพที่	หน้า
95 ประติมากรรมสังคโลกขนาด เล็ก รูปผู้ชายนั่งชันเข้าอุ้มไก่.....	155
96 ประติมากรรมสังคโลกขนาด เล็ก รูปผู้ชายอุ้มไก่.....	156
97 ประติมากรรมสังคโลกขนาด เล็ก รูปผู้ชายนั่งอุ้มไก่.....	156
98 ประติมากรรมสังคโลกขนาด เล็ก รูปผู้ชายนั่งชันเข้าอุ้มไก่.....	157
99 ประติมากรรมสังคโลกขนาด เล็ก รูปผู้ชายนั่งชันเข้าอุ้มไก่.....	157
100 ประติมากรรมสังคโลกขนาด เล็ก รูปผู้ชายนั่งอุ้มไก่.....	158
101 ประติมากรรมสังคโลกขนาด เล็ก รูปผู้หญิงนั่งถืออกพิราบในมือ.....	158
102 ประติมากรรมสังคโลกขนาด เล็ก รูปผู้ชายจับเบ็ด.....	159
103 ประติมากรรมสังคโลกขนาด เล็ก รูปผู้ชายอุ้มสัตว์.....	159
104 ประติมากรรมสังคโลกขนาด เล็ก รูปผู้ชายนั่งบนหลังหงส์.....	160
105 ประติมากรรมสังคโลกขนาด เล็ก รูปผู้ชายขี่ม้า.....	160
106 ประติมากรรมสังคโลกขนาด เล็ก รูปผู้ชายขี่ม้า.....	161
107 ประติมากรรมสังคโลกขนาด เล็ก รูปผู้ชายขี่ม้า.....	161
108 ประติมากรรมสังคโลกขนาด เล็ก รูปนักศึกลีขี่ม้า.....	162
109 ประติมากรรมสังคโลกขนาด เล็ก รูปผู้ชายขี่ม้าศึก.....	162
110 ประติมากรรมสังคโลกขนาด เล็ก รูปมหาลักษณ์หรือคชลักษณ์.....	163
111 ประติมากรรมสังคโลกขนาด เล็ก รูปคนขี่ช้าง.....	163
112 ประติมากรรมสังคโลกขนาด เล็ก รูปคนขี่ช้าง.....	164
113 ประติมากรรมสังคโลกขนาด เล็ก รูปคนขี่ช้างพนมมืออัญชลี.....	164
114 ประติมากรรมสังคโลกขนาด เล็ก รูปผู้ชายนั่งพนมมืออัญชลีบนหลังช้าง.....	165
115 ประติมากรรมสังคโลกขนาด เล็ก รูปผู้ชายขี่ช้างถือไม้เท้า.....	165
116 ประติมากรรมสังคโลกขนาด เล็ก รูปช้างมีความห้าวห้ายี่.....	166
117 ประติมากรรมสังคโลกขนาด เล็ก รูปช้างมีความห้าวห้ายี่.....	166
118 ประติมากรรมสังคโลกขนาด เล็ก รูปช้างชูงวงจับคอกบัว.....	167
119 ประติมากรรมสังคโลกขนาด เล็ก รูปช้างชูงวงมีห้ายี่ช้างและวัตถุบางอย่าง	

ภาพที่	หน้า
บนหลังช้าง.....	167
120 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปผู้พาย 2 คนขี่ช้าง.....	168
121 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปช้างศึก.....	168
122 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปช้างศึก.....	169
123 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปช้างศึก.....	169
124 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปช้างศึก.....	170
125 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปช้างศึก.....	170
126 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปช้างพร้อมด้วยควาญช้าง.....	171
127 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปช้างมีความผูกมัดไล่เสือที่เกาะตรง หัวช้าง.....	171
128 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปปลาปักเป้า.....	172
129 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปปลา.....	172
130 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปเต่า.....	173
131 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปเต่า.....	173
132 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปเต่า.....	174
133 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปเต่าไม่มีขา.....	174
134 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปเต่าไม่มีขา.....	175
135 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปคางคกหรือปลาจิ้น.....	175
136 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปนก.....	176
137 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปนก.....	176
138 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปนก ?.....	177
139 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปนก.....	177
140 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปนก.....	178
141 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปนก.....	178

ภาพที่	หน้า
142 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปนก.....	179
143 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปไก่.....	179
144 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปไก่.....	180
145 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปไก่.....	180
146 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปไก่.....	181
147 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปแม่ไก่กับลูกไก่.....	181
148 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปแม่ไก่กับลูกไก่.....	182
149 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปแม่ไก่กับลูกไก่.....	182
150 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปแม่ไก่กับลูกไก่.....	183
151 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปแม่ไก่กับลูกไก่.....	183
152 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปไก่รวม 6 ตัว.....	184
153 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปแม่ไก่กับลูกไก่.....	184
154 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปแม่ไก่กับลูกไก่.....	185
155 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปเบ็ดหรือนกซ้อนกันสองชั้น.....	185
156 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปห่าน.....	186
157 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปหงส์.....	187
158 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปสุนัข.....	187
159 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปสุนัข.....	187
160 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปวัว.....	188
161 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปวัว.....	188
162 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปวัว.....	189
163 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปวัว.....	189
164 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปวัว.....	190
165 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปวัว.....	190
166 ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปวัว.....	191

167	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุบัวหมอบ.....	191
168	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุบัวนอนชด.....	192
169	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุบัวนอนชด.....	192
170	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปควาย.....	193
171	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปม้าซึ่งผูกด้วยสายบังเหียน.....	193
172	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปม้าซึ่งผูกด้วยสายบังเหียน.....	194
173	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปม้าซึ่งผูกด้วยสายบังเหียน.....	194
174	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปหัวม้าพร้อมด้วยสายบังเหียน.....	195
175	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปอี่อ่าง.....	195
176	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปกระรอก.....	196
177	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปกวาง.....	196
178	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปแรด ?	197
179	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปหมี.....	197
180	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปเสือกกับลูก.....	198
181	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปสิงโต.....	198
182	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปพระคเณศ.....	199
183	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปพระคเณศ.....	199
184	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปช้างยืน.....	200
185	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปช้างยืนชูวงษ์.....	200
186	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปช้าง.....	201
187	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปช้าง.....	201
188	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปช้างยืนบนฐานสี่เหลี่ยม.....	202
189	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปช้าง.....	202
190	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปช้างชูวงษ์.....	203
191	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กกรุปช้างสองเชือกยืนเอาหัวชนกัน.....	203

ภาพที่	หน้า
192	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปช้างสองเข็อกยืนประชิดเอาหัวชนกัน.....204
193	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปช้างสองเข็อกยืนอยู่ในท่าต่อสู้.....204
194	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปนรสิงห์.....205
195	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปนักษัตรสิงห์.....205
196	ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กรูปสัตว์เทพนิยาย.....206
197	กุดที่รูปปลา.....206
198	กุดที่รูปปลา.....207
199	กุดที่รูปปลว.....207
200	กุดที่รูปปลา.....208
201	กุดที่รูปกบ.....209
202	กุดที่รูปกบ.....209
203	กุดที่รูปกบ.....209
204	กุดที่รูปกบ.....210
205	กุดที่รูปไก่.....210
206	กุดที่รูปไก่.....211
207	กุดที่รูปหงส์.....211
208	กุดที่รูปหงส์.....212
209	กุดที่รูปหงส์.....212
210	กุดที่รูปหงส์.....213
211	กุดที่รูปหงส์.....213
212	กุดที่รูปหงส์.....214
213	กุดที่รูปหงส์.....214
214	กุดที่รูปหงส์.....215
215	กุดที่รูปหงส์.....215
216	กุดที่รูปหงส์.....216

ภาพที่	หน้า
217 กุณฺโฑรูปหงส์.....	216
218 กุณฺโฑรูปหงส์.....	217
219 กุณฺโฑรูปหงส์.....	217
220 กุณฺโฑรูปหงส์.....	218
221 กุณฺโฑรูปหงส์.....	218
222 กุณฺโฑรูปหงส์.....	219
223 กุณฺโฑรูปหงส์.....	219
224 กุณฺโฑรูปหงส์.....	220
225 กุณฺโฑรูปหงส์.....	220
226 กุณฺโฑรูปหงส์.....	221
227 กุณฺโฑรูปหงส์.....	221
228 กุณฺโฑรูปหงส์.....	222
229 กุณฺโฑรูปหงส์.....	222
230 กุณฺโฑรูปหงส์.....	223
231 กุณฺโฑรูปหงส์.....	223
232 กุณฺโฑรูปหงส์.....	224
233 กุณฺโฑรูปหงส์.....	224
234 กุณฺโฑรูปหงส์.....	225
235 กุณฺโฑรูปหงส์.....	225
236 กุณฺโฑรูปหงส์.....	226
237 กุณฺโฑรูปหงส์.....	226
238 กุณฺโฑรูปหงส์.....	227
239 กุณฺโฑรูปหงส์.....	227
240 กุณฺโฑรูปนก.....	228
241 กุณฺโฑรูปครึ่งกนกครึ่งหงส์.....	228

ภาพที่	หน้า
242 กุณฺโถรูปคนนั่งบนหลังหงส์.....	229
243 กุณฺโถรูปคนนั่งบนหลังหงส์.....	229
244 กุณฺโถรูปคนนั่งบนหลังหงส์.....	230
245 กุณฺโถที่มีฝารูปนก.....	230
246 กุณฺโถรูปช้าง.....	231
247 กุณฺโถรูปช้าง.....	231
248 กุณฺโถรูปช้าง.....	232
249 กุณฺโถรูปช้าง.....	232
250 กุณฺโถรูปช้าง.....	233
251 กุณฺโถรูปช้าง.....	233
252 กุณฺโถรูปช้าง.....	234
253 กุณฺโถรูปคนนั่งบนหลังช้าง.....	234
254 กุณฺโถที่มีหูเป็นรูปมังกร.....	235
255 กุณฺโถที่มีหูเป็นรูปสัตว์ประหลาด.....	235
256 กุณฺโถที่มีหูเป็นรูปสัตว์ประหลาด.....	236
257 กุณฺโถที่มีหูเป็นรูปสัตว์ประหลาด.....	236
258 กุณฺโถที่มีฝาซึ่งหูเป็นรูปสัตว์.....	237
259 กุณฺโถที่มีฝาซึ่งหูเป็นรูปสัตว์.....	237
260 ขวดยาคมน้ำรูปคนพนมมือ.....	238
261 ขวดยาคมน้ำรูปคนหลังค่อม.....	238
262 ขวดยาคมน้ำรูปคนหลังค่อม.....	239
263 ขวดยาคมน้ำรูปคนหลังค่อม.....	239
264 ขวดยาคมน้ำรูปคนหลังค่อม.....	240
265 ขวดยาคมน้ำรูปคนหลังค่อม.....	240
266 ขวดยาคมน้ำรูปคนหลังค่อม.....	241

ภาพที่	หน้า
267 ขวดหยาดน้ำรูปคนหลังค่อม.....	241
268 ขวดหยาดน้ำรูปคนหลังค่อม.....	242
269 ขวดหยาดน้ำรูปคนหลังค่อม.....	242
270 ขวดหยาดน้ำรูปคนหลังค่อม.....	243
271 ขวดหยาดน้ำรูปคนหลังค่อม.....	243
272 ขวดหยาดน้ำรูปคนหลังค่อม.....	244
273 ขวดหยาดน้ำรูปคนหลังค่อม.....	244
274 ขวดหยาดน้ำรูปคนหลังค่อม.....	245
275 ขวดหยาดน้ำรูปคนหลังค่อม.....	245
276 ขวดหยาดน้ำรูปผู้ชาย.....	246
277 ขวดหยาดน้ำรูปผู้ชายสวมหมวกยกอกแหลม.....	246
278 ขวดหยาดน้ำรูปผู้ชายนั่งหัวเราะ.....	247
279 ขวดหยาดน้ำรูปผู้ชายนั่งคุกเข่า.....	247
280 ขวดหยาดน้ำรูปผู้หญิงนั่งพับเพียบ.....	248
281 ขวดหยาดน้ำรูปนักเล่นกล.....	248
282 ขวดหยาดน้ำรูปผู้ชายขี่สิงโต.....	249
283 ขวดหยาดน้ำรูปปลา.....	249
284 ขวดหยาดน้ำรูปปลา.....	250
285 ขวดหยาดน้ำรูปปลา.....	250
286 ขวดหยาดน้ำรูปศางก๊ก.....	251
287 ขวดหยาดน้ำรูปกบ.....	251
288 ขวดหยาดน้ำรูปกบ.....	252
289 ขวดหยาดน้ำรูปกบ.....	252
290 ขวดหยาดน้ำรูปปู.....	253
291 ขวดหยาดน้ำรูปนก.....	253

ภาพที่	หน้า
292 ขวดหยาดน้ำรูปนก.....	254
293 ขวดหยาดน้ำรูปนก.....	254
294 ขวดหยาดน้ำรูปไก่.....	255
295 ขวดหยาดน้ำรูปไก่.....	255
296 ขวดหยาดน้ำรูปไก่.....	256
297 ขวดหยาดน้ำรูปไก่.....	256
298 ขวดหยาดน้ำรูปเป็ดคู่.....	257
299 ขวดหยาดน้ำรูปเป็ดคู่.....	257
300 ขวดหยาดน้ำรูปเป็ดคู่.....	258
301 ขวดหยาดน้ำรูปเป็ดคู่.....	258
302 ขวดหยาดน้ำรูปตัวกิ้งกเด.....	259
303 ขวดหยาดน้ำรูปกระต่าย.....	259
304 ขวดหยาดน้ำรูปกระต่าย.....	260
305 ขวดหยาดน้ำรูปสุนัข.....	260
306 ขวดหยาดน้ำรูปสิงโต.....	261
307 ขวดหยาดน้ำรูปกิเลน.....	261
308 ขวดหยาดน้ำรูปสัตว์ประหลาด 2 ตัว.....	262
309 คนโหรูปเทพนม 3 ก้าน.....	262
310 คนโหรูปคนขี่ช้าง.....	263
311 คนโหมีหูจับ.....	263
312 ขวดหรือคนโหรูปหัวช้าง.....	264
313 กระปุกรูปปลา.....	264
314 กระปุกรูปปู.....	265
315 กระปุกมีฝารูปปู.....	265
316 กระปุกมีฝารูปปู.....	266

ภาพที่	หน้า
317	กระปุกรูปกบ.....266
318	กระปุกรูปผลไม้ ?.....267
319	ตลับรูปนก.....267
320	ตลับรูปนก.....268
321	ตลับรูปนก.....268-
322	ตลับรูปนกขนาดเล็ก.....269
323	ตลับรูปนกขนาดเล็ก.....269
324	ตลับรูปเป็ดคู่.....270
325	ตลับรูปม้งคูดขนาดเล็ก.....270
326	ตลับรูปม้งคูดขนาดเล็ก.....271
327	ตลับรูปม้งคูดขนาดเล็ก.....271
328	ตลับรูปม้งคูดขนาดเล็ก.....272
329	ตลับรูปม้งคูด.....272
330	ตลับรูปม้งคูด.....273
331	ตลับรูปม้งคูด.....273
332	ตลับรูปม้งคูด.....274
333	ตลับรูปม้งคูด.....274
334	ตลับรูปม้งคูด.....275
335	ตลับรูปม้งคูด.....275
336	ตลับรูปม้งคูด.....276
337	ตลับรูปม้งคูด.....276
338	ตลับรูปม้งคูด.....277
339	ตลับรูปม้งคูด.....277
340	ตลับรูปม้งคูด.....278
341	ตลับรูปม้งคูด.....278

ภาพที่	หน้า
342	ตลับรูปมั่งคุด.....279
343	ตลับรูปมั่งคุด.....279
344	ตลับรูปมั่งคุด.....279
345	ตลับรูปมั่งคุด.....280
346	ตลับรูปมั่งคุด.....280
347	ตลับรูปมั่งคุด.....281
348	ตลับรูปมั่งคุด.....281
349	ตลับรูปมั่งคุดขนาดเล็ก.....282
350	ตลับรูปมั่งคุดขนาดเล็ก.....282
351	ตลับรูปมั่งคุด.....283
352	ตลับรูปลูกพลับ.....283
353	ตลับรูปลูกพลับ.....284
354	ตลับรูปลูกพลับ.....284
355	ตลับรูปลูกพลับ.....285
356	ตลับรูปลูกพลับ.....285
357	ตลับรูปลูกพลับ.....286
358	ตลับรูปลูกพลับ.....286
359	ตลับรูปลูกพลับ.....287
360	ตลับรูปลูกพลับ.....287
361	ตลับรูปลูกพลับ.....288
362	ตลับรูปลูกพลับ.....288
363	ตลับรูปลูกพลับ.....289
364	ตลับรูปลูกพลับ.....289
365	ตลับรูปลูกพลับ.....290
366	ตลับรูปลูกพลับ.....291

ภาพที่	หน้า
367	ศิลป์รูปลูกพลับ.....291
368	ศิลป์รูปลูกพลับ.....291
369	ศิลป์รูปลูกพลับ.....292
370	ศิลป์รูปดอกไม้.....292
371	ศิลป์รูปดอกไม้.....293
372	ศิลป์รูปดอกไม้.....293
373	ศิลป์รูปดอกไม้.....294
374	ศิลป์รูปดอกไม้.....294
375	ศิลป์รูปดอกไม้.....295
376	ศิลป์รูปดอกไม้.....295
377	ศิลป์รูปดอกบัว.....296
378	ตะเกียงรูปข้าง.....296
379	ตะเกียงรูปข้าง.....297
380	ตะเกียงรูปข้าง.....297
381	ตะเกียงรูปข้างล้อม.....298
382	ตะเกียงรูปข้างล้อม.....298
383	ตะเกียงรูปข้างล้อม.....299
384	ตะเกียงรูปข้างล้อม.....299
385	ตะเกียงรูปคนขี่ข้าง.....300
386	ตะเกียงรูปคนขี่ข้าง.....300
387	ตะเกียงรูปคนขี่ข้าง.....301
388	ตะเกียงรูปคนขี่ข้าง.....301
389	ตะเกียงรูปคนขี่ข้าง.....302
390	ตะเกียงรูปคนขี่ข้าง.....302
391	ตะเกียงรูปคนขี่ข้าง.....303

ภาพที่	หน้า
392 ตะเกียงรูปคนขี่ช้าง.....	303
393 ตะเกียงรูปคอกบัว.....	304
394 ตะเกียงรูปคอกบัว.....	304
395 ตะเกียงรูปคอกบัว.....	305
396 ตะเกียงรูปคอกบัว.....	305
397 ตู๊กตาคนสองมือหมุนภาชนะไว้บนที่ระชะ.....	306
398 กระจ่างรูป.....	306
399 หัวตูกตาผู้ชายเจาะรูบนที่ระชะ.....	307
400 หัวตูกตาผู้ชายเจาะรูบนที่ระชะและข้างทรง.....	307
401 รูปกบเจาะรูบนหลัง.....	308
402 รูปไก่เจาะรูบนหลัง.....	308
403 รูปหมูเจาะรูบนหลัง.....	309
404 รูปหัวช้างเจาะรู.....	309
405 นกหวีครูปเต่าและรูปปลา.....	310
406 นกหวีครูปนก.....	310
407 นกหวีครูปลิง.....	311
408 จุกปิดขวดรูปเทวดาสวมหน้า.....	311
409 หัวหมากรุก.....	312
410 หัวหมากรุกม้า.....	312
411 หัวหมากรุกม้า.....	313
412 หัวหมากรุก.....	313
413 หัวหมากรุก.....	314

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของการวิจัย

เนื่องจากการศึกษาประวัติศาสตร์และโบราณคดีสมัยสุโขทัยยังไม่กว้าง ฉะนั้นหลักฐานทางโบราณวัตถุที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ เครื่องสังคโลก เครื่องสังคโลกที่ผลิตขึ้นได้แก่ เครื่องถ้วยชาม เครื่องประดับสถาปัตยกรรม และประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็ก เป็นต้น เครื่องสังคโลกเหล่านี้ได้มีผู้นำมาศึกษาบ้างแล้ว แต่ส่วนใหญ่มุ่งศึกษาด้านถ้วยชามและเครื่องประดับสถาปัตยกรรม การศึกษาด้านประติมากรรมขนาดเล็กยังมีเพียงเล็กน้อย จึงเป็นสิ่งจูงใจในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็ก ซึ่งมีเรื่องราวที่น่าสนใจมาก เนื่องจากรูปแบบของประติมากรรมขนาดเล็กบางชิ้น มีลักษณะของอิทธิพลศิลปะต่างชาติอย่างเห็นได้ชัด ดังนั้น การผลิตประติมากรรมขนาดเล็กจะมีคุณค่าความมุ่งหมายอย่างไรหรือไม่

ความมุ่งหมายของการวิจัย

จุดมุ่งหมายสำคัญของการศึกษาเรื่อง การศึกษารูปแบบและคติประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็ก คือ

1. เพื่อศึกษารูปแบบและแยกประเภทของประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็ก
2. เพื่อศึกษาคติความมุ่งหมายของการผลิตประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็ก

ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาคติและรูปแบบของประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กลอยตัว และประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กที่ใช้ประโยชน์เป็นเครื่องใช้ต่าง ๆ ในรูปของคน รูปสัตว์และรูปพืชพันธุ์ซึ่งผลิตขึ้นในสมัยสุโขทัย ซึ่งพบในจังหวัดภาคกลางของประเทศ ได้แก่ จังหวัดสุโขทัย จังหวัดกำแพงเพชรและจังหวัดอื่น ๆ

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

ข้อมูลที่ใช้ประกอบการวิจัยแยกเป็น 2 ประเภท คือ ข้อมูลภาคสนามและข้อมูลประเภทเอกสาร มีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อมูลภาคสนาม ได้รวบรวมโบราณศิลปวัตถุประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กซึ่งเก็บรักษาและจัดแสดงไว้ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ดังต่อไปนี้

- 1.1 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร
- 1.2 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สมเด็จพระนารายณ์
- 1.3 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระราชวังจันทร์เกษม
- 1.4 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กำแพงเพชร
- 1.5 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รามคำแหง
- 1.6 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สวรรคตวรนายก

2. ข้อมูลประเภทเอกสาร ได้รวบรวมข้อมูลเอกสารที่นักปราชญ์ชาวไทยและชาวต่างประเทศได้เรียบเรียงไว้ ทั้งภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ โดยใช้เอกสารจากห้องสมุด ดังนี้

- 2.1 ห้องสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร
- 2.2 หอสมุดแห่งชาติ พระนคร
- 2.3 ห้องสมุดสยามสมาคม

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการวิจัยได้ใช้การวิจัยแบบพรรณนา ในส่วนที่บรรยายเล่าเรื่องซึ่งเกี่ยวกับรูปแบบและคติความเชื่อ ของประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กพร้อมรูปภาพประกอบ และใช้วิธีวิเคราะห์ในส่วนที่ห้องการอธิบายและตีความหมายจากประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กที่ในศาสนาความเชื่อถือเป็นเรื่องสำคัญ ส่วนขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัยได้กระทำความลำบากดังนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล คือการเริ่มต้นศึกษาความคิพื้นฐานที่เกี่ยวข้องแก่ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็ก และรูปแบบกับคติความเชื่อ เรื่องประติมากรรมจากเอกสาร

โดยเฉพาะคดีเรื่องประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็ก ตลอดจนศึกษาถึงความนิยมในการสร้างประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กด้วย

2. ชั้นจัดกลุ่มข้อมูล ได้จัดแบ่งกลุ่มประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็ก โดยพิจารณาตามลักษณะรูปแบบของลักษณะการใช้งาน ซึ่งแยกได้เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้
  - กลุ่มที่ 1 กลุ่มประติมากรรมขนาดเล็กลอยตัว
  - กลุ่มที่ 2 กลุ่มประติมากรรมขนาดเล็กที่เป็นเครื่องใช้
3. ชั้นวิเคราะห์ วิเคราะห์รูปแบบของต่างชาติที่มีอิทธิพลต่อการสร้างรูปแบบประติมากรรมสังคโลก จากนั้นอธิบายถึงความถึงคติประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็ก
4. ชั้นสรุป คือ การประมวลและเสนอความรู้และความคิดเห็นอันเป็นผลที่ได้จากการศึกษาวิจัย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ของรูปแบบทางศิลปกรรมประเทศต่าง ๆ ที่มีต่อรูปแบบประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็ก
2. ทำให้ทราบถึงคติความเชื่อถือในการนับถือศาสนาต่าง ๆ ในสมัยสุโขทัย
3. ทำให้ทราบชีวิตความเป็นอยู่ของชาวสุโขทัยซึ่งนำไปเป็นหลักฐานการศึกษาประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรมของสมัยสุโขทัย
4. เพื่อใช้เป็นแนวทางหรือทำให้เกิดข้อคิดบางประการแก่ผู้ที่ทำการวิจัยในเรื่องประติมากรรมขนาดเล็กที่มีอยู่ในความครอบครองของภาคเอกชนในโอกาสต่อไป

บทที่ 2

ประติมากรรมดินเผาขนาดเล็กที่พบในประเทศไทย

ประติมากรรมขนาดเล็กหรือตุ๊กตาโดยทั่วไปแล้วมีกำเนิดมานานหลายพันปี จัดเป็นสิ่งประดิษฐ์ชนิดหนึ่งของมนุษย์ แสดงให้เห็นถึงการวิวัฒนาการการแสดงออกทางความคิดของมนุษย์ กำเนิดของตุ๊กตามีได้ทำขึ้นเพื่อเป็นของเล่นเพียงอย่างเดียว หากแต่มีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อภูตผี โสยาศาสตร์ ประเพณีนิยม และประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน

สำหรับในประเทศไทยนั้นประติมากรรมขนาดเล็ก มีกำเนิดมาหลายพันปีเช่นเดียวกับประติมากรรมทั่วไปที่พบในที่อื่น ตุ๊กตาส้มยโบริดที่ยังคงเหลืออยู่ส่วนใหญ่เป็นตุ๊กตาดินเผา เป็นตุ๊กตาที่ทำขึ้นง่ายและมีความคงทนถาวรได้ดี คือการใช้ดินเหนียวมาปั้นเป็นรูปคนหรือสัตว์ตามที่ต้องการ ทำเลียนแบบของจริง แล้วนำไปเผาไฟพร้อมกับเครื่องปั้นดินเผาอื่น ๆ เนื่องจากประเทศไทยตั้งบนแถบที่ราบลุ่มแม่น้ำซึ่งมีดินลักษณะเป็นดินเหนียวเนื้อละเอียด จึงเหมาะแก่การที่จะนำมาทำเครื่องปั้นดินเผาชนิดต่าง ๆ รวมทั้งตุ๊กตาด้วย

ในประเทศไทยปรากฏพบการทำตุ๊กตาดินเผาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และให้ทำสืบต่อมาจนถึงสมัยหลังเรื่อยมา ในที่นี้จะแบ่งกล่าวตุ๊กตาดินเผาตามสมัยที่พบ คือ

1. ประติมากรรมดินเผาขนาดเล็กสมัยก่อนประวัติศาสตร์
2. ประติมากรรมดินเผาขนาดเล็กสมัยประวัติศาสตร์ ซึ่งสามารถแบ่งย่อยได้เป็นสมัยทวารวดี และสมัยลพบุรี

ประติมากรรมดินเผาขนาดเล็กสมัยก่อนประวัติศาสตร์

ประติมากรรมขนาดเล็กหรือตุ๊กตาดินเผาสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่พบเก่าที่สุดคือ ตุ๊กตาวัวดินเผา¹ ซึ่งพบที่ตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี เป็นตุ๊กตาในวัฒนธรรมบ้านเชียง มีอายุประมาณ 2,300 ปี² ตุ๊กตาวัวดินเผามักพบอยู่ในหลุมฝังศพ ตุ๊กตาวัวหน้าทำด้วยดินเผาสีเหลือง อยู่ในสภาพชำรุด ที่สมบูรณ์ที่สุดมีขนาดยาวประมาณ 6 เซนติเมตร สูงประมาณ 3.5 เซนติเมตร ปั้นด้วยมืออย่างหยาบ ๆ แต่ให้ความรู้สึกที่

มีชีวิต บางตัวมีโหนกสูงมากคล้ายวัวพันธุ์อินเดียน จากการศึกษากระดูกสัตว์ที่โนนนทาคำบสบ้านโคก อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งมีอยู่ในยุคสาร์กทีพบกระดูกวัวที่มีลักษณะคล้ายวัวพันธุ์อินเดียนเป็นสัตว์เลี้ยง แสดงว่าทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือเลี้ยงวัวกันมาแล้วนับแต่สมัยยุคสาร์กที เมื่อประมาณ 3,000 ปี ก่อน ค.ศ. บางชั้นก็มีโหนกต่ำเหมือนวัวที่เลี้ยงกันอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตุ๊กตาวัวดินเผาเป็นสิ่งของที่ถูกฝังลงไปพร้อมกับศพ เพราะมักพบในหลุมศพของคนก่อนประวัติศาสตร์ อาจเป็นการอุทิศสิ่งของให้แก่ผู้ตายก็ได้ โดยนำไปฝังพร้อมกับเครื่องมือเครื่องใช้อื่น ๆ เช่น อาวุธ เครื่องประดับ ภาชนะดินเผาและเครื่องใช้สิ่งของเหล่านี้ อาจเป็นของผู้ตายเมื่อยังมีชีวิตอยู่หรืออาจไม่ใช่ก็ได้ นอกจากจะอุทิศให้แก่ผู้ตายในพิธีฝังศพแล้วอาจเป็นความเชื่อถือหรืออาจใช้เป็นเครื่องเล่น³

ประติมากรรมดินเผานาคเล็กสมัยประวัติศาสตร์

สมัยทวารวดี ประติมากรรมดินเผานาคเล็กสมัยทวารวดีมักพบเป็นจำนวนหลายชิ้น ทั้งตุ๊กตารูปคนและสัตว์ในแถบเมืองต่าง ๆ บริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในสมัยทวารวดี เช่นที่ตำบลพระโพน อำเภอมือง จังหวัดนครปฐม อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี อำเภอจันทเสน จังหวัดนครสวรรค์ เป็นต้น ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ชั้นที่ 1 ตุ๊กตาคานจุงลิง ทำด้วยดินเผาสูงประมาณ 10 เซนติเมตร กรมศิลปากรได้พบรูปนี้ที่เจดีย์หมายเลข 13 ในบริเวณเมืองอุทุมพรแก้ว จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นรูปผู้ชายเปลือยกายกำลังถือเชือกผูกลิงไว้ในมือขวา ลิงนั่งอยู่แทบเท้า กำลังปลิดผลไม้จากมือซ้ายของผู้ชาย รูปนี้น่าสนใจยิ่งทั้งเรื่องราวและมีมือการช่าง เครื่องประดับกายก็งามเป็นพิเศษ สร้อยคอและสร้อยข้อมือเป็นแบบของชาวอินเดียนได้โดยเฉพาะคือพวงทวารวดี ซึ่งมีที่ระคะก่อนข้างสี่เหลี่ยมแบน ตาโต จมูกใหญ่ ร่างกายเตี้ยลำสัน หรือไม้ก็พวกชาวพื้นเมืองของสมัยทวารวดี⁴

นอกจากนี้ตุ๊กตาคานจุงลิงยังพบที่อำเภอจันทเสน จังหวัดนครสวรรค์ และที่บ้านคูเมือง อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี เป็นการยากที่จะทราบได้ว่าตุ๊กตารูปคนจุงลิงนี้

มีวัตถุประสงค์เป็นตุ๊กตาสำหรับเด็กเล่น หรือเป็นเครื่องรางซึ่งเป็นของที่ชาวอินเดียนับถือ หนุมานมีติดตัวไว้ป้องกันอันตราย⁵ หรือเป็นสัญญาณในคติทางพุทธศาสนาซึ่งหมายถึงการควบคุมจิตใจให้แน่น โดยเปรียบเทียบถึงเป็นสัญลักษณ์ของจิตมนุษย์ที่วุ่นวายเสมอ⁶

ชั้นที่ 2 ตุ๊กตารูปคนแคระ⁷ ทรงผมเห็นได้ไม่ชัดเจนนัก คงเป็นมวยเกล้า ค้ำอยู่ที่ท้ายทอย มีเครื่องประดับรัศมีที่ระยิบระยับของชาวอินเดีย มีสร้อยประดับหน้าผาก สวมห่วงคอ กำไลข้อมือเป็นห่วงกลมหลายวง กาดสายรัดได้เอวซึ่งอาจเป็นเครื่องประดับ หรือเครื่องราง หรือสายผูกผ้าถุงแบบผ้าเตี่ยว สายรัดที่ได้เอวนี้ทางด้านหลังมีสองสาย โยงขึ้นไปในแนวขนานกันไปติดต่อกับห่วงที่คอ รูปคนแคระนี้อาจเป็นเครื่องบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือเป็นเครื่องรางเพื่อช่วยป้องกันอันตรายได้ ดังที่พบตามทางเข้าศาสนสถานหลายแห่ง ชาวอินเดียนิยมทำรูปคนแคระอยู่หน้าประตูเพื่อคอยดูแลเฝ้าศาสนสถาน

ชั้นที่ 3 รูปคนกำลังหมอบฝึกกายบริหารหรือกำลังเผาตัวเอง สังเกตได้จาก เปลวไฟได้หว่างขา รูปคนอาจเป็นรูปเหมือนของผู้ชาย ซึ่งเมื่อเผาแล้วญาติพี่น้องเอา อัฐิมาใส่โกศไว้บูชา⁸

ชั้นที่ 4 รูปคนกำลังกลานให้เด็กขี่หลัง ตัวเล็กแตกเสียไปเหลืออยู่แต่ส่วนขา⁹

ชั้นที่ 5 รูปกินรี (หรือกินร) ทำด้วยดินเผาแข็งเหมือนหิน มีสีส้มเกือบดำ กินรีกำลังอยู่ในท่าจะโหมบิน¹⁰

สมัยลพบุรี ประติมากรรมขนาดเล็กสมัยลพบุรีมีลักษณะเฉพาะคือ เป็นดินเผา เคลือบน้ำยาสีน้ำตาลเข้ม ประติมากรรมขนาดเล็กหรือตุ๊กตาลอยตัว จะไม่มีใครพบมากนัก ที่พบมีดังนี้

ชั้นที่ 1 พระพุทธรูปปางสมาธิ¹¹ ประทับนั่งขัดสมาธิได้หันโพธิ์ เคลือบสี-
เขียวอ่อน

ชั้นที่ 2 พระพุทธรูปปางนาคปรก¹² เคลือบสีน้ำตาล

ชั้นที่ 3,4 หอยสังข์เคลือบสีเขียวอ่อนและสีน้ำตาล¹³

นอกจากนี้ได้พบตุ๊กตารูปสัตว์เคลือบน้ำตาลเข้ม ซึ่งอาจจะเป็นประติมากรรม ขนาดเล็กสมัยลพบุรี เป็นรูปช้าง วัว มักไม่มีคนขี่ และอาจจัดรูปแม่ไก่มีลูกไก่เกาะ

หลังเป็นสมัยนี้ด้วย ตึกตาเหล่านี้คงทำไว้ให้เด็กเล่น

นอกจากจะปั้นตุ๊กตารูปสัตว์เป็นตัว ๆ แล้ว ยังนิยมนั้นตุ๊กตาหรือประติมากรรมขนาดเล็กที่ทำเป็นเครื่องใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ ด้วย ใช้เก็บน้ำมนต์ น้ำหอม หรือเครื่องหอมต่าง ๆ มากที่สุด ภาษาของเครื่องเหล่านี้มีมากมายหลายประเภท ดังนี้

ขามมีฐาน¹⁴ ขามเคลือบสีเขียวอ่อน ฐานเคลือบสีน้ำตาลอมเขียวมะกอก ขามปั้นตาและปากเป็นรูปนกเค้าแมวหรือนกฮูก

เต้าปูน มักปั้นเป็นรูปนกเค้าแมวหรือนกฮูก¹⁵ มีทั้งเคลือบสีน้ำตาลและสีเขียวอ่อน ลักษณะทรงกลม ๆ นอกจากนั้นปั้นเป็นรูปนกก็มีบ้าง¹⁶ รูปที่นิยมปั้นมากนอกเหนือไปจากรูปนกเค้าแมวหรือนกฮูกแล้ว ก็รูปช้าง¹⁷ มีทั้งลักษณะเหมือนธรรมชาติและเป็นทรงกลม รองจากรูปช้างแล้วก็นิยมนั้นเป็นรูปกระท้าย¹⁸ ลักษณะทรงกลมรี

คนโท ปั้นตกแต่งเป็นรูปผู้ชายไว้เกรา¹⁹ มีทั้งเคลือบสีน้ำตาลและสีเขียวอ่อน รูปช้าง²⁰ รูปม้าบ้าง²¹

ตลับ ปั้นจุดตลับเป็นรูปดอกไม้²² เคลือบสีน้ำตาล ตกแต่งลายซีก

รูปสัตว์เจาะรู ปั้นเป็นรูปม้า เจาะรูกลางหลัง²³ รูปปลาเจาะรู ตรงปาก²⁴

เชิงอรรถท้ายบทที่ 2

- ¹ รูปสลักควินเผาใน กรมศิลปากร, นำชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติบ้านเชียง (กรุงเทพฯ ฯท.จ.ก.เอ็ม.เอ็ม.มาร์เก็ตติ้ง, 2527), หน้า 53.
- ² ชิน อยู่ดี, วัฒนธรรมบ้านเชียงสมัยก่อนประวัติศาสตร์ (กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์ ลากพรวัว, 2516), หน้า 22.
- ³ คำบรรยายรูปสลักควินเผา กรมศิลปากร, เรื่องเดิม หน้าเดิม.
- ⁴ เขียน ยิ้มศิริ, ศิลปพื้นบ้านของไทย (พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, 2509), หน้า 7.
- ⁵ เรื่องเดียวกัน.
- ⁶ มยุรี วีระประเสริฐ "คนจูงลิง ประติมากรรมดินเผาที่อินทร์บุรี; โบราณคดี สมัยประวัติศาสตร์ Ar. Ar 341+342 (นครปฐม : แผนกบริการกลาง สำนักงาน อธิการบดี พระราชวังสนามจันทร์, 2522) หน้า 31.
- ⁷ รูปคนแคระใน กรมศิลปากร, มรดกทางวัฒนธรรมบนแผ่นดินไทย ก่อนพุทธ ศตวรรษที่ 19 (พระนคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2513), ไม่ปรากฏเลขหน้า
- ⁸ เขียน ยิ้มศิริ, เรื่องเดิม, หน้า 14-15.
- ⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 15.
- ¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 15-16.
- ¹¹ Diana Stock ed., Khmer Ceramics 9th - 14th century (singapore : Southeast Asian Ceramic Society 1981,), p. 89.
- ¹² Ibid.
- ¹³ Ibid., p. 95.
- ¹⁴ Ibid., p. 77.

¹⁵ Ibid., p. 79, 101, 107, 117, 127.

¹⁶ Ibid., p. 127.

¹⁷ Ibid., p. 133, 135.

¹⁸ Ibid., p. 101, 137.

¹⁹ Ibid., p. 103.

²⁰ Ibid., p. 135.

²¹ Ibid., p. 93.

²² Ibid., p. 87.

²³ Ibid., p. 137.

²⁴ Ibid.

บทที่ 3

ประวัติความเป็นมาของประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็ก

ความหมายทั่วไปของเครื่องสังคโลก

เครื่องสังคโลก หมายถึง เครื่องปั้นดินเผาชนิดหนึ่งเผาไฟแรงสูง เนื้อแข็ง แกร่ง (Stoneware) และเคลือบ สีเคลือบมีหลายสี ได้แก่ สีเขียวไข่กา ซึ่งเรียกว่า เซลาดอน (Celadon) สีนวล และสีน้ำตาล เป็นต้น มีทั้งผิวเรียบและผิวราน

เครื่องสังคโลกเป็นของที่ผลิตกันแพร่หลายในสมัยสุโขทัย ซึ่งพบมากในบริเวณอำเภอสวรรคโลก อำเภอสรีษชนาลัย และอำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย คำว่า "สังคโลก" ไม่ได้ให้ความหมายเฉพาะเครื่องปั้นดินเผาเคลือบที่พบในจังหวัดสุโขทัยเท่านั้น แต่กินความถึงเครื่องปั้นดินเผาเคลือบที่พบในจังหวัดพิษณุโลก จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดเชียงรายด้วย¹

ที่มาของคำว่า "สังคโลก"

คำว่า "สังคโลก" หรือ "สังกโลก" มีที่มาอย่างไร นัยหนึ่งว่าน่าจะมาจากคำจีนว่า "ซ็องโกลก" เพราะคำว่า "สัง" น่าจะมาจากคำว่า "ซัง" หรือ "ซ็อง" ซึ่งมาจากชื่อราชวงศ์ซ็องที่ปกครองประเทศจีนราว พ.ศ. 1503-1822 ส่วนคำว่า "โกลก" หรือ "คโลก" ก็น่าจะเพี้ยนมาจากคำว่า "โกลก" ซึ่งแปลว่าเตา ซ็องโกลกก็แปลว่าเตาเผาแผ่นดินซ็อง หรือเตาราชวงศ์ซ็อง²

อนึ่ง คำว่า "สังคโลก" หรือ "สังกโลก" บางความเห็นเข้าใจว่า เป็นคำที่เรียกเพี้ยนมาจากคำว่า "สวรรคโลก" ในสมัยสุโขทัยนั้นชื่อสวรรคโลกยังไม่มี มีแต่ชื่อเมืองเซลียงและเมืองศรีษชนาลัย ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี จึงได้รวมเมืองทั้งสองนี้เข้าอยู่ในเขตเมืองใหม่ ซึ่งให้ชื่อว่า "สวรรคโลก" เมืองสวรรคโลกเพิ่งเกิดขึ้นมาหลังที่มีเครื่องสังคโลก คนในสมัยสุโขทัยอาจไม่ได้เรียกเครื่องสังคโลกว่า "สังคโลก" อาจเพี้ยนใช้กันตอนหลัง³

ประวัติความเป็นมาและอายุ

กำเนิดเครื่องเคลือบหรือเครื่องสังคโลกสมัยสุโขทัย มีการถกเถียงอย่างมากว่าพ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงนำช่างปั้นเข้ามาจากประเทศจีน เพื่อมาตั้งอุตสาหกรรมเครื่องสังคโลกขึ้น หรือช่างปั้นชาวจีนในประเทศไทยมีความคิดริเริ่มตั้งขึ้นเอง หรือเครื่องสังคโลกเป็นผลิตภัณฑ์พื้นเมืองอย่างแท้จริง⁴

ความคิดเกี่ยวกับกำเนิดเครื่องสังคโลก อาจแบ่งออกได้เป็นหลายทาง คือ

1. จากการตีความจดหมายเหตุจีนสมัยราชวงศ์หงวน ระหว่าง พ.ศ. 1835 หรือ 1846 อาณาจักรเซียน (Hsien) คือสุโขทัย ได้ส่งราชทูตไปยังกรุงปักกิ่งไม่น้อยกว่า 5 ครั้ง และเชื่อกันว่าใน พ.ศ. 1837 มีพระราชสาส์นจากกรุงปักกิ่งทูลเชิญพระเจ้ากรุงสุโขทัยหรือเจ้านายในราชวงศ์พระร่วง เสด็จขึ้นไปยังกรุงปักกิ่ง พระร่วงทรงนำคณะทูตไปกรุงปักกิ่งทั้งสองคราว และเข้าใจกันว่าพระร่วงองค์นั้นหมายถึงพ่อขุนรามคำแหงมหาราช คือ ราวปี พ.ศ. 1837⁵ และ พ.ศ. 1842⁶ ในการเสด็จเมื่อ พ.ศ. 1842 พระร่วงได้ทรงนำช่างปั้นชาวจีน 500 คน โดยสารเรือสำเภามาขึ้นที่เมืองศรีสัชชนาลัย ช่างจีนเหล่านั้นก็ได้ทำด้วยขามถวายตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ประมาณ พ.ศ. 1843 มีช่างปั้นชาวจีนอพยพเข้ามายังกรุงสุโขทัย ช่างจีนกลุ่มหนึ่งมาจากประเทศจีนโดยตรง⁷ ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งอาจมาจากเวียดนามหรือผ่านมาจากเวียดนาม⁸

2. บางท่านเห็นว่าอาจเป็นไปได้ว่า การผลิตสังคโลกที่สุโขทัยได้เริ่มมานาน ก่อนที่คณะทูตไทยคณะแรกไปยังประเทศจีน คือ ก่อนที่สุโขทัยจะได้รับอิทธิพลเครื่องเคลือบเซลาดอนอย่างจีน ช่างไทยรู้จักทำเครื่องปั้นดินเผาเคลือบสีน้ำตาลที่เมืองเซียง (หรือเมืองสุวรรณโลก) ตั้งแต่สมัยลพบุรีที่เรียกกันว่า "เครื่องสังคโลกเคลือบสีน้ำตาล" เครื่องสังคโลกเคลือบสีน้ำตาลนี้มี ไห กระปุก ขวด กุณฑี ประติมากรรมขนาดเล็ก หรือตุ๊กตารูปคนและรูปสัตว์ แต่จากการค้นพบในปัจจุบันทฤษฎีที่ว่าเครื่องสังคโลกเคลือบสีน้ำตาลมีอายุก่อนเครื่องเคลือบสุวรรณโลก มีบางท่านพิสูจน์ว่าไม่ถูกต้อง เพราะพบเครื่องสังคโลกเคลือบสีน้ำตาลและเครื่องเคลือบเซลาดอนที่เสียหลอมละลายติดกัน ดังนั้นเครื่องสังคโลกเคลือบสีน้ำตาลจึงมีอายุร่วมสมัยกับเครื่องสังคโลกสุวรรณโลก คือเมื่อ

อิทธิพลเครื่องเคลือบเซาakonอย่างแบบจีน ก็ยังคงมีการผลิตเครื่องสังคโลกเคลือบสีน้ำ-
ตาล⁹

3. บางท่านเห็นว่าอาจเป็นไปได้ว่า การผลิตสังคโลกที่สุโขทัยได้เริ่มมานาน
ก่อนที่คณะทูตไทยคณะแรกไปยังประเทศจีน เตาที่สุโขทัยคงจะไม่สร้างขึ้นก่อน พ.ศ. 1843¹⁰
และเตาที่สุโขทัยได้ปิดภายหลังเตาที่สวรรคโลกถูกสร้างขึ้นไม่นานนัก ประมาณ 20-30 ปี¹¹
เนื่องจากวัตถุประสงค์และพื้นที่ใช้ผลิตเครื่องสังคโลกที่สวรรคโลกไม่ได้ จึงย้ายไปผลิตที่
สวรรคโลก¹² จากหลักฐานทางโบราณคดีเมืองเร็ว ๆ นี้แสดงว่าอย่างน้อยที่สุด เตาหัง-
สองอยู่ร่วมสมัยกันระยะเวลาหนึ่ง¹³ คือได้พบว่าทั้งสังคโลกสุโขทัยและสวรรคโลก เป็น
สินค้าที่จมอยู่นอกชายฝั่งเกาะครวมในอ่าวไทยใกล้สัตหีบ สังคโลกสุโขทัยและสวรรคโลกที่
พบในเรือนั้นเป็นของสมัยอยุธยา¹¹ ซึ่งมีแหล่งผลิตใหญ่ที่เมืองศรีสัชชนาลัย แล้วขนส่ง
ลงมาตามแม่น้ำยมและแม่น้ำเจ้าพระยามายังกรุงศรีอยุธยา ต่อจากนั้นจึงส่งเรือสำเภาจีน
ไปเป็นสินค้าออก¹⁵

การผลิตสังคโลกที่สวรรคโลก บางท่านเห็นว่าดูเหมือนได้เริ่มขึ้น เมื่อช่างปั้น
ชาวจีนกลุ่มที่สอง จากเตาเผา (Lung-ch'uan) ในซีเจียง (Zhejiang)¹⁶
ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานที่สวรรคโลก ในขณะที่สังคโลกสุโขทัยสะท้อนอิทธิพลเครื่องถ้วยชาม
(Tz'u-Chou) แห่งจังหวัดโฮไป (Hopei) ทางเหนือของประเทศไทย¹⁷ ที่มาจาก
แคว้นต่างกันของช่างปั้นชาวจีนกลุ่มแรก (ดูภาพที่ 2)

4. บางท่านเห็นว่าช่างปั้นชาวจีนแต่แรกมาที่ป่ายาง¹⁸ นอกกำแพงเมืองศรีสัช-
ชนาลัยในตอนปลายพุทธศตวรรษที่ 18 ที่ซึ่งมีเตาเผาอยู่แล้ว สามารถหาช่างฝีมือได้
และมีการผลิตเครื่องประดับสถาปัตยกรรมเป็นจำนวนมาก

การส่งเครื่องสังคโลกเป็นสินค้าออก

การผลิตเครื่องสังคโลกหรือการค้าขายกับต่างประเทศ ไม่มีกล่าวไว้ในศิลาจารึก
พ.ศ. 1835 ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช¹⁹ คงมีกล่าวถึงในจารึกวัดศรีชุม (หลักที่ 2)
เป็นข้อความกล่าวเปรียบเทียบกับพระธาตุกับการเผาเครื่องสังคโลกว่า "สิ่งหนึ่งเห็นตะวัน...
ออกเขี้ยวคังสูงเผาห้อมเผาไห"²⁰

ดูเหมือนว่าจะมีการส่งเครื่องสังคโลกเป็นสินค้าออกอย่างมากมายอยู่สองครั้ง
 ตอนนั้นการส่งสินค้าออกเครื่องเคลือบของจีนและเวียตนามได้ตกต่ำลง สาเหตุจากความ
 ยุ่งเหยิงภายในประเทศจีน และจักรพรรดิฉินองค์แรกราชวงศ์เหม็ง พระเจ้าหงอู่ (พ.ศ.
 1911 - 1942) ได้พยายามผูกขาดการค้าขายส่งออก ดังนั้นพ่อค้าชาวจีนของอยุธยาจึง
 ไม่ได้ชักเข้าในการที่จะฉวยโอกาสพัฒนาเตาเผาต่าง ๆ ในอาณาจักรสุโขทัย ซึ่งเพิ่งอยู่
 ภายใต้การควบคุมของอยุธยา เพื่อหาตลาดขนาดใหญ่²¹

ในราวปี พ.ศ. 1952 เมื่อพระอินทราราชาได้ขึ้นเป็นกษัตริย์ปกครองอยุธยา
 พระองค์ได้ลดฐานะกรุงสุโขทัยลงเป็นเพียงเมืองเล็ก ๆ ในราชอาณาจักรอยุธยาเท่านั้น
 จึงอาจเป็นไปได้ว่าการกระทำอันนี้ ถูกกระตุ้นโดยความต้องการที่จะควบคุมแหล่งกำเนิด
 อุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผาที่มีกำไร²² และในตอนกลางศตวรรษประมาณ 20 ปี ได้มี
 สงครามกับอาณาจักรล้านนา ทำให้อุตสาหกรรมผลิตเครื่องสังคโลกชะงักงัน การส่งออก
 จึงสิ้นสุดลง²³

การส่งออกครั้งที่สองได้เกิดขึ้นหลังจากที่สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ได้เสด็จ
 มาประทับที่พิษณุโลก และกลับเข้ามายึดครองศรีสัชชนาลัยอีกครั้ง ประมาณตั้งแต่กลาง
 พ.ศ. 2015 ถึงตอนปลายศตวรรษ เมื่อมีความยุ่งยากกับอาณาจักรล้านนามากขึ้นทำให้
 การผลิตยากลำบาก²⁴ ในเวลาเดียวกันจีนได้หันกลับไปส่งเครื่องปั้นดินเผาราคาถูกออก
 เป็นจำนวนมาก²⁵ การส่งออกครั้งที่สองนี้ขอบเขตของเครื่องสังคโลกที่ผลิตน้อยกว่าและ
 บางทีความรู้ทางฝีมือได้เสื่อมถอยไปในระหว่างความยุ่งยาก

ตลาดสังคโลกส่งขายทั้งภายในและต่างประเทศ²⁶ สำหรับภายในประเทศได้
 ส่งไปขายตามชุมชนใกล้เคียงและหัวเมืองชายทะเลชายฝั่งตะวันออก²⁷ และชายฝั่งอ่าว-
 ไทย สำหรับต่างประเทศได้ส่งไปขายที่หมู่เกาะอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์เป็นสำคัญ ส่วนที่
 อินเดีย จีน และญี่ปุ่น ส่งไปขายเป็นจำนวนน้อย

ส่วนเส้นทางการค้าสังคโลก มีทั้งทางบกและทางทะเล²⁸ ทางบกส่งจากสุโขทัย
 ไปแม่สอดออกเมืองเมาะตะมะ และจากสุโขทัยไปเพชรบุรี กุย และไปมะริด ตะนาวศรี
 ออกสู่เมาะตะมะเพื่อส่งไปขายอินเดีย สำหรับทางบกน่าจะเป็นไปได้ยากเนื่องจากปัญหาการ
 ขนส่งค่าใส่หุ้ยและสภาพทางการเมือง ทางทะเลคงใช้เรือเล็กลำเลียงสินค้าจากสุโขทัย

ผ่านแม่น้ำสายสำคัญ ๆ ต่าง ๆ ออกสู่เมืองท่าในอ่าวไทย จากนั้นจึงขนส่งโดยเรือสำเภา ไปยังหัวเมืองชายทะเลในอ่าวไทย และออกสู่ตลาดต่างประเทศไปเขมร จีน ญี่ปุ่น ส่วนทางใต้ไปหมู่เกาะอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์

การสิ้นสุดการผลิตเครื่องสังคโลก

การสิ้นสุดการผลิตเครื่องสังคโลกแต่เดิมเชื่อว่า เครื่องสังคโลกต้องหยุดผลิต เพราะการรบกวนระหว่างอาณาจักรอยุธยาและล้านนา ตั้งแต่ราว พ.ศ. 2000-2095 ใน พ.ศ. 1990 พระยายุทธเวียรเจ้าเมืองสวรรคโลก (ศรีสีขชนาลัยเดิม) ได้อพยพพาไพร่พลไปขึ้นอยู่แก่อาณาจักรล้านนา และคงได้อพยพเอาช่างปั้นขึ้นไปด้วย โดยตั้งเตาทำเครื่องสังคโลกขึ้นใหม่ เช่นเตาเผาช้างลำห้วยแม่คำ ตำบลจัมปาหวาย อำเภอพระยาจังหวัดพระยา เตาเวียงกาหลง²⁹ อำเภอป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เตาสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น เครื่องสังคโลกของทางภาคเหนือโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากเตาเผาอำเภอน่าน จังหวัดเชียงราย ลวกลายและวิธีการทำคล้ายคลึงกับเครื่องสวรรคโลก³⁰

จากการศึกษาเรื่องเครื่องสังคโลกในปัจจุบันเชื่อว่า ช่างปั้นสวรรคโลกมิได้ถูกกวาดต้อนขึ้นไปอาณาจักรล้านนาตามที่เข้าใจกันมาแต่เดิม หากแต่ยังคงดำเนินงานสืบมา และส่งผลิตภัณฑ์ลงมายังอาณาจักรอยุธยา เพื่อจัดส่งไปจำหน่ายในดินแดนต่างประเทศ และอาจเป็นไปได้ว่าอยุธยาเป็นผู้ฟื้นฟูกิจการอุตสาหกรรมเครื่องสังคโลกของสุโขทัยที่ตกต่ำให้กับเพื่อนบ้านอย่างมากอีกครั้ง³¹ และอยุธยาก็ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากในการหาตลาดการค้าที่สำคัญยิ่ง คือหมู่เกาะอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ ปรากฏว่าในทั้งสองแห่งนี้มีการค้นพบเครื่องสังคโลกจากสุโขทัย แต่กระจายไปทั้งหมู่เกาะถึงสี่สิบเปอร์เซ็นต์³²

เครื่องสังคโลกน่าจะสิ้นสุดลงในสมัยก่อนเสียกรุงครั้งที่ 1 ราวพุทธศตวรรษที่ 21 ประมาณสมัยของพระมหาจักรพรรดิ³³

สาเหตุการเสื่อมเครื่องสังคโลก

1. เนื่องจากความต้องการสังคโลกในตลาดลดลง เพราะมีพ่อค้าชาวจีนนำเครื่องเคลือบ เครื่องลายครามแบบที่นิยมกันของจีน เข้ามาแย่งตลาดคืนไปราวประมาณกลางพุทธศตวรรษที่ 20

2. เนื่องจากชาวตะวันตกเข้ามายึดครองเมืองท่าต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำการควบคุมการค้าและเน้นการค้าขายเครื่องเคลือบจีนและญี่ปุ่น

3. เนื่องจากสภาพของสงครามไทย-พม่า ใน พ.ศ. 2103 อันเป็นผลให้เกิดความปั่นป่วนในอาณาจักรอยุธยา จนถึงการเสียกรุงครั้งที่ 1 ซึ่งนำความยุ่งยากและความเสื่อมสลายมาสู่อุตสาหกรรมสังคโลก

4. หลักฐานที่ได้จากการสำรวจขุดค้นของ "โครงการร่วมกำหนดอายุเครื่องถ้วยไทย" พบว่ามีร่องรอยของน้ำท่วมใหญ่อย่างน้อย 2 ครั้งบริเวณเมืองเก่าศรีสัชชนาลัย เต่าบางเต่าที่ขุดค้นพบปรากฏว่ามีการสร้างทับซ้ำซ้อนกันหลายครั้ง ซึ่งเต่าชั้นล่าง ๆ อาจพังเสียหายไปเนื่องจากน้ำเป็นตัวทำลาย บางทีผลกระทบจากอุทกภัยธรรมชาติอาจเป็นตัวแปรอีกประการหนึ่งก็ได้ที่มีบทบาทในการเร่งเร้าให้อุตสาหกรรมเครื่องสังคโลกถึงจุดจบลง³⁴

ประเภทของเครื่องสังคโลก

เครื่องสังคโลกต่าง ๆ ที่ผลิตขึ้น พอจะจำแนกออกเป็น 3 ประเภท ตามลักษณะการใช้สอย คือ

ประเภทที่ 1 เพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ถ้วย จาน ชาม คณโฑ แจกัน กระจุก ตะเกียง หัวหมากruk

ประเภทที่ 2 เพื่อใช้ประดับอาคารสถาปัตยกรรม เช่น ช่อฟ้า กระเบื้องมุงหลังคา บราลี ลูกมะหวด รูปยักษ์ รูปสิงห์

ประเภทที่ 3 เพื่อใช้ในพิธีกรรมทางความเชื่อถือและทางศาสนา เช่น ประติมากรรมขนาดเล็กหรือรูปตุ๊กตาต่าง ๆ

แหล่งผลิตเครื่องสังคโลกของสุโขทัย

จากการดำเนินการทางด้านโบราณคดีของกรมศิลปากร ได้ทำการสำรวจและขุดแต่งแหล่งผลิตเครื่องสังคโลกในเขตอำเภอเมืองเก่า อำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย แยกออกได้ดังนี้

1. เมืองเก่าสุโขทัย ออกนอกเขตกำแพงเมืองขึ้นไปทางเหนือ ตั้งกระจัก

กระจายบนริมฝั่งแม่น้ำแม่โจนสองข้างถนน ขึ้นไปทางเหนือตามแนวถนนพระร่วงจะมีกลุ่ม
เตากลุ่มใหญ่แห่งหนึ่ง เตาเผาเมืองเก่าสุโขทัยเท่าที่สำรวจ พบเป็นเตาอิฐที่ก่อขึ้นบน
คันดินถม มีทั้งสิ้น 52 เตา ชุกแต่งบูรณะไปแล้ว 9 เตา โดยกรมศิลปากร ระหว่างปี
พ.ศ. 2508-2512³⁵ ผลึกภาชนะใช้สอยเป็นส่วนใหญ่ เขียนลวดลายสีค่าหรือน้ำตาล
(ดูภาพที่ 3)

2. เมืองศรีสัชชนาลัยเก่าหรือสวรรคโลกเก่า ตั้งอยู่นอกกำแพงเมืองไปทาง
ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ บริเวณริมฝั่งแม่น้ำยม เรียงรายเป็น 3 กลุ่ม คือที่บ้านป่ายาง
บ้านเกาะน้อย และที่วัดคอนลาน แหล่งเตาเผาที่สำคัญมี 2 แห่ง ๑ แรกคือ แหล่งเตา
ทุเรียงป่ายาง อยู่ห่างจากตัวเมืองเก่าประมาณ 1 กิโลเมตร เลยขึ้นไปทางเหนือตาม
เส้นทาง(คืออีก 4 กิโลเมตร คือแหล่งเตาทุเรียนเกาะน้อย (ดูภาพที่ 4)

จากความร่วมมือระหว่างกองโบราณคดี กรมศิลปากร กับมหาวิทยาลัยแอดเคล-
เลคและหอศิลป์แห่งออสเตรเลียได้ ภายใต้ชื่อ "โครงการร่วมกำหนดอายุเครื่องถ้วยไทย"
ซึ่งเริ่มขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 ได้ร่วมกันสำรวจพบเตาเผาจำนวน 26 เตาในพื้นที่บ้าน
ป่ายาง และจำนวน 105 เตาในเขตพื้นที่บ้านเกาะน้อย ในจำนวนทั้งหมดนี้กรมศิลปากร
ได้ชุกแต่งบูรณะไปแล้ว 14 เตา³⁶ และที่วัดคอนลานอยู่ในระหว่างสำรวจ³⁷

เตाप่ายางนี้เข้าใจว่าจะเป็นเตาหลวง³⁸ เครื่องสังคโลกเกือบจะทั้งหมด
ทำขึ้นใช้เฉพาะราชสำนัก³⁹ และสันนิษฐานว่าฝีมือช่างได้พัฒนาถึงขีดสูงสุดในสมัยพญา-
ฤาไทย ซึ่งอยู่ตอนต้นพุทธศตวรรษที่ 20⁴⁰ เตाप่ายางนี้เป็นเตาเครื่องถ้วยที่เขียนลวด-
ลายสีค่าหรือน้ำตาลบนพื้นสีนวล ซึ่งปราณีตกว่าที่สุโขทัย นอกจากนี้ยังผลิตเครื่องประดับ
สถาปัตยกรรม และประติมากรรมขนาดเล็กหรือตุ๊กตาอีกด้วย

เตาเกาะน้อย แหล่งเตานี้เชื่อว่าอาจเป็นแหล่งเตาครั้งก่อนสมัยสุโขทัย
ซึ่งเผาเครื่องเคลือบสีน้ำตาลอย่างที่เราเรียกกันว่า "เครื่องเคลือบเขลิยง" ถ้าเตาเผาที่
เกาะน้อยผลิตเครื่องปั้นดินเผามาก่อน ก็คงจะได้พัฒนาแก้ไขเปลี่ยนแปลงมาเผาเครื่อง
ถ้วยเซลาคอนแบบจีนที่เรียกว่า "หลงจวน" (Lung-ch 'aun) เตาเกาะน้อยนี้เป็น
แหล่งเครื่องถ้วยเซลาคอนที่สำคัญ

เตาเผาเครื่องสังคโลก

ลักษณะของเตาเผาที่พบจากแหล่งผลิตเครื่องสังคโลกทั้งสองแหล่งนั้นอาจจำแนกออกตามลักษณะของทางเดินของลมร้อน (คือความร้อนภายในที่ถูกขับให้ขึ้นไปตามทิศทางที่ต้องการ) ให้เป็น 2 ประเภท⁴¹ คือ

1. เตาเผาชนิดทางลมร้อนระบายขึ้น (Up Draught Kiln) เป็นเตารูปกลมหรือเกือบกลม มีช่องใส่ไฟเป็นรูปโถงประทุนอยู่ด้านหน้าตอนล่าง สิ่งสำคัญของเตาแบบนี้คือการเรียงตะกรับหลาย ๆ ชั้น (Checker Work) เพื่อกระจายความร้อนซึ่งไหลขึ้นด้านบนผ่านเครื่องสังคโลกสู่ปล่องโดยตรง เตาลักษณะนี้ให้ความร้อนได้ไม่เกินอุณหภูมิ 900 องศาเซลเซียส⁴² ดังนั้นคงใช้เผากระเบื้องมุงหลังคา และภาชนะจำพวกเครื่องดินที่เป็นของใช้ประจำวันในครัวเรือน สันนิษฐานว่าอาจจะใช้เป็นเตาเผาก่อนเคลือบ (Bisqued Fire) เพื่อไล่ความชื้นในเนื้อดินออกไปให้หมด แล้วจึงชุบน้ำยาเคลือบและนำไปเข้าเผาในเตาชนิดระบายความร้อนผ่านในแนวนอน ซึ่งให้อุณหภูมิสูงกว่า หากเหตุผลของการสันนิษฐานประการหลังสามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นจริง ก็แสดงให้เห็นถึงเทคโนโลยีในการผลิตของชาวไทยสมัยโบราณในเรื่องอุตสาหกรรมภาชนะดินเผาก้าวหน้ามาก เพราะในศตวรรษนั้นเทคนิคการเผาสองครั้งเท่าที่ทราบมีทำในประเทศจีนอีกประเทศหนึ่ง (ดูภาพที่ 5)

2. เตาเผาชนิดทางลมร้อนเดินผ่านในแนวนอน (Cross Draught or Horizontal Draught kiln) เป็นเตาที่มีจำนวนมากที่สุด มีรูปร่างยาวโดยให้ความร้อนเดินจากปากเตาผ่านเครื่องสังคโลก ที่เรียงกันภายในเตาไปออกปล่องระบายความร้อนและควันซึ่งอยู่ตรงข้าม เตาชนิดนี้อาจแบ่งออกเป็นชนิดย่อย ๆ ตามลักษณะโครงสร้างและวัสดุที่นำมาใช้ได้ 3-4 ชนิด คือ เตาดินชุก เป็นเตาที่ทำขึ้นโดยการชุกเนินดินเข้าไปเป็นอุโมงค์อาศัยดินเป็นผนังทุกส่วน มีขนาดเล็ก สันนิษฐานว่าอาจเป็นต้นแบบของเตาเผา เป็นเทคนิคที่เก่าและมักจะพบในชั้นดินล่าง ชนิดต่อมาเป็นเตาดินชุกผสมกับการก่ออิฐดิน คือตัวอุโมงค์จะชุกเข้าไปในดิน ส่วนบริเวณปล่องจะก่อด้วยอิฐดิบ และใช้น้ำยาเคลือบผนังเตาเพื่อเพิ่มความมั่นคงภายในเตา ชนิดต่อมาทั้งตัวปล่องและอุโมงค์จะก่อด้วยอิฐดิบทั้งหมด และเมื่อถูกความร้อนก็จะแข็งตัวกลายเป็นอิฐ เชื่อมติดกันตลอด

และชนิดสุดท้ายเป็นเตาอิฐ โครงสร้างเตามีขนาดใหญ่ ก่อบนเนินดินมีความลาดเอียง ประมาณ 10 องศา เตาชนิดระบายความร้อนผ่านในแนวนอน อาจให้ความร้อนได้สูงถึง 1300 องศาเซลเซียส ซึ่งเป็นอุณหภูมิที่สามารถผลิตเครื่องสังคโลกเคลือบสีต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี (ดูภาพที่ 5)

กรรมวิธีและขั้นตอนการผลิตประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็ก

การผลิตประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กมีกรรมวิธีดังนี้

1. วัตถุดิบและการเตรียมดิน วัตถุดิบที่ใช้ผลิตคือ ดินเหนียว (clay)

อาจเป็นดินดำ หรือดินแดง หรือดินขาว ผสมกับดินเชื้อ (Filler) เช่น ทราย หิน เป็นต้น นำดินที่ผสมและนวดแล้วที่เรียกว่า "ดินปั้น" (Clay body) ปั้นขึ้นรูปต่อไป

2. การปั้นขึ้นรูป การปั้นขึ้นรูปในขั้นต้น คือนำดินปั้นมาปั้นขึ้นรูปด้วยมือเป็นรูปคน หรือสัตว์ และปั้นโดยใช้แป้นหมุนสำหรับประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กที่เป็นเครื่องใช้ เช่น กุฎี ขวด ถ้วย เป็นต้น หลังจากนั้นปั้นขึ้นรูปในขั้นที่ 2 คือต่อเติมชิ้นส่วนต่าง ๆ ให้ได้รูปร่างตามต้องการ แล้วตัดเลี่ยนส่วนเกินและชุคผิวให้เรียบ

3. การตกแต่งผิว ในขณะที่ประติมากรรมขนาดเล็ก กำลังจะแห้ง ก็จะมีการตกแต่งต่อเติมให้มีลวดลายสวยงามเพิ่มขึ้น โดยวิธีการต่าง ๆ คือ

3.1 วิธีชุคขีด (Incising) ใช้เครื่องมือชุคหรือขีดหรือแกะดินให้เป็นลายเส้นลึกลงไปเหนือดินในขณะที่ยังอ่อนตัวอยู่ (Plastic State) และในระยะที่ดินหมาดหรือแห้งแล้ว (Leather Haved State or and Dry State) เทคนิคนี้พบในพวกกระปุก แจกกัน เมื่อแกะเสร็จนำไปจุ่มหรือชุบน้ำยาเคลือบสี เมื่อเผาแล้วจะได้พวกเคลาดอน

3.2 วิธี Sgraffito คือ ใช้ Colour Slip ซึ่งเป็นส่วนผสมของ Fe_2O_3 ทาลงไปบนงานที่ชุ Engobe แล้วใช้เครื่องมือปลายแหลมชุคขีดให้เป็นลายขีดให้เป็นลายทะลุลงไปถึง Engobe ซึ่งเป็นสีขาว แล้วจึงชุบน้ำยาเคลือบสีแล้วเผาสีอีกครั้งหนึ่ง มักจะพบในกลุ่มเครื่องสังคโลกเคลือบสองสี

3.3 วิธีฉลุลาย โดยการเจาะหรือปากเหน็ดดินที่ไม่ต้องการออกให้เป็นช่อง

ความลายที่ร่างไว้ แล้วจึงนำไปชุบน้ำยาเคลือบใสแล้วเผา มักจะพบในพวกโคมไฟ

3.4 วิธีการตกแต่งเป็นเหลี่ยมเป็นหูเหลี่ยมหลังจากการปั้นแล้ว มักจะพบในคล้ายรูปผลไม้ เป็นต้น

4. การแต่งผิว การตกแต่งผิวมีวิธีการต่าง ๆ คือ

4.1 การใช้สีเขียนลวดลาย เขียนลายใต้เคลือบ (Underglaze Decoration) การเขียนสีจะเขียนเมื่อเนื้อดินปั้นแห้งแล้ว หรือเผาครั้งหนึ่งแล้ว มิฉะนั้นสีที่เขียนลงไปจะซีดไม่สดใส

4.2 การเคลือบ น้ำยาเคลือบเป็นสารประกอบพวกซิลิเกต (Silicate) ที่ถูกความร้อนหลอมละลายเชื่อมเป็นเนื้อเดียวกันจับอยู่บนผิวเครื่องสังคโลก มีลักษณะแข็งแกร่งทนต่อกรดและด่างเป็นอย่างดี

ลักษณะของเคลือบที่พบโดยทั่ว ๆ ไป แบ่งออกได้เป็น 4 ชนิด คือ เคลือบใส (Transparent or Clear Glaze) มีลักษณะใสโปร่งแสงมองเห็นเนื้อดินและลวดลายได้ชัดเจน เคลือบราน (Cracker Glaze) เกิดจากส่วนผสมของน้ำยาเคลือบที่มีความแตกต่างกันกับเนื้อดิน มีการขยายและหดตัวไม่สม่ำเสมอ เกิดเป็นรอยแตกรานหรืออาจจะเกิดจากการที่เครื่องสังคโลกที่เผาอยู่ กระทบกับอากาศภายนอกซึ่งมีอุณหภูมิต่างกัน ทำให้เคลือบแข็งตัวไม่พร้อมกันเกิดรอยแตกรานขึ้น เคลือบด้าน (Matt Glaze) คือเคลือบที่ผิวไม่เป็นมัน และเคลือบทึบ (Opaque Glaze) คือเคลือบที่ไม่โปร่งแสง

5. การตากแห้ง เมื่อประติมากรรมขนาดเล็ก มีการตกแต่งผิวแล้ว ก่อนที่จะนำไปเผาจะต้องผึ่งให้แห้งเสียก่อน เพื่อให้ น้ำระเหยออกไปช้า ๆ และเพื่อป้องกันการแตกร้าว

6. การเผา ส่วนใหญ่จะเผาแบบลดออกซิเจน (Reduction) การบรรจุเตาเผาเชื่อว่าประติมากรรมขนาดเล็กวางบนที่ ประติมากรรมขนาดเล็กหรือตุ๊กตา จะแข็งแรงรูปทนทานได้นั้นขึ้นอยู่กับ การเผา คือขึ้นอยู่กับความร้อนที่ได้รับภายในเตาที่เผา

ชนิดของประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็ก

ชนิดของประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็ก อาจจำแนกตามลักษณะของการเคลือบ

ออกได้เป็น 6 ประเภท⁴³ คือ

1. ชนิดไม้เคลือบ เป็นพวกเครื่องปั้นดินเผาเนื้อแกร่งหรือเนื้อเครื่องหิน (Stone Wares) นิยมตกแต่งผิวด้วยลายชุกชีหรือตึกแปะ นอกจากนี้ยังมีประเภทเนื้อเครื่องดินเผา (Earthen Wares) มีลักษณะพิเศษคือมีการใช้น้ำสลิป (Slip) สีแดง ขูดภาชนะกุดที่รูปนก
2. ชนิดเคลือบสีน้ำตาลและดำ เป็นเครื่องเคลือบประเภทที่มีความแตกต่างของสีเคลือบ ตั้งแต่สีน้ำตาลอ่อนไปจนถึงสีน้ำตาลไหม้และสีดำ ลักษณะรูปทรงและน้ำเคลือบตลอดจนเทคนิคมีความคล้ายคลึงกับเครื่องเคลือบลพบุรีมาก ดังนั้นอาจสันนิษฐานได้ว่า เครื่องสังคโลกในยุคต้น ๆ ได้รับอิทธิพลหรือต้นแบบมาจากเครื่องเคลือบของชอมมาก่อน แล้วจึงพัฒนาขึ้นมาเป็นรูปแบบของตนเองในที่สุด
3. ชนิดเคลือบสีขาว ส่วนใหญ่มีจะพบเป็นสีขาว ซึ่งเกิดจากการเคลือบใส่ทับทับบน สีขาวขุ่น ไม่มีลวดลายประดับมากนัก
4. ชนิดเคลือบสีเขียวไข่กาหรือเขลาตอน มีสีต่าง ๆ กันตั้งแต่สีเขียวมะกอกเขียวไข่กา และสีฟ้าอ่อนหรือสีน้ำทะเลจาง ๆ น้ำยาเคลือบแตกราน ใสและโปร่งแสงแลเห็นลวดลายซึ่งขูดแกะเป็นลายต่าง ๆ
5. ชนิดเครื่องเคลือบสองสี น้ำยาเคลือบมีสองสีคือน้ำตาลพื้นขาว หรือลายสีขาวพื้นสีน้ำตาล บางครั้งใช้แต่เพียงแต้มเป็นจุดสีน้ำตาล หรือเคลือบเฉพาะสีขาวบริเวณของภายในของฝาหะอบ แต่โดยทั่ว ๆ ไปแล้วมักจะใช้เครื่องมือปลายแหลมชุกชีคลวดลายลงไปบนเนื้อดิน แล้วใช้พู่กันจุ่มน้ำเคลือบเขียนลงภายในด้วยสีขาวหรือสีน้ำตาลก่อนหรือหลัง แล้วใช้เคลือบสีขาวหรือสีน้ำตาลเขียนลงพื้นอีกครั้งหนึ่ง หรืออาจใช้น้ำยาเคลือบสีน้ำตาลทาลงไปบน Engobe แล้วใช้เครื่องมือปลายแหลมชุกชีให้เป็นเส้นทะลุถึง Engobe ซึ่งเป็นสีขาว แล้วเคลือบใส ลวดลายที่ใช้ตกแต่งมีลายใบไม้ ดอกไม้ ลายก้านชกพรรณไม้ และลายเรขาคณิต เครื่องเคลือบชนิดนี้แสดงให้เห็นถึงความชำนาญของช่าง และเป็นลักษณะพิเศษที่ช่างคิดค้นขึ้น อย่างไรก็ตามเคลือบสองสีพบในเครื่องเคลือบลพบุรีเช่นกัน แต่เทคนิคการตกแต่งแตกต่างไปจากเครื่องเคลือบสองสีของสุโขทัยมาก

6. ชนิดเขียนลายใต้เคลือบ เครื่องเคลือบชนิดนี้สันนิษฐานว่าเป็นของที่ผลิตขึ้นหลังสุด ก็เริ่มผลิตเมื่อประมาณหลังรัชกาลพระมหาธรรมราชาลิไท หรือประมาณพุทธศตวรรษที่ 20 โดยได้รับเทคนิคจากช่างจีนในราชวงศ์หยวน จากหลักฐานของจีน แสดงให้เห็นว่าในช่วงเวลาดังกล่าวจีนได้อนุญาตให้สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ๗ เมื่อครั้งเป็นรัชทายาทของอาณาจักรอยุธยาเสด็จไปเมืองจีนเมื่อ พ.ศ. 1917 แต่ไม่ปรากฏว่าช่างที่นำมานั้นไปตั้งหลักแหล่งที่ไหนบ้าง เพราะขาดหลักฐานยืนยัน อย่างไรก็ตามอาจสันนิษฐานว่าคงจะมีบางส่วนที่นำขึ้นไปดำเนินการผลิตเครื่องเคลือบชนิดนี้ที่ศรีสะเกษ ลวดลายที่เขียนเป็นพวงลายเส้นรูปวงกลม ลายพรรณไม้ ก้านชด ลายนก จุก ลายแฉกด้วย

ผู้กันเป็นคู่
 เป็นที่น่าสังเกตว่าเครื่องเคลือบชนิดนี้จะพบว่ามีคำจารเขียนเครื่องหมายบนเครื่องสังคโลก คล้ายกับเขียนแบบเครื่องลายครามของจีน ซึ่งตัวอักษรดังกล่าวนี้อาจจัดอยู่ในพุทธศตวรรษที่ 20

เชิงอรรถท้ายบทที่ 3

¹หลวงจักรปาณีศรีศีลวิสุทธิ (วิสุทธิ ไกรฤกษ์), เครื่องสังกะโลกไทย (ม.ป.ท.: กระทรวงยุติธรรมพิมพ์แจกในงานพระถวญพระราชนาน ณ วัดพิชัยญาติการาม จังหวัดธนบุรี 5 พฤศจิกายน 2491), หน้า 2 และ ศรีจักร วัลลิโภคม, "เครื่องสังกะโลก;" วารสารเมืองโบราณ ปีที่ 1 ฉบับที่ 4 (กรกฎาคม-กันยายน 2518), หน้า 34.

²เรื่องเดียวกัน, อนึ่งสมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพประทานความเห็นว่เข้าใจว่าเรื่องถ้วยไทยที่ทำครั้งสมเด็จพระร่วงนั้น โดยมากและเฉพาะที่เป็นของดี คงเป็นของที่ทำเมืองสวรรคโลก จึงปรากฏชื่อเรียกเรื่องถ้วยนั้นว่า "สังกะโลก" คูสมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพ, ตำนานเรื่องเครื่องโต๊ะและถ้วยปั้น (ม.ป.ท. : พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชนานเพลิงศพพระยาปฏิภาณพิเศษ (อาเล็กแซนเคอร์ อมาตยกุล) 30 มีนาคม 2507), หน้า 31.

³หลวงจักรปาณีศรีศีลวิสุทธิ, เรื่องเดิม, หน้า 3.

⁴B. Refuge, Sawankhalok, de export-ceramiek van Siam (De Tijdstroom Lochem, 1976), p. 144.

⁵Charles Nelson Spinks, The Ceramic Wares of Siam (Bangkok : the Siam Society, 1978), p. 12.

⁶J. C. Shaw, Northern Thai Ceramics (Kuala Lumpur : Oxford University Press, 1981), p. 21 นายศรี อมาตยกุล และ คร.ประเสริฐ ๗ นคร สันนิษฐานว่ พ.ศ. ๑853 เป็นปีที่หอขุนรามคำแหงสวรรคต . ดังนั้นผู้ที่เสด็จไปยังประเทศจีนคือรัชทายาทพระเจ้าเลอไท่ ภายหลังที่หอขุนรามคำแหงสวรรคตแล้ว ตามจดหมายเหตุจีนซึ่งตีความใหม่ในปัจจุบัน ดู สุภาพรณ ๗ บางช้าง "พุทธศาสนาในสมัยสุโขทัย;" วิทยานพนธ์ปริญาอักษรศาสตร์มหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาตะวันออกบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2518, หน้า 51-53.

⁷อาจเป็นไปได้ว่ช่างปั้นอพยพมาพร้อมกับ เจิน อี้ จุง (Ch'en I Chung)

นายกรัฐมนตรีคนเก่าของราชวงศ์ที่ถูกลบไล่ว่า ผู้ซึ่งเข้ามาพำนักในกรุงสุโขทัย เมื่อ พ.ศ. 1826 ดู Roxana M. Brown, The Ceramics of South East Asia : Their Dating and Identification (Kuala Luanpur : Oxford University Press, 1977), p. 46.

⁸J.C. Shaw, Northern Thai Ceramics, p. 22.

⁹William Willettes, Ceramic Art of Southeast Asia (Singapore : Southeast Asian Ceramic Society, 1971), p. 22.

¹⁰Ibid, p. 16.

¹¹Ibid.

¹²สมเด็จพระนเรศวรมหาราชานุภาพ, ตำนานเรื่องเครื่องโต๊ะและถ้วยปั้น, หน้า 31.

¹³Brown, The Ceramics of South East Asia, p. 47.

¹⁴จากการศึกษาวิเคราะห์ร่วมกับนักวิทยาศาสตร์ พบว่าเรือน่าจะสร้างขึ้น ประมาณ 480 ปีมาแล้ว ตรงกับประมาณ พ.ศ. 2041 (สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2) และอับปางประมาณ 430 ปีมาแล้ว ประมาณ พ.ศ. 2091 (สมัยพระมหาจักรพรรดิ) ข้อสรุปจากการสัมมนาสังคโลกในเรือโบราณที่ล่มในอ่าวไทย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, สุภาภรณ์ จรัสพันธ์ บรรณาธิการ, การค้าสังคโลก รายงานสัมมนาวิเคราะห์เรือโบราณที่ค้นพบในอ่าวไทย (กรุงเทพฯ ฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2526), หน้า 240.

¹⁵ศรีศักดิ์ วัลลิโภคม, เรื่องเดิม, หน้า 38.

¹⁶The Ceramics of Thailand (a catalogue of exhibition at Stanford University Museum of Art on December 2, 1980-February 1, 1981 Printed by the Board of Trustees of the Leland Stanford Junior University), p. 4.

¹⁷Willettes, Ceramic art of Southeast Asia, p. 16

¹⁸J. C. Shaw, Northern Thai Ceramics, p. 23.

²⁰คูศิลอาจารย์กวัคศรีชุม จังหวัดสุโขทัย หลักที่ 2 บรรทัดที่ 54 คณะกรรมการพิจารณาและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์, สำนักนายกรัฐมนตรี (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2526), หน้า 49.

²¹J.C. Shaw, Northern Thai Ceramics, p. 25.

²²J. C. Shaw, "Sukhothai Export Ceramics", วารสารเมืองโบราณ, ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 (เมษายน-กรกฎาคม, 2524), หน้า 100.

²³J. C. Shaw, Northern Thai Ceramics, p. 26.

²⁴Ibid.

²⁵Ibid., p. 26-27.

²⁶ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, สุภาภรณ์ จรัสพัฒน์, การค้าสิ่งคโลก, หน้า 241.

²⁷บริเวณบ้านศรีฟโล จังหวัดชลบุรี ได้พบเครื่องถ้วยชามแบบสุโขทัย และตุ๊กตาเคลือบของสุโขทัย แสดงว่าต้องมีความสัมพันธ์กันกับการค้าขายเครื่องสิ่งคโลกของบรรดาเรือจมในอ่าวไทย คู ศรีศักดิ์ วัลลิโกคม, "ร่องรอยของชุมชนโบราณที่ลุ่มน้ำพานทอง" วารสารเมืองโบราณ ปีที่ 5 ฉบับที่ 3 (กุมภาพันธ์-มีนาคม, 2522), หน้า 45.

²⁸ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, สุภาภรณ์ จรัสพัฒน์, เรื่องเดิม หน้าเดิม.

²⁹อาจเป็นไปได้ว่ากลุ่มช่างที่สร้างเตาที่ช่างลำห้วยแม่คำ และกลุ่มช่างที่สร้างเตาปากาหลงเป็นกลุ่มช่างที่พระยาอูธิย ฐียรนำเอาวิชาทำเครื่องเคลือบดินเผาจากสุวรรณคโลก สุโขทัย ไปสู่ล้านนา คู เสริมศักดิ์ นาคบัว, เตาเผาเครื่องเคลือบดินเผาทางภาคเหนือของประเทศไทย (กรุงเทพฯ : คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2516), หน้า 26.

³⁰Spinks, The Ceramics Wares of Siam, p. 115.

³¹J. C. Shaw, Sukhothai Export Ceramics, p. 100.

³²Ibid.

³³ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, สุภาภรณ์ จรัลพัฒน์, เรื่องเดิม, หน้า 243.

³⁴สีหวัฒน์ แน่นหนา, "เตาเผาสังคโลกเมืองศรีสัชชนาลัย โรงงานอุตสาหกรรมหลักของสองอาณาจักรไทยในอดีต," อนุสาร อ.ส.ท. ปีที่ 24 ฉบับที่ 3 (ตุลาคม, 2526), หน้า 41.

³⁵เรื่องเดียวกัน, หน้า 39.

³⁶เรื่องเดียวกัน.

³⁷สุกิจ เตียงมณีกุล, "เครื่องถ้วยสังคโลก," นำชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สวรรคตวนายก (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสสมเด็จพระเทพรัตน-ราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สวรรคตวนายก สุโขทัย 15 มีนาคม 2527), หน้า 19.

³⁸นายมะลิ โคนสันเทียะ ให้ข้อเห็นว่าน่าจะเป็นแหล่งเตาสำคัญหรือ "เตาหลวง" เพราะเป็นเตาขนาดใหญ่ ผลิตเครื่องสังคโลกเขียนสีประดับและผลิตของใหญ่ ๆ ดู จิรา จงกล, "เครื่องสังคโลก", เครื่องถ้วยในประเทศไทย (พระนคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2513), หน้า 9.

³⁹J. C. Shaw, Sukhothai Export Ceramics, p. 99.

⁴⁰Ibid.

⁴¹สุกิจ เตียงมณีกุล, เรื่องเดิม, หน้า 19.

⁴²สีหวัฒน์ แน่นหนา, เรื่องเดิม, หน้า 39.

⁴³เรื่องเดียวกัน.

บทที่ 4

รูปแบบและประเภทของประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็ก

ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กที่พบมีจำนวนมากมาหลายชิ้น ที่ได้นำมาเป็นข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กซึ่งเก็บรักษาและจัดแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติต่าง ๆ

1. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร
2. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รามคำแหง จังหวัดสุโขทัย
3. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สวรรคตวรนายก จังหวัดสุโขทัย
4. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร
5. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
6. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สมเด็จพระนารายณ์ จังหวัดลพบุรี

และจากประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กที่มีปรากฏพิมพ์อยู่ในหนังสือเกี่ยวกับเครื่องสังคโลกสุโขทัย

ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กแต่ละชิ้นมีลักษณะรูปแบบแตกต่างกันซึ่งสามารถแบ่งประเภทโดยการพิจารณาจากรูปแบบและหน้าที่ (Function) การใช้งานของประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็ก ในที่นี้จะจำแนกออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. ประเภทประติมากรรมลอยตัวขนาดเล็ก มีทั้งรูปคนและรูปสัตว์
2. ประเภทประติมากรรมขนาดเล็กที่เป็นเครื่องใช้ โดยปั้นรูปคน รูปสัตว์ และรูปพืชพันธุ์ เป็นกุดหี ตะเกียง ตลับ ตั๋วหมากรูด และอื่น ๆ

สำหรับรูปคนและรูปสัตว์นั้น อาจแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

1. รูปคน แบ่งเป็น รูปผู้หญิง รูปผู้ชาย และรูปผู้หญิงกับผู้ชาย
2. รูปคนกับรูปสัตว์
3. รูปสัตว์ แบ่งเป็น สัตว์น้ำ สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ สัตว์ปีกและสัตว์เลี้ยง

ลูกถ้วยนม

ประเภทประติมากรรมลอยตัวขนาดเล็ก

รูปคน

รูปผู้หญิง พบจำนวนมากมายหลายชิ้น มีทั้งรูปเดี่ยวและรูปคู่ขนาดต่าง ๆ กัน ซึ่งมีรายละเอียดแตกต่างกัน ดังนี้

1. รูปเดี่ยว

ขั้นที่ 1 รูปผู้หญิงนั่งถือพัด เคลือบสีน้ำตาล เก้าอี้หมวยจุ่มกบีน เปลือยอก นั่งทับเพียบเอียงขวา ถือพัดแนบไว้กับหน้าอกในมือขวา (ภาพที่ 6)

ขั้นที่ 2 รูปผู้หญิงนั่งชันเข่าขวา มือซ้ายถือเขียนหมาก เคลือบสีเขียว เก้าอี้หมวย อมหมากไว้ในกระพุ้งแก้มซ้าย เปลือยอก สวมกำไลข้อมือทั้งสองมือ นุ่งผ้าลายตาตาราง (ภาพที่ 7)

ขั้นที่ 3 รูปผู้หญิงนั่งขัดสมาธิ มือซ้ายจับเต้านม มือขวาวางบนตัก เคลือบสีเขียว เก้าอี้หมวย ชำรুকอหักต่อไว้ เปลือยอก ตัวแตกต่อไว้ เอวด้านซ้ายแตกเป็นรู (ภาพที่ 8)

ขั้นที่ 4 รูปผู้หญิงนั่งพนมมืออัญชลี เคลือบสีเขียว เก้าอี้หมวย ชำรুকอหักที่ระต่อไว้ (ภาพที่ 9)

ขั้นที่ 5 รูปผู้หญิงนั่งยกมือทั้งสองปิดปาก เคลือบสีเขียวอ่อน (ภาพที่ 10)

ขั้นที่ 6 รูปผู้หญิงเปลือยอกสวมสร้อยสังวาล เคลือบสีเขียว เก้าอี้หมวย อมหมากไว้ในกระพุ้งแก้มซ้าย ยกแขนซ้ายขึ้น แขนทั้งสองหักหาย แขนขวาหักตั้งแต่ไหล่ แขนซ้ายหักครึ่งแขน นุ่งผ้าโจงประแบนลายตาตารางมีจุดภายใน (ภาพที่ 11)

ขั้นที่ 7 รูปผู้หญิงซึ่งอาจมีครรภ์ ถือดอกไม้คล้ายคอกบัวในมือซ้าย เคลือบเซลาดอน เก้าอี้หมวย หน้าและการแต่งกายเป็นลักษณะจีนอย่างเห็นได้ชัด (ภาพที่ 12)

2. รูปคู่

ขั้นที่ 1 รูปผู้หญิงอุ้มเด็ก เคลือบสีเขียวคล้ำ น้ายาเคลือบสีอมสภาพผู้หญิงอุ้มเด็กแบบอก นั่งทับเพียบเอียงขวา ชำรुकแขนขวาหักตั้งแต่ไหล่ ศีรษะหักหายไป (ภาพที่ 13)

ชั้นที่ 2 รูปผู้หญิงอุ้มเด็ก เคลือบน้ำยาสีเขียวคล้ำ เก้าหมวย เปลือยอก นั่งพับเพียบเอียงขวา อุ้มเด็กซึ่งอุคนมข้างซ้าย ชำรุดศีรษะต่อไว้ (ภาพที่ 14)

ชั้นที่ 3 รูปผู้หญิงอุ้มเด็ก เคลือบสีเขียว เก้าหมวยเปลือยอก นั่งพับเพียบเอียงซ้าย อุ้มเด็กซึ่งอุคนมข้างขวา (ภาพที่ 15)

ชั้นที่ 4 รูปผู้หญิงอุ้มเด็กพาดำซ้าย เก้าหมวย เปลือยอก ชำรุดคอหักต่อไว้ (ภาพที่ 16)

ชั้นที่ 5 รูปผู้หญิงอุ้มเด็ก เคลือบเขียนสีดำ เก้าหมวย เปลือยอก นั่งพับเพียบเอียงขวา อุ้มเด็กซึ่งอุคนมข้างขวา (ภาพที่ 17)

ชั้นที่ 6 รูปผู้หญิงอุ้มเด็ก เคลือบสีเขียวอมฟ้า เก้าหมวย ชำรุดคอหักต่อไว้ เปลือยอก นั่งพับเพียบเอียงซ้าย อุ้มเด็กมือขวา เด็กอยู่ในท่ายื่นปาก มือซ้ายปิดเต้านม (ภาพที่ 18)

ชั้นที่ 7 รูปผู้หญิงอุ้มเด็ก เก้าหมวย เปลือยอก อุ้มเด็กยื่นแนบกับหน้าอก (ภาพที่ 19)

ชั้นที่ 8 รูปผู้หญิงอุ้มเด็ก เคลือบสีเขียว เก้าหมวย ชำรุดคอหักต่อไว้ เปลือยอก อุ้มเด็กนอนขวางแนบอก นั่งพับเพียบเอียงขวา หัวเข้าขวาหักชำรุด (ภาพที่ 20)

ชั้นที่ 9 รูปผู้หญิงอุ้มเด็ก เคลือบสีเขียวอมเทา เก้าหมวย เปลือยอก นั่งพับเพียบเอียงซ้าย อุ้มเด็กนอนขวางอุคนมซ้าย (ภาพที่ 21)

ชั้นที่ 10 รูปผู้หญิงอุ้มเด็ก เคลือบสีเขียวอมฟ้า เก้าหมวย ชำรุดศีรษะต่อไว้ เปลือยอก นั่งชันเข้าขวา อุ้มเด็กในมือขวาส่วนมือซ้ายวางบนหน้าอก (ภาพที่ 22)

รูปที่ 11 รูปผู้หญิงอุ้มเด็ก เคลือบสีเขียว เก้าหมวย ชำรุดศีรษะต่อไว้ เปลือยอกนั่งเหยียดขาอุ้มลูก (ภาพที่ 23)

รูปที่ 12 รูปผู้หญิงอุ้มเด็ก เคลือบสีเขียวอ่อน เก้าหมวย อดหมากไว้ในกระพุ้งแก้มขวา เปลือยอก นั่งพับเพียบเอียงขวา อุ้มเด็กบนตักขวา (ภาพที่ 24)

รูปที่ 13 รูปผู้หญิงอุ้มเด็ก เคลือบสีเขียว เก้าหมวย เปลือยอก อุ้มเด็กนอนขวางใต้ออก นั่งพับเพียบเอียงขวา (ภาพที่ 25)

ชั้นที่ 14 รูปผู้หญิงอุ้มเด็กเคลือบสีเขียว กล้าผสมมวย อมทมากไว้ในกระพุ้งแก้มซ้าย อุ้มเด็กในวงแขนขวา ส่วนมือซ้ายจับเต้านม นั่งพับเพียบเอียงซ้ายอยู่ในท่าจุมพิตเด็ก เด็กอยู่ในท่ากอดคอผู้หญิง (ภาพที่ 26)

ชั้นที่ 15 รูปผู้หญิงอุ้มเด็ก 2 คน เคลือบสีเขียวคล้ำ กล้าผสมมวย ขำรุคทีระหว่าไว้ เปลือยอก นั่งพับเพียบ อุ้มเด็ก 2 คนในอ้อมแขนซ้ายและขวา เด็กข้างซ้ายอยู่ในท่าชบคอและมือโอบบ่าไว้ ส่วนเด็กข้างขวายืนบนตักยื่นมือแตะเด็กข้างซ้าย (ภาพที่ 27)

ชั้นที่ 16 รูปผู้หญิงอุ้มเด็ก 2 คน เคลือบสีเขียว กล้าผสมมวย เปลือยอก นั่งยอง ๆ อุ้มเด็ก 2 คนอยู่ที่ตัก เด็กข้างซ้ายอยู่ในท่ามือป้ายหน้าอกเช่นเดียวกับเด็กข้างขวา (ภาพที่ 28)

ชั้นที่ 17 รูปผู้หญิง 2 คนนั่งพับเพียบบนฐานเดียวกัน เคลือบสีน้ำตาล ผู้หญิงทั้งสองกล้าผสมมวยแต่หัก ขำรุคทีระหว่าหักหาย เอาทีระหว่าค้ำคิ้วอื่นต่อไว้ (คนขวาทีระหว่าเคลือบสีฟ้า คนซ้ายเคลือบสีน้ำตาลอ่อน น້ายาเคลือบสีอมสภาพ) มือขวาถือหัดมือซ้ายวางบนเข่า (ภาพที่ 29)

ชั้นที่ 18 รูปผู้หญิง 2 คนหรือผู้ชายกับผู้หญิง ? อยู่ในท่านั่งคุกเข่าหันหน้าเข้าหากัน จุมพิต เคลือบเซลาคอน (ภาพที่ 30)

นอกเหนือไปจากประติมากรรมขนาดเล็กหรือตุ๊กตาทั้งที่สมบูรณ์และไม่สมบูรณ์แล้วยังพบส่วนทีระหว่า

ชั้นที่ 1 รูปหัวตุ๊กตาผู้หญิงกล้าผสมมวยสามแฉกไว้บนกระหม่อม มีแถบรัดคอกไม้สองคอก สวมตุ้มหูรูปคอกไม้ เคลือบสีน้ำตาลอ่อน (ภาพที่ 31)

ชั้นที่ 2 รูปตุ๊กตาผู้หญิงหัวเราะ กล้าผสมมวยไว้บนกระหม่อม เคลือบสีเขียวอ่อน (ภาพที่ 32)

รูปผู้ชาย พบจำนวนหลายชิ้นเช่นเดียวกับผู้หญิง มีทั้งรูปเดี่ยวและรูปคู่ขนาดต่าง ๆ กัน ซึ่งมีรายละเอียดแตกต่างกัน ดังนี้

1. รูปเดี่ยว

ชั้นที่ 1 รูปผู้ชายนั่งชันเข่าซ้ายพนมมืออัญชสี เคลือบน้ำตาลสีเขียว ขำรุค

คอหักคอไว้ จมูกมือทั้งสองข้างและขาข้างขวามันหักหายไป (ภาพที่ 33)

ขั้นที่ 2 รูปผู้ชายนั่งชันเข่าขวาพนมมืออัญชลี เคลือบเขียนสี แต่งกายสวมหมวก เสื้อแขนยาวมีลาย นุ่งกางเกงขายาว และนุ่งผ้ามีลวดลายทับอีกชั้น สวมรองเท้า (ภาพที่ 34)

ขั้นที่ 3 รูปผู้ชายมือทั้งสองจับวัตถุ เคลือบสีเขียว เปล้าผสมมวย ชำรุดคอหักคอไว้ นั่งทับเพียบเอียงขวา (ภาพที่ 35)

ขั้นที่ 4 รูปผู้ชายนั่งถือชลุ่ย เคลือบสีเขียวแก่ ชำรุดคอหักคอไว้ แขนซ้ายหักคอไว้ (ภาพที่ 36)

ขั้นที่ 5 รูปผู้ชายนั่งซัดสมาธิถือวัตถุบางอย่าง ซึ่งอาจเป็นเครื่องดนตรี เคลือบสีเขียว (ภาพที่ 37)

ขั้นที่ 6 รูปผู้ชายนั่งทับเพียบเอียงซ้าย มือซ้ายถือคนโทส่วนมือขวาถือพัด เคลือบสีน้ำตาลตกแต่งลายซีก (ภาพที่ 38)

ขั้นที่ 7 รูปผู้ชายนั่งคุกเข่า เคลือบเซลาดอน อมหมากไว้ในกระพุ้งแก้มซ้าย มือถือวัตถุบางอย่างที่เอว นุ่งผ้าชายห้อยด้านหน้าสองข้าง (ภาพที่ 39)

ขั้นที่ 8 รูปผู้ชายนั่งทับเพียบเอียงซ้าย เคลือบสีน้ำตาลตกแต่งลายซีก ไม่สวมเสื้อ นุ่งผ้าลายตาตาราง มือซ้ายอยู่ที่เอวส่วนมือขวาวางบนตัก (ภาพที่ 40)

ขั้นที่ 9 รูปเขียนนั่งชันเข่าขวา เคลือบสีเขียวไขก่า นั่งหงบนหน้าหัวเราะ ห่มผ้าคลุมไหล่สองข้างเปิดอก นุ่งกางเกงขายาวลายริ้ว มือซ้ายอยู่บนตักส่วนมือขวาวางอยู่บนเข่าขวา (ภาพที่ 41)

ขั้นที่ 10 รูปผู้ชายนั่งชันเข่าขวาหัวเราะ เคลือบสีขาว มีใบหูเจาะรูสองข้าง ห่มผ้าคลุมไหล่สองข้าง ? เปิดอก นุ่งกางเกงขายาว มือซ้ายวางอยู่บนหน้าท้องที่ยื่นออกมา มือขวาวางอยู่บนเข่าขวา (ภาพที่ 42)

ขั้นที่ 11 รูปผู้ชายนั่งชันเข่าขวาแสดงท่ากรุ่นคิด เคลือบสีเทา เขียนลาย-สีคำ ไม่สวมเสื้อ นุ่งผ้าลาย มือซ้ายถือวัตถุที่วางอยู่ในขาม มือขวาทำวัตรขณะอยู่บนเข่าขวา (ภาพที่ 43)

ขั้นที่ 12 รูปผู้ชายนั่งคุกเข่า มือทั้งสองถือวัตถุบางอย่าง เคลือบสีขาวและ

น้ำตาล ไขหนวคและเครา แต่งกายสวมหมวก เสื้อผ้าหน้าตัวยาวทับผ้าถุง (ภาพที่ 44)

ขั้นที่ 13 รูปเทพนม เคลือบสีขาวและสีน้ำตาล เทพนมแต่งกายสวทเทริค กรองศอ กำไลคั้นแขน กำไลข้อมือ ไม่สวมเสื้อ นุ่งผ้าห้อยชายด้านหน้าและด้านหลัง (ภาพที่ 45)

ขั้นที่ 14 รูปตุ๊กตาอยู่ในท่าคักคน เคลือบสีเขียวไขก่า ชำรুকอไม่มีแขนขา ไม่มี สแดงท่ากำลังโค้งตัวคล้ายเล่นกายบริหารอย่างโยคี (ภาพที่ 46)

ขั้นที่ 15 รูปผู้ชายอมหมวกไว้ในกระพุ้งแก้มซ้ายยื่นเงหน้า นุ่งผ้ามีชายห้อย ด้านหน้าหลายชาย มือทั้งสองประสานกันด้านหน้าหัวเอว (ภาพที่ 47)

ขั้นที่ 16 รูปผู้ชายอยู่ในท่าร้ายรำหรือแสดงมายากล ? เคลือบสีขาวและสีน้ำตาล ไม่สวมเสื้อ นุ่งกางเกงขายาว คาคผ้ารัดเอวมีชายห้อยด้านหน้าสองชาย อยู่ในท่ากางแขนแนมือส่วนขายื่นย่อแยกห่าง (ภาพที่ 48)

ขั้นที่ 17 รูปพระหรือพรหมณ์ ? ยืนแบกโพนไหล่ขวา ส่วนมือซ้ายถือหัด แต่งกายสวมเสื้อตัวยาวผ่าหน้า 2 ตัวซ้อนกัน เคลือบเขียนลายสีคำ (ภาพที่ 49)

ขั้นที่ 18 รูปผู้ชายไขหนวคและเครา นั่งยอง ๆ มือซ้ายถือกุดตี เคลือบเขียนสี แต่งกายสวมหมวกยกแหลม เสื้อผ้าอก นุ่งผ้าลายตาตาราง (ภาพที่ 50)

ขั้นที่ 19 รูปพระสงฆ์นั่งขัดสมาธิ ไม่ได้เคลือบ เป็นคินเผาสีแดง ห่มจีวร เบิกไหล่ขวา จีวรคกแต่งลายซีก ที่ข้อมือซ้ายซีกเส้นขนาน 3 เส้น คล้ายสวมกำไล (ภาพที่ 51)

2. รูปคู่

ขั้นที่ 1 รูปผู้ชายอุ้มเด็ก เคลือบสีเขียว นั่งพับเพียบเอียงขวา อุ้มเด็กแนบไว้ กับอก (ภาพที่ 52)

ขั้นที่ 2 รูปผู้ชายประคองเด็กบนบ่าซ้าย เด็กนั่งอยู่บนบ่าซ้ายของผู้ชาย มือขวา ของเด็กวางโอบศีรษะของผู้ชาย มือทั้งสองของผู้ชายจับขาทั้งสองของเด็กไว้ ตัวตุ๊กตา มีรอยร้าวทั้ง 2 ตัว คิคอยู่กับขามสังคโลกลายเฟื่อง สีเขียวไขก่า (ภาพที่ 53)

ขั้นที่ 3 รูปผู้ชาย 2 คนกำลังปล้ำกัน เคลือบสีเขียวใส ชำรुकส่วนศีรษะและขา แขนขวาของอีกคนหักหายไป แขนของคนหนึ่งจับขาของอีกคนหนึ่ง ส่วนอีกคนหนึ่งใช้แขนโอบ

เอวไว้ (ภาพที่ 54)

ชั้นที่ 4 รูปผู้ชาย 2 คนนั่งคุกเข่าปล้ำกัน ไม่สวมเสื้อ นุ่งผ้าโจงกระเบน คนหันหลังให้อมหมากไว้ในกระพุ้งแก้มขวาด้วย (ภาพที่ 55)

ชั้นที่ 5 รูปผู้ชาย 2 คนคุกเข่าปล้ำกัน เคลือบสีเขียวอมฟ้า ไว้ผมมวย ไม่สวมเสื้อนุ่งโจงกระเบน อมหมากไว้ในกระพุ้งแก้มทั้งคู่ คนซ้ายมือซ้ายจับสะโพกส่วน มือขวาจับขาไว้ อีกคนขวาอยู่ในท่าโอบรอบเอว (ภาพที่ 56)

ชั้นที่ 6 รูปผู้ชาย 2 คนยืนปล้ำกัน เคลือบสีเขียวน้ำทะเล ไม่สวมเสื้อ นุ่งผ้าโจงกระเบน คนตัวสูงกว่าอยู่ในท่าแยกขา มือขวาเท้าขวาแขนบนสะโพก ส่วนแขนขวา โอบหลังของอีกคนหนึ่ง คนตัวเตี้ยกว่าอยู่ในท่าโอบเอว (ภาพที่ 58)

ชั้นที่ 8 รูปผู้ชาย 2 คนยืนปล้ำกัน คนขวาเคลือบสีเขียวมะกอก คนซ้ายเคลือบ สีขาว ทั้งสองคนไม่สวมเสื้อ นุ่งผ้าโจงกระเบนลายสีน้ำตาลและสีขาว คนขวาอยู่ในท่า แขนโอบรอบสะโพกของคนซ้าย ส่วนคนซ้ายอยู่ในท่าแขนโอบรอบขาของคนขวา (ภาพที่ 59)

ชั้นที่ 9 รูปคนนั่งอยู่ในเรือพายสองคน เคลือบสีเขียวอมเทา ครีง์ท่อนบน หักเหลือแคบั้นเอว เรือซำรุดัก (ภาพที่ 60)

นอกจากประติมากรรมขนาดเล็กหรือตุ๊กตาทั้งที่สมบูรณ์และไม่สมบูรณ์แล้วยังพบ ชิ้นส่วนของประติมากรรมขนาดเล็ก ดังนี้

ชั้นที่ 1 รูปทหารจตุรงคบาท เป็นส่วนประกอบของรูปช้างศึก หรือมจตุรงคบาท ที่ให้ช้าง เคลือบสีขาวและสีน้ำตาล ยืนถือดาบในมือขวา ส่วนมือซ้ายถือโล่ ซำรุดคอกหัก ค่อไว้ (ภาพที่ 61)

ชั้นที่ 2 เศียรพระพุทธรูป ปลายพระนาสิก ส่วนล่างพระกรรณขวามือ พระเกตุมาลาแตกเหลือบางส่วน (ภาพที่ 62)

ชั้นที่ 3 หัวตุ๊กตาผู้ชายไว้เคราทางแพะ เคลือบสีเขียว อมหมากไว้ในกระ- พุ้งแก้มซ้าย (ภาพที่ 63)

ชั้นที่ 4 หัวตุ๊กตาผู้ชายอมหมากไว้ในกระพุ้งแก้มขวา เคลือบสีเทาเขียนสี ใบหน้ายิ้ม (ภาพที่ 64)

ขั้นที่ 5 หัวตุ๊กตาผู้ชายสวมเครื่องประดับศีรษะ เคลือบสีน้ำตาลและสีน้ำตาล
เครื่องประดับศีรษะส่วนบนด้านซ้ายหัก (ภาพที่ 65)

ขั้นที่ 6 ศีรษะพราหมณ์ ? เคลือบสีน้ำตาล ตกแต่งลายขีดและเขียนลายสีดำ
แสดงผม กิ้ว ตา รอยยิ้มมุมปาก ใบหน้ายิ้ม (ภาพที่ 66)

ขั้นที่ 7 หัวตุ๊กตาผู้ชายมีหนวดและเคราทางแพะ เคลือบสีขาวอมเทา ตกแต่ง
สีน้ำตาล ใบหน้ายิ้ม ตกแต่งแสดงกิ้ว ตา หนวดและเคราด้วยวิธีขีดและเคลือบสีน้ำ-
ตาล สวมหมวกเคลือบสีเขียว (ภาพที่ 67)

ขั้นที่ 8 หัวตุ๊กตาผู้ชายอ้าปากมีเคราทางแพะ เคลือบสีฟ้าอ่อน ตกแต่งสีน้ำ-
ตาล เก้าหมมวย เคลือบสีน้ำตาลแสดงกิ้ว ตา ปาก และเครา เจาะรูหูข้างเดียว
(ภาพที่ 68)

ขั้นที่ 9 หัวตุ๊กตาผู้ชายยิ้ม เคลือบสีขาวอมฟ้า มีหูใหญ่ ซ้ำรูปส่วนบนของหัว
(ภาพที่ 69)

ขั้นที่ 10 หัวตุ๊กตาผู้ชายยิ้ม เคลือบสีขาว ใบหน้ากลม หูข้างขวาบับ
(ภาพที่ 70)

ขั้นที่ 11 ส่วนล่างของตุ๊กตาผู้ชาย สวมกางเกงขายาวและผูกผ้า ชายห้อย
ด้านหน้าซึ่งแตกลายขีด ยืนอยู่บนฐานมีลวดลาย (ภาพที่ 71)

นอกเหนือไปจากประติมากรรมขนาดเล็กรูปผู้หญิงและรูปผู้ชายดังกล่าวแล้ว
ยังมีอีกชิ้นซึ่งไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นเพศใด จึงขอนำมากล่าวไว้ ณ ที่นี้ด้วย ก็มีลักษณะ
ทรงกรวย เคลือบสีเทาเขียนลายสีดำ ส่วนยอดปั้นศีรษะตกแต่งเขียนหน้าตา ส่วนล่าง
เขียนเส้นผ่า (ภาพที่ 72)

รูปผู้หญิงกับผู้ชาย ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กหรือตุ๊กตารูปผู้หญิงกับผู้ชาย
มักพบรูปผู้หญิงกับผู้ชายอยู่ในท่ากอดรัดแสดงความรักต่าง ๆ กัน ซึ่งมีรายละเอียดต่าง
กันดังนี้

ขั้นที่ 1 ตุ๊กตารูปผู้หญิงกับผู้ชายนั่งกอดกัน เคลือบสีเทาอมเขียว เขียนลาย
สีดำ หัวหักหายทั้งสองคน แขนผู้ชายข้างขวาซึ่งโอบรอบเอวผู้หญิงหักหายส่วนบน แขน
ผู้หญิงข้างซ้ายหักหายตั้งแต่ส่วนบนเช่นกัน ทั้งสองคนเปลือยอก นุ่งผ้าลายแต้ม (ภาพที่ 73)

ขั้นที่ 2 ตักตารูปผู้หญิงกับผู้ชายนั่งกอดกัน เคลือบสีเขียวอมเทา เขียนลาย-
สีคำ มือขวาของผู้หญิงวางบน่าซ้ายของผู้ชาย ส่วนแขนซ้ายโอบรอบเอวผู้ชาย แขนซ้าย
ของผู้ชายโอบรอบตัวผู้หญิง ทั้งสองคนเปลือยอก นุ่งผ้าลายแค้น (ภาพที่ 74)

ขั้นที่ 3 ตักตารูปผู้หญิงกับผู้ชายนั่งกอดกัน เคลือบสีเขียวเขียนลาย ผู้ชายอยู่
ในท่าจุมพิตแก้มซ้ายผู้หญิง มือซ้ายของผู้หญิงวางอยู่บน่าซ้ายของผู้ชาย มือขวาของผู้ชายวาง
อยู่บนสะโพกซ้ายของผู้หญิง ทั้งสองคนเปลือยอก นุ่งผ้าลายแค้น (ภาพที่ 75)

ขั้นที่ 4 ตักตารูปผู้หญิงกับผู้ชายนั่งกอดกัน เคลือบเขียนลายสีน้ำตาล มือซ้าย
ของผู้หญิงอยู่บน่าขวาของผู้ชาย ส่วนมือขวาวางบนหลังผู้ชาย แขนขวาของผู้ชายโอบตัว
ผู้หญิง ทั้งสองคนห่มผ้าคล้องคอ สวมกำไลข้อมือ และนุ่งผ้ามีลวดลาย (ภาพที่ 76)

ขั้นที่ 5 ตักตารูปผู้หญิงกับผู้ชายนั่งกอดกัน เคลือบเขียนลายสีคำ ผู้ชายอยู่ใน
ท่าจุมพิตแก้มขวาผู้หญิง ทั้งสองคนสวมกำไลต้นแขน เปลือยอก นุ่งผ้ามีลวดลาย ทั้งสอง
คนนั่งอยู่บนฐาน (ภาพที่ 77)

ขั้นที่ 6 ตักตารูปผู้หญิงกับผู้ชายนั่งกอดกัน เคลือบเขียนสี มือขวาของผู้ชายวาง
อยู่บนสะโพกซ้ายของผู้หญิง มือซ้ายของผู้หญิงสอดอยู่บนสะโพกขวาของผู้ชาย ทั้งสองคน
เปลือยอก นุ่งผ้าลายกากบาท ทั้งสองคนนั่งอยู่บนก่ (ภาพที่ 78)

ขั้นที่ 7 ตักตารูปผู้หญิงกับผู้ชายนั่งกอดกัน เคลือบสีนวลและสีน้ำตาล ผู้หญิงนั่ง
บนคักด้านขวาของผู้ชาย แขนของผู้หญิงโอบหลังผู้ชาย แขนขวาของผู้ชายโอบหลังผู้หญิง
ทั้งสองคนสวมกำไลข้อมือ เปลือยอก นุ่งผ้า ผู้ชายห่มผ้าพาดำด้านซ้าย สำหรับกั
ตา ปาก และผมของผู้หญิงตกแต่งลายขีด (ภาพที่ 79)

ขั้นที่ 8 ตักตารูปผู้หญิงกับผู้ชายนั่งกอดกัน เคลือบสีเทาเขียนลายสีคำ มือขวา
ของผู้หญิงวางบน่าซ้ายของผู้ชาย มือซ้ายของผู้ชายวางบนเอวด้านขวาของผู้หญิง ทั้งสอง
คนห่มผ้าคล้องคอ เปลือยอก นุ่งผ้าลวดลายวงซด ส่วนคอซ่อมใหม่ทั้งสองคน (ภาพที่ 80)

ขั้นที่ 9 ตักตารูปผู้หญิงกับผู้ชายนั่งกอดกัน เคลือบสีนวลเขียนลายสีน้ำตาล
ผู้หญิงอยู่ในท่านั่งคุกเข่า มือซ้ายวางอยู่บนคักขวา ผู้ชายอยู่ในท่านั่งชันเข่าขวา แขนขวา
โอบเอวผู้หญิง ทั้งสองคนแต่งกายสวมกรองคอ เปลือยอก นุ่งผ้าลาย (ภาพที่ 81)

ขั้นที่ 10 ตักตารูปผู้หญิงกับผู้ชายนั่งกอดกัน เคลือบเขียนสี มือขวาของผู้หญิง

วางอยู่บนสะโพกซ้ายของผู้ชาย มือซ้ายวางอยู่บนตักซ้ายของผู้ชาย มือซ้ายของผู้ชายวางอยู่บนสะโพกขวาของผู้หญิง และมือขวาของผู้ชายอยู่บนสะโพกซ้ายของผู้หญิง ทั้งสองคนสวมเครื่องประดับศีรษะ กำไลข้อมือ ผู้ชายสวมกำไลข้อมือทั้งสองแขน ผู้หญิงสวมกำไลข้อมือเฉพาะแขนซ้าย ทั้งสองคนเปลือยอก นุ่งผ้าลายกาบภาพ (ภาพที่ 82)

ชั้นที่ 11 ตึกคารูปผู้หญิงกับผู้ชายนั่งกอดกัน เคลือบเขียนลาย ผู้หญิงนั่งบนตักซ้ายของผู้ชาย มือขวาของผู้หญิงแตะแก้มซ้ายของผู้ชาย ส่วนมือซ้ายวางบนหน้าอกของผู้ชาย มือซ้ายของผู้ชายโอบหลังผู้หญิง ส่วนมือซ้ายวางอยู่บนตักขวา ผู้ชายสวมหมวกแหลม ทั้งสองสวมกำไลข้อมือและกำไลข้อมือ เปลือยอก นุ่งผ้า ทั้งสองคนอยู่บนฐานลักษณะคล้ายกี (ภาพที่ 82)

ชั้นที่ 12 ตึกคารูปผู้หญิงกับผู้ชายนั่งกอดกัน เคลือบเขียนสี ผู้หญิงนั่งอยู่บนตักซ้ายของผู้ชาย นั่งท่าพับขาขวาและห้อยขาซ้าย เช่นเดียวกับผู้ชายซึ่งนั่งอยู่บนเก้าอี้หนักลวดลายคอกบัว มือซ้ายวางพาดบนหน้าอกผู้ชาย ส่วนมือขวาของผู้ชายถือพัดวางบนตัก ทั้งสองคนอมหมากไว้ในกระพุ้งแก้มซ้าย ผู้ชายเปลือยอก นุ่งผ้ามีลวดลาย ผู้หญิงห่มสไบเปิดไหล่ซ้าย และนุ่งผ้ามีลวดลาย (ภาพที่ 84)

ชั้นที่ 13 ตึกคารูปผู้หญิงกับผู้ชายนั่งกอดกัน เคลือบสีขาวเสื่อสภาพ ผู้หญิงนั่งเอนหลังห้อยขาออกคอกของผู้ชายบนตักของผู้ชาย มือซ้ายของผู้ชายวางบนสะโพกขวาของผู้หญิง ผู้ชายอยู่ในท่าจุมพิตแก้มซ้ายผู้หญิง ทั้งสองเปลือยอก (ภาพที่ 85)

ชั้นที่ 14 ตึกคารูปผู้หญิงกับผู้ชายนอนหรือนั่งกอดกัน เคลือบเขียนสี แขนขวาของผู้หญิงโอบตัวผู้ชาย แขนซ้ายของผู้ชายโอบตัวผู้หญิง ผู้หญิงสวมสร้อยคอ ทั้งสองคนเปลือยอก นุ่งผ้ามีลาย (ภาพที่ 86)

ชั้นที่ 15 ตึกคารูปผู้หญิงกับผู้ชายนั่งหันหน้าเข้าหากัน แขนซ้ายของผู้หญิงพาดไปทางขวา มือขวาของผู้ชายวางบนตัก ผู้ชายไว้หนวดและเคราทางแพะ สวมกำไลข้อมือ ห่มผ้าใบลายวงกลมคล้ายหมอนั่งเสื่อขาว นุ่งผ้าลายริ้วคล้ายหมอนั่งเสื่อโคร่ง ผู้หญิงเปลือยอก ห่มผ้าใต้อกลงมาเป็นลายวงกลมเช่นเดียวกับผู้ชาย และนุ่งผ้าลายรูปนี้อาจแสดงคาบส (ภาพที่ 87)

นอกจากรูปผู้หญิงกับผู้ชายแล้ว ยังพบรูปผู้หญิงกับผู้ชายและเด็กอีกด้วย ซึ่งคง

จะเป็นรูปแสดงพ่อแม่และลูกมีจำนวน 3 ชั้น มีลักษณะรายละเอียดแตกต่างกันดังนี้

ขั้นที่ 1 รูปแม่อุ้มลูกซ้อนอยู่บนตักของพ่อซึ่งนั่งเหยียดขาทั้งสอง พ่อเอามือทั้งสองสอดเข้าใต้รักแร้ของแม่ไว้ พร้อมกับโยกตัวไปข้างหลังทั้งพ่อและแม่ เคลือบสีเทา เขียนลายสีดำ (ภาพที่ 88)

ขั้นที่ 2 รูปแม่อุ้มลูกโดยมีพ่อนั่งกอดแม่ เคลือบเขียนลายสีดำ มือซ้ายของพ่อวางบนหน้าอกของแม่ แม่สวมสร้อยคอและนุ่งผ้าลาย ทั้งพ่อและแม่สวมกำไลข้อมือ (ภาพที่ 89)

ขั้นที่ 3 รูปพ่อกับแม่นั่งชันเข้ากอดคอชิดกัน พ่อนั่งชันเข้าซ้าย ส่วนแม่นั่งชันเข้าขวา ผู้ชายมือซ้ายถือพัด ส่วนผู้หญิงมือขวาประคองลูกไว้บนบ่า (มองเห็นทางด้านหลัง) แขนลูกโอบอยู่บนไหล่แม่กระชับแน่น ทั้งพ่อและแม่ห่มผ้าสองกอมีลวดลายจุด และนุ่งผ้าโจงกระเบนมีลวดลาย เคลือบสีขาวเขียนลายสีดำ (ภาพที่ 90)

รูปคนกับสัตว์

ประติมากรรมสิ่งคโลกขนาดเล็กหรือตุ๊กตารูปคนกับสัตว์ มักปั้นเป็นรูปคนคู่กับสัตว์ชนิดต่าง ๆ มีจำนวนมากมายหลายชิ้น ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นที่ 1 รูปผู้หญิงนั่งพับเพียบเอียงซ้ายอุ้มไก่ เคลือบสีเขียว น້ายาเคลือบสีอมสภาพ เกลา้ผมมวย ชำรุดคอคอกหักต่อไว้ อุ้มไก่แนบกับหน้าอก (ภาพที่ 91)

ขั้นที่ 2 รูปผู้ชายนั่งพับเพียบเอียงขวา เคลือบสีเขียว น້ายาเคลือบสีอมสภาพ ศีรษะโล้น เปลือยอก อุ้มไก่แนบกับหน้าอก คอไก่ชำรุดหักหายไป (ภาพที่ 92)

ขั้นที่ 3 รูปผู้ชายนั่งพับเพียบเอียงขวาอุ้มไก่ ไม่ได้เคลือบ น້ายาเคลือบชำรุด เกลา้ผมมวยอุ้มไก่แนบกับหน้าอก (ภาพที่ 93)

ขั้นที่ 4 รูปผู้ชายนั่งพับเพียบซ้ายอุ้มไก่ เคลือบสีเขียวไข่กา ชำรุดศีรษะหักหายไป นำศีรษะชิ้นอื่นมาต่อไว้ เป็นศีรษะที่สวมหมวกและอมหมากไว้ในกระพุ้งแก้ม (ภาพที่ 94)

ขั้นที่ 5 รูปผู้ชายอุ้มไก่ สวมหมวกทรงกลมและเสื้อแขนยาว กาคเข้มซัด อุ้มไก่แนบกับหน้าอก (ภาพที่ 95)

ชั้นที่ 6 รูปผู้ชายนั่งอุ้มไก่ เคลือบสีเขียวน้ำทะเล อมหมากไว้ในกระพุ้งแก้มซ้าย เปลือยอก อุ้มไก่ไว้บนตัก (ภาพที่ 96)

ชั้นที่ 7 รูปผู้ชายนั่งชันเข่าขวาอุ้มไก่ เคลือบสีเขียว ชำรุดคอกหักคอไว้ เก้าอี้มมวย เปลือยอก อุ้มไก่ไว้บนตัก หัวเข่าซ้ายหักหายไปและหัวเข่าขวามันชำรุด (ภาพที่ 97)

ชั้นที่ 8 รูปผู้ชายนั่งชันเข่าขวาอุ้มไก่ไว้บนตักซ้าย เคลือบสีเขียวอมฟ้า ศีรษะหักหายไป ชำรุดแตกทั้งตัวคอไว้ไม่ครบ นุ่งผ้าโสร่งลายตาราง ถือวัคดุกกลมในฝ่ามือขวาซึ่งวางบนเข่าขวา มือซ้ายอุ้มไก่ หัวและหางไก่หักหายไป (ภาพที่ 98)

ชั้นที่ 9 รูปผู้ชายนั่งชันเข่าขวาอุ้มไก่ไว้บนตักซ้าย เคลือบเขียนสี ชำรุดคอกหักคอไว้ มือขวาดึงหักซึ่งวางบนเข่าขวา มือซ้ายอุ้มไก่ ชำรุดลำตัว เปลือยอก สวมกำไลข้อมือ นุ่งผ้ามีลวกลาย (ภาพที่ 99)

ชั้นที่ 10 รูปผู้ชายนั่งชันเข่าขวาอุ้มไก่ไว้บนตักซ้าย เคลือบเขียนลายสีคำ รอบคอผู้ชายเขียนแนวเส้นจุดและเส้นสีคำ เปลือยอก นุ่งผ้าลวกลายวงขค (ภาพที่ 100)

ชั้นที่ 11 รูปผู้ชายจับเบ็ด 4 ตัว เคลือบสีเขียว ชำรุดคอกหักหัวไม่มี มือจับเบ็ดด้านละ 2 ตัว (ภาพที่ 101)

ชั้นที่ 12 รูปผู้หญิงนั่งเดือนกพิราบ เคลือบรานใสสีเทา ข้างใต้รูปมีเครื่องหมายของช่างปั้นหม้อซึ่งเขียนด้วยสีน้ำตาล (ภาพที่ 102)

ชั้นที่ 13 รูปผู้ชายนั่งซัดสมาธิอุ้มสัตว์คล้ายกระต่าย เคลือบสีเขียวอมฟ้าใส ศีรษะหักหายไป อุ้มสัตว์ไว้บนตัก (ภาพที่ 103)

ชั้นที่ 14 รูปผู้ชายนั่งบนหลังหงส์ เคลือบสีเขียว เอามือทั้งสองจับคอหงส์ไว้ หงส์มีลายทางมีวนเข้า (ภาพที่ 104)

ชั้นที่ 15 รูปผู้ชายขี่ม้า เคลือบสีเขียว ศีรษะผู้ชายคอไว้ สวมหมวกไว้เครา หน้าตาคคล้ายชาวต่างชาติ นั่งบนอานม้า มือถือสายบังเหียน ขาม้าชำรุดหักหายไปทั้ง 4 ขา (ภาพที่ 105)

ชั้นที่ 16 รูปผู้ชายขี่ม้า เคลือบสีเขียว อมหมากไว้ในกระพุ้งแก้มซ้าย นั่งบนอานม้า มือถือบังเหียน รอบคอม้าตกแต่งลายซีกเส้นขนาน 2 เส้น (ภาพที่ 106)

ชั้นที่ 17 รูปผู้ชายขี่ม้า เคลือบสีฟ้าอ่อนเขียนลายสีคำ ที่ระหัดผู้ชายขี่ม้าใหม่ เปลือยอก นุ่งผ้ามีลวดลาย นั่งบนอานม้า เคลือบสีเขียวอมเหลือง มือขวาจับหูขวา ส่วนมือซ้ายถือไม้ตีกลอง (ภาพที่ 108)

ชั้นที่ 19 รูปผู้ชายขี่ม้าศึกและมีนักรบถือโล่และไม้ตีกลองอยู่ข้างม้าแต่ละด้าน เคลือบรานสีเขียวมะกอก ชายที่ขี่ม้าอมหมากไว้ในกระพุ้งแก้มขวา นั่งบนอานม้า มือถือสายบังเหียน (ภาพที่ 109)

ชั้นที่ 20 รูปพระนางมัทมายาพร้อมทาลักขมี เคลือบสีน้ำตาล รูปนี้อาจแสดงพระลักษมีหรือชลลักขมี เปลือยอก ประทับนั่งชัศสมาริราบริงกลาง อยู่ระหว่างข้างสองเชือกที่ยืนยกขาหน้าชูวงเดือนน้านบนเศียร พระหัตถ์ทั้งสองถือดอกบัว นั่งพระนางและข้างอยู่บนฐานเขียว (ภาพที่ 110)

ชั้นที่ 21 รูปคนขี่ช้าง เคลือบสีน้ำตาล ชำรุดหัวคนและขาข้างทั้งสอง (ภาพที่ 111)

ชั้นที่ 22 รูปคนขี่ช้าง เคลือบสีเขียว น้ายาเคลือบสีส้มสภาพ ชำรุดทั้งสี่ขาหักหาย (ภาพที่ 112)

ชั้นที่ 23 รูปคนขี่ช้างพนมมืออัญชลี เคลือบสีน้ำตาล ตกแต่งลายซีก (ภาพที่ 113)

ชั้นที่ 24 รูปผู้ชายนั่งพนมมืออัญชลีบนหลังช้างซึ่งอยู่ในท่าคุกเข่า เคลือบสีเขียวมะกอก (ภาพที่ 114)

ชั้นที่ 25 รูปผู้ชายขี่ช้าง ถือไม้ตี เคลือบสีน้ำตาล ตกแต่งลายซีก (ภาพที่ 115)

ชั้นที่ 26 รูปช้างมีความดูท่ายี่ เคลือบสีเขียวอมฟ้า ส่วนบนของควาญท่ายี่ข้างหักเหลือแค่นั่นเวย ตัวข้างหักสองท่อน บางส่วนหายไป ชำรุดปลายงาทั้งสองข้าง ปลายใบหูหัก และขาขาหัก ข้างยืนชูวงชั้น (ภาพที่ 116)

ชั้นที่ 27 รูปช้างมีความดูท่ายี่ เคลือบรานสีเขียวน้าทะเล ส่วนบนของควาญท่ายี่หักเหลือแค่นั่นเวย ข้างยืนชูวงชั้น บนตัวช้างมีการตกแต่งแสดงรักประคน (ภาพที่ 117)

ชั้นที่ 28 รูปข้างสูงวงจับคอกบัว บนหลังข้างมีฐานสี่เหลี่ยมแบบแหงข้าง และท้ายข้าง เคลือบสีเขียวไขก่า ข้างยื่นอยู่บนฐานกลม บนตัวข้างมีรัศพระคน (ภาพที่ 118)

ชั้นที่ 29 รูปข้างสูงวงมีท้ายข้างและวัตถุบางอย่างคล้ายกล่องอยู่บนหลังข้าง เคลือบสีเขียว (ภาพที่ 119)

ชั้นที่ 30 รูปผู้ชายสองคนขี่ข้าง เคลือบสีขาวและตกแต่งเคลือบสีน้ำตาล บนหลังข้างมีความฉูดฉาดอยู่ด้านหน้าเครื่องหลังข้าง ส่วนด้านหลังมีความฉูดฉาด ตัวข้างมีรัศพระคน ที่หูข้างมีรูเจาะด้วย (ภาพที่ 120)

ชั้นที่ 31 ข้างศึกพร้อมด้วยควาญและนักรบ บนหลังข้างมีความฉูดฉาดอยู่ ณ ลักษณะเตรียมประจัญบาน ส่วนท้ายข้างก็เตรียมเกาะเครื่องหลังข้างอย่างเหนียวแน่น ทำท่าเตรียมพร้อมจะพุ่งไปข้างหน้าปะทะข้าศึก ที่ข้างหน้าของข้างศึกมีนักรบสองคนยืนถือโล่ และดาบประจำขาละคน ทำท่าเตรียมพร้อมจะพุ่งไปข้างหน้าปะทะข้าศึก ข้อสังเกตรูปนี้ แสดงอาการเคลื่อนไหวเป็นอย่างดี และระหว่างหูและตาของข้างเจาะรูเล็ก ๆ ไว้เจ็ดรู โดยมีรูตรงกลางหนึ่งรูและรูรอบ ๆ อีก หกรู (ภาพที่ 121)

ชั้นที่ 32 ข้างศึกพร้อมด้วยควาญและจัตุรงกบาท เคลือบสีน้ำตาลและตกแต่งเคลือบสีน้ำตาล รูปปั้นชิ้นนี้มีรูปแบบคล้ายคลึงกับชั้นที่ 31 แต่แตกต่างกันตรงที่ขาข้างทั้งสองข้างมีนักรบถือโล่หรือจัตุรงกบาทยืนถือโล่และดาบประจำขาละคน รูปนี้ก็แสดงอาการเคลื่อนไหวเป็นอย่างดีเช่นกัน คือเอียงไปข้างหลังเหมือนกับเตรียมตัวพุ่งรบไปข้างหน้าปะทะข้าศึก (ภาพที่ 122)

ชั้นที่ 33 ข้างศึกพร้อมด้วยควาญและจัตุรงกบาท ข้างเคลือบสีน้ำตาลปนเขียว ส่วนเครื่องข้างเคลือบสีเทาปนเหลือง ตาข้าง เนื้อตัวของควาญข้างและตีนข้างหรือจัตุรงกบาท เครื่องแต่งตัว อาวุธ ก็ใช้สีเทาปนเหลือง บนหลังมีความฉูดฉาดอยู่หน้าเครื่องหลังข้าง ส่วนขาข้างมีจัตุรงกบาทยืนถือโล่ และดาบประจำขาละคน แต่งกายเปลือยอก นุ่งโจงกระเบน ระหว่างหูและตาของข้าง (บริเวณต่อมน้ำมัน) เจาะรูเล็ก ๆ ไว้เจ็ดรู โดยมีรูตรงกลางหนึ่งรู และมีเป็นรูรอบ ๆ อีกหกรู ลักษณะท่าทางของคนและข้างยื่นตรงสง่าผ่าเผย ควาญนั่งอยู่อย่างสงบ นักรบหรือจัตุรงกบาทก็ยืนระวังตรง (ภาพที่ 123)

ชั้นที่ 34 ช้างศึกพร้อมด้วยควาญและนักรบห้าคน เคลือบสีน้ำตาลและตกแต่งเคลือบสีนวล บนหลังช้างมีความขรุขระค้ำข้าง ส่วนขาข้างหลังสี่ขามีจตุรงกบาทยื่นถือโล่กับคอบประจำขาละคน และที่ขาหน้าด้านซ้ายของช้างมีทหารม้าขี่ม้าตามหลังจตุรงกบาท ควาญและนักรบทั้งห้าคนนี้แต่งกายเปลือยออกนุ่งโจงกระเบน ข้อสังเกตรูปปั้นชั้นนี้มีลักษณะคล้ายกับชั้นที่ 31 แตกต่างกันตรงที่รูปปั้นม้าบนทหารม้าเพิ่มขึ้นมาหนึ่งคน นอกจากนี้จตุรงกบาทยื่นถือโล่วงกลมซึ่งผิดกับชั้นอื่น ๆ จตุรงกบาทยื่นถือโล่สี่เหลี่ยม บนหลังช้างรูปปั้นก็ไม่แสดงเครื่องหลังช้าง เช่นช้างศึกตัวอื่นที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เคมีมีทั้งเครื่องหลังช้างและท้ายช้างแต่ชำรุดหักหายไปทั้งช้างและคนแสดงลักษณะท่าทาง (ภาพที่ 124)

ชั้นที่ 35 ช้างศึกพร้อมด้วยควาญและคนขี่ม้า เคลือบสีขาวตกแต่งเคลือบสี บนหลังช้างมีความขรุขระค้ำข้าง ซึ่งส่วนบนของควาญหักเหลือแต่ขา ด้านหลังควาญข้างมีเครื่องหลังช้าง ด้านข้างทางซ้ายและขวาของช้างมีคนขี่ม้า คอคนขี่ม้าหักหายไป ส่วนด้านขวาคนและม้าหักหายไปหมดเหลือแต่หาง ส่วนข้างงาด้านซ้ายและหูทั้งสองข้างชำรุด (ภาพที่ 125)

ชั้นที่ 36 รูปช้างพร้อมด้วยควาญท้ายส่วนครึ่งหน้าของช้างไม่มีเหลือแต่ส่วนหลังมีความขรุขระค้ำข้างอยู่ซึ่งส่วนบนหักเหลือแค่นั่นเอง นุ่งผ้าโจงกระเบนลายตาตารางรูปสี่เหลี่ยมเป็ยกบูน ที่เท้าช้างมีรูปคนยืนพนมมือประจำขาหลังสองคน แต่งกายเกล้าผมมวย เปลือยอก นุ่งผ้าคาดเอวและมีชายผ้าที่รอยด้านหน้าสองชั้น ตัวช้างมีรัศมีประคนซึ่งเคมีเคมีเครื่องหลังช้างอยู่หน้าควาญท้าย แต่ชำรุดหักหายไปหมด (ภาพที่ 126)

ชั้นที่ 37 รูปช้างมีความขรุขระค้ำข้างไล่เลี่ยที่เกาะตรงหัวช้างด้วยหอก เคลือบสีน้ำตาล ตอนท้ายบนหลังช้างมีท้ายนั่งคู่ ส่วนเสื่อท่าทางหรือกัศหัวช้าง (ภาพที่ 127)

รูปสัตว์

ช่างสุวรรณโลกได้ปั้นประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กหรือตุ๊กตารูปสัตว์จำนวนมากมายหลายชิ้น แสดงรูปสัตว์ประเภทต่าง ๆ ในที่นี้จะแบ่งเป็น 4 ประเภท คือ สัตว์น้ำ สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ สัตว์ปีก และสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ตามที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้นของบทนี้

รูปสัตว์น้ำ

ขั้นที่ 1 รูปปลาปักเป้า เคลือบสีเทาอมขาว ลักษณะผิวหนังส่วนบนทำเป็นปุ่มหลายปุ่ม ข้าง ๆ มีที่จับแต่ชำรุดหักหายไป ด้านหน้าแสดงตา จมูก ปาก หันหลายซี่ (ภาพที่ 128)

ขั้นที่ 2 รูปปลาซึ่งไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นปลาชนิดใด ลักษณะทรงกลม ส่วนหัวแสดงตา ปาก ส่วนหลังแสดงกลายกางและมีครีบอยู่ข้าง ๆ (ภาพที่ 129)

รูปสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ

ขั้นที่ 1 รูปเต่า เคลือบสีน้ำตาล อยู่ในท่าเดิน (ภาพที่ 130)

ขั้นที่ 2 รูปเต่า เคลือบสีฟ้าอมเทา การเผาไม้คั้งมีจุดสีขาวด้วย อยู่ในท่าเดิน (ภาพที่ 131)

ขั้นที่ 3 รูปเต่ามีเพียงขาหน้าสองขา บนหลังตกแต่งลายซีกแสดงกระดูก (ภาพที่ 132)

ขั้นที่ 4 รูปเต่าไม่มีขา เคลือบสีชาวนวล น້ายาเคลือบเสื่อมสภาพบนหลัง ตกแต่งลายจุด (ภาพที่ 133)

ขั้นที่ 5 รูปเต่าไม่มีขา ไม่ได้เคลือบ (ภาพที่ 134)

ขั้นที่ 6 รูปคางคก หรือปลาจัน ? ลักษณะอ้าปากกว้าง มีผิวหนังเป็นปุ่มเต็มตัว (ภาพที่ 135)

รูปสัตว์ปีก

ขั้นที่ 1 รูปนก เคลือบสีชาวนวล เขียนลายสีเหลือง ชำรุดฐานบินเล็กน้อย และไม่ได้เคลือบ (ภาพที่ 136)

ขั้นที่ 2 รูปนก เคลือบเขียนสี ตกแต่งเขียนลวดลายแสดงปีก นกบินอยู่บนฐานสีเหลี่ยม ทางนกติดกับฐาน (ภาพที่ 137)

ขั้นที่ 3 รูปนก ? เคลือบสีน้ำตาลปนเหลือง ตกแต่งลายซีกทแยงแสดงปีก ชำรุดปลายหาง (ภาพที่ 138)

ขั้นที่ 4 รูปนก เคลือบสีชาวนวล ชำรุดไม่มีหัว ปีกติดกับตัวนก ตกแต่งลวดลายเส้นหยักหลายเส้น ฐานสูงมิได้เคลือบ (ภาพที่ 139)

ชั้นที่ 5 รูปนก เกลือบสีเขียวไข่กา มีปีกสองข้างยื่นออกมา ตกแต่งปีก และหางลายซีกขนาน ฐานสูงมีได้เกลือบ (ภาพที่ 140)

ชั้นที่ 6 รูปนก เกลือบสีเขียว ส่วนปลายหางหักหายไป ตกแต่งลวดลาย แสดงปีกเส้นทแยงชนกัน ฐานสูง ไม่ได้เกลือบ (ภาพที่ 141)

ชั้นที่ 7 รูปนก เกลือบสีน้ำตาลอมดำ ตกแต่งลายซีกขนตัวและหาง หาง ตั้งขึ้น และตกแต่งปลายหางหยัก (ภาพที่ 142)

ชั้นที่ 8 รูปไก่ เกลือบสีเขียวไข่กา ส่วนหางปลายตั้งขึ้น ไม่แสดงปีก ฐานสูงไม่ได้เกลือบ (ภาพที่ 143)

ชั้นที่ 9 รูปไก่ เกลือบสีเขียวไข่กา ปีกและหางทำติดกันเป็นแผ่นเดียว ขำรูปปลายหางหัก ฐานสูงไม่ได้เกลือบ (ภาพที่ 144)

ชั้นที่ 10 รูปไก่ เกลือบเขลาคอน อยู่ในท่ายืน หงอน เหนียงและปีก ตกแต่งลายซีก ช่วงคอและลำตัวตกแต่งลายซีกและลายจุด หางตกแต่งลายจุด ข้อสังเกต รูปไก่ชั้นนี้ทำฐานสูงเหมือนชั้นอื่นที่กล่าวมาแล้ว แต่แตกต่างกันที่ฐานแสดงขาไก่ด้วย (ภาพที่ 145)

ชั้นที่ 11 รูปไก่ เกลือบสีน้ำตาล ตกแต่งลายซีกขนตัวและหาง (ภาพที่ 146)

ชั้นที่ 12 รูปแม่ไก่อกับลูกไก่อหนึ่งตัว เกลือบสีน้ำตาลเพียงครึ่งตัว ตกแต่ง ลวดลายซีกแสดงปีกของแม่ไก่อ ลูกไก่อนั่งอยู่บนหลังแม่ไก่อ (ภาพที่ 147)

ชั้นที่ 13 รูปแม่ไก่อกับลูกไก่อหนึ่งตัว เกลือบสีน้ำตาลเพียงครึ่งตัว ตกแต่ง เขียนลายเส้นขนานแสดงปีกของแม่ไก่อ ลูกไก่อนั่งอยู่บนหลังแม่ไก่อ (ภาพที่ 148)

ชั้นที่ 14 รูปแม่ไก่อกับลูกไก่อหนึ่งตัว เกลือบสีน้ำตาลเพียงครึ่งตัว ตกแต่ง ลวดลายซีกเส้นทแยงชนกัน แสดงปีกของแม่ไก่อ ลูกไก่อนั่งอยู่บนหลังแม่ไก่อ (ภาพที่ 149 ริมซ้าย)

ชั้นที่ 15 รูปแม่ไก่อกับลูกไก่อหนึ่งตัว เกลือบสีน้ำตาล ตกแต่งลวดลายซีก แสดงปีกและหางของแม่ไก่อ ลูกไก่อนั่งอยู่บนหลังแม่ไก่อ ฐานสูง ส่วนหน้าไม่ได้เกลือบ (ภาพที่ 149 ริมขวา)

ชั้นที่ 16 รูปแม่ไก่กับลูกไก่สองตัว เคลือบสีน้ำตาล ลูกไก่สองตัวนั่งอยู่บนหลังแม่ไก่ (ภาพที่ 150)

ชั้นที่ 17 รูปแม่ไก่พร้อมลูกไก่สามตัว เคลือบสีน้ำตาล แม่ไก่ชำรุดทางหาง ค้านซ้ายแตกต่อไว้ ปลายหางบิ่น ลูกไก่นั่งอยู่ข้างหน้าแม่ไก่สองตัว และอยู่บนหลังแม่ไก่อีกหนึ่งตัว (ภาพที่ 151)

ชั้นที่ 18 รูปไก่รวมหกตัวอยู่บนฐานกลมเดียวกัน เคลือบสีน้ำตาล (ภาพที่ 152)

ชั้นที่ 19 รูปแม่ไก่พร้อมลูกไก่หลายตัวอยู่บนฐานกลมเดียวกัน เคลือบสีน้ำตาล (ภาพที่ 153)

ชั้นที่ 20 รูปแม่ไก่พร้อมลูกไก่หลายตัวนั่งล้อมเป็นวงบนฐานวงกลม (ภาพที่ 154)

ชั้นที่ 21 รูปเบ็ดหรือนกซ้อนกันสองชั้นบนฐาน สภาพชำรุด (ภาพที่ 155)

ชั้นที่ 22 รูปห่าน เคลือบสีน้ำตาล ห่านอยู่ในท่าเอี้ยวคอคล้ายใช้ขน ชำรุด ปลายหางหัก ฐานสูง เคลือบเพียงครึ่งตัว (ภาพที่ 156)

ชั้นที่ 23 รูปหงส์ เคลือบสีน้ำตาลและสีนวล หงส์ยืนอยู่บนฐานกลมซึ่งมีเครื่องกำตัวหงส์ด้านหลัง ตกแต่งเคลือบ แสดงหงอน เหนียง ปาก เท้า ตกแต่งลวดลาย แสดงขนคอ ขนปีก ขนขา คิ้วลายเกล็ด ส่วนหางตกแต่งลวดลายกนก รอบรองหงส์สวมสร้อยมีชายสามเหลี่ยมห้อย (ภาพที่ 157)

รูปสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ข้างสวรรค์โลกใต้บนรูปสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมหลายชนิด ในที่นี้อาจแบ่งออกได้เป็นประเภทสัตว์เลี้ยง และประเภทสัตว์ป่า ดังนี้

1. ประเภทสัตว์เลี้ยง

ชั้นที่ 1 รูปสุนัข เคลือบสีเขียวอมเทา ส่วนขาและลำตัวส่วนล่างไม่ได้เคลือบ อยู่ในท่ายืน รอบคอสวมปลอกคอที่ตกแต่งด้วยลายจุด (ภาพที่ 158)

ชั้นที่ 2 รูปสุนัข เคลือบสีน้ำตาล อยู่ในท่าหมอบ (ภาพที่ 159)

ชั้นที่ 3 รูปวัวมีตะโหงกกลางหลัง เคลือบสีขาวนวล ชำรุดปลายเขabin และขาทั้งสองข้างหักหาย จมูกและขาทั้งสองมีรอยเจาะ (ภาพที่ 160)

ชั้นที่ 4 รูปวัวมีตะโหงกกลางหลัง เคลือบสีเขียวอ่อน ชำรุดขาทั้งสองข้างหัก และเขาสองเขาคหัก (ภาพที่ 161)

ชั้นที่ 5 รูปววมืดะโห่งกกลางหลัง เคลือบสีดำ ขำรุคเขาซ้ายและขวาหัก
(ภาพที่ 162)

ชั้นที่ 6 รูปววมืดะโห่งกกลางหลัง เคลือบสีขาวนวล น້ายาเคลือบเสื่อมสภาพ
หลุดกระเทาะเป็นบางแห่ง ขำรุคปลายเขามัน จมูกทั้งสองข้างมีรูเจาะ (ภาพที่ 163)

ชั้นที่ 7 รูปววมืดะโห่งกกลางหลัง เคลือบสีน้ำตาล จมูกทั้งสองข้างมีรูเจาะ
(ภาพที่ 164)

ชั้นที่ 8 รูปววมืดะโห่งกกลางหลัง เคลือบสีน้ำตาล ขำรุคขาหักทั้งสี่ขา และ
เขาซ้ายหัก รอบคอกตกแต่งลายซีกเส้นขนานสองเส้นแสดงปลอกคอ (ภาพที่ 165)

ชั้นที่ 9 รูปววมืดะโห่งกกลางหลัง เคลือบสีน้ำตาล ขำรุคขาทั้งสี่ขาหัก
และ เขาสองเขากหัก ตกแต่งรอบคอกด้วยเม็คตินกลวงแบนแสดงปลอกคอ (ภาพที่ 166)

ชั้นที่ 10 รูปววมอบ เคลือบสีเขียว ขำรุคปากกว้าง (ภาพที่ 167)

ชั้นที่ 11 รูปววนอนชด (ภาพที่ 168)

ชั้นที่ 12 รูปววนอนชด เคลือบสีขาว น້ายาเคลือบเสื่อมสภาพ (ภาพที่ 169)

ชั้นที่ 13 รูปควาย เคลือบรานสีเทาอมเขียว อยู่ในท่าหมอบ (ภาพที่ 170)

ชั้นที่ 14 รูปม้าพร้อมด้วยผูกสายบังเหียน เคลือบสีน้ำตาล (ภาพที่ 171)

ชั้นที่ 15 รูปม้าพร้อมด้วยผูกสายบังเหียนและอาน เคลือบสีน้ำตาล อยู่ใน
ท่ายืนตรง (ภาพที่ 172)

ชั้นที่ 16 รูปม้าพร้อมด้วยผูกสายบังเหียนและอาน เคลือบสีน้ำตาล ส่วนขา
ไม่ได้เคลือบ อยู่ในท่ายืน (ภาพที่ 173)

ชั้นที่ 17 รูปหัวม้าพร้อมด้วยผูกสายบังเหียน เคลือบสีเขียวอ่อน มีแต่ส่วนหัว
ขำรุคที่ขอบส่วนล่างด้านข้างและด้านหลัง (ภาพที่ 174)

2. ประเภทสัตว์ป่า

ชั้นที่ 1 รูปอึ่งอ่าง ? เคลือบสีเขียว ตกแต่งลายซีกบนตัว ใต้ตัวไม่ได้เคลือบ
เจาะรูที่ใต้ตัวและหาง (ภาพที่ 175)

ชั้นที่ 2 รูปกระรอก เคลือบสีน้ำตาล อยู่ในท่านั่ง ขำรุคส่วนล่างหักหาย
(ภาพที่ 176)

ชั้นที่ 3 รูปกว้าง เคลือบสีน้ำตาล อยู่ในท่านอนขกบนฐาน ชำรุดเขาทั้งสองเขา ขาหน้าข้างซ้ายและหางหักหายไป (ภาพที่ 177)

ชั้นที่ 4 รูปเรศ ? เคลือบสีเขียว อยู่ในท่าเดิน สภาพชำรุดบางส่วน ที่ขาน้ำยาเคลือบกระเทาะหายไป (ภาพที่ 178)

ชั้นที่ 5 รูปหมี่ เคลือบสีน้ำตาล น้ำยาเคลือบเสื่อมสภาพ ด้านล่างไม้ได้เคลือบ ลำตัวกลวง อยู่ในท่านั่ง ชำรุดหูทั้งสองข้างหักหายไป ที่หัวมีรอยกระเทาะ (ภาพที่ 179)

ชั้นที่ 6 รูปเสอกับลูกอยู่บนฐานเดียวกัน เคลือบสีน้ำตาล (ภาพที่ 180)

ชั้นที่ 7 รูปสิงโตหรือ lion-dog เคลือบสีน้ำตาลอมเขียว (ภาพที่ 181)

ชั้นที่ 8 รูปพระกนิษฐา เคลือบเขลาคน อยู่ในท่าประทับนั่งขัดสมาธิขึงวงขึ้น และยกเท้าทั้งสองขึ้น (ภาพที่ 182)

ชั้นที่ 9 รูปพระกนิษฐา เคลือบรานสีเขียวอ่อน อยู่ในท่าเหมือนกับชั้นนี้ (ภาพที่ 183)

ชั้นที่ 10 รูปข้างยืน เคลือบสีเขียว ส่วนขาไม้ได้เคลือบ (ภาพที่ 184)

ชั้นที่ 11 รูปข้างยืนขึงวงขึ้น เคลือบสีเขียวไขกา ชำรุดขาและหางหัก (ภาพที่ 185)

ชั้นที่ 11 รูปข้างยืน เคลือบสีน้ำตาล ส่วนขาไม้ได้เคลือบ (ภาพที่ 186)

ชั้นที่ 12 รูปข้างทรงเคลือบเขียวนสี (ภาพที่ 400)

ชั้นที่ 13 รูปข้าง เคลือบสีน้ำตาล ขาทั้งสองข้างหัก (ภาพที่ 187)

ชั้นที่ 14 รูปข้างยืนอยู่บนฐานสี่เหลี่ยม เคลือบสีน้ำตาล น้ำยาเคลือบเสื่อมสภาพ มีลายขีดที่ตัวคล้ายแสดงรัศมีพระคน ชำรุดด้านซ้ายกระเทาะ ฐานด้านหน้าหักหายไป (ภาพที่ 188)

ชั้นที่ 15 รูปข้าง เคลือบสีน้ำตาล น้ำยาเคลือบเสื่อมสภาพ มีลายขีดและลายจุดที่ตัว ที่หูทั้งสองข้างมีรู ชำรุดขาทั้งสองและขาหน้าทั้งสองหักหายไป (ภาพที่ 189)

ชั้นที่ 16 รูปข้างขึงวงขึ้น เคลือบสีน้ำตาลอมเทาและตกแต่งเคลือบสีเทาอม-

เหลือง แสดงวง งา รัศมีประกาย (ภาพที่ 190)

ชั้นที่ 17 รูปข้างสองเข็อกยื่นตรงเอาหัวชนกัน เคลือบสีน้ำตาล ส่วนขาและงาไม่ได้เคลือบ ข้างสองเข็อกยื่นอยู่บนฐานเดียวกัน (ภาพที่ 191)

ชั้นที่ 18 รูปข้างสองเข็อกยื่นประกบกัน เอาหัวชนกัน เคลือบสีน้ำตาล ส่วนขาและฐานไม่ได้เคลือบ ข้างสองเข็อกยื่นอยู่บนฐานเดียวกัน (ภาพที่ 192)

ชั้นที่ 19 รูปข้างสองเข็อกอยู่ในท่าต่อสู้ เอาหัวชนกัน เคลือบสีน้ำตาล ข้างสองเข็อกยื่นอยู่บนฐานเดียวกัน (ภาพที่ 193)

3. สัตว์เทพนิยาย

ชั้นที่ 1 รูปนรสิงห์ เคลือบสีเขียวไข่มุก รูปคนกำลังกลาน อมหมากไว้ในกระพุ้งแก้มซ้าย มีหางเป็นพวย ชำรุดเท้าหน้าและยอดเครื่องประดับที่ระหัดเล็กน้อยข้อมไว้ ปลายเท้าหลังข้างขวาม้วน (ภาพที่ 194)

ชั้นที่ 2 รูปนกหัสติลิงค์ เคลือบสีเขียว มีตัวเป็นนก หัวมีมุกปากเป็นวงข้าง (ภาพที่ 195)

ชั้นที่ 3 รูปหัวสัตว์เทพนิยาย เคลือบรานสีเทาตกแต่งเคลือบสีน้ำตาล ไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นสัตว์ชนิดใด (ภาพที่ 196)

ประเภทประติมากรรมขนาดเล็กที่เป็นเครื่องใช้

นอกจากการผลิตเครื่องใช้ในรูปแบบที่ผลิตกันโดยทั่วไปแล้ว นับเป็นความฉลาดของช่างปั้นเป็นอย่างหนึ่งที่น่ารูปคน รูปสัตว์ และรูปพืชพันธุ์ มาประดิษฐ์เป็นเครื่องใช้ต่าง ๆ ซึ่งอาจเกิดจากความคิดของช่างปั้นเอง หรือได้รับอิทธิพลจากศิลปต่างชาติ โดยจะกล่าวถึงรูปแบบอิทธิพลศิลปต่างชาติรวมไปกับการจำแนกรูปแบบแบ่งตามลักษณะประเภทเครื่องใช้ ดังนี้

กุดตีหรือกุดตี

ช่างปั้นได้ผลิตกุดตีซึ่งโลกเปลี่ยนแปลงไปจากรูปแบบของเดิม ซึ่งเป็นของอินเดียที่เรียกว่า "กุดตีกา" (Kundika) มาเป็นรูปสัตว์ต่าง ๆ เช่นรูปปลา รูปหงส์ และ

อื่น ๆ กุณฐีสั่งกลโลกที่พบพอจะจำแนกได้ ดังนี้

รูปปลา

ขั้นที่ 1 เกลือบสีน้ำตาล ลักษณะทรงกลม หวยสั้น กอเตี้ย ตกแต่งตา
กริบ และหาง โดยการปั้นเพิ่มเติม ส่วนล่างของกุณฐีไม่ได้เคลือบ (ภาพที่ 197)

ขั้นที่ 2 เกลือบสีน้ำตาล ลักษณะทรงกลม หวยสั้น ปากคล้ายถ้วย ตกแต่ง
ตาและหางซึ่งสั้นโค้งตั้งตรงโดยการปั้นเพิ่มเติม และตกแต่งกริบโดยการปั้นเพิ่มเติม
เขียนลายขีด ส่วนล่างของกุณฐีไม่ได้เคลือบ (ภาพที่ 198)

ขั้นที่ 3 เกลือบเขียนสี ลักษณะทรงกลม กอคอค ปากบานเล็กน้อย เขียน
ลวดลายแสดงตา ปาก ตรงส่วนหัวที่เป็นหวย เขียนเส้นหยักโค้ง 2 เส้นขนานกันแบ่ง
ส่วนหัวกับตัว ส่วนตัวกุณฐีเขียนลายเกล็ดปลา หางโค้งตั้งตรงมีปลายหยักก็เขียนลายเช่น-
กัน (ภาพที่ 199)

ขั้นที่ 4 เกลือบรานสีเขียวอมฟ้า ลักษณะทรงกลม หวยเป็นรูปหัวปลา
คอคอค ปากคล้ายถ้วย ข้างคอมีหู หางตั้งตรง ปลายหางหักด้านใน (ภาพที่
200 ริมซ้าย)

ขั้นที่ 5 เกลือบสีเขียวอมฟ้าและเขียนสีคำ ลักษณะทรงกลม หวยเป็นรูปหัวปลา
คอสูงเล็กน้อยมีหูสองหูข้างคอ หางตั้งตรง ปลายหางเว้า ตกแต่งปั้นกริบ เขียนสีแสดงตา
เกล็ดและหาง (ภาพที่ 200 ริมขวา)

รูปกบ

ขั้นที่ 1 เกลือบสีน้ำตาล ลักษณะทรงกลม หวยเป็นรูปหัวกบคอสูง ปากบาน
เล็กน้อย ตกแต่งตา ขาหน้าและขาหลังโดยการปั้นเพิ่มเติม (ภาพที่ 201)

ขั้นที่ 2 เกลือบสีเทาตกแต่งด้วยสีน้ำตาล ลักษณะทรงกลม หวยเป็นรูปหัวกบ
คอสูงป่องตรงกลางเล็กน้อย ปากบานเล็กน้อย มีหู 2 หูข้างคอ ตกแต่งแสดงตา
ขาหน้าและขาหลังโดยการปั้นเพิ่มเติม (ภาพที่ 202)

ขั้นที่ 3 ลักษณะทรงกลม หวยเป็นรูปหัวกบ คอคอคเล็กน้อย ปากคล้ายถ้วย
ข้อสังเกตุไม่มีการตกแต่งแสดงขาหน้าและขาหลังเหมือนกุณฐีขั้นอื่น ๆ เพียงแต่แสดงตา
(ภาพที่ 203)

ชั้นที่ 4 เกลือบเขียนสี ลักษณะทรงกลม พวยเป็นรูปหัวกบ คอสูงเล็กน้อย เขียนสีตกแต่งแสดงตา ขา และลวดลายตัวกบด้วยลายจุดอยู่ระหว่างเส้นคู่ขนาน (ภาพที่ 204 ริมซ้าย)

รูปไก่

ชั้นที่ 1 เกลือบสีเขียวอ่อน ตกแต่งด้วยลายขีดและเขียนสีน้ำตาล ลักษณะทรงกลม พวยเป็นรูปหัวและคอไก่ คอไก่สั้น ปากกุดที่อยู่ตรงกลางหลังไก่ มีขอบปากสูงเล็กน้อย ตกแต่งปั้นหงอนและเหนียง และหางซึ่งสั้นตั้งตรง ตกแต่งลายขีดแสดงตา หงอน เหนียง ปีก ขน และหาง ที่ปีกมีการตกแต่งเขียนลายจุดอีกด้วย (ภาพที่ 205)

ชั้นที่ 2 เกลือบสีเขียวอ่อนตกแต่งด้วยลายขีดและเขียนสีเขียวแก่ ลักษณะทรงโปรงออก พวยเป็นรูปหัวและคอไก่ คอกุดที่คอค ปากคล้ายด้วย รอบคอไก่และคอกุดมีเส้นลายขีด ตกแต่งปั้นตา หงอน เหนียง และหางซึ่งสั้นตั้งตรง ปีกและหางตกแต่งลายขีดแสดงขนและเขียนสี (ภาพที่ 206)

รูปหงส์ เป็นรูปแบบที่นิยมมากที่สุด การผลิตกุดที่เป็นรูปหงส์นี้เข้าใจว่าคงจะได้รับอิทธิพลรูปแบบเครื่องเคลือบจีน โดยคัดแปลงกุดที่มีพวยเป็นรูปไก่ที่จีนนิยมผลิตตั้งแต่ราชวงศ์ซ่ง (พ.ศ. 1503-1722) มาเป็นรูปหงส์ กุดที่รูปหงส์พอจะแบ่งกลุ่มย่อยได้ 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มแรก เกลือบธรรมดา กลุ่มนี้ลักษณะกุดจะมีการตกแต่งเฉพาะตรงปากกุดเท่านั้น

ชั้นที่ 1 เกลือบสีเขียว ลักษณะทรงกลม พวยเป็นรูปหัวและคอหงส์ คอสูง-คอค ส่วนนํ้าตกแต่งด้วยเส้นขนาน 3 เส้น ข้อสังเกตกุดที่ชั้นนี้ไม่แสดงปีกและหางเช่นกุดที่ชั้นอื่น ๆ (ภาพที่ 207)

ชั้นที่ 2 เกลือบรานสีเขียวมะกอก ลักษณะทรงกลม พวยเป็นรูปหัวและคอหงส์ หงอนและปากหุ้มเงิน ที่ปากนั้นเจาะรู คอสูงคอค ปากบานออกมาก หางโค้งเว้าตั้งตรง (ภาพที่ 208)

ชั้นที่ 3 เกลือบสีเขียวอ่อน ลักษณะทรงกลม พวยเป็นรูปหัวและคอหงส์ คอสูงคอค รอบคอกตกแต่งเส้นขนาน 2 เส้น ปากคล้ายด้วย สภาพิน หูจับเป็น

เส้นโค้งระหว่างคอกับบ่า บนลำตัวมีรอยร้าว (ภาพที่ 209)

ชั้นที่ 4 เกลือบสีเขียวอมสีฟ้าอ่อน ลักษณะทรงน้ำเต้า พวยเป็นรูปหัวและคอหงส์ คอกุดที่คอคตรงกลางและตอนบนเป็นรูปวงแหวนที่ป่องตรงกลาง ปากมีขอบเล็กน้อย รอบคอกใกล้ส่วนบ่าตกแต่งด้วยเส้นขนาน 3 เส้น มีหูจับเป็นเส้นโค้งและส่วนปลายยื่นออกมา (ภาพที่ 210)

กลุ่มที่ 2 ชนิดเคลือบมีลวดลายซุกซิด กลุ่มนี้กุดที่มีการตกแต่งด้วยลวดลายแสดงปีกและหาง

ชั้นที่ 1 เคลือบสีฟ้า ลักษณะทรงกลม พวยเป็นรูปหัวและคอหงส์ คอกุดที่คอคตรงกลาง รอบคอส่วนล่างตกแต่งลายเส้นขนาน ส่วนบ่าตกแต่งลายแนวตั้ง ส่วนตัวกุดที่ตกแต่งลวดลายเส้นโค้งและลายคอกไม้ อยู่ระหว่างลายเส้นขนาน ส่วนบ่าและส่วนล่างกุดที่ ปากบานมาก ข้อสังเกตกุดที่ชั้นนี้ไม่แสดงปีกและหาง (ภาพที่ 211)

ชั้นที่ 2 เคลือบสีเขียวฟ้า ลักษณะทรงกลม พวยเป็นรูปหัวและคอหงส์ คอกุดที่สูงคอกทำเป็นร่องแนวตั้ง ปากบานมาก ส่วนบ่าตกแต่งลวดลายพวงมาลัยใบบัว ส่วนตัวกุดที่ตกแต่งลวดลายคอกไม้ระหว่างเส้นขนาน 2 เส้น ส่วนล่างของกุดที่ทำเป็นร่องแนวตั้ง ข้อสังเกตกุดที่ชั้นนี้ไม่แสดงปีกและหาง (ภาพที่ 212)

ชั้นที่ 3 เคลือบเขลาคอน ลักษณะรูปแบบคล้ายกับชั้นที่ 2 ลักษณะทรงกลม พวยเป็นรูปหัวและคอหงส์ แต่แทนหน้ามากกว่าชั้นที่ 1 คอกุดที่สูงคอค รอบคอส่วนล่างทำเส้นขนาน ตัวกุดที่ตกแต่งลวดลาย ส่วนล่างทำเป็นร่องแนวตั้ง ข้อสังเกตกุดที่ชั้นนี้ไม่แสดงปีกและหาง (ภาพที่ 213)

ชั้นที่ 4 เคลือบสีเขียวมะกอก ลักษณะทรงกลม พวยเป็นรูปหัวและคอหงส์ คอกสูงคอค รอบคอกตกแต่งด้วยเส้นขนาน ตัวกุดที่ตกแต่งลวดลายแสดงปีก ลวดลายคอกไม้-สีกลีบใบไม้ หางโค้งเป็นพระจันทร์เสี้ยวตั้งตรง ส่วนหัว หาง และริมปากซ่อมใหม่ (ภาพที่ 214)

ชั้นที่ 5 เคลือบด้านสีเขียวมะกอก ลักษณะทรงกลม พวยเป็นรูปหัวและคอหงส์ คอหงส์ยาวโค้ง คอกุดที่สูงคอค ปากคล้ายด้วย คอและปากเคลือบไม่เต็ม ส่วนล่างและฐานไม่ได้เคลือบ ตัวกุดที่ตกแต่งลวดลายแสดงปีก หางโค้งเป็นพระจันทร์เสี้ยว ตั้งตรง

ตั้งตรงมีลวดลายตกแต่ง (ภาพที่ 215)

ชั้นที่ 6 เกลือบสีเขียวอมฟ้า ลักษณะทรงกลม พวยเป็นรูปหัวและคอหงส์ กอกลุ่ที่สูงคอค รอบคอตกแต่งลายเส้น ปากบานมีขอบเล็กน้อย ส่วนบ่าตกแต่งลวดลาย ส่วนตัวตกแต่งลวดลายตรงหน้าอกและแสดงปีก ใต้ปีกมีลายเส้นขนานหลายเส้น (ภาพที่ 216)

ชั้นที่ 7 เกลือบสีเขียวอมเทา ลักษณะทรงกลม พวยส่วนหัวและคอขำรุ่หัก หายไป คอทรงกระบอก ปากคล้ายถ้วย ส่วนบ่าตกแต่งเส้นขนานหลายเส้น ตัวกลุ่ที่ตกแต่งลวดลายแสดงและมีลวดลายที่อก หางโค้งตั้งตรง ข้อสังเกตปลายหางชิดกับปากกลุ่ (ภาพที่ 217)

ชั้นที่ 8 เกลือบรานใส ลักษณะทรงกลม พวยเป็นรูปหัวและคอหงส์ กอกลุ่ที่สูงคอค ปากมีขอบเล็กน้อย ตัวกลุ่ที่ตกแต่งลวดลายแสดงปีก หางโค้งเว้าตั้งตรงและมีลวดลายตกแต่ง ข้อสังเกตหงอนยื่นติดกับปากกลุ่ และปลายหางชิดกับกลุ่ด้วย (ภาพที่ 218)

ชั้นที่ 9 เกลือบเซลาดอน ลักษณะทรงกลม พวยเป็นรูปหัวและคอหงส์ กอกลุ่ที่สูงคอค รอบปากตกแต่งเส้นขนานหลายเส้น ตัวกลุ่ที่ตกแต่งลวดลายแสดงปีก หางโค้งตั้งตรงและมีลวดลายตกแต่ง ข้อสังเกตหงอนและหางยื่นติดกับปาก (ภาพที่ 219)

ชั้นที่ 10 เกลือบเซลาดอน ลักษณะทรงกลม พวยเป็นรูปหัวและคอหงส์ กอกลุ่ที่สูงคอค ปากบานมีขอบเล็กน้อย ตัวกลุ่ที่ตกแต่งลวดลายแสดงปีกรูปดอกไม้ หางโค้งเว้าตั้งตรงและมีลวดลายตกแต่ง ข้อสังเกตหงอนและหางยื่นติดกับปากกลุ่ (ภาพที่ 220)

ชั้นที่ 11 เกลือบสีเขียวน้ำทะเล ลักษณะทรงกลม พวยเป็นรูปหัวและคอหงส์ กอกลุ่ที่สูงปานกลาง รอบคอส่วนที่ติดกับปากคล้ายถ้วย และส่วนที่ต่อกับบ่าตกแต่งเส้นขนาน 2 เส้น ตัวกลุ่ที่ตกแต่งลวดลายดอกไม้ในวงกลมตรงหน้าอกและแสดงปีกด้วย หางโค้งเว้าตั้งตรงและมีลวดลายตกแต่ง ข้อสังเกตหงอนและหางยื่นติดกับปากกลุ่ (ภาพที่ 221)

ชั้นที่ 12 เกลือบเซลาดอน ลักษณะทรงกลม พวยเป็นรูปหัวและคอหงส์ กอสูงคอค ปากบานมีขอบเล็กน้อย หางโค้งเว้าตั้งตรงมีลวดลายตกแต่ง ข้อสังเกต

หงอนและหางขึ้นติดกับปาก นอกจากนี้ตัวกุดสีไม่มีการตกแต่งแสดงปีก (ภาพที่ 222)

ขั้นที่ 13 เคลือบเซลาดอน ลักษณะทรงกลม พวยเป็นรูปหัวและคอหงส์ซึ่ง
ข้อมใหม่ คอสูงทรงกรวย ปากบานมาก ส่วนล่างกุดสีตกแต่งทำเป็นร่องแนวตั้ง หาง
โค้งเว้าตั้งตรง ข้อสังเกตตัวกุดสีขึ้นปีกและขาเพิ่มเติม (ภาพที่ 223)

ขั้นที่ 14 ไม่เคลือบ ลักษณะทรงกลม พวยเป็นรูปหัวและคอหงส์ คอกุดสี-
สูงคอด ปากบานมีขอบเล็กน้อย ตัวกุดสีตกแต่งลวดลายแสดงปีก หางโค้งเว้าตั้งตรง
และมีลวดลายตกแต่ง ข้อสังเกตขึ้นหงอนและหางติดกับปาก (ภาพที่ 224)

ขั้นที่ 15 เคลือบสีฟ้าอ่อน ลักษณะทรงกลม พวยเป็นรูปหัวและคอหงส์ ตัว
กุดสีตกแต่งลวดลายแสดงปีก ข้อสังเกตกุดสีขั้นนี้ขึ้นแตกต่างกับกุดสีรูปหงส์ขั้นอื่น ๆ ที่กล่าว
มาแล้ว กุดสีขั้นนี้มีลักษณะความคล้ายคลึงกับหงส์สามธรรมชาตินามากที่สุด นอกจากนี้คอกุดสี
ไม่ขึ้นสูงคอด แต่ขึ้นค้อมีปากตรงโดยทำเป็นร่องแนวนอน 2 ร่องแทน หางหงส์ก็ไม่
ขึ้นโค้งตั้งตรง แต่เป็นเป็นแผ่นเดียวแทน (ภาพที่ 225)

กลุ่มที่สาม ชนิดเคลือบสีลวดลายตกแต่งโดยการเขียนสี

ขั้นที่ 1 เคลือบสีขาว ลักษณะทรงกลม พวยเป็นรูปหัวและคอหงส์ คอกุดสี
สูงคอด ปากคล้ายถ้วย มีหูจับเส้นโค้งแทนหาง ตกแต่งเขียนแสดงหงอน ตา และปาก
ด้วยสีน้ำตาลอมเหลือง ข้อสังเกตไม่มีการตกแต่งเขียนสีแดงปีก (ภาพที่ 226)

ขั้นที่ 2 เคลือบสีเขียวเขียนลายสีคำ ลักษณะทรงกลม พวยเป็นรูปหัวและ
คอหงส์ คอกุดสีสูงคอด ปากบานมีขอบเล็กน้อย หางโค้งตั้งตรงชำรุดหักหายไปส่วน
ปลายตกแต่งเขียนสีแดง หงอน ตา ปาก ปีก หาง และเท้า (ภาพที่ 227)

ขั้นที่ 3 เคลือบสีเขียวเขียนลายสีคำ ลักษณะทรงกลม พวยเป็นรูปหัวและ
คอหงส์ คอกุดสีสูงคอด ปากบาน มีขอบเล็กน้อย หางโค้งเว้าตั้งตรง ตกแต่งเขียนสี
แสดงหงอน ตา ปาก ปีก และหาง นอกจากนี้เขียนลวดลายตรงหน้าอกด้วย ข้อสังเกต
หงอนและหางติดกับปากกุดสี (ภาพที่ 228)

ขั้นที่ 4 เคลือบรานสีเขียวเขียนลายสีคำ ลักษณะทรงกลม พวยเป็นรูปหัวและ
คอหงส์ คอกุดสีสูงทรงกระบอก รอบคอดตกแต่งทำเส้นนูน ปากบานมีขอบเล็กน้อย หาง-
โค้งเว้าตั้งตรง ตกแต่งเขียนสีแดง หงอน ตา ปาก ปีก เท้า และหางเขียนลาย

พันธุ์ไม้เลื้อยตรงหน้าอกอีกด้วย ข้อสังเกตป็นหงอนและหางติดกับปากกูดี้ (ภาพที่ 229)

ชั้นที่ 5 เคลือบเขียนลายสีดำ ลักษณะทรงกลม หวยเป็นรูปหัวและคอหงส์ กอกูดี้สูงทรงระบอก รอบคอทั้งส่วนบนและส่วนล่างป็นเส้นขน ปากคล้ายด้วย หาง- เป็นเส้นโค้ง ตกแต่งเขียนสีแดงตา ปีก และหาง เขียนลวดลายตรงลำคอและหน้าอก (ภาพที่ 230)

ชั้นที่ 6 เคลือบรานสีนวลอมสีฟ้าเขียนลายสีน้ำตาล ลักษณะทรงกลม หวยเป็นรูปหัวและคอหงส์ ส่วนบนของหัวมีรูสำหรับบรรจุ กลางหลังหงส์มีที่ถือซึ่งมีรูสำหรับบรรจุ และควบคุมการไหล หางเอียงลง ส่วนลำคอและหน้าอกข้อมใหม่ ตกแต่งเขียนสีแดงตา ปาก ปีก ขา และเท้า ข้อสังเกตกูดี้ชั้นนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับหงส์ตามธรรมชาติมากที่สุด (ภาพที่ 231)

ชั้นที่ 7 เคลือบสีเทาเขียนลายสีดำ ลักษณะทรงกลม หวยเป็นรูปหัวและคอหงส์ กอกูดี้สั้นคอค ปากคล้ายด้วย หางสั้นโค้งตั้งตรง เขียนลวดลายเต็มทั้งใบ ยกเว้นส่วนคอและปากกูดี้ โดยแสดงหงอน ตา ปาก คอ ปีก และหาง (ภาพที่ 232)

ชั้นที่ 8 เคลือบสีเทาเขียนลายสีน้ำตาล ลักษณะทรงกลม หวยเป็นรูปหัวและคอหงส์ กอกูดี้สั้นคอค ปากคล้ายด้วย ข้อสังเกตหางกูดี้ชั้นนี้แตกต่างจากกูดี้ชั้นอื่นคือป็นปลายหางหยักออก ตกแต่งเขียนลวดลายเกือบเต็มทั้งใบ ยกเว้นส่วนคอและปากกูดี้ โดยแสดงหงอน ตา ปาก ขน ปีก และหาง (ภาพที่ 233)

ชั้นที่ 9 กูดี้รูปหงส์ขนาดเล็ก เคลือบเขียนลวดลาย ลักษณะทรงกลม หวยเป็นรูปหัวและคอหงส์ กอกูดี้สั้น ปากบานเล็กน้อย ข้อสังเกตกูดี้ชั้นนี้ป็นห่วง 2 ห่วงสองข้างกอกูดี้ และป็นหางเอียงตั้งขึ้น ตกแต่งเขียนลวดลายเกือบเต็มทั้งใบ ยกเว้นส่วนคอและปากกูดี้ โดยแสดง หงอน ตา ขน ปีก และหาง (ภาพที่ 234)

ชั้นที่ 10 เคลือบเขียนลวดลาย ลักษณะทรงกลม หวยเป็นรูปหัวและคอหงส์ กอกูดี้สูงคอค รอบคอตกแต่งเส้นขนานหลายเส้น ข้อสังเกตกอกูดี้ชั้นนี้แตกต่างจากกูดี้ชั้นอื่น คือ ป็นปากกว้างเล็กน้อยมีขอบกว้างเอียงออก และหางป็นเส้นกลมม้วนปลายเข้าติดกับคอ ตกแต่งเขียนลวดลายเกือบเต็มทั้งใบ ยกเว้นส่วนคอและปากกูดี้ โดยแสดงหงอน ตา ปาก ปีก และหาง (ภาพที่ 235)

ชั้นที่ 11 เคลือบเขียนลวดลาย ลักษณะทรงกลม พวยเป็นรูปหัวและคอหงส์ คอกุณฑีสูงทรงกระบอก ข้อสังเกตกุณฑีชั้นนี้ปั้นคอแตกต่างจากกุณฑีชั้นอื่น คือ ปากตรง มีขอบปากเอียงออกและเอียงเข้าเล็กน้อยตรงส่วนปลาย และหางปั้นเส้นกลมปลายติดกับ คอตกแต่งเขียนลวดลายเกือบเต็มทั้งใบยกเว้นส่วนคอกุณฑี โดยแสดง หงอน ตา ปาก ปีก และหาง (ภาพที่ 236)

ชั้นที่ 12 เคลือบเขียนลวดลาย ลักษณะทรงกลม พวยเป็นรูปหัวและคอหงส์ ข้อสังเกตหงส์อยู่ในตำแหน่งคอมมากกว่ากุณฑีชั้นอื่น คือปากแฉกผายออกแล้วคอคู่ตรงกลาง และผายออกส่วนล่าง หางโค้งตั้งตรง เขียนลวดลายเต็มทั้งใบ แสดงหงอน ตา ปาก ขน ปีกและหาง (ภาพที่ 237)

ชั้นที่ 13 เคลือบเขียนลวดลาย ลักษณะทรงกลม พวยเป็นรูปหัวและคอหงส์ คอกุณฑีสูงคอค ปากบานเล็กน้อย ข้อสังเกตหางปั้นปลายโค้งออกไม่เหมือนกุณฑีชั้นอื่น และกุณฑีไม่เขียนลวดลายแสดงปีก แต่เขียนเป็นรูปคอกไม้ภายในวงรี 3 วง นอกจากนี้ ตกแต่งเขียนลวดลายเต็มใบแสดงหงอน ตา ปาก และหาง (ภาพที่ 238)

ชั้นที่ 14 เคลือบสีนวลและสีน้ำตาล ลักษณะทรงกลม พวยเป็นรูปหัวและคอหงส์ คอกุณฑีสูงทรงกรวย รอบคอทั้งส่วนบนและส่วนล่างตกแต่งเส้นขนานหลายเส้น ปากคล้ายถ้วย รอบคอหงส์ตกแต่งสร้อยคอ หัวกุณฑีตกแต่งแสดงปีกด้วยลายขีด หางโค้งตั้งตรง ด้านในเว้าหักสั้นลำคอ สร้อยคอ ปีกและหางเคลือบสีน้ำตาล (ภาพที่ 239)

นอกจากนี้ยังมีกุณฑีรูปนก เคลือบสีลิปสีแดง พวยเป็นรูปหัวและคอนก หางตั้งตรงปลายตัด บนหลังมีหาง 2 รู (ภาพที่ 240)

รูปครึ่งคนครึ่งหงส์ เคลือบสีเขียนน้ำทะเลตกแต่งลวดลายชุดชี่ลักษณะทรงกลม พวยเป็นรูปผู้ชายเกล้าผม อยู่ในท่าคล้ายพนมมืออัญชลี รูปพวยอยู่ตรงมือ ลำตัวส่วนล่างเป็นค้วกุณฑีซึ่งตกแต่งลวดลายแสดงปีก หางโค้งเว้าตั้งตรงมีลวดลายตกแต่ง คอกุณฑีเป็นทรงกระบอก ปากบานมีขอบเล็กน้อย ข้อสังเกตแทนที่จะปั้นพวยเป็นรูปหงส์ ช่างปั้นเป็นรูปคนแทน (ภาพที่ 241)

รูปคนนั่งบนหลังหงส์

ชั้นที่ 1 เคลือบสีนวลตกแต่งลายชี่เคลือบสีน้ำตาล ลักษณะทรงกลม พวยเป็น

รูปหัวและคอหงส์ ตั้งกุดที่ปีกตกแต่งลวดลายแสดงชน ทางโค้งตั้งตรงปั้นขึ้นใหม่ บนหลังหงส์มีรูปผู้ชายนั่งคุกเข่าถือถ้วย ผู้ชายเกล้าผมมวย สวมกำไลต้นแขนและสร้อยคอที่เอวมีผ้าผูกทางด้านข้างและชายห้อยอยู่ด้านหลัง ถ้วยที่ถือสามารถบรรจุได้ (ภาพที่ 242)

ชั้นที่ 2 เคลือบเขียนลวดลาย ลักษณะทรงกลม พวยเป็นรูปหัวและคอตัวกุดที่ตกแต่งเขียนลวดลายดอกไม้และปีกเขียนลวดลายแสดงชน ทางโค้งไว้ตั้งตรงเขียนลวดลายดอกบัวตูมและลายดอกไม้ บนหลังหงส์มีรูปผู้ชายนั่งคุกเข่าถือถ้วยตรงหน้าอก ผู้ชายสวมเครื่องประดับที่ศีรษะ กำไลต้นแขน กำไลข้อเท้าและกำไลข้อมือ นุ่งผ้าโจงกระเบน ถ้วยที่ถือไว้สามารถบรรจุได้ ใต้รูปผู้ชายตกแต่งเขียนลวดลายใบไม้สามเหลี่ยม (ภาพที่ 243)

ชั้นที่ 3 เคลือบสีเทาอ่อนเขียนลายสีน้ำตาลอมเขียว ลักษณะทรงกลม พวยเป็นรูปหัวและคอหงส์ ตัวกุดที่ตกแต่งเขียนลวดลายใบไม้สามเหลี่ยม และปีกเขียนลวดลายแสดงชน ทางโค้งไว้ตั้งตรงเขียนลวดลาย บนหลังหงส์มีรูปผู้ชายคุกเข่าพนมมืออัญชลี ผู้ชายเกล้าผมมวย สวมสร้อยคอ กำไลต้นแขน กำไลข้อมือและกำไลข้อเท้า นุ่งผ้ามีชายห้อยด้านหน้า ที่ระของผู้ชายเป็นจุกปิดปากกุดที่ถ้วย (ภาพที่ 244)

กุดที่มีฝารูปนก เคลือบเขียนลวดลาย ลักษณะทรงกลม พวยเป็นรูปหัวนกหางสั้นเฉียงตั้งขึ้น ตกแต่งเขียนสีแดงตา ปาก ปีก ชนและหาง ปากกุดที่กว้างมีฝาส่วนยอดคามีจุก รอบจุกเขียนลายสามเหลี่ยม (ภาพที่ 245)

กุดที่รูปช้าง

ชั้นที่ 1 เคลือบสีน้ำตาล ลักษณะทรงกลม พวยเป็นรูปหัวช้างสูงวงขึ้น รูปพวยอยู่ตรงปากข้างที่อ้า หูช้างมีรูเจาะ ปากบานเล็กน้อยแต่ชำรุดปากแตก ส่วนคอและส่วนบ่าตกแต่งลายชุดเส้นขนาน 4 เส้น หางทำเป็นห่วงที่จับ (ภาพที่ 246)

ชั้นที่ 2 เคลือบสีขาวตกแต่งเคลือบสีน้ำตาล ลักษณะทรงกลม พวยเป็นรูปหัวช้างสูงวงขึ้น รูปพวยอยู่ตรงปากข้างที่อ้า คอสูงเล็กน้อยเคลือบสีน้ำตาล ตกแต่งแสดงตา หู รอบคอและหาง (ภาพที่ 247)

ชั้นที่ 3 เคลือบสีขาวนวลตกแต่งเคลือบสีน้ำตาล ลักษณะทรงกลม พวยเป็น

รูปหัวข้างซุงวงชั้น รูปหวยอยู่ตรงปากข้างที่อ้า กอกุดที่สูงเล็กน้อย ตกแต่งเคลือบสีน้ำตาล หัวข้าง รอบคอข้าง หาง และกอกุดที่ (ภาพที่ 248)

ขั้นที่ 4 เคลือบสีขาวตกแต่งเคลือบสีน้ำตาล ลักษณะทรงกลม หวยเป็นรูป หัวข้างซุงวงชั้น รูปหวยอยู่ตรงปากข้างที่อ้า กอกุดที่สูงปากแคบ ตัวกุดที่ตกแต่งแสดง รัศประคน หูข้าง รัศประคน และหางข้างเคลือบสีน้ำตาล (ภาพที่ 249)

ขั้นที่ 5 เคลือบสีเทาตกแต่งเคลือบสีน้ำตาล ลักษณะทรงกลม หวยเป็นรูป หัวข้างซุงวงชั้น รูปหวยอยู่ตรงปากข้างที่อ้า กอกุดที่สูงปากแคบ ข้อสังเกตรูปร่างคอสองข้าง มีหู 2 หู ตัวกุดที่ตกแต่งแสดงรัศประคน หูข้างและรัศประคนเคลือบสีน้ำตาล (ภาพที่ 250)

ขั้นที่ 6 เคลือบเขียนลวดลายสีคำ ลักษณะทรงกลม หวยเป็นรูปหัวข้าง ซุงวงชั้น รูปหวยอยู่ตรงปากข้างที่อ้า ปากกุดที่คล้ายถ้วย รอบกอกุดที่ตกแต่งลายเส้นขนาน หลายเส้นเช่นเดียวกับส่วนล่างของตัวกุดที่ ตกแต่งเขียนสีแสดงวง ตา หู และรัศ- ประคน ซึ่งมีลายเครือเถา (คอกไม้) อยู่ภายในระหว่างรัศประคน (ภาพที่ 251)

ขั้นที่ 7 เคลือบรานใสสีเทาอมฟ้าเขียนสี ลักษณะทรงกลม หวยเป็นรูปข้าง ซุงวงชั้น รูปหวยอยู่ตรงปากข้างที่อ้า ปากกุดที่คล้ายถ้วย หางข้างโค้งคิกกับส่วนบ่า รอบคอและส่วนล่างของกุดที่ตกแต่งลายเส้นขนานหลายเส้น ระหว่างเส้นขนานตกแต่ง ลวดลายวงกลมมีรัศมี 4 วง ซึ่งมีเส้นล้อมรอบหลายเส้น สลับกับลายครึ่งวงกลมมีรัศมี (ภาพที่ 252)

กุดที่รูปคนนั่งบนหลังข้าง เคลือบสีขาวตกแต่งเคลือบสีน้ำตาล ลักษณะทรงกลม หวยเป็นรูปหัวข้างซุงวงชั้น รูปหวยอยู่ตรงปากข้างที่อ้า แก้มข้างตกแต่งรอยจุหลายจุด กอกุดที่สูงเว้าเข้าส่วนใกล้ปากกุดที่ ตัวกุดที่ตกแต่งแสดงรัศประคนบนหลังข้างมีรูปผู้ชาย นั่งพนมมืออัญช้อยู่บนหลังกุดที่ ตกแต่งแสดงตา งา รัศประคน และผมของผู้ชายด้วย เคลือบสีน้ำตาล (ภาพที่ 253)

กุดที่มีหูเป็นรูปสัตว์

ขั้นที่ 1 กุดที่มีหูเป็นรูปมังกร เคลือบสีน้ำตาลตกแต่งลายซีก กุดที่เป็นทรง น้ำเต้า (yii hu ch'un p'ing) กอแคบ ปากเป็นรูปถ้วย หวยเป็นรูปสัตว์ค้อยาว

ซึ่งอาจเป็นนาค โผล่ออกมาจากปากสัตว์ประหลาด (monster) กุณฑีทำลวดลายค้ำ
หนึ่งเป็นลายเครือเถา (a scrolling vine) ส่วนอีกด้านหนึ่งเป็นลาย ch'i-lin
รูปสิงห์บนลายเครือเถา กุณฑีชั้นนี้ตกแต่งลวดลายเต็มใบ ยกเว้นส่วนที่เป็นหูและพวย
(ภาพที่ 254)

ชั้นที่ 2 กุณฑีมีหูเป็นรูปสัตว์ประหลาด เคลือบสีนวลเขียนลายสีน้ำตาล กุณฑี
เป็นทรงน้ำเต้า คอแคบ มีปากเป็นรูปถ้วยซึ่งมีการเขียนสลายตกแต่ง ตัวกุณฑีเขียนลาย
ใบไม้ (พันธุ์พฤกษา) ตรงกลางเขียนรูปตัวมังกรอ้าปาก ซึ่งมีพวยโผล่ออกมา ปากมังกร
เป็นส่วนปลายของพวย ส่วนหูเป็นรูปสัตว์ประหลาดชนิดหนึ่งโค้งตัวเกาะกุณฑี กุณฑีชั้นนี้
เขียนลายทั้งใบยกเว้นเฉพาะพวยที่โผล่ออกมาจากปากมังกร (ภาพที่ 255)

ชั้นที่ 3 กุณฑีมีหูเป็นรูปสัตว์ประหลาด เคลือบสีน้ำตาลและสีเขียว ตกแต่ง
ลายซีก กุณฑีเป็นทรงน้ำเต้า คอสูงปากบาน ตัวกุณฑีตกแต่งด้วยลายซีกรูปพันธุ์พฤกษา
(Vegetal scrolls) ด้วยสีน้ำตาลและสีเขียว หูเป็นรูปสัตว์ประหลาดชนิดหนึ่งอยู่
ในท่าโค้งตัวเกาะกุณฑี (ภาพที่ 256)

ชั้นที่ 4 กุณฑีมีหูเป็นรูปสัตว์ประหลาด เคลือบสีน้ำตาลและสีเขียว กุณฑีเป็น
ทรงน้ำเต้า คอสูงปากคล้ายถ้วย ตัวกุณฑีตกแต่งด้วยลวดลายช่อดอกไม้ หูเป็นรูปสัตว์ประหลาด
ชนิดหนึ่งอยู่ในท่าโค้งตัวเกาะกุณฑี (ภาพที่ 257)

กุณฑีมีฝาซึ่งหูเป็นรูปสัตว์

ชั้นที่ 1 เคลือบสีเขียวเขียนลายสีคำ ลักษณะทรงกลม ปากกว้างมีฝาปิด
ส่วนยอดฝามีจุก รอบจุกเขียนลวดลายตกแต่ง รอบคอเขียนลายวงซดหลายวง ตัวกุณฑี
ตกแต่งเขียนรูปปลาที่ตัวท่ามกลางลายพีชน้ำ (waterplants) หูจับเป็นรูปมังกรโค้งตัว
เกาะกุณฑี หัวมังกรเป็นพวย หัวมังกรตกแต่งเขียนลายจุดและแสงเกล็ด (ภาพที่ 258)

ชั้นที่ 2 เคลือบเขียนลายสีคำ ลักษณะทรงกลม ปากกว้างมีฝาปิด ส่วนยอด
มีจุก รอบจุกเขียนลวดลายตกแต่ง รอบคอเขียนลายเส้นคู่ขนานเช่นเดียวกับส่วนล่าง
ตัวกุณฑีตกแต่งด้วยลวดลายช่อดอกไม้ตรงกลางขนานสองข้างด้วยรูปนก หูจับเป็นรูปมังกรโค้งตัวเกาะ
กุณฑีระหว่างลายเส้นคู่ขนาน หัวมังกรเป็นพวย (ภาพที่ 259)

ชวคหยาคน้ำ (Waterdropper)

นอกจากกุดที่รูปต่าง ๆ ที่ข้างป็นำรูปคนและสัตว์มาประคิษฐ์แล้ว ยังมีการผลิตเครื่องใช้ขนาดเล็ก ๆ เป็นชวคหยาคน้ำเมื่อเปรียบเทียบกับกันแล้ว (waterdropper) จะมีลักษณะเป็นธรรมชาติมากกว่า ชวคน้ำขนาดเล็กต่าง ๆ มีหลายรูปแบบ อาจจะจำแนกได้ดังนี้

รูปคนพนมมือ เคลือบสีน้ำตาลเป็นจุด ๆ มีลักษณะเป็นทรงน้ำเต้าเตี้ย กอคอกปากบานเล็กน้อย มีพวยเป็นรูปผู้ชายพนมมืออัญชลี (ภาพที่ 260)

รูปคนหลังค่อม เป็นรูปที่นิยมกันมาก มีทั้งเคลือบสีน้ำตาลและเคลือบเขียนสี ลักษณะหน้ากว้างคางแหลมเกล้าผมมวย นั่งพับเพียบเก็บขาแบบญี่ปุ่น โดยมากมือขวาแบกหม้อมีหูซึ่งเป็นพวยไว้รับน้ำ ส่วนมือซ้ายถือหัด แต่มีบางชิ้นที่มือถือสิ่งของสลักกัน คือมือขวาถือหัดและมือซ้ายแบกหม้อมีหูรับน้ำ พบหลายชิ้นซึ่งแต่ละชิ้นมีลักษณะแตกต่างกันที่การตกแต่ง รายละเอียดดังนี้

ชั้นที่ 1 เคลือบสีน้ำตาลอมเขียวไม่เต็มชิ้น ตกแต่งด้วยลายซีก มือขวาถือหัดมือซ้ายแบกหม้อมีหูไว้รับน้ำ (ภาพที่ 261)

ชั้นที่ 2 เคลือบสีเขียวเขียนสีคำ มือขวาถือหัด มือซ้ายแบกหม้อมีหูไว้รับน้ำเขียนสีแดงประปรายทั่วตัว (ภาพที่ 262)

ชั้นที่ 3 เคลือบเขียนสีน้ำตาล มือขวาถือหัด มือซ้ายแบกหม้อมีหูไว้รับน้ำห่มผ้าคลุมไหล่และหลังลายจุด (ภาพที่ 263)

ชั้นที่ 4 เคลือบสีนวลและสีน้ำตาล มือขวาถือหัด มือซ้ายแบกหม้อมีหูไว้รับน้ำห่มผ้าคลุมไหล่ชายสองข้างยาวเลยเอว และนุ่งผ้าลายจุด หน้าอกและหลังเปลือย (ภาพที่ 264 ริมซ้าย)

ชั้นที่ 5 เคลือบสีนวลและสีน้ำตาล มือขวาถือหัด มือซ้ายแบกหม้อมีหูไว้รับน้ำห่มและนุ่งผ้าลายตารางและมีจุดภายใน สวมกำไลข้อมือซ้าย (ภาพที่ 265)

ชั้นที่ 6 เคลือบสีนวลและสีน้ำตาล มือขวาถือหัด มือซ้ายแบกหม้อมีหูไว้รับน้ำห่มและนุ่งผ้าลายดอก สวมกำไลข้อมือขวา หน้าอกและหลังเปลือย (ภาพที่ 266)

ชั้นที่ 7 เคลือบสีนวลและสีน้ำตาลเข้ม มือขวาแบกหม้อมีหูไว้รับน้ำ มือซ้าย

ถือพัก ห่มผ้าคลุมไหล่ชายสองข้างยาวเลยเอว และนุ่งผ้าลายตาตารางมีจุกภายใน หน้าอกและหลังเปลือย (ภาพที่ 267)

ชั้นที่ 8 เคลือบสีนวลตกแต่งสีน้ำตาล มือขวาแหมกหมอบนม่า มือซ้ายถือพัก ห่มผ้าคลุมไหล่ชายสองข้างยาวเลยเอวและนุ่งผ้าลายตาตารางมีจุกภายใน หน้าอกเปลือย (ภาพที่ 268)

ชั้นที่ 9 เคลือบสีนวลและสีน้ำตาล ตกแต่งลายซีก มือขวาแหมกหมอบนม่า มือซ้ายถือพัก ห่มผ้าคลุมไหล่ชายสองข้างยาวเลยเอวและนุ่งผ้าลายริ้วมีจุกภายใน หน้าอกและหลังเปลือย (ภาพที่ 269)

ชั้นที่ 10 เคลือบเขียนสีคำ มือขวาแหมกหมอบนม่า มือซ้ายถือพัก ห่มผ้าคลุมไหล่ชายสองข้างยาวเลยเอว ลายริ้ว นุ่งผ้าลายกากบาท (ภาพที่ 270)

ชั้นที่ 11 เคลือบเขียนสี มือขวาแหมกหมอบนม่า มือซ้ายถือพัก ห่มผ้าคลุมไหล่ชายสองข้างยาวเลยเอว ลายคอก นุ่งผ้าลายซีก (ภาพที่ 271 ริมขวา)

ชั้นที่ 12 เคลือบเขียนสี มือขวาแหมกหมอบนม่า มือซ้ายถือพัก สวมเสื้อลายจุด นุ่งผ้าลายตาตาราง ชายผ้าด้านหน้าลายหยัก (ภาพที่ 264 ริมขวา)

ชั้นที่ 13 เคลือบสีนวลและสีน้ำตาล มือขวาแหมกหมอบนม่า มือซ้ายถือพัก ห่มผ้าลายปักหน้าอกและคลุมไหล่ ชายสองข้างยาวเลยเอว ลายจตุรมีเปิง นุ่งผ้าลายตาตารางมีจุกภายใน ชายผ้าด้านหน้าลายริ้ว ริ้วกลางมีจุกภายใน (ภาพที่ 272)

ชั้นที่ 14 เคลือบสีเหลืองอมเทา เขียนสีเทาคำ มือขวาแหมกหมอบนม่า มือซ้ายถือพัก ห่มผ้าลายปักหน้าอกลายคอกคลุมไหล่ ชายสองข้างยาวเลยเอว นุ่งผ้าลายริ้ว ชายผ้าด้านหน้ามีลวดลาย (ภาพที่ 273)

ชั้นที่ 15 มีรูปแบบคล้ายคลึงกับรูปคนหลังค่อมที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด เป็นรูปผู้ชายหลังค่อม มีหนวด เกล้ามวย ไม่สวมเสื้อ สวมกรองคอ กำไลคันแขนและข้อมือ นุ่งผ้ามีลวดลาย มีชายผ้าด้านหน้าที่มีลวดลาย นั่งพับเพียบเก็บขาแบบญี่ปุ่น มือขวาถือกระบอง มือซ้ายแหมกวัตุบางอย่างซึ่งแตกชำรุดนม่า เคลือบสีใส ปัจจุบันกลายเป็นสีน้ำตาล เขียนลายสีคำ ข้างใต้รูปมีตุ้ม 4 ตุ้ม (ภาพที่ 274)

ชั้นที่ 16 มีรูปแบบแตกต่างออกไปจากรูปคนหลังค่อมดังที่กล่าวข้างต้น เป็นรูป

ผู้ชายหลังค่อมมีเครา นั่งทำท่าคล้ายพนมมือ มีพวยอยู่ที่มือ เคลือบสีนวลและสีน้ำตาล ตกแต่งลายซีก สวมเสื้อเปิดอกคล้ายรั้วมีจุดภายใน นุ่งผ้ามีชายผ้าด้านหน้ารูปสามเหลี่ยม (ภาพที่ 275)

รูปผู้ชาย เคลือบรานสีฟ้าอมเทาเขียนสีคำ รูปผู้ชายมีหนวดและเคราเกล้า หมมวยไว้ด้านหลัง ซึ่งบนศีรษะมีรูปร่างคล้ายการไหลของน้ำ ไม่สวมเสื้อ นุ่งผ้าโจงกระเบน ซึ่งมีลายพันธุ์ฤๅษีและดอกไม้ไม่อยู่ด้านหลัง คาคเข้มซีกหัวกลม สวมสนับเพลา (กางเกง ขึ้นใน) ถึงข้อเท้า ยืนอยู่บนแท่นสี่เหลี่ยม มือขวาถือพัด มือซ้ายแบกด้วยรูปดอกบัวซึ่งเป็นพวย ด้วยข้อมือใหม่ ศีรษะถึงตัวข้อมือใหม่ (ภาพที่ 276)

รูปผู้ชายสวมหมวกยกอกแหลม เคลือบเขียนสีคำ มือซ้ายถือพัด มือขวาแบก หม้อบนบ่า สวมเสื้อคลุมยาวลายดอก นุ่งผ้าลายสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด (ภาพที่ 277)

รูปผู้ชายนั่งหัวเราะ เคลือบและเขียนสี รูปผู้ชายนั่งชันเข่าขวา หัวเราะ แหงหน้าขึ้นเล็กน้อย ห่มผ้าลายรั้วคลุมไหล่สองข้าง เปิดอก ส่วนบนของศีรษะเจาะรูถึงมือขวา ซึ่งหงายมือวางอยู่บนบ่าขวา (ภาพที่ 278)

รูปผู้ชายนั่งคุกเข่า เคลือบเขียนสีคำ รูปผู้ชายนั่งคุกเข่าถือสิ่งของซึ่งเป็นพวย อยู่ในมือ สวมเครื่องประดับศีรษะ กรองคอ กำไลต้นแขนและกำไลข้อมือ นุ่งผ้าโจงกระเบนลวดลายตาตารางมีวงกลมภายใน มีชายผ้าห้อยมาด้านหน้า รูปนี้บันทึกอยู่กับฐานกลมซึ่งคงจะเป็นที่ (ภาพที่ 279)

รูปผู้หญิงนั่งทับเพียบไปทางซ้าย เคลือบสีมีรานสีเทาอมเขียวและเขียนสีคำ รูปผู้หญิงสวมเสื้อผ่าหน้า มีลวดลายตกแต่งเป็นหุ่นที่คอ สบาย ชายและรอบแขน สวมผ้า นุ่งลายกาบพาท วงกลมและดอกไม้ มือซ้ายสวมกำไลวางอยู่บนตักขวา (ภาพที่ 280)

รูปนักเล่นกล เคลือบเขียนสีคำ นักเล่นกลชายไว้หนวดและเครา สวมหมวก และกำไลข้อมือ อยู่ในท่าการแสดง ยกแขนขึ้นจับสิ่งของในมือซ้ายทั้งสองข้าง หน้าอกแบกกับฐานและยกขาซ้ายชูขึ้น ส่วนขาขวายกขาหักกลับลงมา (ภาพที่ 281)

รูปผู้ชายขี่สิงโต เคลือบสีขาวและสีน้ำตาลตกแต่งลายซีก รูปผู้ชายนั่งอยู่บนหลังสิงโตและถือสิ่งของไว้บนตัก สิงโตอยู่ในท่ายืนเอี้ยวคอ ตกแต่งลายซีกเป็นขน สิงโตมีลักษณะทรงกลม ปันสี่ขาต่อเติม บนหลังสิงโตมีปากซึ่งมีขอบสูงเล็กน้อย

(ภาพที่ 282)

รูปปลา มี 3 ชั้น แตกต่างกันดังนี้คือ

ชั้นที่ 1 รูปปลาปากเป๋้า เคลือบสีเขียวลายสีน้ำตาลครึ่งตัว ลักษณะทรงกลม เตี้ย ด้านหน้าตักแต่งเป็นหน้าตา พวยเป็นจุกแต่ชำรุดแตกหัก บันดินแสดงครีบและหาง ส่วนบนของด้านหลังตกแต่งลวดลายเป็นเกล็ด (ภาพที่ 283)

ชั้นที่ 2 รูปปลาเช่นเดียวกับชั้นที่ 1 เคลือบสีน้ำตาลอมเหลืองครึ่งตัวลักษณะ ทรงกลมเตี้ย ด้านหน้าตักแต่งหน้าตาด้วยการขีด พวยเป็นจุก บันดินแสดงครีบและหาง ส่วนบนของด้านหลังตกแต่งลวดลายเป็นเกล็ดโดยการขีด (ภาพที่ 284)

ชั้นที่ 3 เคลือบสีน้ำตาลอ่อนตกแต่งลายขีด ปากปลาเป็นพวย ปากชวดยาค- น้ำยู่บนหลังปลา มีการตกแต่งแสดงตา เกล็ด และคล้ายกังปลาบนหลัง ข้อสังเกต ลักษณะรูปทรงแตกต่างจากสองชั้นแรก (ภาพที่ 285)

รูปคางคก เคลือบสีนวลและสีน้ำตาล ลักษณะทรงกลมเตี้ย ด้านหน้าตักแต่ง เป็นหน้าตา จุกเป็นพวย ด้านหลังตกแต่งเป็นขาและมือ สำหรับทำเป็นจุดสีดำและสี เทาเงิน ขนาดสูง 5 ซม. ข้อสังเกตลักษณะรูปแบบคล้ายรูปปลา เพียงแต่เพิ่มขาและ ลวดลายเต็มเกือบทั้งตัว (ภาพที่ 286)

รูปกบ

ชั้นที่ 1 เคลือบสีนวลและสีน้ำตาล ลักษณะทรงกลมเตี้ย จุกเป็นพวย ด้านบนตอนกลางเป็นปากซึ่งชำรุด ขาหน้าและขาหลังแบนลำตัว ระหว่างขามีการ ตกแต่งจุดสีน้ำตาล ด้านข้างสองข้างขีดเป็นเกล็ด (ภาพที่ 287)

ชั้นที่ 2 เคลือบสีขาวอมฟ้าอ่อน ลักษณะทรงกลมเตี้ยมีฐาน มีพวยยื่นออกมา ตกแต่งลวดลายโดยการขีด เคลือบและตกแต่งโดยการขีด แสดงตาและขา (ภาพที่ 288)

ชั้นที่ 3 เคลือบสีเขียวแก่และตกแต่งด้วยสีเทา ตรงส่วนที่เป็นตัวกบ โดยบัน รูปทศกลมส่วนบนของทรงกลมเตี้ย บนทรงกลมเตี้ยนั้นแสดงทั้งขาหน้าและขาหลัง มีปาก ซึ่งมือขบสูงเล็กน้อยตรงท้ายทอย ส่วนปากกบเป็นพวย (ภาพที่ 289)

รูปู ลักษณะทรงกลมเตี้ย มีปากขบเตี้ยอยู่ตอนบนตรงกลางด้านหน้าแสดงตา

ปากและก้าม ด้านข้างแสดงขา (ภาพที่ 290)

รูปนก

ขั้นที่ 1 เคลือบสีเขียว ลักษณะทรงยาวมีฐาน ปลายด้านหนึ่งทำเป็นพวยซึ่งแสดงตาและหงอน ส่วนปลายอีกด้านหนึ่งสูงกว่าเล็กน้อยเป็นหาง ด้านข้างป็นปีก (ภาพที่ 291)

ขั้นที่ 2 เคลือบสีเขียว ลักษณะทรงรีมีฐาน ปลายด้านหนึ่งทำเป็นพวยและตา ส่วนปลายอีกด้านหนึ่งสูงกว่าเล็กน้อยเป็นหาง บนตัวตกแต่งด้วยลาย เส้นทแยงขนานคล้ายแสดงปีก (ภาพที่ 292)

ขั้นที่ 3 เคลือบสีนวลและสีน้ำตาล ตกแต่งโดยการขีด ลักษณะทรงกลม ส่วนหัวนอกจากตา ปาก ตกแต่งลายจุด ส่วนหน้าอกตกแต่งลายริ้วและลายหยัก ด้านข้างเป็นปีกตกแต่งเป็นขนนก ด้านหลังมีหางสูง ตรงกลางตัวทำเป็นปากมีขอบสูงเล็กน้อย (ภาพที่ 293)

รูปไก่

ขั้นที่ 1 เคลือบเขียนสี ลักษณะทรงรี ปลายด้านหนึ่งเป็นหัวไก่ ตกแต่งด้วยลายจุด แสดงหงอนและเหนียงด้วยลายขีด มีพวยอยู่ที่ปากไก่ ส่วนปลายอีกด้านหนึ่งเป็นหางที่มีขนาดสั้น กลางตัวไก่เป็นปากซึ่งมีขอบสูงเล็กน้อย ข้างลำตัวแสดงปีกด้วยลายจุดและลายขีด (ภาพที่ 294)

ขั้นที่ 2 เคลือบใส สีเทา มีฐานเขียนสีคำ ปั้นรูปไก่ตัวผู้อยู่ในท่ายืนบนฐานสีเหลี่ยมซึ่งมีที่ค้ำตัวไกด้านหลัง ตกแต่งเขียนสีคำแสดงหงอน ตา ปาก ขน หางและเท้า ปากไก่เป็นพวย (ภาพที่ 295)

ขั้นที่ 3 เคลือบเขียนสี ไก่ยืนอยู่บนฐานสีเหลี่ยม ด้านหลังของฐานมีที่ค้ำหางไก่ ตกแต่งลวดลายเขียนสีแสดงหงอน ตา ปาก ขน ปีก หาง ขาและเท้า สำหรับปีกปั้นปลายปีกหยักแสดงขนเหมือนธรรมชาติ (ภาพที่ 296)

ขั้นที่ 4 เคลือบใสเขียนสี ปั้นรูปไก่อยู่ในท่ายืนบนฐานวงกลม ตกแต่งเขียนสีแสดงตา ปาก ปีก หาง ขา เท้า และสร้อยคอ (ภาพที่ 297)

รูปเป็ดคู่ ปั้นเป็นรูปเป็ดแถมคารินคู่ (Yuan yang) มีลำตัวเดียวกัน แต่

แยกออกเป็นสองหัวและสองหาง เบ็ดตัวผู้เข้าปากซึ่งเป็นหอยอยู่ด้านซ้าย ส่วนเบ็ดตัวเมีย อยู่ด้านขวาหันหน้าเข้าหาเบ็ดตัวผู้ รูปเบ็ดคู่นี้เป็นรูปแบบเครื่องเคลือบศิลปะจีนที่นิยมผลิตกัน รูปเบ็ดคู่อังคโลกนี้ช่างสวรรค์โลกคงสร้างเลียนแบบขึ้น พหุหลายชั้นมีลักษณะแตกต่างกัน ดังนี้

ชั้นที่ 1 เคลือบสีเทาเขียนสีดำและตกแต่งลายขีด ตกแต่งลายจุดทั่วตัว คอและปากเบ็ดทั้งสองตัว แสดงชนที่ปักด้วยลายขีดซึ่งภายในเขียนเป็นรายริ้ว ปีกเขียน ลายจุด หางตกแต่งด้วยลายขีด กลางตัวไม่มีการตกแต่งลวดลายและตรงกลางมีปากซึ่ง มีคอสูง ปากบานเล็กน้อย (ภาพที่ 298)

ชั้นที่ 2 เคลือบสีนวลเขียนสีน้ำตาลและตกแต่งลายขีด มีการตกแต่งเขียนเส้น รอบปากและรอบคอ 2 เส้น ซึ่งผิดกับชั้นที่ 1 มีการตกแต่งลายจุดตลอดทั้งปาก หัวและ คอ แสดงชนที่ปักด้วยลายขีดซึ่งภายในมีลายหยัก ปีกด้านเขียนลายจุดได้ปีกด้านหลังแสดง เท้า ซึ่งชั้นที่ 1 ไม่มีแสดง ด้านหลังส่วนกันเบ็ดตกแต่งลายจุด กลางตัวไม่มีการตกแต่ง ลวดลาย ตรงกลางมีปากซึ่งมีคอสูง ปากบานเล็กน้อย เคลือบสีน้ำตาล (ภาพที่ 299)

ชั้นที่ 3 เคลือบเขียนสีน้ำตาล ปากเคลือบสีน้ำตาล รอบคอเขียนเส้นขนาน 2 เส้น แสดงปักด้วยลายขีดซึ่งภายในมีลายจุด กลางตัวไม่มีการตกแต่งลวดลาย ตรง กลางมีปากขอบสูงเคลือบสีน้ำตาล (ภาพที่ 300)

รูปหงส์คู่ ปั้นเป็นรูปหงส์คู่มีลำตัวเดียวกัน แต่แยกออกเป็นสองหัวและสองหาง คล้ายคลึงกับรูปเบ็ดคู่ มีการตกแต่งลายจุดทั่วทั้งตัว กลางหลังมีปากมีขอบเล็กน้อย (ภาพที่ 301)

รูปตัวกินมด เคลือบเซลาคอน อยู่ในท่านอนชกมีวนตัว ตกแต่งลวดลายขีด แสดงหน้า ตา และเกล็ด มีหอยอยู่ที่ปาก (ภาพที่ 302)

รูปกระต่าย

ชั้นที่ 1 เคลือบสีขาวเขียนสีดำ ลักษณะทรงกลม ปั้นลายละเอียดทางกายภาพ แสดงอยู่ในท่าหมอบ จมูกเป็นหอย ตกแต่งเขียนตา หู ปาก ขา และลวดลายบนตัว ฐานกลม (ภาพที่ 303)

ชั้นที่ 2 เคลือบเขียนสี ลักษณะครึ่งวงกลม ปั้นส่วนหัว หู หางต่อเพิ่มเติม

แสดงอยู่ในท่าหมอบ ตกแต่งเขียนตาและลวดลายบนตัว ฐานราบ (ภาพที่ 304)

รูปสุนัข เคลือบสีน้ำตาลอมเขียว ลักษณะทรงกลม ปั้นส่วนหัวคอเพิ่มเติม
แสดงอยู่ในท่าหมอบ ตกแต่งลายขีดที่ปากและรอบคอซึ่งทำเป็นปลอกคอ ที่หลังมีปากขอบ
สูงเล็กน้อย (ภาพที่ 305)

รูปสิงโต (lion-dog หรือ fo-dog) เคลือบสีน้ำตาลและสีนวล อยู่
ในท่าหมอบ (ภาพที่ 306)

รูปกิเลน เคลือบเขียนสี ตัวกิเลนนี้เป็นสัตว์เทพนิยายของจีน แสดงอยู่ในท่า
ยืน มีการเขียนลวดลายตกแต่งตา หู ปาก ขน เท้าและหาง (ภาพที่ 307)

รูปสัตว์ประหลาด 2 หัว เคลือบเขียนสีน้ำตาล ลักษณะทรงกลม สัตว์ประ-
หลาดนี้มีหัวอยู่คนละด้าน ตรงกลางมีปาก ตกแต่งเขียนลายและลวดลายบนตัวสัตว์
(ภาพที่ 308)

คนโท

มีหลายชั้น มีลักษณะแตกต่างกันดังนี้คือ

ชั้นที่ 1 รูปเทพนม 3 ด้าน เคลือบสีเทา ลักษณะทรงกลม ฐานสูง มีพวย
เป็นรูปเทพนม 3 ด้าน ขำรูปไม่มีหัว คอสูง ปากคล้ายถ้วย ปากบนแตกเป็น 3 ชั้นต่อ
ไว้ เหลือเพียงบางส่วน (ภาพที่ 309)

ชั้นที่ 2 คนขี่ช้าง เคลือบสีน้ำตาลตกแต่งลายขีด ปั้นเป็นช้างทรงมีกูปตรง-
กลาง ด้านหน้าและด้านหลังกูปมีความสูง และท้ายช้างนั่งพนมมือ ปากคนโทอยู่ด้านหลังของ
ความสูง มีลักษณะคอเตี้ยและปากบานออก (ภาพที่ 310)

ชั้นที่ 3 คนโหม้หูจับ เคลือบสีน้ำตาลเข้ม ลักษณะทรงกลมตกแต่งด้วยรูปปลา
สีเทา มีฐานเตี้ย คอสูงทรงกรวยตกแต่งคอเชื่อมต่อกับหูจับครึ่งวงกลมสีเทาปากผ่านคอ
(ภาพที่ 311)

ชั้นที่ 4 ขวดหรือคนโท ขวดรูปหัวช้าง เคลือบสีเขียว ลักษณะทรงกลม
คอเตี้ย ปากมีขอบสองชั้น ขวดตกแต่งรูปหัวช้าง (ภาพที่ 312)

กระปุก

มีทั้งหมด 6 ชั้น มีลักษณะแตกต่างกันดังนี้คือ

ชั้นที่ 1 กระปุกรูปปลา เคลือบสีเทาเขียนลายสีคำ ปั้นเป็นรูปปลาซ่อนขดตัว เจาะปากกว้างกลางหลัง (ภาพที่ 313)

ชั้นที่ 2 กระปุกรูปปู เคลือบน้ำยาสีขาวเขียนสี ลักษณะทรงกลมเตี้ย ปั้นเส้นนูนทางแนวตั้ง ปลายแหลมทำเป็นขา ปากกว้างมีขอบเล็กน้อย (ภาพที่ 314)

ชั้นที่ 3 กระปุกมีฝารูปปู เคลือบเขียนสี ลักษณะคล้ายกับชั้นที่ 1 แต่ชั้นนี้ไม่มีฝาปิดเพิ่มชั้น ลักษณะทรงกลมเตี้ย ปั้นก้ามและขาเพิ่มเติม เขียนสีตามขา ก้ามและลวดลาย (ภาพที่ 315)

ชั้นที่ 4 กระปุกมีฝารูปปู เคลือบเขียนสี ลักษณะรูปไข่เตี้ย ปั้นเป็นรูปปู มีฝาปิดซึ่งมีจุกเขียนสีล้อมรอบด้วยจักร โดยเคลือบฐานใสสีเทาอมเขียว (ภาพที่ 316)

ชั้นที่ 5 กระปุกรูปกบ เคลือบเขียนสีคำ ลักษณะทรงกลม เคลือบสีขาวอมฟ้า ผ่าหายไป (ภาพที่ 317)

ชั้นที่ 6 กระปุกรูปผลไม้ ? เคลือบสีเทาและสีฟ้าบางแห่ง ตกแต่งเขียนสีคำ ภายในเคลือบบางส่วน ผ่าทำเป็นรูปขั้วและกลีบนอกของผลไม้ ปากตกแต่งลายเส้นขนานหลายเส้น ตัวกระปุกตกแต่งลายกลีบบัว (ภาพที่ 318)

ตลับ

ข้างใต้ปั้นเป็นรูปแบบต่าง ๆ กัน คือ ทำเป็นรูปนก รูปมัจจุค รูปลูกท้อ และรูปกลีบดอกบัว จะได้กล่าวลักษณะรายละเอียดตามรูปแบบดังนี้คือ

รูปนกหรือไก่ ลักษณะหัวไปทรงกลม ฝานั้นเป็นหัว หางและมีจุกตรงกลาง มีการเขียนสีตกแต่งตา ปาก ปีกและหาง มีจำนวนหลายชั้น มีลักษณะแตกต่างตามรายละเอียดดังนี้

ชั้นที่ 1 เคลือบเขียนสีคำ ฝานั้นหัวและหาง รอบจุกเขียนเส้นขนาน 4 เส้น คลับเขียนลวดลายทั้งใบแสดงหัว หาง ปีก หน้าอกและขน สำหรับปีกเขียนลวดลายต่อจากฝาดังตัวตลับ ส่วนล่างของตลับเขียนเป็นลายเส้นขนานหลายเส้น (ภาพที่ 319)

ขั้นที่ 2 เคลือบใสสีขาวอมเขียวเขียนลายสีน้ำตาล ผ่าป็นหัวและหาง รอบจุดเขียนลายเส้นขนานหลายเส้น ตลับตกแต่งเขียนลวดลายทั้งใบ แสดงหัว หาง จุดหน้าอก ปีกและขน สำหรับปีกเขียนลวดลายต่อจากผ่าถึงตัวตลับ ส่วนกลางของตลับเขียนเป็นลายเส้นขนาน 4 เส้น (ภาพที่ 320)

ขั้นที่ 3 เคลือบเขียนสี ตกแต่งเขียนแสดงหัว หาง จุด ปีก หน้าอก และขน สำหรับปีกเขียนลวดลายจากผ่าต่อถึงตัวตลับ ส่วนล่างของตัวตลับเขียนเป็นลายเส้นขนาน 4-5 เส้น (ภาพที่ 321)

ขั้นที่ 4 ตลับขนาดเล็ก เคลือบใสซึ่งเสื่อมสภาพ เขียนสีดำ ผ่าป็นหัว หาง มีจุดตรงกลาง ตกแต่งเขียนสีแสดงหัว หาง จุด ปีก หน้าอกและขน สำหรับปีกเขียนลวดลายจากผ่าต่อถึงตัวตลับ ส่วนล่างของตัวตลับไม่ได้เคลือบ ภายในตลับเคลือบสีน้ำตาล ไม่มีฐาน ก้นเว้าเล็กน้อย (ภาพที่ 322 รีมขวา)

ขั้นที่ 5 คล้ายกับขั้นที่ 4 แต่ขนาดใหญ่กว่า ตัวตลับบางที่อาจไม่ใช่ของเดิม เพราะลวดลายบนผ่าไม่ติดต่อกับตัวตลับ ผ่าตลับตกแต่งลวดลายแสดงขน ตรงหน้าเขียนลายจุด ส่วนล่างเขียนลายเส้นแสดงยาวอยู่ระหว่างเส้นขนาน (ภาพที่ 322 ตรงกลาง)

ขั้นที่ 6 ตลับขนาดเล็กคล้ายกับขั้นที่ 3 ลวดลายเลอะเลือนไม่สามารถระบุได้ (ภาพที่ 322 รีมซ้าย)

ขั้นที่ 7 ตลับขนาดเล็ก เคลือบสีเทา เสื่อมสภาพ ข้อสังเกตผ่าไม่มีจุดเขียนลวดลายแสดงขน ส่วนล่างเขียนลายเส้นขนาน 2 เส้น (ภาพที่ 323 รีมซ้าย)

ขั้นที่ 8 ตลับขนาดเล็ก เคลือบสีเทาอมเขียว เขียนลวดลายต่อจากผ่าถึงตัวตลับ ส่วนล่างเขียนลายเส้นขนาน 2 เส้น (ภาพที่ 323 รีมขวา)

รูปเบ็ดคู่ ลักษณะรูปแบบคล้ายตลับรูปนก คือเป็นทรงกลม ผ่าป็นเป็นหัวและหาง มีจุดตรงกรวยตรงกลาง รอบจุดเขียนเป็นลายเส้นขนานหลายเส้น ตลับเขียนลวดลายทั้งใบ แสดงหัว หาง จุด ปีก หน้าอกและขน สำหรับปีกเขียนลวดลายต่อจากผ่าถึงหัว ส่วนล่างของตลับเขียนลายเส้นขนาน 3 เส้น (ภาพที่ 324)

รูปมั่งคุด มีจำนวนหลายชิ้น มีขนาดและรายละเอียดแตกต่างกันดังนี้คือ

ขั้นที่ 1 ตลับขนาดเล็ก เคลือบสีเขียวมะกอกเขียนสีดำ ลักษณะทรงกลม

(ขนาดเล็ก) ผ่าป็นเป็นรูปกลีบนอกตรงซั่วและก้าน เขียนลายเส้นขนาน 2 เส้นล้อมรอบ
 ตลับเขียนลวดลายวงกลมภายในมีลายตาตารางซึ่งมีจุดอยู่ภายใน ระหว่างเส้นรอบ
 (ภาพที่ 325)

ชั้นที่ 2 ตลับขนาดเล็กเคลือบเขียนสี กล้ายชั้นที่ 1 ลักษณะทรงกลม ผ่าป็น
 เป็นรูปกลีบนอกตรงซั่วและก้าน ซึ่งมีการเขียนสี เขียนลายเส้นขนาน 2 เส้นล้อมรอบ
 (แตกต่างกัน) ตลับเขียนลวดลายคล้ายดอกไม้ภายในกรอบสี่เหลี่ยม ซึ่งมีลายเส้นคู่ 3 คู่
 กั้นกลาง (ภาพที่ 326)

ชั้นที่ 3 ตลับขนาดเล็ก เคลือบสีเทาอมฟ้า กล้ายชั้นที่ 1 ลักษณะทรงกลม
 ผ่าป็นเป็นรูปกลีบนอกตรงซั่วและก้าน ซึ่งเคลือบสีเขียว มีลายเส้นขนานรอบล้อม 1 เส้น
 หัวตลับเขียนลวดลายตกแต่ง ที่ฐานซุกเป็นลายขนาน 2 เส้น ภายในเคลือบสีน้ำตาล
 (ภาพที่ 327)

ชั้นที่ 4 ตลับขนาดเล็ก เคลือบสีสีเขียวเขียนสีน้ำตาลและดำ ภายในเคลือบ
 สีดำ ลักษณะทรงกลม ที่จับเป็นก้านมังกุคซึ่งกลีบ 4 กลีบสีน้ำตาล ผ่าและหัวตลับเขียน
 ลายเส้นขนาน 2 เส้น และเขียนลายเถา (อจุ่น) ส่วนล่างของตลับไม่ได้เคลือบ แต่มี
 ร่องรอย slip ไม่มีฐานกั้นกลม (ภาพที่ 328 ริมขวา)

ชั้นที่ 5 ตลับขนาดเล็ก เคลือบสีเขียนสีน้ำตาลและน้ำตาล ที่จับเป็นก้านมังกุค
 ซึ่งมีกลีบ 4 กลีบสีน้ำตาล ล้อมรอบด้วยเส้นขนาน 3 เส้น เขียนลายเถา หัวตลับเขียน
 เส้นขนาน 2 เส้น ส่วนล่างของตลับมีแต้มสีน้ำตาล ไม่มีฐานกั้นกลม (ภาพที่ 328
 ตรงกลาง)

ชั้นที่ 6 ตลับขนาดเล็ก เคลือบสีเขียวอ่อนเขียนสีน้ำตาล ลักษณะทรงกลม
 ภายในเคลือบสีน้ำตาล ที่จับเป็นก้านมังกุคซึ่งมีกลีบ 4 กลีบ สีน้ำตาลและสีเขียวอ่อน
 เขียนลายใบไม้ 5 ใบ ส่วนล่างของตลับไม่ได้เคลือบ (ภาพที่ 328 ริมซ้าย)

ชั้นที่ 7 เคลือบรานสีเทาอมเขียวเขียนสี ลักษณะทรงกลม ส่วนยอดของผา
 ป็นเป็นกลีบ 4 กลีบรอบก้านเคลือบสีน้ำตาลล้อมรอบด้วยเส้นขนาน 2 เส้น ตลับตกแต่ง
 เขียนลายดอกไม้ล้อมรอบด้วยเส้นคู่รูปสี่เหลี่ยมซึ่งภายในมีลายดอกไม้ รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า
 6 รูป (ภาพที่ 329)

ขั้นที่ 8 เคลือบรานไสสีฟ้า ลักษณะทรงกลม ฝานั้นเป็นกลีบ 4 กลีบ รอบกันเคลือบสีน้ำตาล ล้อมรอบด้วยเส้นขนานหลายเส้น ฝาและตัวคลิกตักแต่งด้วยลายตาตารางและลายพุกษาสลับกันระหว่างเส้นโค้งหลายเส้น ส่วนล่างของคลิกตักแต่งเส้นขนานหลายเส้น (ภาพที่ 330 ริมซ้าย)

ขั้นที่ 9 เคลือบรานไสสีเทาอมเขียว ฝาเคลือบสีน้ำตาลล้อมรอบยกกลีบ 4 กลีบ คลิกตักแต่งเขียนเส้นคู่ขนาน 2 เส้นล้อมรอบลายสี่เหลี่ยม 6 รูป ซึ่งมีลายตาตารางและลายข้อ สลับกันระหว่างเส้นแนวกิ่ง (ภาพที่ 331)

ขั้นที่ 10 เคลือบรานไสสีเขียวอมเทา ส่วนยอดของฝานั้นเป็นกลีบ 4 กลีบ รอบกันเคลือบสีน้ำตาล คลิกตรงกลางตักแต่งเขียนลายดอกไม้ที่หันกันไปหันกันมาอยู่ระหว่างเส้นขนานหลายเส้น (ภาพที่ 332)

ขั้นที่ 11 เคลือบรานไสสีเทา ส่วนยอดของฝาเคลือบสีน้ำตาลรอบกันคลิกตักแต่งเขียนเส้นคู่ขนาด 2 เส้น ล้อมรอบลายจุดเประ (ภาพที่ 333)

ขั้นที่ 12 เคลือบสีเทาฟ้าเขียนสีน้ำตาล ส่วนยอดของฝานั้นก้านมังคุดซึ่งมีกลีบ 4 กลีบ คลิกตักแต่งเขียนลายพุกษา 2 แถว อยู่ระหว่างเส้นขนานหลายเส้น (ภาพที่ 334 ริมซ้าย)

ขั้นที่ 13 เคลือบเขียนสี ส่วนยอดของฝานั้นเป็นก้านและกลีบดอก ตกแต่งลายเส้นขนานเป็นลายจุดซี่ปลายแหลมสองซี่มีจุดตรงกลาง อยู่ระหว่างลายเส้นขนานหลายเส้น ฝาและตัวคลิกตักแต่งเขียนลายนกท่ามกลางลายพุกษา ส่วนล่างของคลิกเขียนลายเส้นขนานสั้น ๆ (ลายหวี) อยู่ระหว่างลายเส้นขนานคู่ (ภาพที่ 335)

ขั้นที่ 14 เคลือบเขียนสีดำ ส่วนยอดของฝา บันก้านและกลีบนอกของมังคุด 4 กลีบ ตกแต่งเขียนลักษณะกลีบคอกบัวที่ฝาและตัวคลิก ส่วนละ 14 กลีบล้อมรอบลายข้อดอก ซึ่งสลับกับลายตาตาราง รูปกลีบคอกบัวตักแต่งอยู่ระหว่างลายเส้นขนานหลายเส้น (ภาพที่ 336)

ขั้นที่ 15 เคลือบเขียนสีดำ น້ายาเคลือบสีอมสภาพ ส่วนยอดของฝานั้นก้านและกลีบนอกของมังคุด 4 กลีบเคลือบสีน้ำตาล ตกแต่งลายเส้นขนานหลายเส้นรอบกลีบนอกและส่วนล่างของคลิก ตัวคลิกตักแต่งรูปสี่เหลี่ยม 6 ช่อง ภายในเขียนลายตาตาราง

และลายเครือเถาสลักกัน (ภาพที่ 337 ตรงกลาง)

ชั้นที่ 16 เคลือบสีเขียนสีคำ ส่วนยอดของฝ้ายนึ่งก้านและกลีบนอกของมังคุด ตกแต่งลายเส้นขนานหลายเส้นรอบกลีบนอกและส่วนล่างของตลับ ตัวตลับตกแต่งรูปสี่เหลี่ยม ภายในเขียนลายตารางและลายวงซดสลักกัน (ภาพที่ 337 ริมขวา)

ชั้นที่ 17 เคลือบรานสีฟ้าอ่อนเขียนสีคำ ภายในเคลือบสีน้ำตาล ส่วนยอดของฝ้ายนึ่งก้านและกลีบนอกของมังคุดเคลือบสีน้ำตาล ตกแต่งลายหงิกงอเหมือนขอระหว่างเส้นขนานหลายเส้นรอบกลีบนอกและขอบฝ้าย ตัวตลับตกแต่งลายเครือเถาระหว่างลายเส้นขนานหลายเส้น (ภาพที่ 338)

ชั้นที่ 18 เคลือบสีน้ำตาล ส่วนยอดของฝ้ายนึ่งเป็นก้าน รอบก้านตกแต่งเส้นขนานและเส้นแนวตั้ง (ภาพที่ 339)

ชั้นที่ 19 เคลือบรานสีฟ้าอ่อนเขียนสีคำ ส่วนยอดของฝ้ายนึ่งเป็นก้านและกลีบนอก รอบกลีบนอกตกแต่งลายเส้นแนวตั้ง ฝ้ายและตลับตกแต่งรูปสี่เหลี่ยมภายในมีลายตารางและลายพฤษศาสตร์สลักกันระหว่างเส้นแนวตั้ง รอบก้าน ขอบฝ้ายและปากตลับตกแต่งลายเส้นขนาน 3 เส้น (ภาพที่ 340)

ชั้นที่ 20 เคลือบเขียนสีคำ ส่วนยอดของฝ้ายนึ่งเป็นก้านและกลีบนอก รอบกลีบนอกตกแต่งลายเส้นแนวตั้ง ล้อมรอบด้วยเส้นขนานหลายเส้น ฝ้ายและตัวตลับตกแต่งลายตารางกับลายพฤษศาสตร์สลักกันระหว่างลายเส้นแนวตั้ง (ภาพที่ 341)

ชั้นที่ 21 เคลือบสีเทาเขียนสีเทาเข้ม ส่วนยอดของฝ้ายนึ่งเป็นก้านและกลีบนอก รอบกลีบนอกตกแต่งลายเส้นแนวตั้ง ตกแต่งลายเส้นขนานหลายเส้นรอบกลีบนอก ขอบฝ้าย ขอบปาก และส่วนล่างของตลับ ฝ้ายและตัวตลับตกแต่งลายเครือเถา (ภาพที่ 342)

ชั้นที่ 22 เคลือบเขียนสี ส่วนยอดของฝ้ายนึ่งเป็นก้านและกลีบนอก รอบกลีบนอกตกแต่งลายจุดระหว่างเส้นขนาน ฝ้ายและตัวตลับตกแต่งรูปนก ส่วนล่างของตลับตกแต่งลายเส้นขนานสั้น ๆ ระหว่างเส้นขนานหลายเส้น (ภาพที่ 343)

ชั้นที่ 23 เคลือบรานสีฟ้าอ่อนเขียนสีคำ ส่วนยอดของฝ้ายนึ่งก้านและกลีบนอกของมังคุดเคลือบสีน้ำตาล ตกแต่งลายหลายแหลมระหว่างเส้นขนาน 5 เส้น

ตัวคล้ายตกแต่งรูปสี่เหลี่ยม ภายในเขียนลายคาคารางและลายพฤษภาสลักัน รอบปาก และส่วนล่างของคล้ายตกแต่งลายเส้นขนานหลายเส้น ข้อสังเกตคล้ายชั้นนี้มึฐานซึ่งไม่เหมือนกับคล้ายชั้นอื่น ๆ ที่ไม่มีฐาน ผาคล้ายอาจไม่ใช่ของเดิม (ภาพที่ 345)

ชั้นที่ 24 เคลือบเขียนสี ส่วนยอดของฝานี้เป็นก้านและกลีบนอกของมังคุด 4 กลีบ รอบกลีบตกแต่งลายจุดเประระ ตกแต่งลายเส้นขนานสั้น ๆ ระหว่างเส้นขนาน รอบปากตกแต่งเส้นขนาน ตัวคล้ายตกแต่งลายใบไม้ปลายแหลมภายในรูปสี่เหลี่ยม ข้อสังเกตคล้ายชั้นนี้มึฐาน (ภาพที่ 346)

ชั้นที่ 25 เคลือบรานสีเทาอมฟ้า ส่วนยอดของฝานี้เป็นก้านเคลือบสีน้ำตาล และป็นกลีบนอก 4 กลีบ รอบกลีบนอกตกแต่งเคลือบสีน้ำตาล ผาตกแต่งลายคล้ายใบไม้ ห้อยกับลายเส้นขนานสั้น ๆ ระหว่างเส้นขนาน ตัวคล้ายตกแต่งลายใบไม้ปลายแหลมภายในรูปสี่เหลี่ยม ใต้ก้นคล้ายเขียนรูปใบไม้ ข้อสังเกตคล้ายชั้นนี้มึฐาน (ภาพที่ 347)

ชั้นที่ 26 เคลือบเขียนสี ส่วนยอดของฝานี้เป็นก้านและกลีบนอก รอบกลีบ ตกแต่งลายแนวเส้นคิง ผาและตัวคล้ายตกแต่งรูปสี่เหลี่ยม ภายในมีคาคารางกับลายพฤษภา สลักันระหว่างลายแนวเส้นคิง ขอบผาตกแต่งลายซี่คอกอยู่ระหว่างเส้นขนาน ขอบปากและ ส่วนล่างของคล้ายเขียนเส้นขนานหลายเส้น ข้อสังเกตคล้ายชั้นนี้มึฐานเคลือบสีน้ำตาล (ภาพที่ 348)

ชั้นที่ 27 คล้ายขนาดเล็ก ตกแต่งลายซี่คอกบนพื้นสีนวลและน้ำตาล ลักษณะทรงกลม ที่จับเป็นก้านมังคุดซึ่งมีกลีบ 4 กลีบ ลวดลายซี่คอกเคลือบสีน้ำตาลไม่สมบูรณ์ พื้นหลังเคลือบ สีนวล ขอบก้านและกลีบตกแต่งเส้นขนาน 2 เส้น ซึ่งมีลายใบไม้ห้อย ตัวคล้ายตกแต่ง ลายเครือเถา ที่ฐานมีลายเส้นขนาน 2 เส้น ฐานไม่ได้เคลือบ (ภาพที่ 349 ริมซ้าย)

ชั้นที่ 28 คล้ายขนาดเล็ก ลักษณะทรงกลม ส่วนยอดของฝานี้เป็นก้านและ กลีบนอก ตกแต่งลายคอกไม้เคลือบสีน้ำตาลโดยการขีด ใต้เคลือบสีนวล (ภาพที่ 350)

ชั้นที่ 29 เคลือบสีน้ำตาล ส่วนยอดของฝานี้เป็นก้านและกลีบนอก รอบกลีบ นอก ขอบผา และขอบปาก ตกแต่งลายซี่คอกเส้นขนาน ทั้งผาและตัวคล้ายตกแต่งลายพฤษภา (ภาพที่ 351)

รูปอุกพัล มีจำนวนหลายชั้นซึ่งขนาดและลวดลายตกแต่งแตกต่างกันดังนี้คือ

ชั้นที่ 1 เคลือบขาว (ลักษณะทรงกลม) ส่วนยอดของฝาทำเป็นก้านและกลีบ
นอกของลูกพลับเขียนสีน้ำตาลอมเขียว ภายในเคลือบสีเขียวใส ส่วนล่างของคัลบตกแต่ง
ลายซีกเส้นขนาน 2 เส้น (ภาพที่ 352)

ชั้นที่ 2 เคลือบเขียนสี ส่วนยอดของฝาทำเป็นก้านและกลีบนอกของลูกพลับ
เคลือบสี ตกแต่งเขียนลายคล้ายใบไม้ห้อย อยู่ระหว่างเส้นขนานหลายเส้น (ภาพที่
353)

ชั้นที่ 3 เคลือบเขียนสี ส่วนยอดของฝาทำเป็นก้านและกลีบนอกของลูกพลับ
เคลือบสี ตกแต่งเขียนลวดลายฟันเลื่อย (saw-tooth design) อยู่ระหว่างเส้น
คู่ขนาน ตัวคัลบตกแต่งเขียนลวดลายหึ่งงออยู่ท่ามกลางเส้นขนาน (ภาพที่ 354)

ชั้นที่ 4 เคลือบสีฟ้าใสเขียนสีเหล็กออกไซด์ (iron oxide) ส่วนยอดของ
ฝานี้เป็นก้านและกลีบนอกของลูกพลับเคลือบสีน้ำตาลอ่อน ตกแต่งลวดลายฟันเลื่อย อยู่
ระหว่างเส้นคู่ขนาน ตัวคัลบตกแต่งเขียนลายช่อดอกไม้ อยู่ระหว่างเส้นคู่ขนาน (ภาพ
ที่ 355)

ชั้นที่ 5 เคลือบรานสีสีเทาอมฟ้าเขียนสี ส่วนยอดของฝานี้เป็นก้านและกลีบ
นอกของลูกพลับ 10 กลีบเคลือบสีน้ำตาล คัลบตกแต่งเขียนลายเส้นโค้งปลายแหลม 2 เส้น
ล้อมรอบคล้ายใบไม้ห้อยระหว่างลายเส้นโค้งเขียนลวดลายสลัก (ภาพที่ 356)

ชั้นที่ 6 เคลือบสีเทาเข้มแต้มสีฟ้าเขียนสีคำ ส่วนยอดของฝานี้เป็นก้านและ
กลีบนอกของลูกพลับเคลือบสีน้ำตาล ข้อสังเกตผิวของคัลบชั้นนี้ไม่เหมือนกับคัลบชั้นอื่น
ที่ทำผิวเรียบ แต่คัลบชั้นนี้ทำผิวเป็นร่อง แต่ละร่องตกแต่งเขียนลายช่อดอกไม้สลักกับลาย
ใบไม้ ปากเขียนเส้นขนาน (ภาพที่ 357)

ชั้นที่ 7 เคลือบสีเทาเขียนสีคำ ส่วนยอดของฝานี้เป็นก้านและกลีบคอกของ
ลูกพลับก้านเคลือบสี ล้อมรอบลายเส้นขนานลายเส้น คัลบตกแต่งเขียนลายคอกจันทร์
อยู่ระหว่างลายเส้นขนาน 3 เส้น (ภาพที่ 358)

ชั้นที่ 8 เคลือบเขียนสี ส่วนยอดของฝานี้เป็นก้านและกลีบนอกของลูกพลับ
ตกแต่งเขียนลายฟันเลื่อยรอบกลีบนอก ขอบฝา ปากและส่วนล่างของ ตกแต่งเส้นขนาน
คัลบตกแต่งเครือเถา (ภาพที่ 359)

- ชั้นที่ 9 เคลือบเขียนสี ส่วนยอดของฝ้ายเป็นก้อนและกลีบนอกของลูกพลับ
เคลือบสี ตกแต่งเขียนลายเส้นสั้น ๆ หลายเส้นอยู่ระหว่างเส้นขนาน (ภาพที่ 360)
- ชั้นที่ 10 เคลือบเขียนสีน้ำตาลตกแต่งลวดลายซีกเคลือบสีขาว ส่วนยอดของฝ้าย
เป็นก้อนและกลีบนอกของลูกพลับ รอบกลีบนอกตกแต่งลายแนวใบไม้ คลับตกแต่งลาย
เครือเถา (ภาพที่ 361)
- ชั้นที่ 11 เคลือบสีน้ำตาลตกแต่งลวดลายซีกเคลือบสีขาว ส่วนยอดของฝ้าย
เป็นก้อนและกลีบนอกของลูกพลับเคลือบสีน้ำตาล รอบกลีบนอกตกแต่งลายใบไม้ลายแหลม
ตัวคลับตกแต่งลายเครือเถา (ภาพที่ 362)
- ชั้นที่ 12 เคลือบสีน้ำตาลตกแต่งลวดลายซีกเคลือบสีขาว ส่วนยอดของฝ้าย
เป็นก้อนและกลีบนอกของลูกพลับ 5 กลีบ ล้อมรอบด้วยลายแนวใบไม้ลายแหลม ตัวคลับ
ตกแต่งลายใบไม้ลายแหลม (ภาพที่ 363 ริมซ้าย)
- ชั้นที่ 13 คลับขนาดเล็ก ลักษณะเหมือนคลับชั้นที่ 11 แต่ขนาดเล็กกว่า
(ภาพที่ 363 ริมขวา)
- ชั้นที่ 14 เคลือบสีนวลและสีน้ำตาล ส่วนยอดของฝ้ายเป็นก้อนและกลีบนอก
รอบกลีบนอกตกแต่งลายหันเลื้อยสีนวล ตัวคลับตกแต่งลายดอกไม้สีกลีบเคลือบสีนวล
(ภาพที่ 364)
- ชั้นที่ 15 เคลือบสีนวลและสีน้ำตาล ส่วนยอดของฝ้ายเป็นก้อนและกลีบนอก
รอบกลีบนอกตกแต่งเส้นขนานและลายหันเลื้อยเคลือบสีน้ำตาล คลับตกแต่งลายเครือเถา
เคลือบสีน้ำตาล (ภาพที่ 365)
- ชั้นที่ 16 เคลือบสีน้ำตาลและสีขาว ส่วนยอดของฝ้ายเป็นก้อนและกลีบนอก
รอบกลีบนอกตกแต่งลายหันเลื้อยเคลือบสีขาว คลับตกแต่งลายเครือเถาเคลือบสีน้ำตาล
(ภาพที่ 366 ริมขวา)
- ชั้นที่ 17 เคลือบสีน้ำตาลและสีขาว ส่วนยอดของฝ้ายเป็นก้อนและกลีบนอก
ฝ้ายและคลับตกแต่งลายจุด (ภาพที่ 366 ริมซ้าย)
- ชั้นที่ 18 เคลือบสีเทาอ่อน ตกแต่งเคลือบสีน้ำตาล ส่วนยอดของฝ้ายเป็น
ก้อนและกลีบนอก ฝ้ายและคลับตกแต่งลายเครือเถา (ภาพที่ 367)

ชั้นที่ 19 เคลือบตกแต่งลวดลายโดยวิธี *sagraffiato* ส่วนยอดของฝาปั้น เป็นก้านและกลีบนอกของลูกพลับเคลือบสี ส่วนหัวเคลือบอีกสีหนึ่ง รอบกลีบตกแต่งลวดลายพื้นเลื้อยโดยวิธีขีด หัวคล้ายตกแต่งลวดลายเครือเถา (*floral scroll*) (ภาพที่ 368)

ชั้นที่ 20 เคลือบสีขาวเสื่อมสภาพ ตกแต่งลวดลายโดยวิธีขีด ส่วนยอดของฝาปั้นเป็นก้านและกลีบนอกของลูกพลับ (*Kakinote*) 10 กลีบ รอบปากตกแต่งลายพื้นเลื้อย หัวคล้ายตกแต่งลายเครือเถา (ภาพที่ 369)

รูปดอกไม้ มีจำนวนหลายชั้น มีลักษณะแตกต่างกันดังนี้ คือ

ชั้นที่ 1 เคลือบเขียนสีคำ ฝาเขียนกลีบดอก 5 กลีบ สอดแทรกด้วยกลีบหุ้มดอก 5 กลีบซึ่งปั้นนูนขึ้นเล็กน้อยล้อมจุดตรงกลาง กลีบดอกนี้เขียนลวดลายต่อมาถึงหัวคล้ายถัดจากกลีบดอกเป็นลายเส้นขนานหลายเส้น (ภาพที่ 370)

ชั้นที่ 2 เคลือบใสเขียนสีเทาน้ำตาล (ลักษณะคล้ายกับชั้นที่ 1 แต่ลวดลายตกแต่งต่างกันคือ) ฝาเขียนกลีบดอกหัวซึ่งเขียนต่อมาถึงหัวคล้าย (สอดแทรกด้วยกลีบ 5 กลีบตั้ง ปั้นนูนขึ้นเล็กน้อยล้อมรอบจุดรูปบัวตูมตรงกลาง) ส่วนยอดของฝาเป็นจุดรูปบัวตูมเขียนล้อมรอบด้วยกลีบดอก 5 กลีบ หัวคล้ายได้กลีบดอกหัวเป็นลายเส้นขนานหลายเส้น (ภาพที่ 371)

ชั้นที่ 3 เคลือบเขียนสี รอบจุดนั้นเป็นรูปกลีบดอก ตกแต่งลวดลาย รอบกลีบดอกตกแต่งลายคล้ายใบไม้ที่อ้อยระหว่างเส้นขนาน คล้ายตกแต่งลายเครือเถา ส่วนล่างคล้ายตกแต่งเส้นขนาน 3 เส้น (ภาพที่ 372)

ชั้นที่ 4 เคลือบรานสีสีเทาอมเขียว รอบจุดนั้นเป็นรูปกลีบดอก 5 กลีบ ตกแต่งลวดลาย ขอบฝา ปาก และส่วนล่างเขียนเส้นขนานหลายเส้น คล้ายตกแต่งลายเครือเถา (ภาพที่ 373)

ชั้นที่ 5 เคลือบรานสีสีเทาอมเขียว รอบจุดนั้นเป็นรูปกลีบดอก 4 กลีบ ตกแต่งลวดลาย ขอบฝา ปาก และส่วนล่างเขียนเส้นขนานหลายเส้น คล้ายตกแต่งลายจุดเปราะ (ภาพที่ 374)

ชั้นที่ 6 เคลือบสีน้ำตาลและสีขาวตกแต่งลายขีด ฝานั้นกลีบดอกนูน 5 กลีบ

ล้อมรอบลายดอกไม้บาน ระหว่างกลีบดอกตกแต่งลายพันธุ์พฤษา ตัวกลีบตกแต่งลายพันธุ์พฤษา ลวดลายต่าง ๆ เคลือบสีน้ำตาลบนพื้นสีขาว ชีคเส้นขนานและเคลือบสีน้ำตาลรอบปากและฐาน (ภาพที่ 375)

ขั้นที่ 7 เคลือบสีน้ำตาลและสีขาวตกแต่งลายชีค ผ่าเป็นเป็นกลีบดอกนูน 5 กลีบ ตกแต่งลายดอกไม้ และมีกลีบดอก 5 กลีบตกแต่งลายใบไม้สลักระหว่างกลีบนูน ตกแต่งลายเกร็ดเงา (ภาพที่ 376)

ขั้นที่ 8 ทลักรูปดอกไม้ เคลือบเซลาคอน ผ่าเป็นเป็นรูปกลีบบัวซ้อนกัน ตกแต่งรูปกลีบบัว (ภาพที่ 377)

ตะเกียง

ช่างปั้นได้ผลิตตะเกียงเป็นรูปแบบต่าง ๆ ส่วนมากจะเป็นรูปช้าง พองจำแนกได้ดังนี้

รูปช้างเดี่ยว ลักษณะทั่วไปเป็นรูปช้างมีถ้วยแยกติดอยู่บนหลัง มีจำนวนหลายชั้น มีลักษณะรายละเอียดแตกต่างกันดังนี้ คือ

ขั้นที่ 1 เคลือบสีน้ำตาลแก่ รูปช้างมีถ้วยติดอยู่บนหลัง (ภาพที่ 378)

ขั้นที่ 2 เคลือบสีน้ำตาล รูปช้างมีถ้วยติดอยู่บนหลัง ด้วยรอบปากตกแต่งลายเส้นขนาน 2 เส้น (ภาพที่ 379)

ขั้นที่ 3 เคลือบสีน้ำตาล รูปช้างมีถ้วยติดอยู่บนหลัง ช้างมีการตกแต่งลายจุกรอบตา ตรงแก้มและเหนือปาก รอบข้างตกแต่งลายชีคเส้นขนาน 3 เส้น (ภาพที่ 380)

รูปช้างหลายเชือก มีจำนวน 4 ชั้น มีลักษณะแตกต่างกันดังนี้ คือ

ขั้นที่ 1 ตะเกียงรูปช้างล้อม 4 เชือก เคลือบสีเขียวไขก่า งวงช้างขำรุค หัวช้างแต่ละเชือกมีรู 1 รู และตรงกลางตะเกียงมีรู 1 รู (ภาพที่ 381)

ขั้นที่ 2 ตะเกียงรูปช้างล้อม เคลือบสีขาว ช้างยืนล้อมเป็นวง หันหัวออกด้านนอกหลายเชือก งวงช้างหักขำรุค (ภาพที่ 382)

ขั้นที่ 3 ตะเกียงรูปช้างล้อม เคลือบสีเขียวหน้าทะเล ช้างหลายเชือกยืนบนฐานกลม ล้อมภาชนะซึ่งมีส่วนบนสอบเข้าหาปาก ช้างหันหน้าเฉพาะส่วนหัวและขาหน้า

วงข้างซำรุค (ภาพที่ 383)

ขั้นที่ 4 มีลักษณะคล้ายกับขั้นที่ 3 แต่เป็นขามที่มีฐานเป็นรูปข้างล้อม คังนั้น จึงจัดเข้าอยู่ในประเภทตะเกียงข้างล้อมด้วย เคลือบเซลาคอน ขามมีผิวเป็นร่องและ รอบปากตกแต่งลายเส้นขนาน 3 เส้น ตั้งอยู่บนฐานข้างล้อมซึ่งเห็นเฉพาะหัวและขาหน้า บนหัวข้างมีการตกแต่งซึ่งค้ำยันขามด้วย ข้างล้อมนี้ยืนอยู่บนฐานวงกลม (ภาพที่ 384)

รูปคนขี่ข้าง บนหลังข้างนอกจากจะมีรูปคนขี่แล้ว ยังปั้นด้วยอีกด้วย เข้าใจว่า ด้วยนี้คงจะใช้เป็นตะเกียง คังนั้นจึงจัดรูปลักษณะดังกล่าวเป็นตะเกียง มีจำนวนหลายชั้น ซึ่งมีลักษณะรายละเอียดแตกต่างกันคังนี้ คือ

ขั้นที่ 1 เคลือบเซลาคอน ความสูงมีลักษณะหัวโหล่นและไม่สวมเสื้อผ้า ค้านหลังความสูงมีด้วยอยู่บนหลังข้าง (ภาพที่ 385)

ขั้นที่ 2 เคลือบสีเขียวน้ำทะเล บนหลังข้างมีด้วย ค้านหลังด้วยมีท้ายข้าง ซึ่งหัวตกไปอยู่ขาซ้ายในขณะที่เผา (ภาพที่ 386)

ขั้นที่ 3 เคลือบสีเขียว บนหลังข้างมีพานแตก ค้านหลังพานมีคนนั่งพนมมือ อยู่ท้ายข้าง คอคนไม่มี มีการตกแต่งนายท้ายข้างนุ่งผ้าลายรั้วรักเข็มขัด วงข้างหัก และขาข้างหน้าข้างซ้ายหัก ข้างลำตัวข้างตกแต่งลายซีกเส้นโค้งขนานและจุดประรอบเส้น ขนาน (ภาพที่ 387)

ขั้นที่ 4 เคลือบรานสีเขียว ข้างอยู่ในท่ายืนสูงวงขึ้น ตกแต่งรัศประคน กลางหลังมีด้วย ค้านหลังด้วยมีคนนั่งพนมมืออยู่ท้ายข้าง (ภาพที่ 388)

ขั้นที่ 5 เคลือบสีนวลและน้ำตาล คอข้างมีความสูงอยู่หน้าด้วยที่วางอยู่บนฐาน สีเหลี่ยม ค้านหลังด้วยมีท้ายข้างนั่งอยู่ ข้างตกแต่งรัศประคนและยืนอยู่บนฐานสีเหลี่ยม (ภาพที่ 389)

ขั้นที่ 6 เคลือบสีน้ำตาล มีลักษณะใกล้เคียงกับขั้นที่ 5 ซึ่งจัดอยู่ในประเภท ตะเกียง คอข้างมีความสูงอยู่ค้านหน้าไหม้งกร ส่วนค้านหลังไหม้ท้ายข้าง ที่เท้าข้างมี จักรงบาท 8 คน ยืนซีกขาข้างละ 2 คน มีการตกแต่งด้วยลายซีก และบางส่วนแต้ม เคลือบสี CarameL (ภาพที่ 390)

ขั้นที่ 7 เคลือบสีน้ำตาลและสีขาว ลักษณะคล้ายกับขั้นที่ 4 เป็นรูปข้างตึก

คอข้างมีความนูนอยู่ด้านหน้าสลับกัน (กบ) ส่วนด้านหลังสลับกันมีท้ายข้าง ข้างตักแต่งเป็น
เชือกสายรัด ข้างลำตัวข้างเบื้องล่างมีรูปคนขี่ม้าและขาหน้าข้างมีตีนข้าง 2 คน คนหนึ่ง
ทำท่าจูงม้า (ภาพที่ 391)

ชั้นที่ 8 เคลือบสีน้ำตาลและสีขาว เป็นรูปข้าง 3 เคียร เคียรตรงกลางมี
ขนาดใหญ่ เคียรสองข้างเป็นขนาดเล็ก เหวค้ำที่คอข้างมีขนาดแตกต่างกันตามขนาด
ของเคียรข้าง เหวค้ำอยู่ในท่าอัญชลี ด้านหลังเหวค้ำมีสัปคับ ซึ่งมีเหวนั่งอยู่ท้ายข้าง
ที่ฐานมีรูปเหวนั่งอัญชลีสลับกับตัวครุฑขนาด 3 ตัว ด้านหน้าอกข้างเป็นครุฑแบกตัวเดียว
(แต่ด้านข้างมีรูปพระนารายณ์ทรงครุฑ (ภาพที่ 392)

รูปคอกบัว

ชั้นที่ 1 เคลือบสีเขียวอ่อน ตะเกียงปั้นเป็นรูปกลีบดอกไม้ซึ่งมีใบอยู่ระหว่าง
วงกลมตรงกลางเจาะรู 4 รูสำหรับใส่ตะเกียง (ภาพที่ 393)

ชั้นที่ 2 เคลือบสีขาว ตะเกียงปั้นเป็นขามรูปคอกบัว ซึ่งมีใบกลีบซ้อนตรง-
กลางมีท่อใส่ใส่ตะเกียง (ภาพที่ 394)

ชั้นที่ 3 เคลือบสีขาวครีม ตะเกียงปั้นเป็นขามรูปคอกบัวบานบนฐาน ปลาย
ฐานทำรอยเว้าลึก ฐานไม้ใต้เคลือบ (ภาพที่ 395)

ชั้นที่ 4 เคลือบสีนวล ปั้นเป็นรูปคอกบัวตูมซ้อนกัน 3 ชั้น ตกแต่งเจาะลวด-
ลายดอกไม้ (ภาพที่ 396)

ตุ๊กตารูปคนสองมือทูนภาชนะไว้บนศีรษะ

เคลือบน้ำยาสีเขียว นิ่งทับเพียบเอียงขวา ห้องหลี้ย ภาชนะชำรุดแตก
(ภาพที่ 397)

กระดางรูป (Incense Burner)

เคลือบเซลาคอน ปั้นเป็นรูปสัตว์ประหลาด 2 ตัวหันหน้าเข้าหากัน ตกแต่ง
ลวดลายโดยวิธีขีด สันส่วนบนและกันชำรุด (ภาพที่ 398)

ตุ๊กตารูปคนและรูปสัตว์เจาะรู

ชั้นที่ 1 หัวตุ๊กตาผู้ชาย เคลือบเขียนสี จมูกเหมือนนก สวมเครื่องประดับ

ศิระซึ่งส่วนบนเจาะรูหนึ่งรู (ภาพที่ 399)

ขั้นที่ 2 หัวตุ๊กตาผู้ชายอมหมากไว้ในกระพุ้งแก้มซ้าย เคลือบเขียนสี ส่วนบนของศิระเจาะรูหนึ่งรู (ภาพที่ 400)

ขั้นที่ 3 รูปกบ เคลือบสีเขียว กบยื่นบนฐานสี่เหลี่ยม บนหลังกบเจาะรูหนึ่งรู (ภาพที่ 401)

ขั้นที่ 4 รูปไก่ เคลือบสีเขียวเขียนสี ใต้ท้องมีลายดอกไม้ กลางหลังไก่เจาะรูหนึ่งรู (ภาพที่ 402)

ขั้นที่ 5 รูปหมู เคลือบสีเขียวเขียนลายเส้นสีดำ เจาะรูตรงกลาง ขำรูคปากกะเทาะ ขาหน้าข้างขวาหักหายไป (ภาพที่ 403)

ขั้นที่ 6 รูปหัวช้าง เคลือบรานสีเขียวอมเทา ตกแต่งลวดลายคล้ายเครื่องทรงช้าง (ภาพที่ 404)

นกหวีด

ขั้นที่ 1 รูปปลา เคลือบสีน้ำตาล ตกแต่งลายขีดแสดงตา ครีบ เกล็ด และหาง (ภาพที่ 405 ริมซ้าย)

ขั้นที่ 2 รูปเต่า เคลือบสีน้ำตาล ตกแต่งลายขีดแสดงกระดอง หัว (ภาพที่ 405 ริมขวา)

ขั้นที่ 3 รูปนก เคลือบสีเขียว กลางหลังตอนปลายและกันเป็นรู ที่คอและหางตกแต่งลายขีด ขำรูคหักด้านขวาแตกหักหายไป (ภาพที่ 406)

ขั้นที่ 4 รูปลิง อยู่ในท่ายืน เจาะรูตาสองข้าง หูทั้งสองข้างหักหายไป ขำรูคมือสองข้าง (ภาพที่ 407)

จุกปิดขวดรูปเทวดาสามหน้า

เทวดาสวมเครื่องประดับศิระ เคลือบเขียนสี (ภาพที่ 408)

ตัวหมากรุก

ขั้นที่ 1 ตัวหมากรุกม้า 3 ตัว ตัวหมากรุกเรือ 4 ตัว ตัวหมากรุกโคน 3 ตัว ตัวหมากรุกเมืค 2 ตัว ตัวหมากรุกขุน 2 ตัว เคลือบสีขาวเขียนสีน้ำตาล

(ภาพที่ 409)

ชั้นที่ 2 ตัวหมากรุกม้า เคลือบสีเทาแก่ น້ายาเคลือบเสื่อมสภาพบางแห่ง

(ภาพที่ 410)

ชั้นที่ 3 ตัวหมากรุกม้า เคลือบสีขาวนวล น້ายาเคลือบเสื่อมสภาพบางแห่ง

(ภาพที่ 411)

ชั้นที่ 4 ตัวหมากรุก เคลือบสีเทาอมเขียว (ภาพที่ 412)

ชั้นที่ 5 ตัวหมากรุก คินเผาไม่ได้เคลือบ (ภาพที่ 413)

บทที่ 5

คติความมุ่งหมายการสลัประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็ก

ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กต่าง ๆ ที่พบจำนวนมากมาย ล้วนแต่มีคติความมุ่งหมายในการสร้างขึ้น คติความมุ่งหมายของประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กอาจเกี่ยวเนื่องในความเชื่อถือทางศาสนา หรือเกี่ยวเนื่องเป็นเครื่องใช้ในบ้านเรือน ในที่นี้จะได้กล่าวตามลักษณะรูปแบบของประติมากรรม คือ

1. ประเภทประติมากรรมลอยตัวขนาดเล็ก
2. ประเภทประติมากรรมขนาดเล็กที่เป็นเครื่องใช้

ประเภทประติมากรรมลอยตัวขนาดเล็ก

ประติมากรรมขนาดเล็กประเภทนี้ทั้งรูปคนและรูปสัตว์ มีคติความมุ่งหมายในการสร้าง ดังนี้

เกี่ยวเนื่องในความเชื่อทางศาสนา

ทั้งศาสนาพุทธ ศาสนาฮินดู โดยจะกล่าวไปที่ละศาสนา

ศาสนาพุทธ พบประติมากรรมขนาดเล็กที่สร้างในพุทธศาสนา ดังนี้

1. เกียรพระพุทธรูป (ภาพที่ 62) การพบเกียรพระพุทธรูปที่ทำด้วยเครื่องเคลือบ แสดงให้เห็นว่านอกจากชาวสุโขทัยจะนิยมสร้างพระพุทธรูปด้วยโลหะและปูนปั้นแล้วยังพบพระพุทธรูปที่สร้างด้วยเครื่องเคลือบสังคโลกอีกด้วย แม้ว่าจะพบเพียงชิ้นเดียว การพบพระพุทธรูปที่สร้างด้วยเครื่องเคลือบสังคโลกนับว่าแปลกมาก เพราะไม่เคยปรากฏพบมาก่อนเลยในศิลปะสุโขทัย คงพบแต่ในศิลปะเขมร ซึ่งสร้างพระพุทธรูปด้วยเครื่องเคลือบ 2 องค์¹

2. รูปพระสงฆ์อยู่ในท่านั่งชัคสมาธิ ห่มจีวรเปิดบ่าขวา (ภาพที่ 51) แม้ว่ารูปนี้จะไม่ได้เคลือบเป็นเพียงดินสีแดงธรรมดา ก็นับว่าสำคัญมากเพราะไม่เคยปรากฏว่าสร้างพระสงฆ์เป็นประติมากรรมลอยตัวมาก่อน

3. รูปพระนางมหามายาหรือมหาลักษมี (ภาพที่ 110) รูปนี้อาจแสดงรูปพระลักษมีหรือชวลัยกษีในศาสนาฮินดูก็ได้ อย่างไรก็ตามเป็นสัญลักษณ์ของความมั่งคั่งอุดมสมบูรณ์² เข้าใจว่าประติมากรรมชิ้นนี้คงสร้างในพุทธศาสนามากกว่า ซึ่งมีคติหมายถึงปางประสูติของพระพุทธเจ้า³ และคงสร้างขึ้นเพื่อเป็นรูปเคารพ

4. รูปนักษัตร (ภาพที่ 195) เป็นประติมากรรมแสดงรูปสัตว์ผสมสองตัวรวมอยู่ในตัวเดียวกัน มีลักษณะคือหัวเป็นช้างมีจมูกเป็นวง ส่วนท่อนล่างมีปีกและขาเป็นนก สัตว์ผสมที่เรียกว่านักษัตร (Hastimlinga) ก็คือสัตว์ครึ่งช้างครึ่งนก เป็นการสร้างตามคติในคัมภีร์ชาคกมาลา⁴

ศาสนาฮินดู พบประติมากรรมขนาดเล็กที่สร้างขึ้นในศาสนาฮินดู ดังนี้

1. พระคเณศ (ภาพที่ 182, 183) เป็นเทพแห่งอุปสรรคและสิ่งกีดขวาง ทั้งปวงในขณะเดียวกันก็สามารถกำจัดเครื่องกีดขวางทั้งปวงได้ เนื่องจากพระคเณศเป็นเทพที่ได้รับการเคารพนับถือมากในหมู่พ่อค้าชาวฮินดู ในประเทศพม่าเขตศูนย์การค้าติดต่อระหว่างพม่าและอินเดีย จะพบรูปสลักพระคเณศขนาดเล็กจำนวนมาก แต่จะสลักอย่างหยาบ ๆ เหมาะสำหรับนำติดตัวไปมาในการเดินทาง⁵ ดังนั้นรูปพระคเณศสิ่งโลกขนาดเล็กช่างไทยก็คงปั้นขึ้นในความหมายเดียวกัน

2. รูปคนขี่หงส์ (ภาพที่ 104) เข้าใจว่าแสดงรูปพระพรหมทรงหงส์ ซึ่งเป็นพาหนะของพระพรหม พระพรหมเป็นเทพองค์หนึ่งในบรรดาเทพที่สำคัญของฮินดู (ตรีมูรติ)

3. รูปนรสิงห์ (ภาพที่ 194) เป็นประติมากรรมแสดงสัตว์ผสมสองตัวรวมอยู่ในตัวเดียวกัน ตามคติของไทยมีลักษณะหน้าเป็นคนตัวเป็นสิงห์ ส่วนคติของอินเดียและเขมรมีลักษณะหน้าเป็นสิงห์ตัวเป็นคน⁶

เกี่ยวเนื่องในความเชื่อพุทธศาสนาและประเพณีนิยม

1. ประติมากรรมรูปคนขนาดเล็กที่พบโดยทั่วไปมักมีลักษณะคอหักที่เรียกกันว่า "ตุ๊กตาเสียกบาล" ถ้าว่ากบาลเป็นภาษาเขมรแปลว่าหัว ดังนั้นตุ๊กตาเสียกบาลจึงหมายถึงตุ๊กตาเสียหัว

ตุ๊กตาเสียกบาลมิได้หมายความว่าถึงตุ๊กตาแม่ผู้มลูกเท่านั้น แต่รวมถึงตุ๊กตารูปอื่น ๆ ที่มีคอหักด้วย เช่น รูปผู้ชายผู้มไก่ รูปผู้หญิงถือพัด รูปควาญช้างขี่ช้างศึก เป็นต้น

โดยทั่วไปมักจะนึกเพียงรูปแนวอุ้มลูก เพราะเป็นรูปที่พบคัทหายไปมากที่สุด ตุ๊กตารูปคนจำพวกนี้คงใช้สำหรับเป็นของสังเวทและเป็นตุ๊กตาเสียกบาล ที่ระยะจะมีการทำรอยต่อรอบคอ และนั่นที่ระยะขึ้นค่างหากแล้วนำมาติดไว้กับตัวอย่างง่าย ๆ ก่อนเผาไฟ ทั้งนี้เพื่อให้ให้หักออกได้ง่ายนั่นเอง

พิธีตัดศีรษะจริงหรือหลอกเช่นนี้ เป็นพิธีโบราณตั้งแต่ที่กรุงปามีโลเนียในแคว้นเอเซียไมเนอร์ ผ่านประเทศอินเดียไปจนถึงพิธีการเพาะปลุกของชนชาติมอญ (Moï) บนที่ราบสูงคาริลัก (Carlac) ในประเทศเวียดนามภาคกลาง ดังนั้นประติมากรรมรูปคนขนาดเล็กของสวรรค์โลก มุ่งทำให้พ้นจากภัยอันตรายและเคราะห์ร้าย ซึ่งรูปแม่และเด็กก็เช่นเดียวกัน⁷

พิธีตัดศีรษะนั้นเข้าใจว่า ทางสุโขทัยคงจะได้รับผ่านจากประเทศอินเดียโดยตรงก็ได้ ทั้งนี้เพราะสุโขทัยได้รับอิทธิพลคติความเชื่อจากประเทศอินเดียหลายอย่าง พิธีตัดศีรษะก็คงเป็นคติหนึ่งด้วย

อนึ่งอุบายเสียกบาลอยู่ในประเภทลวงผี มักทำในเวลามีคนเจ็บไข้มีอาการส่อว่าถูกผีกระทำ หรือทำเมื่อขึ้นปีใหม่ เพื่อจะให้ผีสำคัญว่าได้คนในครัวเรือนไปแล้ว ไม่น่าค้นหาตัวในถิ่น⁸

น่าสังเกตว่าตุ๊กตาผู้ชายไม่ค่อยจะ "เสียกบาล" คือพบได้น้อยมากและเชื่อว่าที่ "เสียกบาล" เพราะต้องรับอันตรายหรือรับเคราะห์แทนคนนั่นเอง ตุ๊กตาผู้ชายมักจะเป็นอุ้มไก่ชนหรือไม่ก็ถือเครื่องดนตรี ซึ่งก็คงขึ้นให้แทนคุณลักษณะของคนที่เขาจะให้รับเคราะห์แทน จะว่าตุ๊กตาผู้ชายไม่ค่อยจะเสียกบาลก็ไม่ถูก เชื่อว่าอาจจะรับเคราะห์แทนอย่างอื่น เช่นรับเคราะห์จมน้ำ โดยโยนตุ๊กตาลงไปทั้งตัวเสียเลย⁹

2. ประติมากรรมขนาดเล็กรูปเดี่ยวรูปคู่ทั้งผู้หญิงผู้ชายและสัตว์ ได้แก่รูปผู้หญิงนั่งทับเพ็ชร์ถือพัด (ภาพที่ 6) รูปผู้หญิงผู้ชายนั่งพนมมือ (ภาพที่ 9, 33, 34) รูปผู้ชายนั่งถือเครื่องดนตรี (ภาพที่ 36, 37) รูปผู้ชายนั่งทับเพ็ชร์ถือขวาดถือพัดมือซ้ายถือคนโท (ภาพที่ 38) รูปเทพนม (ภาพที่ 45) รูปผู้ชายอยู่ในท่าร้ายรำหรือแสดงมายากล (ภาพที่ 48) รูปผู้ชายสองคนกำลังปล้ำกัน (ภาพที่ 54-59) รูปคนขี่ม้า (ภาพที่ 106) รูปคนขี่ช้าง (ภาพที่ 111-114) และรูปช้างพร้อมด้วยควาญท้ายและคนยืนพนมมือ

(ภาพที่ 126) และรูปสัตว์ชนิดต่าง ๆ เช่นรูปปลา เต่า นก ไก่ สุนัข วัว ม้า ช้าง เข้าใจว่ารูปเหล่านี้ทั้งหมดคงปั้นขึ้นเพื่อถวายพระภูมิเจ้าที่ให้มาเป็นชำรับใช้และบริวาร โดยเฉพาะรูปคนนอกจากจะปั้นเป็นชำรับใช้แล้ว อาจปั้นขึ้นเพื่อแสดงถึงการสมาลาโทษขอโทษกรรมของบรรดาสมาชิกในครอบครัว ที่ได้กระทำผิดคิดร้ายล่วงเกินต่อพระภูมิเจ้าที่ใหม่ที่แล้วมา หรือปั้นขึ้นเพื่อขอถวายแก้บน (votive offerings) แทนตัวผู้บนบานต่อศาลพระภูมิมาเป็นชำรับใช้

รูปตุ๊กตาต่าง ๆ ถวายพร้อมกับเครื่องเซ่นอื่น ๆ ซึ่งประกอบด้วย คอกไม้ ผลไม้ ข้าว และอาหารคาวหวาน พร้อมทั้งจุดธูปปักไว้หน้าศาล รูปตุ๊กตาต่าง ๆ จะรับใช้ปรนนิบัติถวายความสะกดกสบาย ความมั่นคง และเคารพแก่พระภูมิเจ้าที่ ซึ่งอาจเป็นพระเสื้อเมืองหรือเจ้าผู้รักษาเมือง ซึ่งประจำอยู่ที่ศาลหลักเมือง¹⁰ หรือเป็นพระภูมิเจ้าที่ผู้ดูแลรักษานบ้านเมืองซึ่งประจำอยู่ศาลพระภูมิ

ประเพณีการเซ่นผีด้วยคอกไม้ ผลไม้ ข้าว อาหารคาวหวาน และถวายเจ้าที่ ตุ๊กตาชำรับใช้เป็นส่วนหนึ่งของการนับถือผีสงเวทคาของชาวสุโขทัย

การนับถือผีสงเวทคาของชาวสุโขทัยนี้ มีปรากฏข้อความจารึกอยู่บนจารึกหลักที่ 1 ด้านที่ 3 ว่า "...มีพระชะงูผี เทพคาในเข้านั้นเป็นใหญ่กว่าทุกผีในเมืองนี้ ชุกผู้ใดถือเมืองสุโขทัยนี้แล้วไหว้ผีลี้ถูก เมืองนั้นเที่ยงเมืองนี้คือ ผีไหว้กับผีลี้บ่ถูก ผีในเข้านั้นคุมมือเกรง เมืองนี้หาย...."¹¹

3. ประติมากรรมรูปผู้หญิงอุ้มเด็ก เข้าใจว่ามีคติความมุ่งหมาย 2 ประการ คือ

3.1 เพื่อแสดงรูปแม่กับลูก เป็นรูปที่แสดงถึงความรักและความเอ็นดูของแม่ที่มีต่อลูกน้อย โดยอุ้มลูกอยู่ในท่าต่าง ๆ กัน ได้แก่ อุ้มเด็กแนบกับหน้าอก (ภาพที่ 13) อุ้มเด็กนอนคุดคุม (ภาพที่ 14, 15) อุ้มเด็กพาดบ่าซ้าย (ภาพที่ 16) อุ้มเด็กยื่นบ่าหน้าอก (ภาพที่ 18) อุ้มเด็กนอนขวางแนบอก (ภาพที่ 20) อุ้มเด็กนั่งโดยชันเข้าขวาชัน (ภาพที่ 22) อุ้มเด็กบนตักที่นั่งเหยียดขา (ภาพที่ 23) อุ้มเด็กบนตักขวา (ภาพที่ 24) อุ้มเด็กนอนขวางไว้ตอก (ภาพที่ 25) อุ้มเด็กนั่งในวงแขนขวาและจุมพิตเด็ก (ภาพที่ 26) อุ้มเด็กสองคนนั่งในวงแขนทั้งสอง (ภาพที่ 27) อุ้มเด็กสองคนนั่งบนตักทั้งสองข้าง (ภาพที่ 28)

3.2 เพื่อแสดงรูปแม่ชื้อและเด็กเกิดใหม่ เนื่องจากความเชื่อของไทยที่มีมาแต่โบราณว่า บรรดาเด็กที่เกิดนั้นเกิดผีป่วน และเอาวิญญาณนำมาใส่เข้าสู่อสุภะ จึงถือว่าเด็กมีแม่สองคน คือแม่ผีที่สร้างส่งมาคนหนึ่ง แม่มนุษย์ที่รับให้เกิดคนหนึ่ง เพราะแต่โบราณ เด็กที่คลอดใหม่จำนวนรอดกับตายกำกึ่งกัน และเด็กที่ตายมักตายใน 1 วันตั้งแต่คลอด ชื่อนี้เป็นมูลให้เด็กเชื่อต่อไปอีกอย่างหนึ่งว่า ถ้าแม่ผีเห็นเด็กที่เกิดใหม่น่ารักก็จะทำให้ตาย เพื่อเอากลับไปเลี้ยงดูเอง ถ้าแม่ผีไม่ชอบก็ปล่อยไว้ให้แม่มนุษย์เลี้ยง การพิธีต่าง ๆ ที่ทำเนื่องกับเด็กเกิดใหม่มาแต่เชื่อกติ เช่นว่าและประสงค์จะป้องกันหรือหลอกดวงมิให้ผีแม่มีโอกาสรารณาที่จะเอาเด็กกลับไปเลี้ยงเองทั้งนั้น¹²

พิธีที่เรียกว่า "ร้อนเด็ก" ก็อธิบายขอชื่อเด็กจากแม่ชื้อ คือหลอกผีเป็นเงินค่าตัวในเวลาที่เกิดล่องมาสามวันแล้ว ให้ทำบัตรปล้นรูปเด็กวางไปในบัตรพร้อมทั้งเครื่องเล่นของกิน¹³ ถัดเมื่อเด็กรอดมาได้สามวันเป็นอันพ้นเขต "ลูกผี" ถึงวันที่ 4 เข้าเป็น "ลูกคน" สันนิษฐานว่าแม่ผีไม่รารณาแล้วจึงทำขวัญเด็กนั้น¹⁴

ตุ๊กตารูปผู้หญิงชู้มเด็กที่ขยส่วนมากกอดัก บางชิ้นทั้งรูปผู้หญิงและรูปเด็กกอดักด้วย เพราะเหตุใดการแตกหักมิได้เกิดตามธรรมชาติ แต่เกิดจากความจงใจของมนุษย์ เพราะเหตุว่าการแพทย์ของสมัยสุโขทัยยังไม่เจริญ การทำคลอดโดยหมอตำแยจึงเป็นอันตรายทั้งแม่และลูก หรือตายทั้งกลม จึงต้องมีพิธีขับไล่ผี ฉะนั้นจึงทำอุบายเสียกบาลขึ้น โดยปั้นรูปแม่ชู้มลูกใส่กะทะหรือหิ้งเครื่องเล่น นำไปทิ้งไว้ยังห่างสามแหร่งเพื่อให้ผีลงทางส่วนการที่รูปปั้นคอดักเข้าใจว่าอาจค่อยออกโดยหมอผีเพื่อเอาวิญญาณของผีแม่ จะว่าคอดักเองนั้นยังไม่มีน้ำหนักพอ เพราะรูปปั้นเป็นดินเผาไฟอย่างแข็ง แม้จะพยายามหักด้วยมือก็ยาก ต้องค่อยเอาออกจึงจะง่าย เวเมื่อผีแม่มาพบรูปของตนกับลูกแล้ว ก็ไม่ติดตามไปอยู่ที่บ้านอีก ถึงอยากจะไปก็ไปไม่ถูก รูปเหล่านี้จึงทำขึ้นเพื่อเจตนาลวงผี หรือวิญญาณของผู้ตาย ซึ่งอาจเป็นของแม่คนเดียวหรือแม่กับลูกก็ได้¹⁵

4. รูปผู้ชายชู้มเด็ก (ภาพที่ 52, 53) เข้าใจว่ามีคติความมุ่งหมายคล้ายกับรูปผู้หญิงชู้มเด็ก คือเพื่อแสดงพ่อกับลูก เป็นรูปที่แสดงถึงความรักและความเอ็นดูของพ่อที่มีต่อลูก

5. รูปผู้หญิงกับผู้ชาย (ภาพที่ 73-87) เข้าใจว่ามีคติความมุ่งหมาย 2

ประการ คือ

5.1 เพื่อใช้ในพิธีกรรมบนบานขอลูก¹⁶ เนื่องจากรูปเหล่านี้เป็นรูปคู่เชิงความกริยาอยู่ในลักษณะกอดเล้าโลมท่าต่าง ๆ กัน เนื่องจากได้พบรูปผู้หญิงซึ่งเข้าใจว่ามีกรรม (ภาพที่ 12) และรูปครอบครัวซึ่งมีพ่อแม่และลูก (ภาพที่ 88-90) ประติมากรรมเหล่านี้คงมีลำดับคติความคิดต่อเนื่องกัน เพื่อให้การบนบานขอลูกประสบผลสำเร็จ จึงได้ปั้นรูปคู่ถวาย ส่วนรูปผู้หญิงมีกรรมและรูปครอบครัวคงขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยปกป้องคุ้มครอง

5.2 เพื่อแสดงความรักของผู้หญิงชาย ซึ่งอาจเกี่ยวเนื่องกับการทำเสน่ห์เพื่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเป็นที่รักของตน หรือปั้นขึ้นเพื่อสนองตอบความรู้สึกทางอารมณ์ หรือเพื่อความสนุกสนาน หรือปั้นขึ้นตามคติในลัทธิคันถระ¹⁷

6. รูปผู้หญิงสองคนหรือผู้ชายกับผู้หญิง นั่งคุกเข่า หันหน้าเข้าหากันอยู่ในท่าจุมพิต (ภาพที่ 30) เข้าใจว่าอาจแสดงรูปผู้หญิงสองคนมีความชอบพอกัน (lesbian)¹⁸ หรืออาจแสดงรูปผู้หญิงพี่น้องสองคนหรือรูปเด็กผู้ชายกับเด็กผู้หญิงสองพี่น้องแสดงความรัก

7. รูปคนอุ้มไก่ มีทั้งรูปผู้หญิงและผู้ชาย แต่ส่วนมากพบเป็นผู้ชาย เนื่องจากรูปร่างของไก่ที่ผู้ชายอุ้มสะอิดสะเอ้งและประเปรี้ยว จึงน่าจะเป็นไก่ชนมากกว่าไก่บ้านธรรมดา ก็พาดันไคนับว่าเป็นกีฬาที่มีผู้นิยมมากในสมัยโบราณ ในการชนไก่เจ้าของไก่จะต้องทำพิธีเช่นสรวงภูตผี เพื่อให้มาคุ้มครองไก่ของตนให้ได้รับชัยชนะในการต่อสู้ ดังนั้นจึงต้องปั้นรูปตุ๊กตาขึ้นหักคอสังเวศ¹⁹

สำหรับรูปผู้หญิงอุ้มไคนั้น อาจจะไม่ได้รับความหมายเช่นเดียวกับผู้ชายซึ่งทำพิธีเช่นสรวงเพื่อขอตนได้รับชัยชนะในการชนไก่ แต่อาจเป็นรูปที่ผู้หญิงแสดงความรักที่มีต่อสัตว์เลี้ยงของตน

8. รูปผู้ชายนั่งถือขลุ่ย (ภาพที่ 96) นำปั้นขึ้นเพื่อบวงสรวงกรูดนตรีในพิธีไหว้ครูก่อนการเล่นดนตรี²⁰ เพื่อให้บรรเลงเพลงไปด้วยความราบรื่นไม่มีอุปสรรคใด ๆ

9. รูปช้างศึกพร้อมด้วยควาญและท้ายช้าง (ภาพที่ 123) ศีรษะทั้งควาญและท้ายช้างมักจะหักหายไป นอกจากนี้รูปช้างศึกพร้อมด้วยควาญและคนขี่ม้า (ภาพที่ 114, 125) ศีรษะของทั้งควาญช้างและคนขี่ม้าซึ่งเป็นทหารม้าจะหลุดหายไปเช่นเดียวกัน

เข้าใจว่าตุ๊กตารูปเหล่านี้ อาจใช้ในพิธีเสียกบาศในคราวเกิดศึกสงคราม เพื่อให้กระทำ สงครามรบชนะฝ่ายศัตรู หรืออาจปั้นขึ้นภายหลังการสงครามแล้ว เพื่อเป็นการแก้บนที่ รบชนะข้าศึกได้สำเร็จ

นอกจากนี้ตุ๊กตาข้างศึกพร้อมด้วยควาญและท้ายข้างและจักรงคบาท ข้างเคี้ยวบ ไลทำให้เห็นว่าเป็นลักษณะของข้างศึกที่ศักดิ์สิทธิ์²¹ (ภาพที่ 121, 122) ส่วนจักรง- คบาทแต่งกายตามแบบของชาวสุโขทัย ส่วนผู้ขี่ต่อข้างพิจารณาการแต่งกายแล้วไม่ น่าจะ เป็นพราหมณ์ในราชสำนัก ตามที่มีผู้อธิบายไว้²² ซึ่งหาได้ยากนั้นจึงถือว่าเป็นอนุญา อภินิหารของกษัตริย์องค์นั้นถ้าได้ไว้ในครอบครอง จนถึงกับต้องทำสงครามกันเพื่อแย่งชิง กันเป็นเจ้าของข้างศึกนี้ เพราะถือว่าพระเจ้าแผ่นดินในโลกของศาสนาฮินดูและพุทธ- ศาสนา จะเป็นจักรวาลิน (จักรพรรดิ) ได้ จะต้องทรงมีข้างศึกเป็นราชพาหนะ

ตุ๊กตารูปข้างศึกพร้อมควาญและจักรงคบาท (ภาพที่ 123) ซึ่งแสดงวัตถุ สี่เหลี่ยมวางบนหลังข้างนั้นตรงกลางมีรูป เป็นสิ่งปลูกตหลังข้างอาจเป็นเบาะรองแห้งง หรือวัตถุสี่เหลี่ยมมีมุมหยัก ซึ่งเป็นรูปแบบของเมรุ (เขาพระสุเมรุ) อันเป็นภูเขาศักดิ์ สิทธิ์และเป็นศูนย์กลางของจักรวาล อาจเป็นรูปหนึ่งของมณฑลอันเป็นเครื่องหมายแทน จักรวาล วัตถุนี้จะเป็นเมรุ หรือมณฑลอะไรก็ตาม เชื่อว่าเป็นวัตถุใช้บรรจุพระธาตุหรือ พระบรมสารีริกธาตุอันศักดิ์สิทธิ์ ตามปกติก็มักจะบรรจุขึ้นส่วนของอัฐิพระสงฆ์หรืออรหันต์ องค์ใดองค์หนึ่ง ที่ได้หลังจากเผาหรือถวายพระเพลิง²³

รูปสัตว์ต่าง ๆ ปั้นขึ้นเพื่อไว้ดูเล่น นอกจากรูปสัตว์ต่าง ๆ ที่ปั้นเพื่อไว้ถวาย แก้บนแล้ว ตามที่กล่าวไว้ในตอนต้นแล้ว ยังปั้นไว้ดูเล่น ซึ่งสัตว์แต่ละชนิดอาจมีคติความ หมายหรือไม่มีเลยก็ได้ ในที่นี้จะกล่าวคติสัญลักษณ์รูปสัตว์จีนและอินเดียด้วย ดังนี้

รูปปลา ตามคติจีนหมายถึงความอุดมสมบูรณ์²⁴ ตามคติไทยอาจหมายถึงความ อย่างเดียวกันก็ได้ ดังมีคำกล่าวที่ว่า "ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว" ซึ่งหมายถึงเมืองไทย อุดมสมบูรณ์ด้วยข้าวปลาอาหาร

รูปเต่า ตามคติจีนหมายถึงความมีอายุ²⁵ ความแข็งแรงและความมอถน คติของไทยอาจมีความหมายอายุยืน หรือไม่มีความหมายใด ๆ เลยก็ได้

รูปนก ตามคติความทั่วไป หมายถึงความคิด ความรวดเร็ว²⁶ คติของ

ไทยอาจมีความหมายอย่างเดียวกันหรือไม่ก็ได้

รูปไก่ ตามคติหัว ๆ ไป หมายถึงความระมัดระวังและความเคลื่อนไหวอยู่เสมอ²⁷ คติของไทยอาจมีความหมายอย่างเดียวกันหรือไม่ก็ได้ หรือปั้นขึ้นเพราะไว้ดูเล่น เนื่องจากเป็นสัตว์เลี้ยงภายในบ้านมากกว่า

รูปวัว ตามคติความเชื่อของศาสนาฮินดู หมายถึงสัตว์พาหนะของพระอิศวร คติของไทยอาจมีความหมายอย่างเดียวกันหรือไม่ก็ได้ หรือปั้นขึ้นไว้ดูเล่นเนื่องจากเป็นสัตว์เลี้ยงภายในบ้าน อีกประการรูปวัวบางชิ้นมีการเจาะรูจมูก ซึ่งอาจไว้ใช้ร้อยเชือกสำหรับเล่น

รูปม้า ตามคติของจีนหมายถึงความเร็วและความมหากเหี้ยมและความฉลาด²⁸ คติของไทยอาจมีความหมายอย่างเดียวกันหรือไม่ก็ได้ หรือปั้นขึ้นไว้ดูเล่นเนื่องจากเป็นสัตว์เลี้ยงเพื่อใช้งานต่าง ๆ เช่น ใช้เป็นพาหนะเดินทางหรือทำศึกสงคราม นอกจากนี้แล้วรูปม้ายังเกี่ยวเนื่องในพุทธศาสนาด้วย คอนเส็จออกทรงผนวช

รูปกวาง ตามคติของจีนหมายถึงความเป็นอมตะ²⁹ คติของไทยอาจมีความหมายอย่างเดียวกันหรือไม่ก็ได้ และคติที่เกี่ยวข้องในพุทธศาสนาหมายถึงตอนปฐมเทศนา หรือปั้นขึ้นไว้ดูเล่นเนื่องจากเป็นสัตว์ที่มีอยู่มากมายในสมัยโบราณในป่าเมืองไทย

รูปแรคและรูปหมี เข้าใจว่าคงปั้นขึ้นไว้ดูเล่น เนื่องจากเป็นสัตว์ป่าที่อาศัยอยู่ในเมืองไทย

รูปเสือ ตามคติของจีนหมายถึงสัตว์เจ้าป่า ความมีอำนาจสง่างาม³⁰ คติของไทยอาจมีความหมายอย่างเดียวกันหรือไม่ก็ได้

รูปสิงโต ตามคติของจีนหมายถึงเจ้าแห่งสัตว์ตระกูลเดียวกับแมว เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาเป็นผู้รักษาธรรมะและรักษาศาสนสถาน³¹ เป็นสัญลักษณ์ของพลังงานความฉลาด คติของไทยถือความอย่างคติของจีน จะพบรูปสิงห์และสิงโตประจำทางเข้าวัดในพุทธศาสนาสมัยสุโขทัยหลายแห่ง

รูปช้าง ตามคติของจีนหมายถึงความแข็งแรง ความเฉลียวฉลาด ความรอบคอบ³² ตามคติความหมายในพุทธศาสนาด้านพุทธประวัติ ตอนประสูติและคอนทรมาณ ช้างนาฬาคีรี คติชาวไทยอาจมีความหมายอย่างเดียวกันหรือไม่ก็ได้ หรือปั้นขึ้นไว้ดูเล่น

เนื่องจากเป็นสัตว์ป่าที่มีมากมายในเมืองไทย

เกี่ยวเนื่องชีวิตความเป็นอยู่

ประติมากรรมรูปคนขนาดเล็กสะท้อนให้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ของชาวสุโขทัย และชาวล้านนา ดังนี้

1. การแต่งกาย

ผู้หญิง ไร้ผมยาวเกล้ามวยกลางกระหม่อมบ้าง (ภาพที่ 32) เกล้าไว้ที่ ด้านหลังของศีรษะบ้าง (ภาพที่ 76) ไม่นิยมสวมเสื้อทั้งนี้คงเป็นเพราะอากาศร้อน และเมื่อผู้หญิงแต่งงานแล้วก็ไม่จำเป็นต้องปกปิดร่างกายส่วนบน แต่ก็มีการสวมเสื้อผ่าหน้า บ้าง (ภาพที่ 280) ท่มผ้าสไบเฉียง (ภาพที่ 84) ท่มผ้าคาดไหล่สองข้าง (ภาพที่ 271) ท่มผ้าคล้องคอคาดไหล่ (ภาพที่ 273) นุ่งผ้าโสร่ง (ภาพที่ 7)³³ นุ่งผ้าโจงกระเบน (ภาพที่ 11) นุ่งผ้าถุง (ภาพที่ 280) ไม่นิยมสวมรองเท้า แต่ก็มี การสวมรองเท้าบ้าง (ภาพที่ 280) นอกจากนี้ชั้นชั้นสูงจะสวมเครื่องประดับที่ระมะมงกุฎหรือ กรอบหัตถ์ กรองคอ พาทูร์ค ทองกร (ภาพที่ 80)

ผู้ชาย ไร้ผมยาวมุ่นมวยไว้ที่กลางกระหม่อมบ้าง (ภาพที่ 53) ไว้ที่ท้ายทอย บ้าง (ภาพที่ 66) นอกจากนี้ไร้ผมตัดคือผมสั้น (ภาพที่ 48) ทรงผมปีกคล้ายมหาดไทย (ภาพที่ 389) เข้าใจว่ามีการโทก้ำที่ระชะด้วย (ภาพที่ 67) มีการสวมหมวกรูปคล้าย ผาซีที่เรียกว่าหมวกซีโบ หรือที่ทางไทยใหญ่เรียกว่ากูป³⁴ ทหารสวมหมวกทรงประหลาด (ภาพที่ 61)³⁵ ไม่นิยมสวมเสื้อ รูปทหารประจำเข้าข้างสวมเสื้อแขนสั้น ที่บางท่าน เรียกว่าเสื้อยันต³⁶ นุ่งผ้าโจงกระเบนบ้าง (ภาพที่ 55) สวมกางเกงแล้วนุ่งผ้าโจง- กระเบนทับอีกชั้นหนึ่ง (ภาพที่ 276) นุ่งผ้าโสร่งบ้าง (ภาพที่ 59, 98) นุ่งกางเกง ข้าง (ภาพที่ 48) คาดเข็มขัด (ภาพที่ 276) หรือผ้าคาดเอว (ภาพที่ 48) ชั้นชั้น- สูงจะสวมเครื่องประดับที่ระมะมงกุฎหรือกรอบหัตถ์ กรองคอ พาทูร์ค ทองกร (ภาพที่ 45)

นอกจากเครื่องแต่งกายที่กล่าวมาแล้ว ยังมีประติมากรรมรูปคนขนาดเล็กที่แต่ง- กายแตกต่างออกไป ซึ่งเข้าใจว่าจะเป็นชาวต่างชาติโดยเฉพาะชาวจีน เพราะหน้าตา

เครื่องแต่งกายคล้ายชาวจีน ซึ่งมีทั้งผู้หญิง (ภาพที่ 12, 31) และผู้ชาย (ภาพ 44, 68, 95)

2. ชาวล้านนานิยมอมเมียงไว้ในกระพุ้งแก้มทั้งผู้หญิงและผู้ชาย เมียงนี้เป็นของรับประทานที่ชาวเหนือนิยมมาก

3. มีการบันเทิงต่าง ๆ คือมีการเล่นดนตรีเป่าขลุ่ยหรือปี่ (ภาพที่ 36) และเครื่องดนตรีชนิดอื่นซึ่งไม่สามารถระบุได้ (ภาพที่ 37) การฟ้อนรำ (ภาพที่ 48) การแสดงมายากล (ภาพที่ 48, 281) นอกจากนี้มีการเล่นกีฬาประเภทต่าง ๆ คือ การชนไก่ เป็นกีฬาที่ชาวสุโขทัยนิยมเล่นกันมาก เพราะพบรูปคนชกไก่เป็นจำนวนมาก (ภาพที่ 91-100) นอกจากการชนไก่อังนิยมเล่นมวยปล้ำ (ภาพที่ 54-59) การเล่นเกมบริหารัดคนแบบโยคี (ภาพที่ 46) ตีตลิ่ง (ภาพที่ 108) หมากกรุก (ภาพที่ 409-413)

4. สมัยสุโขทัยมีพาหนะเดินทาง ทางบกโดยการขี่ม้า (ภาพที่ 106) การขี่ช้าง (ภาพที่ 112, 120) ทางเรือโดยการพายเรือ (ภาพที่ 60)

5. จากประติมากรรมรูปคนกับสัตว์ เข้าใจว่าเลี้ยงสัตว์ประเภทต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในหลาย ๆ ด้าน คือ เลี้ยงสัตว์ปีก ได้แก่ไก่ (ภาพที่ 91) เป็ด (ภาพที่ 102) เพื่อเป็นอาหาร สำหรับไก่อังเลี้ยงไว้เพื่อนำไปเล่นกีฬาชนไก่อีกด้วย เลี้ยงวัวเพื่อใช้เป็นพาหนะการเดินทาง (ภาพที่ 106) เป็นพาหนะสำหรับทำศึกสงคราม (ภาพที่ 109) ใช้เล่นกีฬาตีตลิ่ง (ภาพที่ 108) เลี้ยงช้างเพื่อใช้เป็นพาหนะการเดินทาง (ภาพที่ 120) เป็นพาหนะสำหรับกระทำสงคราม (ภาพที่ 121-125)

6. การทำศึกสงครามในสมัยสุโขทัย มีทหารม้า ทหารช้าง ทหารเดินเท้า คือนิยมสู้รบบนหลังม้า (ภาพที่ 109) บนหลังช้าง (ภาพที่ 121-125) โดยเฉพาะการสู้รบบนหลังช้าง คือการทำยุทธหัตถี ได้มีปรากฏในประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัยว่า พ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้กระทำยุทธหัตถีกับขุนสามชน เจ้าเมืองฉอด³⁷ สำหรับทหารเดินเท้าจะถืออาวุธโล่และดาบ (ภาพที่ 121-125)

ประเภทประติมากรรมขนาดเล็กที่เป็นเครื่องใช้

ประเภทประติมากรรมขนาดเล็กที่เป็นเครื่องใช้ ทำเป็นรูปคน หรือรูปสัตว์ หรือรูปพืชพันธุ์ ในที่นี้จะขอกล่าวคติความหมายตามลักษณะรูปแบบเครื่องใช้ เนื่องจากเครื่องใช้ประเภทนี้ได้รับอิทธิพลรูปแบบของศิลปะจีน ดังนั้นจะได้กล่าวคติความหมายของจีนและอินเดีย ซึ่งเข้าใจว่าคติความหมายของไทยคงเป็นอย่างเดียวกัน และจะกล่าวถึงหน้าที่ลักษณะการใช้สอยของเครื่องใช้ประเภทนี้ ดังนี้

1. กุฎีและคนโท เข้าใจว่าใช้เป็นที่ใส่น้ำดื่ม หรืออาจใช้สำหรับใส่น้ำมนต์สำหรับในงานพิธีกรรม³⁸

กุฎีรูปหงส์ ตามคติของอินเดียรูปหงส์หมายถึงสัตว์พาหนะของพระพรหม คติของไทยคงมีความหมายอย่างเดียวกัน และคงใช้กุฎีรูปหงส์นี้ในพิธีกรรมทางศาสนาฮินดู

กุฎีรูปคนนั่งบนหลังหงส์ ปั้นเลียนรูปพระพรหมทรงหงส์ ? เครื่องเคลือบศิลปะจีน ราววงศ์ซ้อง พุทธศตวรรษที่ 16-19 ซึ่งพบในกรุพระเจดีย์วัดมหาธาตุ จังหวัดเพชรบูรณ์³⁹ ตามคติของอินเดีย รูปคนนั่งบนหลังหงส์หมายถึงพระพรหมทรงหงส์ คติของไทยคงมีความหมายอย่างเดียวกัน และคงใช้กุฎีรูปพระพรหมทรงหงส์ในพิธีกรรมทางศาสนาฮินดู

กุฎีรูปช้าง ตามคติพุทธศาสนา รูปช้างเกี่ยวเนื่องในพุทธประวัติตอนประสูติและตอนทรงมานช้านาฬาคีรี และคงใช้กุฎีรูปช้างนี้ในพิธีกรรมทางศาสนาพุทธ

กุฎีรูปคนขี่ช้าง คงมีความหมายเช่นเดียวกับกุฎีรูปช้าง และคงใช้กุฎีรูปคนขี่ช้างในพิธีกรรมทางพุทธศาสนา

กุฎีที่มีรูปร่างม้งกร ตามคติจีน รูปม้งกรหมายถึงความเป็นนาย ความรู้ในวิชาอย่างดองแท้⁴⁰ คติของไทยคงถือตามอย่างคติของจีน เนื่องจากม้งกรเป็นเทพนิยายของจีน คงไม่ได้ใช้ในพิธีกรรมทางศาสนาเหมือนกุฎีชนิดอื่นที่กล่าวมาแล้ว

2. ขวดหยาดน้ำหรือขวดน้ำหยด (water dropper) เข้าใจว่าไม่ได้ใช้ในพิธีทางพุทธศาสนาโดยตรง แต่คงจะใช้ในพิธีทางไสยาศาสตร์หรือทางศาสนาพราหมณ์มากกว่า เช่นรินน้ำหรือเหล้าลงในภาชนะเล็ก ๆ สำหรับถวายตามศาลพระภูมิหรือศาลเจ้าพ่อ เพื่อให้พระภูมิเจ้าที่หรือเจ้าพ่อที่สิงสถิตอยู่ ณ ศาลนั้นได้กินได้อยู่ หรือหลั่งน้ำ

มนตรีบนวัตถุคล้ายยันต์หรือราดลงบนที่ระคน เพื่อความขลังในการป้องกันอันตรายหรือเสาะเคราะห์กรรม⁴¹ นอกจากนี้อาจไว้ใต้น้ำหอมหรือยา

ขวคน้ำยาครอบเบ็ดคู่หรือที่เรียกว่านกหงส์⁴² ตามคติของจีนหมายถึงความสุขและความซื่อสัตย์ในการแต่งงาน เชื่อกันว่าเบ็ดทั้งสองตัวจะตายถ้าแยกจากกัน

3. กระปุกและตลับ เข้าใจว่าใส่สิ่งของต่าง ๆ เช่น อาหาร เครื่องหอม ยาและเครื่องเทศ ส่วนที่มีขนาดใหญ่กว่าซึ่งมีฝาปิดนั้น กงใช้เก็บอาหารเช่นเดียวกัน⁴³

ตลับรูปลูกท้อ ตามคติของจีนรูปลูกท้อหมายถึงความร่ำรวย⁴⁴ คติของไทย กงมีอย่างเดียวกัน

ตลับรูปมั่งคุด กงจะไม่มี ความหมายอะไร นอกจากมั่งคุดเป็นผลไม้ที่มีในประเทไทย อาจปั้นเลียนแบบกับรูปลูกท้อ โดยการใส่มั่งคุดแทน

ตลับคอกบัว คอกบัวจัดเป็นคอกไม้ทางพุทธศาสนา นอกจากนี้ตามคติของจีนคอกบัวหมายถึงความบริสุทธิ์และความสมบูรณ์⁴⁵ คติของไทยคงจะมีความหมายอย่างเดียวกัน ตลับรูปคอกบัวนี้เครื่องสังคโลกปั้นเลียนแบบเครื่องเคลือบของจีนสมัยราชวงศ์ถัง⁴⁶ (ภาพที่ 377)

4. ภาชนะรูปคนและสัตว์เจาะรู เข้าใจว่าบางชิ้นคงมีสำหรับใส่หมึกสำหรับเขียน และบางชิ้นสำหรับใส่ปูนกินหมาก

5. นกหวีด เข้าใจว่าคงปั้นให้เด็กเล่นหรือเป่าเพื่อทำเสียงนกล่อในการจับสัตว์ป่าหรือเหยียงแหจับนก⁴⁷

เชิงอรรถท้ายบทที่ 5

¹ องค์ที่ 1 พระพุทธรูปปางสมาธิ ประทับนั่งขัดสมาธิใต้ต้นโพธิ์ เคลือบสีเขียว-
อ่อน ขนาดสูง 11.5 ซม. อายุพุทธศตวรรษที่ 16

องค์ที่ 2 พระพุทธรูปปางนาคปรก เคลือบสีน้ำตาล ขนาดสูง 10.5 ซม.
อายุพุทธศตวรรษที่ 16

รูปที่ 26 ใน Diana Stock ed., *Khmer Ceramics 9th-14th century*,
p. 89.

² ผาสุข อินทราวุธ, รูปเคารพในศาสนาฮินดู (นครปฐม : แผนกบริการกลาง
สำนักงานอธิการบดี พระราชวังสนามจันทร์, 2522), หน้า 30.

³ สมชาติ มณีโชติ, "คติเรื่องช้างในพุทธศาสนาจากหลักฐานศิลปะโบราณวัตถุ
แบบทวารวดี", วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย-
ศิลปากร, 2524, หน้า 83.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 180.

⁵ ผาสุข อินทราวุธ, เรื่องเดิม, หน้า 70.

⁶ ส. พลายน้อย, (สมมติ พลายน้อย), อนุมนนินาย (กรุงเทพฯ : รวม-
สำส่น, 2520), หน้า 345.

⁷ G. Coedes, *WLes stauettes decapitees de Savankalok*, "
Bulletin et Travaux de L' Institut Indochinois pour L' Etude de
l' Homme, Vol II, part 3. (1939), p. 4.

⁸ สมเด็จพระมหาสมณเจ้าพรหมเทพ, "เรื่องเสียมบาล" ศิลปากร, ปีที่ 2
เล่ม 2 (สิงหาคม 2491), หน้า 82.

⁹ สอาด บุญเกิด, เครื่องเคลือบดินเผาของไทยสมัยสุโขทัย (กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2521), หน้า 124.

- ¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 123-124.
- ¹¹ ทัศนีย์ นาวิกชีวิน, "ประเพณีสุโขทัย," ศิลปะและประวัติศาสตร์สุโขทัย (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2515), หน้า 38.
- ¹² สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลกพรรณมณี, สาส์นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลกพรรณมณี เล่ม 17 (กรุงเทพฯ : องค์การศึกษาครุฑมณี, 2505), หน้า 9-10.
- ¹³ เสรีรักษ์โกเศศ (พระยาอนุমানราชชน), ประเพณีเนื่องในการเกิดและประเพณีเนื่องในการตาย (พระนคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2513), หน้า 60.
- ¹⁴ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลกพรรณมณี, เรื่องเดิม, หน้า 10.
- ¹⁵ เขียน ยิ้มศิริ, "ตุ๊กตาเสี่ยกบาล," วารสารศิลปากร ปีที่ 6 เล่ม 6, หน้า 71-72.
- ¹⁶ สงวน รอดบุญ, พุทธศิลป์สุโขทัย (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรสมัย, 2522) หน้า 181.
- ¹⁷ เรื่องเดียวกัน
- ¹⁸ Spinks, The Ceramic Wares of Siam, p. 79.
- ¹⁹ เทียมพรรณ เต็มสุข "ตุ๊กตาต่าง ๆ ที่พบในประเทศไทย," วารสารศิลปากร ปีที่ 17 เล่ม 2 (กรกฎาคม 2516), หน้า 80.
- ²⁰ เรื่องเดียวกัน.
- ²¹ สอาด บุญเกิด, เรื่องเคลือบดินเผาของไทยสมัยสุโขทัย, หน้า 126.
- ²² เรื่องเดียวกัน, หน้า 125.
- ²³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 126-127.
- ²⁴ C. A. S. Williams, Outlines of Chinese Symbolism and Art Motives (Tokyo : Charles E. Tuttle Company, 1978), p. 185.

²⁵Ibid., p. 404.

²⁶J. E. Cirlot, A Dictionary of Symbols, trans. by Jack Sage (London : Routledge & Kegan Paul, 1962), p. 27.

²⁷Ibid., p. 49.

²⁸C. A. S. Williams, op. cit., p. 222.

²⁹Ibid., p. 116.

³⁰Ibid., p. 398.

³¹Ibid., p. 253%

³²Ibid., p. 170

³³ภาพที่ 22 เอ. และ 33 บี. ใน เขียน ชัมศิริ, ศิลปะพื้นบ้าน

³⁴ชิน อยู่ดี "ประชาชนสมัยสุโขทัยแต่งกายไว้ผมกันอย่างไร," คำบรรยาย
สัมมนาโบราณคดีสมัยสุโขทัย พ.ศ. 2503 รวบรวมโดย กรมศิลปากร (พระนคร :
ห้างหุ้นส่วนจำกัดคิวพร, 2507), หน้า 232.

³⁵เรื่องเดียวกัน และภาพหลายเส้นประกอบ

³⁶กู ศิลจาริกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช จังหวัดสุโขทัย หลักที่ 1 บรรทัดที่
4-9 คณะกรรมการพิจารณาและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี,
ประชุมศิลปจาริก ภาคที่ 1 (กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี, 2516),
หน้า 17.

³⁸สอาด บุญเกิด, เครื่องเคลือบดินเผาของไทยสมัยสุโขทัย, หน้า 127.

³⁹บรรจบ เทียมศักดิ์ "พบเครื่องสังคโลกไทยและเครื่องปั้นดินเผาจีนในกรุ-
พระเจดีย์วิเศษมหาธาตุ จังหวัดเพชรบูรณ์," วารสารศิลปากร ปีที่ 12 เล่ม 6
(มีนาคม 2512), หน้า 66.

⁴⁰J. E. Cirlot, A Dictionary of Symbols, p. 83.

⁴¹สอาด บุญเกิด, เรื่องเดิม, หน้าเดิม.

⁴²C. A. X. Williams, op. cit., p. 147.

⁴³สงวน รอดบุญ, พุทธศิลป์สุโขทัย, หน้า 178. .

⁴⁴C. A. S. Williams, op. cit., p. 322.

⁴⁵Ibid., p. 225.

⁴⁶คูภาพที่ 10 ปี. ใน G. St. M. Gampertz, Chinese Celadon Wares (London : Faber and Faber, 1958)

⁴⁷C. Nelson Spinks "Some Unusual Thai and Chinese Uses of Ceramics," Journal of Siam Society. Vol. 65 part 1 (January 1977), p. 249.

บทที่ 6

บทสรุป

ก่อนหน้าที่ชาวสุโขทัยจะได้ผลิตประติมากรรมสิ่งคโลกขนาดเล็กเห็น ปรากฏว่ามีการผลิตประติมากรรมขนาดเล็กมาก่อนแล้ว ซึ่งเป็นผลงานของสมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์ ต่อเนื่องกันมาจนถึงสมัยสุโขทัย สำหรับสมัยก่อนประวัติศาสตร์ได้พบประติมากรรมดินเผาขนาดเล็กรูปวัว ซึ่งเชื่อกันว่ามีความเกี่ยวเนื่องในพิธีฝังศพของคนก่อนประวัติศาสตร์ หลังจากนั้นมาในสมัยประวัติศาสตร์ คือสมัยทวารวดีก็ได้พบประติมากรรมดินเผาทั้งรูปคนและรูปสัตว์เป็นจำนวนมากมายหลายชิ้น สำหรับรูปคนนั้นแสดงอิทธิพลอินเดียอย่างมากทั้งเรื่องรูปแบบ เทคนิคการปั้นและคติความมุ่งหมาย ส่วนรูปสัตว์ก็เป็นชนิดที่เหมือนกับประติมากรรมสิ่งคโลกขนาดเล็ก เป็นสัตว์ที่มีอยู่ในเมืองไทย ครั้นต่อมาในสมัยลพบุรี ได้นิยมปั้นประติมากรรมขนาดเล็กเป็นเครื่องเคลือบ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นสีน้ำตาล มักจะปั้นแต่รูปสัตว์ไม่มีคนขี่ และนอกจากนี้ยังผลิตภาชนะเครื่องใช้เป็นรูปสัตว์ เช่น กระปุกรูปนกยูง กระปุกรูปช้าง กลั้มมีฝา รูปดอกไม้ม เป็นต้น ประติมากรรมเครื่องเคลือบขนาดเล็กของลพบุรีได้ให้อิทธิพลแก่ประติมากรรมสิ่งคโลกขนาดเล็กของสุโขทัยทั้งในเรื่องรูปแบบและลวด

เมื่อการผลิตสิ่งคโลกได้รับอิทธิพลเครื่องเคลือบของจีนแล้ว ปรากฏว่าได้มีการผลิตประติมากรรมสิ่งคโลกขนาดเล็กอย่างเครื่องเคลือบของจีน ซึ่งมีอิทธิพลต่อเรื่องรูปแบบ เทคนิคการผลิต และคติความมุ่งหมายอย่างมาก การผลิตเครื่องสิ่งคโลกได้รับการพัฒนาอย่างมาก จนทำให้สามารถผลิตเครื่องสิ่งคโลกจำนวนมาก และนำส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ โดยเฉพาะในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือประเทศอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ ณ ที่นั้นได้พบประติมากรรมสิ่งคโลกขนาดเล็กจำนวนมากหลายชิ้น โดยเฉพาะที่ประเทศฟิลิปปินส์จะนิยมฝังร่วมกับผู้ตาย แต่ประติมากรรมสิ่งคโลกขนาดเล็กที่พบทั้งที่ประเทศอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ส่วนมากจะเป็นประเภทประติมากรรมขนาดเล็กที่เป็นเครื่องใช้ ที่ทำ

เป็นรูปคน รูปสัตว์ และรูปพืชพันธุ์

ในการศึกษารูปแบบของประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็ก ได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ประเภทประติมากรรมลอยตัวขนาดเล็ก และประเภทประติมากรรมที่เป็นเครื่องใช้ เรื่องรูปแบบนี้ตามที่ได้อธิบายมาแล้วก่อนหน้านี้ จะเป็นได้ว่ามีประติมากรรมสังคโลกสุโขทัยขนาดเล็กหลายชิ้นได้รับอิทธิพลรูปแบบทั้งของลพบุรีและของจีน ซึ่งอาจเกี่ยวเนื่องด้วยมีช่างชาวลพบุรีและชาวจีนเป็นช่างปั้นหม้อหรือเป็นครูสอนช่างไทย โดยเฉพาะเครื่องเคลือบจีนมีอิทธิพลอย่างมาก แต่ไม่ได้หมายความว่าช่างไทยจะสร้างตามแบบเครื่องเคลือบของชาติอื่น หากแต่เป็นความฉลาดของช่างไทยที่รู้จักนำรูปแบบของเดิมมาดัดแปลงประติมากรรมขนาดเล็กที่ผลิตออกมามีจำนวนมากมาย ล้วนแต่มีรายละเอียดตกแต่งที่แตกต่างกันออกไป

ประติมากรรมสังคโลกลอยตัวขนาดเล็ก มีทั้งรูปคน รูปคนกับสัตว์ รูปสัตว์ สำหรับรูปคน แยกออกเป็นรูปเดี่ยวและรูปคู่ สำหรับรูปเดี่ยวหญิงจะพบรูปผู้หญิงนั่งกับเท้า มือหักมากที่สุด รูปคู่หญิงจะพบรูปผู้หญิงอุ้มเด็กมากที่สุด เป็นรูปแบบมีปรากฏทั้งในศิลปะอินเดีย ศิลปะจีน และอื่น ๆ สำหรับรูปนี้ ซึ่งอาจเป็นความคิดรูปแบบที่ท้องถิ่นก็ได้ และอาจจะไม่มีการถ่ายทอดความคิดรูปแบบนี้ให้ด้วยก็ได้ สำหรับรูปเดี่ยวชายจะพบรูปผู้ชายนั่งอุ้มไก่มากที่สุด รองลงมาเป็นรูปผู้ชายขี่ช้าง ส่วนรูปคู่จะพบรูปชายสองคนกำลังปล้ำกัน นอกจากนี้ยังพบรูปคู่หญิงกับผู้ชายจำนวนมากอยู่ในท่าแสดงความรัก ส่วนรูปสัตว์จะแสดงรูปสัตว์ที่เป็นสัตว์ความธรรมชาติ ได้แก่ ช้าง วัว ควาย เป็นต้น ซึ่งเป็นสัตว์ที่มีปรากฏอยู่ในประติมากรรมขนาดเล็กสมัยทวารวดีและลพบุรีด้วย นอกจากนี้ยังแสดงรูปสัตว์เทพนิยายอีกด้วย

ส่วนที่ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กที่เป็นเครื่องใช้ต่าง ๆ แบ่งออกเป็น คือ กุณฑี ขวดน้ำหยาด (waterdropper) ขวด กระจุก ตลับ ตะเกียง ภาชนะเจาะรู จุก นกหวีด และหมากรูก เครื่องใช้เหล่านี้มีทั้งที่ประดิษฐ์ขึ้นเองและที่ได้รับอิทธิพลรูปแบบเครื่องเคลือบของลพบุรีหรือขอมและของจีน เช่น กุณฑีรูปหงส์ซึ่งดัดแปลงจากกุณฑีรูปไก่ของจีน มีลักษณะทรงคล้ายคลึงกับของจีน กุณฑีรูปคนนั่งบนหลังหงส์ก็มีรูปแบบคล้ายเครื่องเคลือบชูโจว รูปเทวดานั่งบนหลังหงส์ หรือตลับรูปสลไม้ก็ได้ดัดแปลงทั้งรูปลักษณะ

ของเครื่องเคลือบของลพบุรีหรือขอมและของจีน โดยประติมากรเป็นไทยโดยนำผลไม้ของไทย มาเป็นรูปแบบ คือมังคุด ตลับรูปดอกบัว ก็มีลักษณะเหมือนของจีนสมัยราชวงศ์ถัง

ส่วนคติความมุ่งหมายของประติมากรรมสังคโลกทั้งสองประเภท เกี่ยวเนื่อง ในศาสนาพุทธ ฮินดู ความเชื่อถือทางไสยศาสตร์ และชีวิตความเป็นอยู่ สำหรับ พระพุทธศาสนานั้นได้พบประติมากรรมขนาดเล็กอย่างแท้จริง รูปพระพุทธรูปและพระสงฆ์ แสดงให้เห็นว่าชาวสุโขทัยเป็นผู้ยึดมั่นในพุทธศาสนา ปั้นรูปพระศาสดาและผู้สืบต่อพระ- พุทธศาสนาด้วยเครื่องสังคโลกและดินเผาตามลำดับ นอกจากนี้แล้วยังมีเครื่องใช้ที่เกี่ยวข้อง ในพิธีกรรมทางพุทธศาสนา เช่น กุฎีรูปช้าง ซึ่งเข้าใจว่าคงใช้ในการพรมน้ำ- พุทธมนต์หรือกรวดน้ำ หรือตะเกียงรูปช้าง หรือรูปดอกบัว คงจะใช้จุดเป็นพุทธบูชา เป็นต้น สำหรับศาสนาฮินดูก็เป็นอีกศาสนาหนึ่งที่ชาวสุโขทัยนิยมนับถือ จะปรากฏว่ามีการ สร้างรูปเคารพเนื่องในศาสนาฮินดูด้วยเครื่องสังคโลก เช่นรูปพระคเณศ รูปพราหมณ์ เป็นต้น ได้มีการปั้นเครื่องใช้ที่เกี่ยวข้องในพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ เช่น กุฎี- รูปหงส์ และกุฎีรูปคนนั่งบนหลังหงส์ ซึ่งคงหมายถึงพระพรหม เป็นต้น นอกจากนี้ชาว สุโขทัยยังนับถือความเชื่อทางไสยศาสตร์ควบคู่ไปกับศาสนาทั้งสองที่กล่าวมาแล้ว เพราะ ได้พบประติมากรรมขนาดเล็ก หรือตุ๊กตารูปคนมีศีรษะหลุคหาย สันนิษฐานว่าที่เป็นเช่นนี้ คงเพราะเกี่ยวเนื่องในการทำพิธีเสียมบาล คือต๋อยเอาศีรษะของตุ๊กตาออก เพื่อวัตถุประสงค์ตามแต่ผู้นั้นจะต้องการ เช่น การต๋อยศีรษะรูปผู้หญิงอุ้มลูก ก็เพื่อให้มารดาคลอด บุตรได้โดยปลอดภัย หรือปั้นขึ้นแทนตัวแม่ชื่อผู้คุ้มครองเด็ก โดยปั้นรูปแม่ชื่ออุ้มเด็กให้เพื่อ- แม่ชื่อจะได้ไม่เอาชีวิตเด็กที่เพิ่งเกิด เป็นต้น

จากการศึกษาประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็ก นับเป็นหลักฐานอย่างหนึ่งในการ ศึกษาเรื่องราวแนวชีวิตความเป็นอยู่ของชาวสุโขทัย ได้ดังนี้

1. ชาวสุโขทัยเป็นผู้นับถือทั้งศาสนาพุทธ ศาสนาฮินดู และความเชื่อถือทาง ไสยศาสตร์ ได้ผลิตประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็กเกี่ยวเนื่องในศาสนา ดังที่กล่าวไว้ ในตอนต้น

ในสมัยสุโขทัยนอกจากจะมีชาวไทยอาศัยอยู่แล้ว ยังมีชาวต่างชาติคือชาวจีน อาศัยอยู่มาก เพราะปรากฏตุ๊กตาที่ผลิตขึ้นมีลักษณะหน้าตาการแต่งกายเป็นแบบชาวจีน

ชาวจีนเหล่านี้อาจเป็นช่างปั้นเครื่องสังคโลก หรือพ่อค้าชาวจีน

2. ประติมากรรมช่างศึก สะท้อนให้เห็นว่า วิธีการทำศึกสงครามในสมัยสุโขทัยนั้น นิยมสู้รบกันบนหลังช้าง นอกจากนี้ยังมีทหารม้ากับทหารเดินเท้าอีกด้วย โดยถืออาวุธโล่และดาบในมือ

3. การแต่งกายในสมัยสุโขทัยของผู้หญิง นิยมเกล้าผมมวยกลางกระหม่อม บ้างไว้ทางด้านหลังของศีรษะ ไม่นิยมสวมเสื้อทั้งนี้คงเป็นเพราะอากาศร้อนและ เมื่อสตรีแต่งงานแล้วก็ไม่จำเป็นต้องปกปิดร่างกายส่วนบน แต่บางรูปก็จะคล้องผ้าคล้องคอ หรือ ห่มสไบ หรือสวมเสื้อ นุ่งผ้าโจงกระเบน บ้างนุ่งผ้าถุง บางรูปจะสวมรองเท้าด้วย สำหรับผู้ชายก็นิยมไว้ผมมวยไว้กลางกระหม่อมบ้าง หรือมุ่นมวยไว้ด้านหลังศีรษะบ้าง นอกจากนี้ยังนิยมไว้ผมคัต ส่วนทรงผมปีกเหมือนทรงมหาดไทยก็มีพบ นอกจากนี้บางรูปก็สวมหมวก ผู้ชายเช่นเดียวกับผู้หญิงคือไม่นิยมสวมเสื้อ แต่ก็มีห่มผ้าคล้องคอบ้าง หรือ ห่มผ้าพาดบ่าบ้าง บางรูปก็จะสวมเสื้อแขนยาวเช่นเดียวกับผู้หญิง นุ่งผ้าโจงกระเบน ถวมกางเกงแล้วนุ่งผ้าโจงกระเบนทับอีกชั้นหนึ่ง นุ่งผ้าโสร่งบ้างทั้งผู้หญิงและผู้ชาย เครื่องประดับในบางรูปทั้งผู้หญิงและผู้ชายสวมเครื่องประดับที่ศีรษะ กรองศอก กำไลข้อมือ และกำไลข้อมือ คาคอเข็มขี้จี่ ซึ่งเข้าใจว่าเป็นเครื่องแต่งกายของชนชั้นสูง

4. ชาวล้านนาทั้งผู้หญิงและผู้ชายนิยมรับประทานหมาก ดังจะเห็นได้ไ้ในประติมากรรมขนาดเล็กหลายรูป บั้นรูปคนอมเมี่ยงไว้ในกระพุ้งแก้ม

5. สมัยสุโขทัยมีสิ่งบันเทิงต่าง ๆ เช่นมีการเล่นดนตรีเป่าขลุ่ย การฟ้อนรำ การแสดงกายกรรมคัดคนและมายากล การชนไก่ มวยปล้ำ การตัดคน การตีกลี และหมากกรุก

ส่วนเครื่องใช้ประติมากรรมขนาดเล็กจะผลิตเพื่อใช้ในพิธีกรรมทางศาสนาแล้วยังผลิตเพื่อใช้ในวิถีประจำวันด้วย เช่นภาชนะรูปต่าง ๆ ที่มีใช้รูปช้างหรือหงส์ คงจะใช้สำหรับค้ำน้ำหรือสุรา หรือประดับรูปนก ลูกพลับ และมังคุด ก็คงใช้สำหรับเครื่องหอม เครื่องเทศ หมากพลู เบ้าดิน

นอกจากนี้ประติมากรรมสังคโลกขนาดเล็ก ยังมีคุณค่าทางศิลปะอีกด้วย นับเป็นศิลปะพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์สูงและช่างสำนึกอนุสรณ์ เพราะประติมากรรมบางรูปมีความสวย-

งามประณีตมาก แต่ในขณะที่เดียวกันก็มีชิ้นที่แสดงฝีมือคล้ายกับปั้นขึ้นเอง โดยปั้นวัตถุ-
ประสงก์ทรงพิธีเสียดบาล ซึ่งไม่ต้องอาศัยฝีมือมาก หรือปั้นรูปสัตว์ต่าง ๆ ไว้ให้ลูกหลาน
เล่น ในด้านคุณค่าทางศิลปะนับว่าเป็นความฉลาดและความสามารถของช่าง ซึ่งนำสภาพ
ชีวิต ภารกิจทาง ความเป็นอยู่ของคนสมัยสุโขทัย มาจำลองให้ชนรุ่นหลังได้ชม โดย
ออกแบบรูปทรงและลวดลายสิ่งต่าง ๆ ได้สวยงาม

เนื่องด้วยพระติฆนธรรมสังคโลกขนาดเล็กมีคุณค่าทั้งทางประวัติศาสตร์ วัฒน-
ธรรม ประเพณี และศิลปะเป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่ง จึงควรที่ในอนาคตทั้งส่วนราชการที่มี
ส่วนเกี่ยวข้อง การรักษาและวิจัยโบราณวัตถุของชาติ จะได้ร่วมมือกับเอกชนผู้มีประติ-
มากรรมสังคโลกขนาดเล็กไว้ในครอบครอง ทำการศึกษาวิจัยเพื่อที่จะได้ทราบเรื่องราว
เกี่ยวแก่สุโขทัย ทั้งในแง่ประวัติศาสตร์และโบราณคดี วัฒนธรรมประเพณี และศิลปะให้
กว้างขวางขึ้นกว่าข้อมูลที่ทราบอยู่ในปัจจุบันนี้

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- เขียน บัณฑิต. ศิลปะพื้นบ้านของไทย. พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์, 2509.
- คณะกรรมการพิจารณาและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์, สำนักนายกรัฐมนตรี.
ประชุมศิลาจารึกภาคที่ 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี,
2516.
- จักรปาณิศร์วิสุทธิ์, หลวง (วิสุทธิ์ ไกรฤกษ์). เครื่องสังคโลกไทย. ม.ป.ท.:
กระทรวงยุติธรรมพิมพ์แจกในงานพระกรุณาพระราชทาน ณ วัดพิชัยญาติการาม
จังหวัดธนบุรี 5 พฤศจิกายน 2491.
- จิตรรา เตะตะไพบูลย์. ลายครามและหยกล้ำค่าในประเทศไทย. ม.ป.ท.: รุ่งศิลป์-
การพิมพ์, ม.ป.ป.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, สุภาภรณ์ จรัสพันธ์, บรรณาธิการ. การค้าสังคโลก รายงาน
สัมมนาวิเคราะห์เรือโบราณที่ค้นพบในอ่าวไทย. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำรา
สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์, 2526.
- ชิน อยู่ดี. วัฒนธรรมบ้านเชียงสมัยก่อนประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร,
2516.
- _____. "ประชาชนสมัยสุโขทัยแต่งกายไว้ผมกันอย่างไร," คำบรรยายสัมมนาโบราณคดีสมัยสุโขทัย 2503. รวบรวมโดย กรมศิลปากร เนื่องในงานเสด็จพระราช
ดำเนินทรงเปิดพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รามคำแหง จังหวัดสุโขทัย 25 มกราคม
2507. พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด กิ๊วพร, 2507
- คำทรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเทพฯ. ตำนานเรื่องเครื่องโต๊ะและถ้วยปั้น. ม.ป.ท.:

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพระยาปฎิภาณพิเศษ (อาเล็กแซนเดอร์
อมาตยกุล) 30 มีนาคม 2507.

_____ . สาส์นสมเด็จ. เล่ม 17 กรุงเทพฯ: องค์การค้ำครุสภา, 2505.

ผาสุข อินทราวุธ. รูปเคารพในศาสนาฮินดู. นครปฐม: แผนกบริการกลาง
สำนักงานอธิการบดี พระราชวังสนามจันทร์, 2522.

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. ศิลปะน่ารู้...ในสองศตวรรษ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ปาดญา,
2522.

ศิลปะากร, กรม. เครื่องถ้วยในประเทศไทย. กรมศิลปากรจัดพิมพ์เนื่องในงานเปิด
อาคารซ่อมสงวนรักษาศิลปโบราณวัตถุ และนิทรรศการเครื่องถ้วยในประเทศไทย
ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร 1 กรกฎาคม 2513 พระนคร: โรงพิมพ์
การศาสนา, 2513.

_____ . เครื่องถ้วยในประเทศไทย. เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา
สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ครบสิริรอบ 12 สิงหาคม 2523
กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์, 2523.

_____ . นำชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติบ้านเชียง. กรุงเทพฯ : หจก. เอ็ม เอ็ม
มาร์เก็ตติ้ง, 2527.

_____ . มรดกทางวัฒนธรรมบนแผ่นดินไทย ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19. คู่มือประกอบ
การจัดนิทรรศการเรื่องมรดกทางวัฒนธรรมบนแผ่นดินไทย ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19
ณ พระที่นั่งอิศราวินิจฉัย พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร ระหว่างวันที่ 3
พฤศจิกายน - 30 ธันวาคม 2513 ม.ป.ท.: โรงพิมพ์การศาสนา, 2513.

_____ . ศิลปะและประวัติศาสตร์สุโขทัย. กรมศิลปากรจัดพิมพ์เนื่องในวันเด็กแห่งชาติ
8 มกราคม 2515 นครหลวงกรุงเทพธนบุรี: โรงพิมพ์การศาสนา, 2515.

ส. หลายน้อย (สมมติ หลายน้อย). อภินิหารนิยาย. กรุงเทพฯ: รวมสาส์น, 2520.

สงวน รอดบุญ. พุทธศิลป์สุโขทัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสมัย, 2522.

สอาด บุญเกิด. เครื่องเคลือบดินเผาของไทยสมัยสุโขทัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์เกษตรกรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2521.

เสฐียรโกเศศ (พระยาอนุมานราชธน). ประเพณีเนื่องในการเกิดและประเพณีเนื่องในการตาย. พระนคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2513.

เสริมศักดิ์ นาคบัว. เตาเผาเครื่องเคลือบดินเผาทางภาคเหนือของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2516.

สุกิจ เทียงมณีกุล, "เครื่องถ้วยสังคโลก," นำชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สวรรคควร-นายก. กรมศิลปากรจัดพิมพ์เนื่องในโอกาสสมเด็จพะเพชรรัตนราชสุภาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สวรรคควรนายก สุโขทัย 15 มีนาคม 2527 กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็ม. เอ็ม. มาร์เก็ตติ้ง, ม.ป.ป.

บทความ

เขียน ยัมศิริ. "ตุ๊กตาเสียมบาล," วารสารศิลปากร. ปีที่ 6 เล่มที่ 2, หน้า 68-76.

ตำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. "เรื่องเสียมบาล," วารสารศิลปากร. ปีที่ 2 เล่มที่ 2, สิงหาคม 2491, หน้า 82.

บรรจบ เทียมศักดิ์. "ขอมเครื่องสังคโลกไทยและเครื่องปั้นดินเผาเงินในกรุพระเจดีย์วัดมหาธาตุ จังหวัดเพชรบูรณ์," วารสารศิลปากร. ปีที่ 12 เล่มที่ 6, มีนาคม 2512, หน้า 60-69

เพ็ญพรรณ เต็มสุข. "ตุ๊กตาต่าง ๆ ที่พบในประเทศไทย," วารสารศิลปากร. ปีที่ 17 เล่ม 2, กรกฎาคม 2516, หน้า 75-84.

ศรีศิริกร วัลลิโภคม. "เครื่องสังคโลก," วารสารเมืองโบราณ. ปีที่ 1 ฉบับที่ 4, กรกฎาคม-กันยายน 2517, หน้า 34-38.

_____. "ร่องรอยของชุมชนโบราณที่ลุ่มน้ำพานทอง," วารสารเมืองโบราณ.
ปีที่ 5 ฉบับที่ 3, กุมภาพันธ์-มีนาคม, 2522, หน้า 39-48.

สีหวัฒน์ แน่นหนา. "เตาเผาสังคโลกเมืองศรีสัชชนาลัย โรงงานอุตสาหกรรมแม่ของ
สองอาณาจักรไทยในอดีต," อนุสาร อ.ส.ท. ปีที่ 24 ฉบับที่ 3, ตุลาคม
2526, หน้า 39-41.

วิทยานิพนธ์

สมชาติ มณีโชติ. "คติเรื่องช้างในพุทธศาสนาจากหลักฐานศิลปะโบราณวัตถุแบบทวารวดี,"
วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2524
สุภาพรรณ ฅ บางช้าง. "พุทธศาสนาในสมัยสุโขทัย," วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตร-
มหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2518

ภาษาต่างประเทศ

Books

Ayers, J.G. "The Far East," World Ceramics. London: Paul
Hamlyn, 1968.

Boger, Louise Ade. The Dictionary of World Pottery and Porcelain.
New York: Charles Scribner's, 1971.

Brown, Roxanna M. The Ceramic of South-East Asia: Their Dating
and Identification. Kuala Lumpur: Oxford University Press,
1977.

_____. The Legacy of Phra Ruang. London: Bluett & Sons,
Ltd., 1974.

_____. Ceramic Wares of Siam. n. p.: Amlerink, 178.

Frasche, Dean F. Southeast Asia Ceramics: Ninth through Seventeenth
Centuries. New York: The Asia Society, 1976.

- Guy, John. Oriental Trade Ceramics in Southeast Asia 10th to 16th Century. n.p.: Trustees of National Gallery of Victoria, 1980.
- Jordan, Arthur J. Trans. Legend and Reality: Early Ceramics from South-East Asia. Tokyo: John Weatherhill, Inc., 1977.
- Keramik aus Thailand Sukhothai & Sawankhalok. n.p.: n.n, 1977.
- Locsin Leandro and Cecilia. Oriental Ceramics Discovered in the Philippines. second edition, Rutland: Charles E. Tuttle Company, 1970.
- Prok Amranand. Siamese Pottery. Bangkok: Thai Farmers Bank, n.d.
- Refugee, B. Sawankhalok, de export-ceramik van Siam. n.p.: De Tjdstroom Lochem, 1976.
- Richards, Dic,. Thai Ceramics Ban Chiang Khmer Sukothai Sawankhalok. Adelaide: Board of Art Gallery of South Australia, 1977.
- Sage, Jack trans. A Dictionary of Symbols. by J. E. Cirlot. London: Routledge & Klgan Paul, 1962.
- Shaw, J. C. Northern Thai Ceramics. Kuala Lumpur: Oxford University Press, 1981.
- South East Asian and Chinese Trade Pottery. An exhibition catalogue presented by The Oriental Ceramic Society of Hong Kong and The Urban Council Hong Kong, January 26 to April 2, 1979, Hong Kong Museum of Art.
- Southeast Asian Ceramic Society. Chinese Celadons and other Related Wares in Southeast Asia. Singapore: Art Orientalis, 1979.
- Spinks, Oharles Nelson. Siamese Pottery in Indonesia. Bangkok: The Siam Society, 1959.

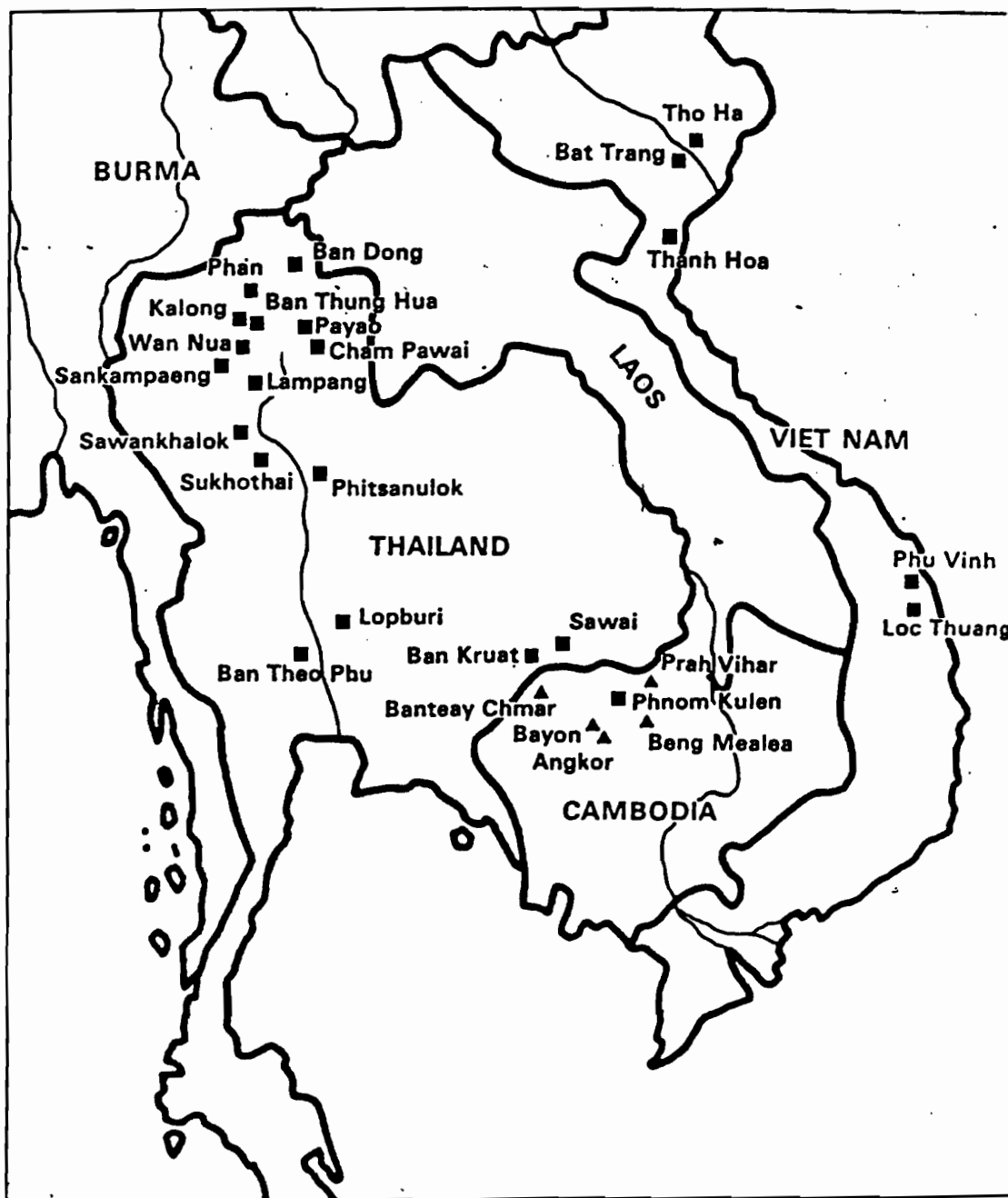
- _____. The Ceramic Wares of Siam. Bangkok: The Siam Society, 1965.
- _____. The Ceramic Wares of Siam. Third edition, Bangkok: The Siam Society, 1978.
- Stock, Diana, ed. Khmer Ceramics 9th - 14th century. Singapore: Southeast Asian Ceramic Society, 1981.
- Stratton, Carol and Miriam McNair Scott. The Art of Sukhothai. Kuala Lumpur: Oxford University Press, 1981.
- The Board of Trustees of the Leland Stanford Junior University. "The Ceramics of Thailand," A catalogue of exhibition at Stanford University Museum of Art on December 2, 1980-February 1, 1981.
- The Suan Pakkad Palace Collection. Bangkok: Adorn Samphan Press, 1982.
- The Talking Jars. Vancouver: Centennial Museum, 1971.
- Williams, C.A.S. Outlines of Chinese Symbolian and Art Motives. Tokyo: Charles E. Tuttle Company, 1978.
- Willetttes, William. Ceramic Art of Southeast Asia. Third edition, Singapore: Southeast Asian Ceramic Society, 1976.
- Articles
- Coedes, George, "Les Stanettes lecapitees de Sawankalok," Bulletin et Travaux de l' Institut Indochinois pour l' Etude de l' Homme, Vol. II, Part 3, (1939), p. 3-4.
- Shaw, J.C. "Sukhothai Export Ceramics," Muang Boran Journal, Vol. 7 No. 2, April - July, 1981 p. 99-100.
- Spinks, Charles Nelson. "Some Unusual Thai and Chinese Uses of Ceramics," Journal of Siam Society. Vol. 65, part 1, January, 1977, p. 247-258.

การคำนวณ

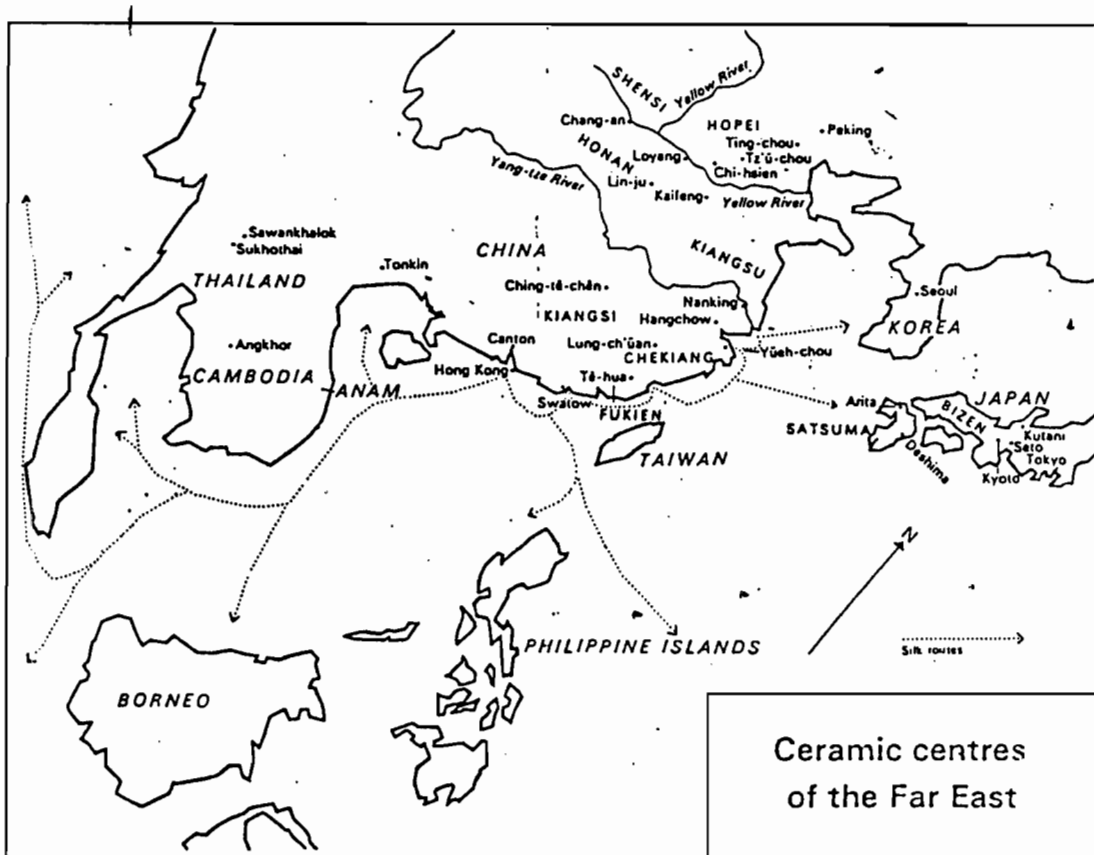
ภาพที่ 1 แผนที่แสดงเตาเผาและโบราณสถานต่าง ๆ

Kiln Sites and Monuments

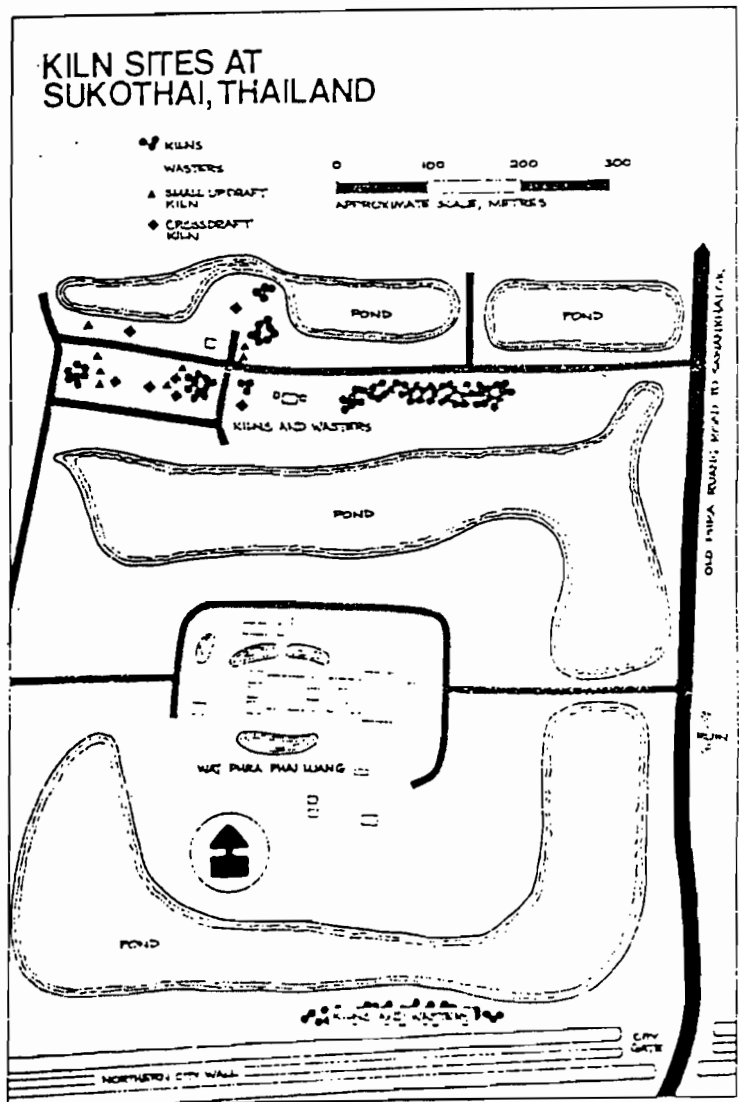
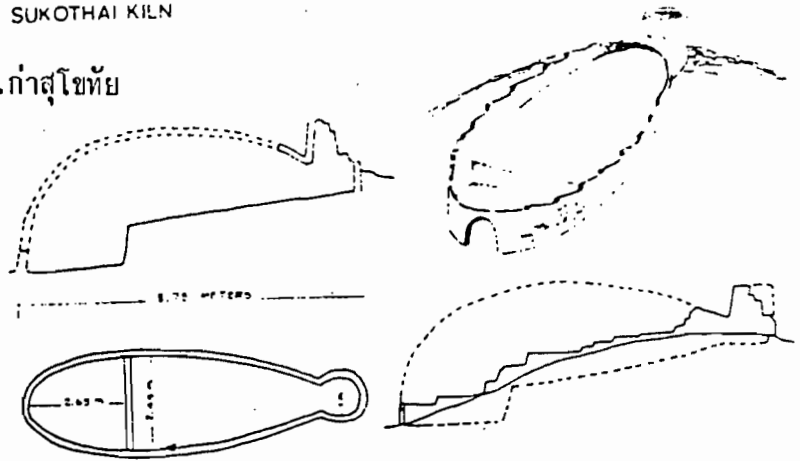
- ▲ Archaeological Sites and Monuments
- Kiln Sites

ภาพที่ 2 แผนที่แสดงศูนย์กลางเครื่องเคลือบ

ภาพที่ 3 แผนที่แสดงที่ตั้ง
เตาเผาสังคโลกเมืองเก่าสุโขทัย

From a map by Don Hein, 1977

ภาพที่ 6

รูปผู้หญิงนั่งพับเพียบถือพัด เคลือบสีน้ำตาล
อมเขียว ขนาดสูง 9 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

ภาพที่ 7

รูปผู้หญิงนั่งชันเข่าขวา มือถือเขียนหมาก
เคลือบสีเขียว ขนาดสูง 15.7 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

ภาพที่ 8

รูปผู้หญิงนั่งขัดสมาธิ มือซ้ายวางบนเข่า

มือขวาวางบนตัก เคลือบสีเขียว

ขนาดสูง 9.5 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

ภาพที่ 9

รูปผู้หญิงนั่งพนมมืออัญชลี เคลือบสีเขียว

ขนาดสูง 11 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สวรรคตวรนายก

ภาพที่ 10

รูป ผู้หญิงนั่งยกมือทั้งสองปิดปาก เคลือบสีเขียว

ขนาดสูง 5.7 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic Wares of Siam.

ภาพที่ 11

รูปผู้หญิงเปลือยอกสวมสร้อยสังวาล นุ่งผ้า

โจงกระเบนลายตาตาราง มีจุดภายใน

เคลือบสีเขียว

ที่มา : หนังสือ Siamese Pottery.

ภาพที่ 12

รูปผู้หญิงถือคล้ายดอกบัวในมือซ้าย เคลือบ

เซลาคอน ขนาดสูง 20.5 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Ceramics Wares
of Siam.

ภาพที่ 13

รูปผู้หญิงอุ้มเด็ก ที่ระหัดหายไป เคลือบ

สีเขียวคล้ำ ขนาดสูง 8 ซม.

ที่มา : ได้มาจากการขุดแต่งเมืองศรีสัชชนาลัย

พ.ศ. 2516 บริเวณพระราชวัง

ปัจจุบันจัดแสดงไว้ ณ พิพิธภัณฑ์สถาน

แห่งชาติ สวรรคตวรนายก

ภาพที่ 14

รูปผู้หญิงอุ้มเด็กซึ่งคุนมนข้างซ้าย เคลือบสีเขียว
ขนาดสูง 12.7 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สวรรคตวรนายก

ภาพที่ 15

รูปผู้หญิงอุ้มเด็กซึ่งคุนมนข้างขวา เคลือบสี
เขียว

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

ภาพที่ 16

รูปผู้หญิงอุ้มเด็กพาคบ่าซ้าย ขนาดสูง

7.5 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กำแพงเพชร

ภาพที่ 17

รูปผู้หญิงอุ้มเด็กซึ่งคุกนมข้างขวา เคลือบ-

เขียนสี ขนาดสูง 10.5 ซม.

ที่มา : หนังสือ Keramik aus Thailand.

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100

ภาพที่ 18

รูปผู้หญิงอุ้มเด็กซึ่งยื่นปลายหน้าอกในมือขวา
ส่วนมือซ้ายปิดเต้านม เคลือบสีเขียวอมฟ้า

ขนาดสูง 7.5 ซม.

ที่มา : ได้จากการขุดแต่งเมืองศรีสัชชนาลัย
ปี พ.ศ. 2516 บริเวณพระราชวัง
ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ ณ พิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติ สวรรคตวรนายก

ภาพที่ 19

รูปผู้หญิงอุ้มเด็กยื่นแนบกับหน้าอก ขนาดสูง
8.5 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ रामคำแหง

ภาพที่ 20

รูปผู้หญิงอุ้มเด็กนอนขวางแนบอก เคลือบสี

เขียวไข่กา ขนาดสูง 9.5 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

ภาพที่ 21

รูปผู้หญิงอุ้มเด็กนอนขวางคอกนมซ้าย เคลือบ

สีเขียวอมเทา ขนาดสูง 9.5 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic Art of

Southeast Asia.

ภาพที่ 22

รูปผู้หญิงนั่งชันเข่าอุ้มเด็ก เคลือบสีเขียว
อมฟ้า ขนาดสูง 9 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

ภาพที่ 23

รูปผู้หญิงนั่งเหยียดขาอุ้มเด็ก เคลือบสีเขียว
ขนาดสูง 7.2 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

ภาพที่ 24

รูปผู้หญิงอุ้มเด็กบนตักขวา เคลือบสีเขียวอ่อน
ที่มา : หนังสือ Siamese Pottery.

ภาพที่ 25

รูปผู้หญิงอุ้มเด็กขวางได้อีก เคลือบ
สีเขียว (รูปริมซ้าย) ขนาดสูง

9.4 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Legacy of

Phra Ruang.

ภาพที่ 26

รูปผู้หญิงอุ้มเด็กวงแขนขวา มือซ้ายจับเต้านม
ขวา ทำท่าจุมพิตเด็ก เคลือบสีเขียว

ที่มา : หนังสือ Chinese Celadons and
Other Related Wares in
Southeast Asia.

ภาพที่ 27

รูปผู้หญิงอุ้มเด็ก 2 คนในอ้อมแขนซ้ายและขวา
เคลือบสีเขียวคล้ำ ขนาดสูง 15.5 ซม.

ที่มา : ใ้มาจากการขุดแต่งเมืองศรีสัชชนาลัย
พ.ศ. 2516 บริเวณพระราชวัง
ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ ณ พิพิธภัณฑ์-
สถานแห่งชาติ สวรรคตวนายก

ภาพที่ 28

รูปผู้หญิงนั่งยอง ๆ อุ้มเด็ก 2 คนอยู่ที่ตัก

เคลือบสีเขียว ขนาดสูง 15.7 ซม.

ที่มา : หนังสือ Thai Ceramics.

ภาพที่ 29

รูปผู้หญิง 2 คนนั่งพับเพียบบนฐานเดียวกัน

เคลือบสีน้ำตาล ขนาดสูง 8 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สวรรคต-
นายก

ภาพที่ 30.

รูปผู้หญิง 2 คนหรือผู้หญิงกับ
ผู้ชาย ? อยู่ในท่าคุกเข่าจุมพิต
เคลือบเซลาคอน ขนาดสูง
8 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Ceramic
Wares of Siam.

ภาพที่ 31

รูปหัวตุ๊กตาผู้หญิงเกล้าผมมวยสามแฉกไว้บน
กระหม่อม เคลือบสีน้ำตาลอ่อน ขนาดสูง
3.6 ซม.

ที่มา : ได้จากการขุดค้นเมืองสุโขทัยบริเวณ
ด้านทิศใต้วัดมหาธาตุปัจจุบันเก็บรักษา
ไว้ ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
สวรรคตวรนายก

ภาพที่ 32

รูปหัวตุ๊กตาผู้หญิงเคล้าผสมมวยไวกกลาง
กระหม่อม เคลือบสีเขียวอ่อน

ที่มา : หนังสือ Chinese Celadons and
Other Related Wares in
Southeast Asia.

ภาพที่ 33

รูปผู้ชายนั่งชันเข่าชายพนมมืออัญชลี เคลือบ
สีเขียว ขนาดสูง 14.2 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

ภาพที่ 34

รูปผู้ชายนั่งชันเข่าขวาพนมมืออัญชลี เคลือบ
เขียนสี ขนาดสูง 24.1 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Legacy of Phra
Ruang.

ภาพที่ 35

รูปผู้ชายนั่งพับเพียบมือทั้งสองถือวัตถุ เคลือบสีเขียว
ขนาดสูง 10.5 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

ภาพที่ 36

รูปผู้ชายนั่งถือขลุ่ย เคลือบสีเขียวแก่

ขนาดสูง 9.4 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระราชวัง-
จันทรเกษม

ภาพที่ 37

รูปผู้ชายนั่งขัดสมาธิถือเครื่อง

ดนตรี ? เคลือบสีเขียว

ขนาดสูงประมาณ 10 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Ceramic

Wares of Siam.

ภาพที่ 38

รูปผู้ชายนั่งถือคนโทมือซ้าย มือขวาถือพัด
เคลือบสีน้ำตาล ขนาดสูง 12 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

ภาพที่ 39

รูปผู้ชายนั่งคุกเข่าอมหมากไว้ในกระพุ้งแก้ม
ซ้าย ขนาดสูง 8 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Ceramic Wares of
Siam.

ภาพที่ 40

รูปผู้ชายนั่งพับเพียบเอียงซ้าย เคลือบสี-
น้ำตาล ขนาดสูง 13.2 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic Wares of
Siam.

ภาพที่ 41

รูปเซียนนั่งชันเข่าขวา เคลือบสีเขียว
ไข่กา ขนาดสูง 16 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รามคำแหง

ภาพที่ 42

รูปผู้ขายนั่งขันเข้าขวาหัวเราะ เคลือบ
สีขาว ขนาดสูง 19 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Legacy of Phra
Ruang.

ภาพที่ 43

รูปผู้ขายนั่งขันเข้าขวาทำท่ากรุ่นคิด เคลือบ
สีเทา เขียนลายสีดำ ขนาดสูง 7 ซม.

ที่มา : หนังสือ South-East Asian and
Chinese Trade Pottery.

ภาพที่ 44

รูปผู้ชายนั่งคุกเข่า มือทั้งสองถือวัตถุบางอย่าง เคลือบสีขาวและสีน้ำตาล ขนาดสูง 19 ซม.

ที่มา : หนังสือ Sawankhalok, de export-ceramiek van Siam.

ภาพที่ 45

รูปเทพนม เคลือบสีขาวและสีน้ำตาล ขนาดสูง 35 ซม.

ที่มา : หนังสือ Keramik aus Thailand.

ภาพที่ 46

รูปตุ๊กตาอยู่ในท่าคัดตน เคลือบสีเขียวไขก่า

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

ภาพที่ 47

รูปผู้ชายอมหมากไว้ในกระพุ้งแก้มซ้าย

ยืนเงยหน้า ขนาดสูง 11 ซม.

ที่มา : หนังสือศิลปะและประวัติศาสตร์สุโขทัย

ภาพที่ 48

รูปผู้ชายอยู่ในท่ารำรำหรือแปสดงมายากล
เคลือบสีเขียวและสีน้ำตาล ขนาดสูง 13
ซม.

ที่มา : หนังสือ Karamik aus Thailand.

125 Tanager, I
Dancer
white glaze
H. 13 cm
Mr. J. J. J. J.

ภาพที่ 49

รูปพระหรือพราหมณ์ เคลือบเขียนลายสีดำ
ขนาดสูง 20 ซม.

ที่มา : หนังสือ Karamik aus Thailand.

126 Tanager, II
Brahmin
white glaze
H. 20 cm
Mr. J. J. J. J.

ภาพที่ 50

รูปผู้ชายไว้หนวดและเครา นั่งยอง ๆ. มีสีเขียว
 ดือกุดที่ เคลือบเขียนสี

ที่มา : หนังสือศิลปะน่ารู้...ในสองศตวรรษ

ภาพที่ 51

รูปพระสงฆ์นั่งขัดสมาธิ ไม่ได้เคลือบ
 กินเผาสีแดง ขนาดสูง 9.4 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic Wares

of Siam.

ภาพที่ 52

รูปผู้ชายประคองเด็กไว้บนเข่า

ขนาดสูง 26 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

รามคำแหง

ภาพที่ 53

รูปผู้ชายอุ้มเด็ก เคลือบสีเขียวอ่อน

ขนาดสูง 9.7 ซม.

ที่มา : หนังสือ Thai Ceramics.

ภาพที่ 54

รูปผู้ชาย 2 คนกำลังปล้ำกัน
เคลือบสีเขียวใส ขนาดสูง
6 ซม.

ที่มา : ได้จากการขุดแต่งเมือง
สุโขทัย บริเวณหน้าวัดศรี
สวาย ปัจจุบันเก็บรักษาไว้
ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
สุวรรณภวนายก

ภาพที่ 55

รูปผู้ชาย 2 คนนั่งคุกเข่าปล้ำกัน ขนาดกว้าง
9.7 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รามคำแหง

ภาพที่ 56

รูปผู้ชาย 2 คนนั่งคุกเข่าปล้ำกัน
เคลือบสีเขียวอมฟ้า ขนาดสูง 9.4 ซม.
ที่มา : หนังสือ The Legacy of Phra
Ruang.

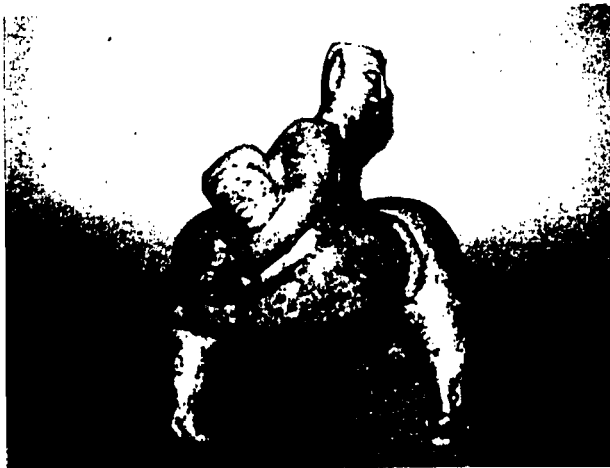

74

75

ภาพที่ 57

รูปผู้ชาย 2 คนยืนปล้ำกัน เคลือบ
สีเขียว ขนาดสูงประมาณ 12 ซม.
ที่มา : หนังสือ The Ceramic
Wares of Siam.

ภาพที่ 58

รูปผู้ชาย 2 คนยืนปล้ำกัน
เคลือบสีเขียวน้ำทะเล ขนาดสูง
13.5 ซม.

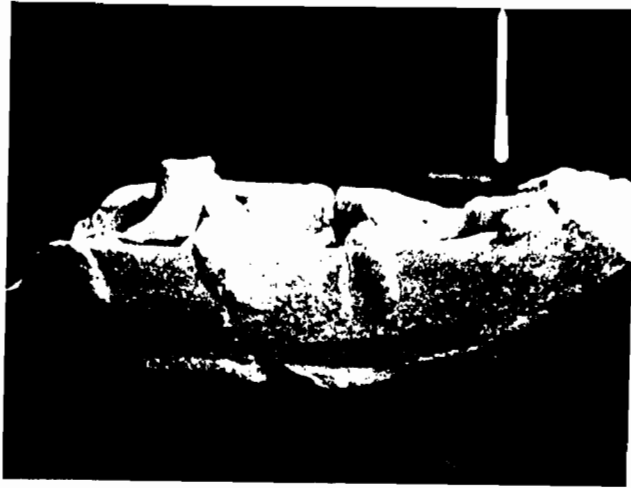
ที่มา : หนังสือ The Legacy
of Phra Ruang.

ภาพที่ 59

รูปผู้ชาย 2 คนยืนปล้ำกัน คนขวา
เคลือบสีเขียวมะกอก คนซ้าย
เคลือบสีขาว ขนาดสูง 10 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Ceramics
of Thailand

ภาพที่ 60

รูปเรือพาย มีคนนั่งพายสองคน
เคลือบสีเขียวอมเทา ขนาดยาว

17 ซม. สูง 5 ซม.

ที่มา : ได้จากการขุดแต่งเมือง

ศรีสัชชนาลัย พ.ศ. 2516

ได้จากวัดเขาพนมเพลิง

ถ้ำที่สระวันออก

ภาพที่ 61

รูปทหารจตุรงค์บาท เคลือบสีขาวและสีน้ำ

ทะเล ขนาดสูง 23.7 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

ภาพที่ 62

เศียรพระพุทธรูป ขนาดสูง 7.5 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รามคำแหง

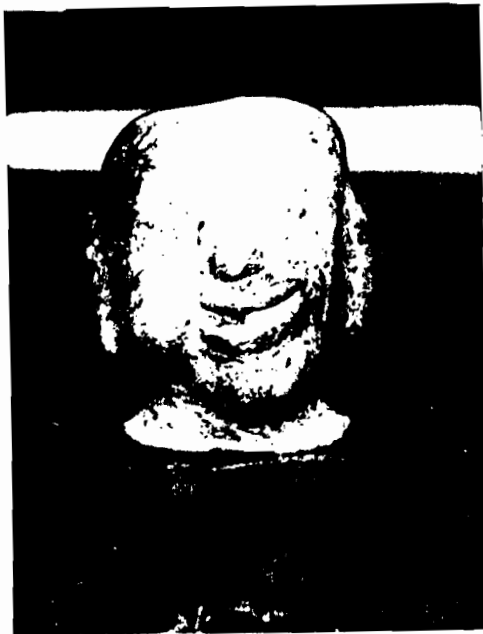

ภาพที่ 63

หัวตุ๊กตาผู้ชายมีเกราทางแพะ เคลือบสีเทา

เขียว ขนาดสูง 6 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สมเด็จพระ-
นารายณ์

ภาพที่ 64

หัวตุ๊กตาผู้ชายอมหมากไว้ในกระพุ้งแก้มขวา
เคลือบสีเขียวเขียนสี ขนาดสูง 2.5 ซม.

ที่มา : ได้จากการขุดแต่งเมืองเวรีสีชนาลัย

พ.ศ. 2516 บริเวณพระราชวัง

ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ ณ พิพิธภัณฑ์-

สถานแห่งชาติ สุวรรณนายก

ภาพที่ 65

หัวตุ๊กตาผู้ชายสวมเครื่องประดับ

ที่ศีรษะ เคลือบสีนวลและสีน้ำตาล

ขนาดสูง 4 ซม.

ที่มา : ได้มาจากการขุดค้น

เตาทุเรียงเกาะน้อย

ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ ณ

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

รามคำแหง

ภาพที่ 66

ศีรษะพราหมณ์ ? เคลือบสีนวล ขนาดสูง

7.5 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Suan Pakkad

Palace Collection.

ภาพที่ 67

หัวตุ๊กตาผู้ชายมีหนวดและเคราทางแหะ

เคลือบสีขาวอมเทา ตกแต่งสีน้ำตาล

ขนาดสูง 9.6 ซม.

ที่มา : หนังสือ South-East Asian and

Chinese Trade Pottery.

ภาพที่ 68

หัวตุ๊กตาผู้ชายอ้าปากมีเคราทางพะ
เคลือบสีฟ้าอ่อนตกแต่งสีน้ำตาล

ขนาดสูง 7 ซม.

ที่มา : หนังสือ South-East
Asian and Chinese
Trade pottery.

ภาพที่ 69

หัวตุ๊กตาผู้ชายยิ้ม เคลือบสีขาวอมฟ้า

ขนาดสูง 6 ซม.

ที่มา : หนังสือ South-East Asian
and Chinese Trade pottery.

ภาพที่ 70

หัวตุ๊กตาผู้ชายยืม เคลือบสีขาว

ที่มา : หนังสือ Ceramic Wares
of Siam.

ภาพที่ 71

ส่วนล่างของตุ๊กตาผู้ชาย ขนาดสูง 4.8 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รามคำแหง

ภาพที่ 72

ประติมากรรมขนาดเล็ก เคลือบสีเทาเขียน
ลายสีคำ ขนาดสูง 4.5 ซม.

ที่มา : หนังสือ South-East Asian and
Chinese Trade Pottery.

ภาพที่ 73

ตุ๊กตารูปผู้หญิงผู้ชายนั่งกอดกัน เคลือบสีเทา
อมเขียว เขียนลายสีคำ ขนาดสูง 5 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระราชวัง
จันทระเกษม

ภาพที่ 74

ตุ๊กตารูปผู้หญิงกอดผู้ชายนั่งกอดกัน เคลือบ
สีเขียวอมเทา เขียนลายสีคำ ขนาดสูง
9 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic Art of
Southeast Asia.

ภาพที่ 75

ตุ๊กตารูปผู้หญิงกอดผู้ชายนั่งกอดกัน เคลือบ
สีเขียว เขียนลาย

ที่มา : หนังสือ Chinese Celadons and
Other Related Wares in
Southeast Asia.

ภาพที่ 76

ตุ๊กตารูปผู้หญิงกับผู้ชายนั่งกอดกัน เคลือบเขียน
ลายสีน้ำตาล ขนาดสูง 7.2 ซม.

ที่มา : หนังสือ Keramik aus Thailand.

ภาพที่ 77

ตุ๊กตารูปผู้หญิงกับผู้ชายนั่งกอดกัน เคลือบ
เขียนลายสีค่า ขนาดสูง 9.2 ซม.

ที่มา : หนังสือ South-East Asian

Chinese Trade Pottery.

ภาพที่ 78

ตุ๊กตารูปผู้หญิงกับผู้ชายนั่งกอดกัน

ที่มา : หนังสือเรื่องถ้วยใบประเทศไทย

ภาพที่ 79

ตุ๊กตารูปผู้หญิงกับผู้ชายนั่งกอดกัน เคลือบ

สีนวลและสีน้ำตาล ขนาดสูง 11.5 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Ceramics of

South-East Asia.

5

ภาพที่ 80

ตุ๊กตารูปผู้หญิงกับผู้ชายนั่งกอดกัน
เคลือบสีเทาเขียนลายสีดำ

ขนาดสูง 11.5 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Ceramics
of South-East Asia.

ภาพที่ 81

ตุ๊กตารูปผู้หญิงกับผู้ชายนั่งกอดกัน
เคลือบเขียนสี

ที่มา : ศิลปน่ารู้...ในสองศตวรรษ

20 h 11,5 cm
 ...tallies ... in a wide ...andhouding

duidt op een onder de wang gehouden ...
 iners de sikh verfrist de adem.

ภาพที่ 82

ตุ๊กตาผู้หญิงกับผู้ชายนั่งกอดกัน

เคลือบเขียนสี ขนาดสูง 11.5

ซม.

ที่มา : หนังสือ Sawankhalok,

de export-ceramik

van Siam.

ภาพที่ 83

ตุ๊กตาผู้หญิงกับผู้ชายนั่งกอดกัน เคลือบเขียน

ลาย

ที่มา : หนังสือเครื่องถ้วยในประเทศไทย

ภาพที่ 84

ตุ๊กตาผู้หญิงกับผู้ชายนั่งกอดกัน เคลือบเขียนสี

ขนาดสูง 21.5 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Art of Sukhothai.

ภาพที่ 85

ตุ๊กตาผู้หญิงกับผู้ชายนั่งกอดกัน เคลือบสีขาว

เคลือบสภาพ ขนาดสูง 8.3 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic Wares of Siam.

78

ภาพที่ 86

ตุ๊กตารูปผู้หญิงกับผู้ชายนอนหรือนั่งกอดกัน
เคลือบเขียนสี ขนาดสูง 11.5 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Legacy of Phra
Ruang.

T H A I L A N D

ภาพที่ 87

ตุ๊กตารูปผู้หญิงกับผู้ชายนั่งหันหน้าเข้าหากัน
เคลือบเขียนสี

ที่มา : หนังสือ The Ceramics of
Thailand.

ภาพที่ 88

รูปแม่อุ้มลูกซ้อนอยู่บนตักของพ่อ เคลือบสีเทา

เขียนลายสีดำ ขนาดสูง 10.5 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

ภาพที่ 89

รูปแม่อุ้มลูกโดยมีพี่น้องกอดแม่ เคลือบเขียน

ลายสีดำ ขนาดสูง 10 ซม.

ที่มา : หนังสือ Keramik aus Thailand.

Die Figur
des Frau
Arbeits mit
Berkleidung
des Kindes
ist farblich
rot in grau

ภาพที่ 90

รูปหล่อกับแม่พิมพ์ดินเผาเข้ากอดคอชิดกัน แม่ประคอง
ลูกไว้บนบ่า เคลือบเขียนสี ขนาดสูง 11 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

หมายเหตุ : รูปด้านหลังในหนังสือศิลป
พื้นบ้านของไทย

ภาพที่ 91

รูปผู้หญิงนั่งอุ้มไก่ เคลือบสีเขียว ขนาดสูง
5 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

ภาพที่ 92

รูปผู้ชายนั่งอุ้มไก่ เคลือบสีเขียว ขนาดสูง
10 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

ภาพที่ 93

รูปผู้ชายนั่งอุ้มไก่ ไม่ได้เคลือบ ขนาดสูง
10 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

ภาพที่ 94

รูปผู้ขายนั่งอุ้มไก่ เคลือบสีเขียวไข่กา

ขนาดสูง 10 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

ภาพที่ 95

รูปผู้ขายนั่งขึ้นเข่าขวาอุ้มไก่ เคลือบสีเขียว

ขนาดสูง 15 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

ภาพที่ 96

รูปผู้ชายอุ้มไก่

ที่มา : หนังสือเรื่องถ้วยในประเทศไทย

ภาพที่ 97

รูปผู้ชายนั่งอุ้มไก่ เคลือบสีเขียวน้ำทะเล

ขนาดสูง 7.5 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Legacy of Phra Ruang.

ภาพที่ 98

รูปผู้ขานนึ่งชั้นเข้าอุ้มไก่ไว้บนตัก
เคลือบสีเขียวอมฟ้า ขนาดสูง
8.5 ซม.

ที่มา : ได้จากการขุดแต่งเมือง
สุโขทัย บริเวณหน้าวัด
ศรีสวาย พ.ศ. 2516
ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ ณ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
สวรรคตวรนายก

ภาพที่ 99

รูปผู้ขานนึ่งชั้นเข้าอุ้มไก่ไว้บนตักซ้าย
เคลือบเขียนสี ขนาดสูง 7.5 ซม.

ที่มา : หนังสือศิลปะและประวัติศาสตรสุโขทัย

ภาพที่ 100

รูปผู้ชายนั่งชันเข่าขวามือโกไว้บนคักซ้าย
เคลือบเขียนลายสีคำ ขนาดสูง 10 ซม.

ที่มา : หนังสือ Karamik aus Thailand.

๒๕๒๕

ภาพที่ 101

รูปผู้หญิงนั่งถืออกพิราบในมือ เคลือบราน
ใส่สีเทา ช่างได้รูปมีเครื่องหมายของ
ช่างปั้นซึ่งเขียนด้วยสีน้ำตาล ขนาดสูง
19 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic Wares of
Siam

ภาพที่ 102

รูปผู้ชายจับเปิด 4 ตัว เคลือบสีขาว

ขนาดสูง 4 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

ภาพที่ 103

รูปผู้ชายนั่งขัดสมาธิอุ้มสัตว์คล้ายกระต่าย

เคลือบสีเขียวอมฟ้า ขนาดสูง 6 ซม.

ที่มา : ได้จากการชุกแต่งเมืองศรีสะเกษ

พ.ศ. 2516 บริเวณพระราชวัง

ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ ณ พิพิธภัณฑสถาน

แห่งชาติ สวรรคตวนายก

ภาพที่ 104

รูปผู้ชายนั่งบนหลังหงส์ เคลือบสีเขียว

ขนาดสูง 9.3 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Legacy of Phra Ruang.

ภาพที่ 105

รูปผู้ชายขี่ม้า เคลือบสีเขียว ขนาดสูง 8 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

ภาพที่ 106

รูปผู้ชายขี่ม้า เคลือบสีเขียว

ขนาดสูง 11.4 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Ceramics
of Thailand

ภาพที่ 107

รูปผู้ชายขี่ม้า เคลือบสีฟ้าอ่อนเขียนลายสีค่า

ขนาดสูง 20.2 ซม.

ที่มา : หนังสือ Thai Ceramics.

ภาพที่ 108

รูปนักศึกขี่ม้า เคลือบสีเขียวอมเหลือง

ขนาดสูง 11.4 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Legacy of Phra Ruang.

ภาพที่ 109

รูปผู้ชายขี่ม้าศึกและมีนักรบถือโล่และไม้ตีกลอง

อยู่ข้างม้าแต่ละด้าน เคลือบรานสีเขียว

มะกอก ขนาดสูง 8.2 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic Wares of Siam

ภาพที่ 110

รูปพระนางมาษา (มหาลักษมี) หรือพระนาง
ลักษมี (ศชลักษมี) เคลือบสีน้ำตาล ขนาด

สูง 17.5 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic Art of
Southeast Asia.

ภาพที่ 111

รูปคนขี่ช้าง เคลือบสีน้ำตาล ขนาด

สูง 4.5 ซม. ยาว 7 ซม.

ที่มา : ได้จากการขุดค้นเตาทุเรียง

เกาะน้อย เมืองศรีสะเกษ-

นาลัย พ.ศ. 2503

ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ ณ

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

รามคำแหง

ภาพที่ 112

รูปคนขี่ช้าง เคลือบสีเขียว ขนาดสูง
6 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

ภาพที่ 113

รูปคนขี่ช้างทนมม็อญูซลี เคลือบสีน้ำตาล
ขนาดสูง 8.4 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Ceramics of
South-East Asia.

ภาพที่ 114

รูปผู้ชายนั่งพนมมืออัญชลีบนหลังช้างซึ่งอยู่ในท่าถูกเข้า เคลือบสีเขียวมะกอก ขนาดสูง 13 ซม.

ที่มา : หนังสือ Keramik aus Thailand.

ภาพที่ 115

รูปผู้ชายขี่ช้างถือไม้ค้ำ ขนาดสูง 7.9 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic Wares of Siam.

ภาพที่ 116

รูปช้างมีความสูงท้ายซี่ เกือบราน
สีเขียวอมฟ้า ขนาดสูง 15.7 ซม.

ที่มา : ใต้จากการขุดแต่งเมืองศรี
สีขณาลัย พ.ศ. 2516

บริเวณพระราชวัง

ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ ณ

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

สุวรรณนายก

ภาพที่ 117

รูปช้างมีความสูงท้ายซี่ เกือบรานสี
เขียวหน้าทะเล ขนาดสูง 18.4 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic Wares
of Siam.

ภาพที่ 118

รูปช้างสูงวงจับดอกบัว บนหลังช้างมี
ฐานสี่เหลี่ยมและท้ายช้าง ขนาดสูง
20.7 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
พระนคร

ภาพที่ 119

รูปช้างสูงวงมีท้ายช้างและวัตถุบางอย่างบน
หลังช้าง เคลือบสีเขียว ขนาดสูง 9.8 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Legacy of Phra
Ruang.

ภาพที่ 120

รูปผู้ชาย 2 คนขี่ช้าง เคลือบสีขาวและตกแต่ง
เคลือบสีน้ำตาล ขนาดสูง 20.5 ซม.

ที่มา : หนังสือ South-East Asian and
Chinese Trade pottery.

ภาพที่ 121

รูปช้างศึกพร้อมด้วยควาญและนักรบ ขนาดสูง
41 ซม.

ที่มา : หนังสือศิลปะและประวัติศาสตร์สุโขทัย

ภาพที่ 122

รูปช้างศึกพร้อมด้วยควาญและจัตุรงกบาท
เคลือบสีนวลและตกแต่งเคลือบสีน้ำตาล

ขนาดสูง 50 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Ceramic Wares of
Siam.

ภาพที่ 123

รูปช้างศึกพร้อมด้วยควาญและจัตุรงกบาท
เคลือบสีน้ำตาลปนเขียว และตกแต่งสีเทา
ปนเหลือง ขนาดสูง 48 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Ceramic Wares
of Siam.

ภาพที่ 124

รูปช้างศึกพร้อมด้วยควาญและนักรบ 5 คน

ขนาดสูง 38 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic Wares of
Siam.

ภาพที่ 125

รูปช้างศึกพร้อมด้วยควาญและคนขี่ม้า เคลือบ

สีขาวตกแต่งเคลือบสี ขนาดสูง 24 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

ภาพที่ 126

รูปข้างพร้อมด้วยควาญท้ายและคนยืนพนมมือ
ประจำขาข้าง ขนาดสูง 23 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รามคำแหง

ภาพที่ 127

รูปข้างมีความดูกำลังขับไล่เสือที่เกาะตรงหัว
ข้างด้วยหอก เคลือบสีน้ำตาล ขนาดสูง
9.5 ซม.

ที่มา : หนังสือ Thai Ceramics.

ภาพที่ 128

รูปปลาทักเป้า เคลือบสีเทาอมขาว
ขนาดสูง 8 ซม.

ที่มา : ได้จากการขุดแต่งเมือง
ศรีสัชนาลัย ด้านตะวันออกของ
เขาพนมเพลิง พ.ศ. 2516 ปัจจุบันเก็บ
รักษาไว้ ณ พิพิธภัณฑ์สถาน
แห่งชาติ สวรรคตวรนายก

ภาพที่ 129

รูปปลา

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
รามคำแหง

ภาพที่ 130

รูปเต่า เคลือบสีน้ำตาล

ขนาดยาว 6 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

พระนคร

ภาพที่ 131

รูปเต่าเคลือบสีฟ้าอมเทา ขนาดยาว

11 ซม.

ที่มา : หนังสือ South-East

Asian and Chinese

Trade Pottery.

ภาพที่ 132

รูปเต่า

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

สุวรรณนายก

ภาพที่ 133

รูปเต่าไม้มาชา เคลือบสีขาว

นวล ขนาดยาว 7 ซม.

ที่มา : ได้จากการขุดแต่งเมือง

สุโขทัย พ.ศ. 2516

ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ ณ

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

สุวรรณนายก

ภาพที่ 134

รูปเต่าไม่มีขา ไม้ได้เคลื่อน

ขนาดยาว 9.5 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

พระนคร

ภาพที่ 135

รูปคางคกหรือปลาจีน

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

กำแพงเพชร

ภาพที่ 136

รูปนก เกลือบสีขาวนวลเขียนลายสีเหลือง
ขนาดสูง 4.8 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สวรรคต-
นายก

ภาพที่ 137

รูปนกเกลือบเขียนสี

ที่มา : หนังสือศิลปน่ารู้...ในสองทศวรรษ

ภาพที่ 138

รูปนก ? เคลือบสีน้ำตาลปนเหลือง

ขนาดยาว 5 ซม. สูง 2.5 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

พระนคร

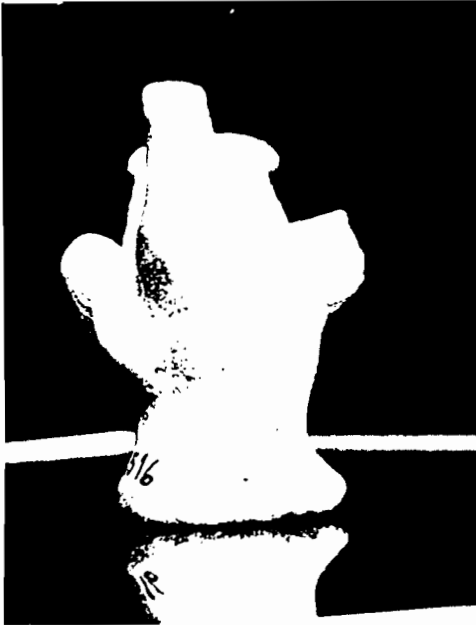

ภาพที่ 139

รูปนก เคลือบสีเขียวปนขาว ขนาดสูง 6 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สวรรคต-

นายก

ภาพที่ 140

รูปนก เกลือบสีเขียวไข่กา ขนาดสูง

7 ซม.

ที่มา : ได้จากการขุดแต่งเมืองศรีสี่ชนาลัย

ด้านตะวันออกของเขานมเพลิง

พ.ศ. 2516 ปัจจุบันเก็บรักษาไว้

ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สวรรค-
วรนายก

ภาพที่ 141

รูปนก เกลือบสีเขียว ขนาดสูง 7.5 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ रामคำแหง

ภาพที่ 142

รูปนก เคลือบสีน้ำตาลอมดำ ขนาดสูง

7.2 ซม.

ที่มา : หนังสือ Legend and Reality :

Early Ceramics from South-

East Asia.

ภาพที่ 143

รูปไก่ เคลือบสีเขียวไข่กา

ขนาดสูง 7.5 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

พระนคร

ภาพที่ 144

รูปไก่ เกลือบสีเขียวไขก่า ขนาดสูง

6.3 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ นครขอนแก่น

ภาพที่ 145

รูปไก่ เกลือบเซลาดอน ขนาดสูง 13 ซม.

ที่มา : หนังสือ Keramik aus Thailand.

ภาชนะที่ 146

รูปปากเคลือบสีน้ำตาล ขนาดสูง ค้ำบ้น้ำย
5.6 ซม. ก้านขวา 5.4 ซม.

ที่มา : หนังสือ Thai Ceramics.

ภาชนะที่ 147

รูปแม่ปากกัญชุกปากหนึ่งก้านบนหลังเคลือบสีน้ำตาล
ขนาดสูง 5 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

ภาพที่ 148

รูปแม่โง่กับลูกโง่ 1 ตัวบนหลัง เกลือบ้าตาล
ขนาดสูง 5.5 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic Art of
Southeast Asia.

woman holding
Child

Man Holding
Gamecock

Height 3.5 cm.

Height 6 cm.

ภาพที่ 149

รูปแม่โง่ 1 ตัวบนหลัง เกลือบ้าตาล
น้ำตาล ขนาดสูง ตัวชาย 3.5 ซม.
ตัววา 6 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Ceramic
Wares of Siam.

ภาพที่ 150

รูปแม่ไก่กับลูกไก่ 2 ตัวบนถาด
เคลือบสีน้ำตาล ขนาดสูง 4 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
รามคำแหง

ภาพที่ 151

รูปแม่ไก่พร้อมลูกไก่ตัว
สีน้ำตาล ขนาดสูง 4.2 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

สุวรรณายก

ภาพที่ 152

รูปไก่อั้วรวมถกด้วยนฐานเดียวกัน เกลือบสี

น้ำตาล ขนาดยาว 5.5 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ นครนคร

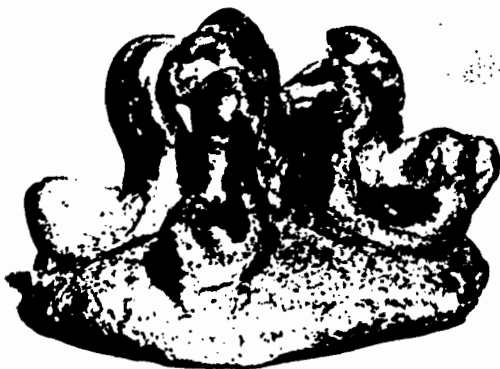
ภาพที่ 153

รูปแม่ไก่หรือลูกไก่หลายตัวอยู่บน

ฐานเดียวกัน เกลือบสีน้ำตาล

ที่มา : หนังสือ The Ceramic

Wares of Siam.

ภาพที่ 154

รูปแฉะไก่หรือมตุกหลายตัวนั่งดั้ม

เป็นวงบนฐานกลม

ที่มา : หนังสือ The Ceramics of
Thailand.

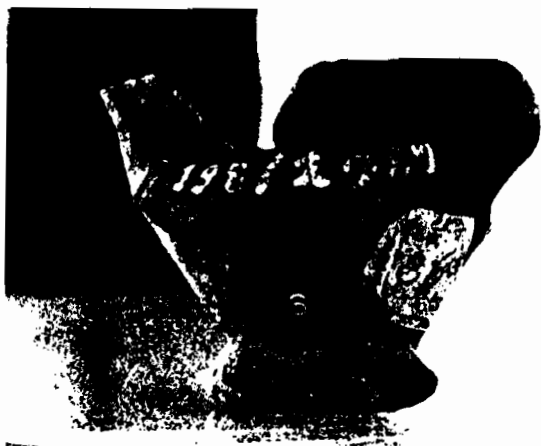
ภาพที่ 155

รูปเบ็กรหรือกชื้อนกันสองซี่บนฐาน ขนาด

สูง 4.7 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ นารามบุรีราช-
นิเวศน์

ภาพที่ 156

รูปผ่าน เกลือบสีน้ำตาล ขนาดสูง

4.3 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

พระนคร

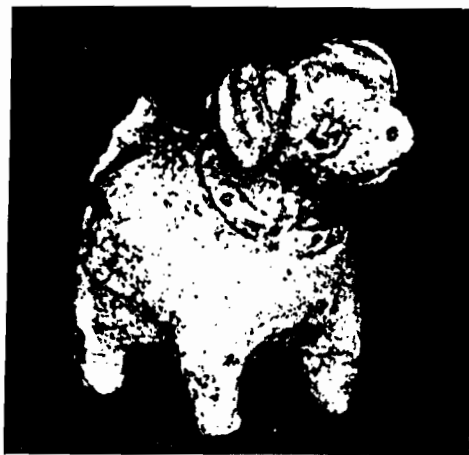

ภาพที่ 157

รูปหงส์ เกลือบสีน้ำตาลและสีแสด ขนาดสูง

36 ซม.

ที่มา : หนังสือ Karamik aus Thailand

ภาพที่ 158

รูปสุนัข เคลือบสีเขียวอมเทา

ขนาดสูง 7.6 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic Art

of Southeast Asia.

ภาพที่ 159

รูปสุนัข เคลือบสีน้ำตาล ขนาดสูง 9.7 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Talking Jars.

ภาพที่ 160

รูปวัว เทลือบสีนวล ขนาดสูง

5.7 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

สุวรรณนายก

ภาพที่ 161

รูปวัว เทลือบสีเขียวอ่อน

ขนาดสูง 7.5 ซม.

ที่มา : พบที่เตาทุเรียงเกาะน้อย

อำเภอศรีสะเกษ

ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ ณ

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

กำแพงเพชร

ภาพที่ 162

รูปวัว เกลือบสีเทา ขนาดสูง 10 ซม.
ที่มา : ได้มาจากการขุดค้นเตาทุเรียน
เกาะน้อย อำเภอสรีสะเกษน้อย
ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ ณ พิพิธภัณฑ์-
สถานแห่งชาติ กำแพงเพชร

ภาพที่ 163

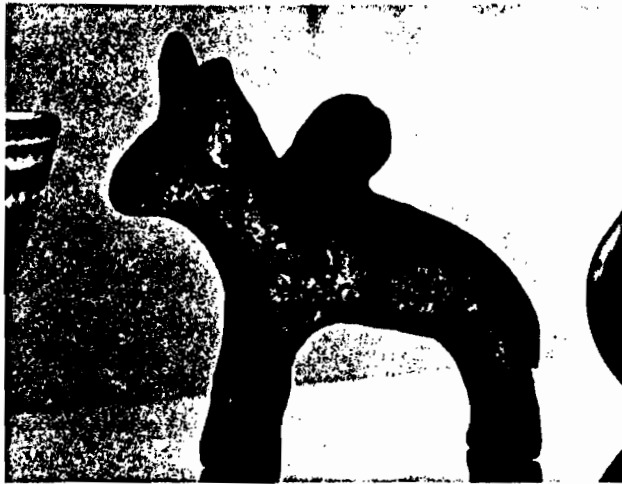
รูปวัว เกลือบสีขาวนวล
ขนาดสูง 6.1 ซม.
ที่มา : ได้จากการขุดแต่งเมือง
สุโขทัย พ.ศ. 2516
ทิศตะวันตกของวัดพระที่นั่ง
สองและทิศเหนือของ
วัดกำแพงแดง ปัจจุบัน
เก็บรักษาไว้ ณ พิพิธภัณฑ์
สถานแห่งชาติ นครศรี
ธรรมราช

ภาพที่ 164

รูปวัวเคลือบสีน้ำตาล

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

รามคำแหง

ภาพที่ 165

รูปวัว เคลือบสีน้ำตาล

ขนาดสูง 5 ซม.

ที่มา : หมู่ที่ ๓๕ หมู่ ๕ ตำบลบ้านน้อย

อำเภอศรีคีรีติยชนาลัย

ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ ณ

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

กำแพงเพชร

ภาพที่ 166

รูปวัว เคลือบสีน้ำตาล ขนาดสูง 6 ซม.
 ที่มา : ใต้จากากรขุดค้นเตาทุเรียงเกาะน้อย
 อำเภอศรีสะเกษนาลัย ปัจจุบันเก็บ
 รักษาไว้ ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
 รามคำแหง

ภาพที่ 167

รูปวัวหมอบ เคลือบสีเขียว
 ขนาดสูง 5.5 ซม.
 ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
 พระนคร

ภาชนะที่ 168

รูปปั้นดินเผา

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กำแพงเพชร

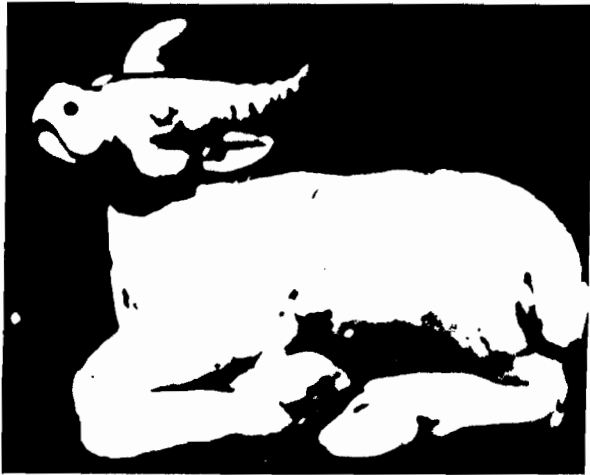

ภาชนะที่ 169

รูปปั้นดินเผา เกล็ดบั้งข้าว ขนาดสูง

3.9 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic Wares of Siam.

ภาพที่ 170

รูปควาย เกลือบสีเทาอมเขียว

ขนาดสูง 12 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic Wares
of Siam.

ภาพที่ 171

รูปม้าซึ่งตกแต่งด้วยลายบังเหียน

เคลือบสีน้ำตาล ขนาดสูง 6.2 ซม.

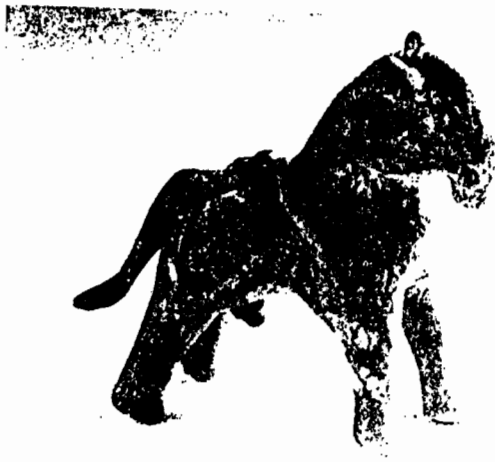
ที่มา : หนังสือ The Ceramics
of South-East Asia.

ภาพที่ 172

รูปม้าซึ่งผูกสายบังเหียนและอาน
เคลือบสีน้ำ ขนาดสูง 12.4 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic Wares
of Siam.

ภาพที่ 173

รูปม้าซึ่งผูกสายบังเหียนและอาน
เคลือบสีน้ำตาล ขนาดสูง 9.5 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Suan Pakkad
Palace Collection.

ภาพที่ 174

รูปหัวไม้ห้องส้วมสามมั่งเทียน เกลือบสี

เขียวอ่อน ขนาดสูง 8 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รวบรวม

ภาพที่ 175

รูปอึ่งอ่าง ? เกลือบสีเขียว ขนาดสูง

4.5 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

ภาพที่ 176

รูปกระรอก เกือบสี่น้ำตาล

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รามคำแหง

รูปที่ 177

รูปกว้างเกือบสี่น้ำตาล ขนาด

สูง 7 ซม.

ที่มา : ได้จากการขุดที่ถ้ำ

ทุเรียมเกาะไผ่

อำเภอศรีสะเกษ

ปัจจุบันเก็บรักษาไว้

ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

รามคำแหง

ภาพที่ 178

รูปแรก ? ขนาดสูง 5 ซม.

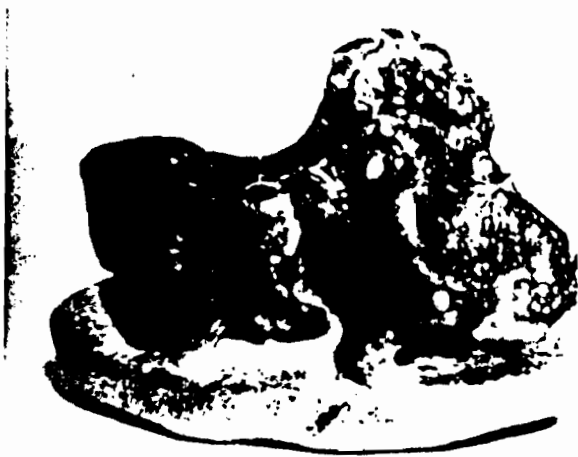
ที่มา : ได้จากการขุดค้นแถบภูเขาเวียง
เกาะน้อย อำเภอศรีสะเกษ-
นาลัย ปัจจุบันเก็บรักษาไว้
ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
สวรรควิทยามุก

ภาพที่ 179

รูปหมี เกลือบสีน้ำตาล ขนาดสูง 7.9 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

ภาพที่ 180

รูปเสื่อกับลูกอมอยู่บนฐานเขี้ยว

เคลือบสีน้ำตาล

ที่มา : หนังสือ The Ceramic

Wares of Siam.

ภาพที่ 181

รูปสิงโต เคลือบสีน้ำตาลอมเขียว ขนาด

สูง 8 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic Art of

Southeast Asia.

ภาพที่ 182

รูปพระกนิษฐา เทลีสอมเสลาภอน ขนาดสูง
13.5 ซม.

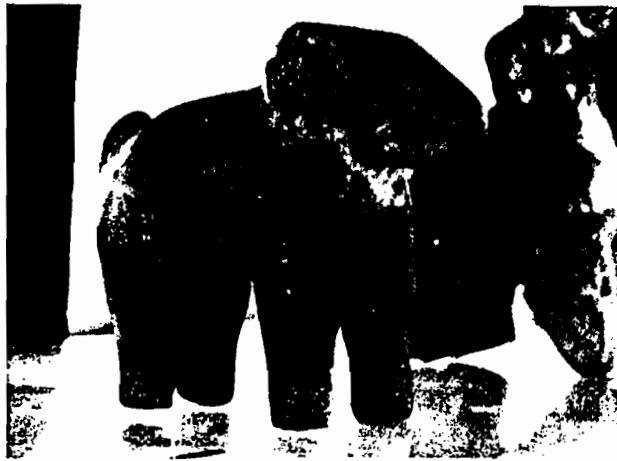
ที่มา : หนังสือ The Ceramic Wares
of Siam.

ภาพที่ 183

รูปพระกนิษฐา เทลีสอมรานทีเข็มว
ขนาดสูง 10.2 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic Wares
of Siam.

ภาวที่ 184
รูปช้างยืน เกือบสี่เขี้ยว
ขนาดสูง 6.5 ซม.
ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
พระนคร

ภาวที่ 185
รูปช้างยืนสูงวงขึ้น เกือบสี่เขี้ยว
ไม่เท่า ขนาดสูง 5 ซม.
ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
พระนคร

ภาพที่ 186

รูปช้าง เกล็ดบนสีน้ำตาล

ขนาดสูง 7 ซม.

ที่มา : พบที่เขามูเรียงเกาะน้อย

อำเภอศรีสะเกษ

ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ ณ

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

กำแพงเพชร

ภาพที่ 187

รูปช้าง เกล็ดบนสีน้ำตาล

ที่มา : พบที่เขามูเรียงเกาะน้อย

อำเภอศรีสะเกษ ปัจจุบัน

เก็บรักษาไว้ ณ พิพิธภัณฑสถาน

แห่งชาติ กำแพงเพชร

ภาพที่ 188

รูปข้างเป็นอยู่บนฐานสี่เหลี่ยม เล็กน้อย
น้ำตาล ขนาดสูง 4.5 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

ภาพที่ 189

รูปข้าง เล็กน้อยน้ำตาล ขนาดสูง
5.4 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

พระนคร

ภาพที่ 190

รูปข้างสูงวงขึ้น เกลือบสีน้ำตาล
อมเทาและตกแต่งเคลือบสีเทาอม
เหลือง ขนาดสูง 8.8 ซม.

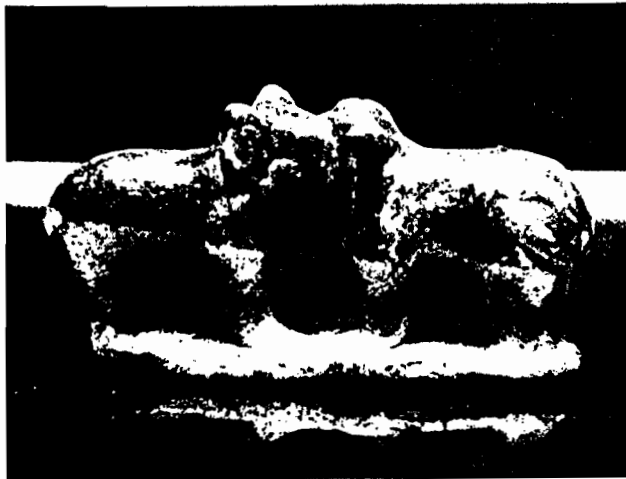
ที่มา : ทังฮือ The Ceramic
Wares of Siam.

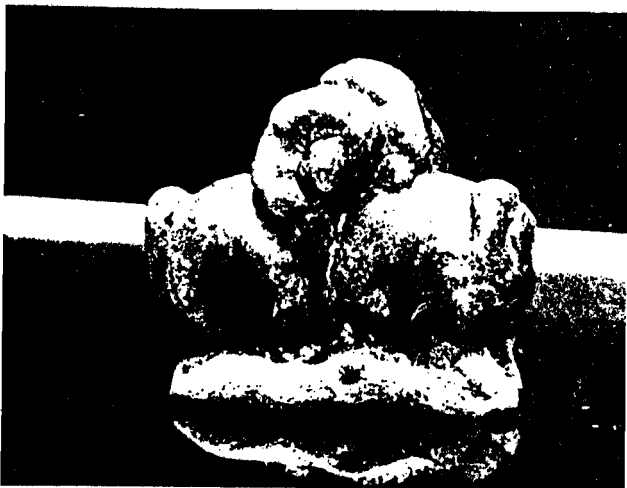

ภาพที่ 191

รูปข้าง 2 เป็นกึ่งนิลกร เติมน้ำด้วยกลีง
เคลือบสีน้ำตาล ขนาดสูง 4 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
สุวรรณภูมิ

ภาพที่ 192

รูปข้าง 2 เขือกมีประดิ่งโหวกหัว
ชนกัน เกลือบสีน้ำตาล ขนาดสูง
5 ซม. ยาว 5.2 ซม.
ที่มา : พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
สุวรรณภูมิ

ภาพที่ 193

รูปข้าง 2 เขือกมีอยู่โหวกหัว
เกลือบสีน้ำตาล ขนาดยาว 10.3
ซม.
ที่มา : ทังตง The Ceramics of
South-East Asia.

ภาพที่ 194

รูปเรลิ่งท์ เกลือบสีเขียวไข่กา ขนาดสูง

5 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สวรรคตวรนายก

ภาพที่ 195

รูปเรลิ่งท์สีดินเผา เกลือบสีเขียว ขนาดสูง

8.5 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

ภาชนะที่ 196

รูปสัตว์ทะเลนิยาย เกลือบรอนดี

เทา ตกแต่งสีน้ำตาล ขนาดสูง

7.8 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic Wares
of Siam

ภาชนะที่ 197

กุ่มีรูปปลา เกลือบสีน้ำตาล

ขนาดสูง 7.4 ซม.

ที่มา : หนังสือ Savankhalok,
de export - ceramiëk van
Siam

ภาพที่ 198

กุดสีรูปร่าง เคลือบสีน้ำตาล ขนาดสูง

9.4 ซม.

ที่มา : หนังสือ Sawankhalok, de
export - ceramiek van Siam

ภาพที่ 199

กุดสีรูปร่าง เคลือบเขียวสี ขนาดสูง

9.4 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Ceramic
Wares of Siam

ภาพที่ 200

กุ่มีรูปปลา ขี้ผึ้งเคลือบขาว
สีเขียวองศา ขี้ผึ้งเคลือบสี
เขียวองศาและเขียวเทาเงา
ขนาดสูง ขี้ผึ้ง 7.5 ซม.

ขี้ผึ้ง 10.25 ซม.

ที่มา : หนังสือ Chinese

Celadon and other Related

Wares in Southeast Asia

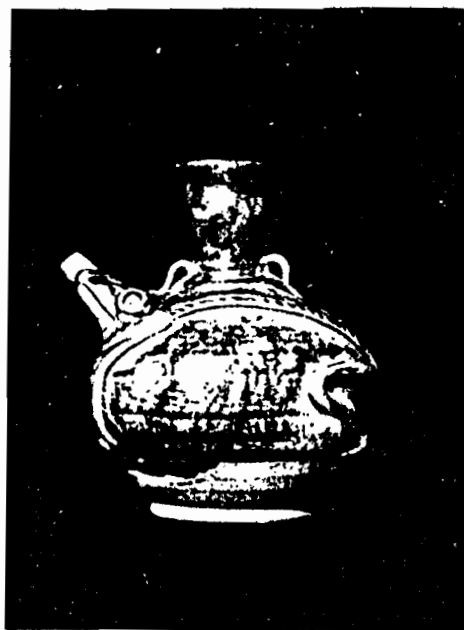
ภาพที่ 201

กุ่มีรูปกบ เคลือบสีน้ำตาล ขนาดสูง
11.6 ซม.

ที่มา : หนังสือ Legend and Reality;

Early Ceramics from South -

East Asia

ภาชนะที่ 202

กุ่มรูปกลม เกือบสี่เหลี่ยมแต่งด้วยสีน้ำตาล

ขนาดสูง 14.5 ซม.

ที่มา : หนังสือ Siamese Pottery in
Indonesia

ภาชนะที่ 203

กุ่มรูปกลม

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สวรรค-
วรนายก

ภาชนะที่ 204

กุ่มโครูบทย (จิ๋วข้าว) เกล็ดขาวเขียวสี

ขนาดสูง 5.1 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Legacy

of Phra Ruang

ภาชนะที่ 205

กุ่มโครูไก่ เกล็ดอมสีเขียวอ่อน ขนาดสูง

15.1 ซม.

ที่มา : หนังสือ Thai Ceramics

ภาพที่ 206

กุ่มีรูปไข่ เคลือบสีเขียวอ่อน ตกแต่งเขียนสี
เขียวแก่ ขนาดสูง 12.2 ซม.

ที่มา : พงษ์ดี Thai Ceramics

ภาพที่ 207

กุ่มีรูปหงส์ เคลือบสีขาว

ขนาดสูง 13.3 ซม.

ที่มา : หนึ่งดี Keramik aus

Thailand.

ภาพที่ 208

กุ่มีรูปทรงสี่เหลี่ยมขรรค์สมัยขอม

ขนาดสูง 9.5 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

พระนคร

ภาพที่ 209

กุ่มีรูปทรงสี่เหลี่ยมขรรค์สมัยขอม

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

ภาชนะที่ 210

กุ่มีรูปหงส์ เกลือบสีเขียวยาวงฟ้า

ขนาดสูง 11.7 ซม.

ที่มา : Oriental Ceramics Discovered
in the Philippines

ภาชนะที่ 211

กุ่มีรูปหงส์ เกลือบสีฟ้า

ที่มา : หนังสือลายครามแขกล้ากว่าในประ

เทศไทย

ภาพที่ 212

กุ่มีรูปทรงสูง เกลือบสีเขียวฟ้า ขนาดสูง

16.4 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic Art of Southeast
Asia.

ภาพที่ 213

กุ่มีรูปทรงสูง เกลือบเขม่าลอม ขนาดสูง

20.5 ซม.

ที่มา : หนังสือ Siamese Pottery in
Indonesia

ภาพที่ 214

กุ่มีรูปทรงสี่เหลี่ยมสี่เหลี่ยม

ระกอก ขนาดสูง 12 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic of
Southeast Asia

ภาพที่ 215

กุ่มีรูปทรงสี่เหลี่ยมสี่เหลี่ยม

ขนาดสูง 18.7 ซม.

ที่มา : หนังสือ Art of Southeast
Asia

ภาพที่ 216

กุ่มรูปหงส์ เคลือบสีชาวมณี

ที่มา : หนังสือนำ Siamese Pottery.

ภาพที่ 217

กุ่มรูปหงส์ เคลือบสีเขียวอมเทา

ขนาดสูง 9 ซม.

ที่มา : ใ้จากการขุดแต่งเมืองศรีสัตนาแลบ

พ.ศ. 2516 บริเวณพระราชวัง

ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ ณ พิพิธภัณฑ์-

สถานแห่งชาติ สวรรคตราช

ภาพที่ 218

กุดมีรูปร่างดี เกล็ดอมขาวใส ขนาดสูง
11.5 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic Wares of
Siam

Bangkok.)

ภาพที่ 219

กุดมีรูปร่างดี เกล็ดอมเขลาอ่อน

ที่มา : หนังสือ The Art of

Sukhothai.

ภาชนะที่ 220

กุ่มรูปทรงสี่เหลี่ยมแปดเหลี่ยม

ขนาดสูง 10.25 ซม.

ที่มา : หนังสือ Chinese Celadons
and Other Related in
Southeast Asia

ภาชนะที่ 221

กุ่มรูปทรงสี่เหลี่ยมแปดเหลี่ยม

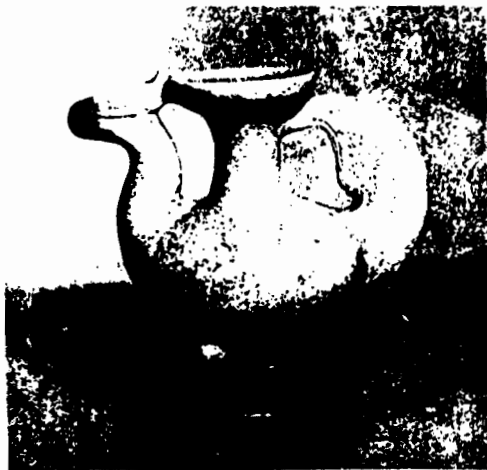
สี่เหลี่ยมจัตุรัส เขียนลายสีน้ำเงิน

วิษวา กุ่มรูปทรงสี่เหลี่ยมแปดเหลี่ยม

ขนาดสูง สี่เหลี่ยม 12.5 วิษวา

10.3 ซม.

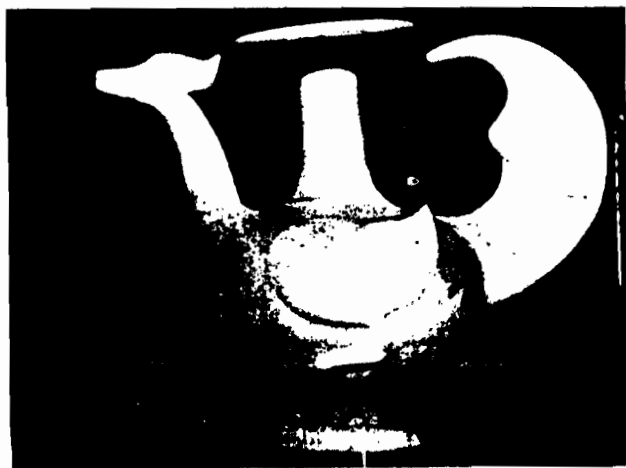
ที่มา : หนังสือ Thai Ceramics

ภาชนะที่ 222

กุ่มรูปหงส์ เกลือบเซลาดอน

ที่มา : หนังสือ The Ceramic Wares
of Siam

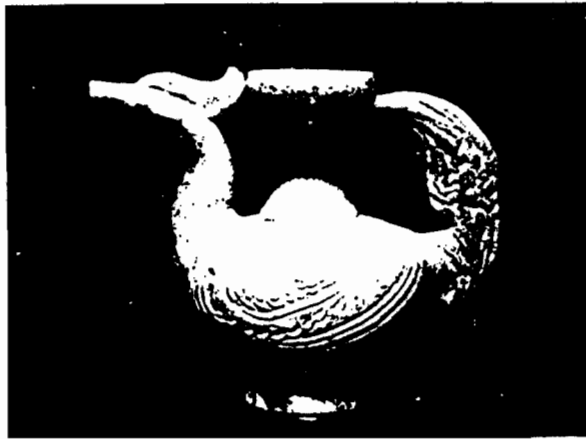
ภาชนะที่ 223

กุ่มรูปหงส์ เกลือบเซลาดอน

ขนาดสูง 22 ซม.

ที่มา : หนังสือ Siamese

Pottery in Indonesia

ภาชนะที่ 224

กุ่มรูปทรงสี่เหลี่ยมเตี้ย ขนาดสูง

9.25 ซม.

ที่มา : The Ceramic Wares
of Siam

ภาชนะที่ 225

กุ่มรูปทรงสี่เหลี่ยมเตี้ย

ขนาดสูง 26 ซม.

ที่มา : หนึ่งเดียว The Legacy
of Phra Ruang

ภาชนะที่ 226

กุกะสีรูปหงส์ เกล็ดือบสีขาว ขนาดสูง 19 ซม.
ที่ขุดมา : วัดอิฐแก้วสถานแห่งป่าติ พระนคร

ภาชนะที่ 227

กุกะสีรูปหงส์ เกล็ดือบสีเขียว
เขียนลายสีดำ ขนาดสูง 10 ซม.
ที่ขุดมา : วัดอิฐแก้วสถานแห่งป่าติ

พระนคร

ภาชนะที่ 228

กุ่มีรูปทรงสี่เหลี่ยมคางหมู

ขนาดสูง 9.8 ซม.

ที่มา : หนังสือ Keramik
aus Thailand.

77.
de
the
for
du
H
Mr.
78.
Ga
gru
sic
bla
H
11.

ภาชนะที่ 229

กุ่มีรูปทรงสี่เหลี่ยมคางหมู

ขนาดสูง 10.3 ซม.

ที่มา : หนังสือ Oriental Trade

Ceramics in Southeast

Asia 10th to 16th Century.

ภาพที่ 230

กุ่มีรูปหงส์ เกลือบสีเขียวลายสีดำ

ขนาดสูง 11.4 ซม.

ที่มา : หนังสือ Legend and Reality :

Early Ceramics from South-
East Asia ,

ภาพที่ 231

กุ่มีรูปหงส์ เกลือบสีนวลอมฟ้าเขียนลาย

สีดำ ขนาดสูง 29.5 ซม.

ที่มา : หนังสือ Oriental Trade Ceramics

in Southeast Asia 10th to
16th Century.

ภาพที่ 232

กุ่มีรูปหงส์ เคลือบสีเทา

เขียนลายสีคำ ขนาดสูง 15.3 ซม.

ที่มา : หนังสือ South-East

Asian and Chinese

Trade Pottery .

ภาพที่ 233

กุ่มีรูปหงส์ เคลือบสีเทาเขียนลายสีคำ

ขนาดสูง 15 ซม.

ที่มา : หนังสือ Siamese Pottery in

Indonesia .

ภาพที่ 234

กุ่มรูปหงส์ขนาดเล็ก เกลือบเขียวใส

ขนาดสูง 3.8 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Legacy of Phra Ruang.

ภาพที่ 235

กุ่มรูปหงส์ เกลือบเขียวใส

ขนาดสูง 15.4 ซม.

ที่มา : หนังสือ Sawankhalok;
de export-ceramic
van Siam.

ภาพที่ 236

กุ่มรูปหงส์ เกลือบเขียนลาย

ขนาดสูง 17.3 ซม.

ที่มา : หนังสือ Sawankhalok, de
export-ceramic; van
Siam.

ภาพที่ 237

กุ่มรูปหงส์ เกลือบเขียนลาย

ขนาดสูง 12.3 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Ceramics
of Thailand.

ed Ware Ewer
5.5 cm.
th pieces has
the result of
long period.

ภาชนะที่ 238

กุ่มีรูปหงส์ เกลือบเขียวเคลวกลาย

ขนาดสูง 16.5 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Ceramic Wares
of Siam.

ภาชนะที่ 239

กุ่มีรูปหงส์ เกลือบสีนวลและสีน้ำเงิน

ขนาดสูง 29.8 ซม.

ที่มา : หนังสือ Keramik aus Thailand.

ภาพที่ 240

กุ่มีรูปนก เกล็ดส้มสีเหลือง

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

สุวรรณนายก

ภาพที่ 241

กุ่มีรูปเครื่องดนตรีวงมโหรี เกล็ดส้ม
เขียวน้ำทะเล ตกแต่งลายพิมพ์

ขนาดสูง 13.1 ซม.

ที่มา : ภัณฑิ์ Keramik aus

Thailand.

ภาพที่ 242

กุกะรูปกนกนึ่งบนหลังหงส์ เกลือบ
นวลตกแต่งสีน้ำตาล ขนาดสูง

23.3 ซม.

ที่มา : หนังสือ Thai Ceramics.

ภาพที่ 245

กุกะรูปกนกนึ่งบนหลังหงส์ เกลือบสีเทาอ่อน
เขียนลายสีน้ำตาลอมเขียว ขนาดสูง

25 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Ceramic Wares
of Siam .

ภาพที่ 244

กฤษีรูปกษัตริย์บนหลังหงส์ เกือบสี่เท่า
อ่อน เขียนลายสีน้ำตาลอมเขียว

ขนาดสูง 29.2 ซม.

ที่มา : Ceramic Art of Southeast
Asia.

ภาพที่ 245

กฤษีฝารูปนก เกือบเขียนลวดลาย

ขนาดสูง 10.8 ซม.

ที่มา : ทุ่งไทย Sawankhalok, de
export-Ceramic: van
Siam .

ภาชนะที่ 246

กุ่มีรูปร่าง เคลือบสีน้ำตาล

ขนาดสูง ๕ ซม.

ที่มา : ใ้จากการขุดแต่งเมือง

ศรีสะเกษณสมัย พ.ศ.251๐

บริเวณพระราชวัง

ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ ณ

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

สุวรรณภูมิ

ภาชนะที่ 247

กุ่มีรูปร่าง เคลือบสีขาวตกแต่งสีน้ำตาล

ขนาดสูง 6.9 ซม.

ที่มา : ภาชนะชื่อ Sawankhalok, de

export-ceramick van Siam

ภาชนะที่ 248
 กุณฑีรูปช้าง เกลือบสีขาวไวล
 ตกแต่งเคลือบสีน้ำตาล ขนาดยาว
 10 ซม.
 ที่มา : วารสารเมืองโบราณ
 ฉบับเดือนธันวาคม-
 กรกฎาคม 2524

ภาชนะที่ 249
 กุณฑีรูปช้าง เกลือบสีขาวยกแต่ง
 สีน้ำตาล ขนาดสูง 16.5 ซม.
 ที่มา : หนังสือ The Ceramic
 of Thailand.

ภาชนะที่ 250

กุ่มีรูปร่าง เกือบสี่เหลี่ยมเตี้ย

สีน้ำตาล ขนาดสูง 13 ซม.

ที่มา : หนังสือ Siamose

Pottery in Indonesia.

ภาชนะที่ 251

กุ่มีรูปร่าง เกือบสี่เหลี่ยมเตี้ย

ขนาดสูง 15.3 ซม.

ที่มา : หนังสือ Legend and Reality :

Early Ceramics from

South-East Asia.

ภาพที่ 252

กุดสีรูปร่าง เกด็กรานโฝใฝ่เภา
อมฟ้าเชืขเห็ ขนาดสูง 15.6 ซม.

ที่มา : Ceramic Wares of
Siam.

ภาพที่ 253

กุดสีรูปกนึ่งฆนดั่งฟ้าาง เกด็กร
สีขาวตดแต่งเกด็อบสีใ้เภาล

ขนาดสูง 13.5 ซม.

ที่มา : หนังสือ Sawankhalok,
de export-ceramik
van Siam.

ภาพที่ 254

กุ่มมีรูปร่างเป็นรูปมังกร เกิดสมัยน้ำตาล
ตกแต่งลายขีด ขนาดสูง 25.4 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic Art of
Southeast Asia.

ภาพที่ 255

กุ่มมีรูปร่างเป็นรูปสัตว์ประหลาด เกิดสมัยน้ำตาล
เขียนลายสีน้ำตาล ขนาดสูง 21 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Suan Pakkad
Palace Collection.

ภาพที่ 256

กุ่มีมีหูเป็นรูปสัตว์ประหลาด เกลือบสี
น้ำตาลและเคลือบสีขาว แก้งลายปัก

ขนาดสูง 28.2 ซม.

ที่มา : ผนังสี Keramik aus Thailand.

sga' (Schlan-
ke mit Blatt-
dem buche-
r. C. 1800
at the body
of a brown
18 Century

ภาพที่ 257

กุ่มี มีหูเป็นรูปสัตว์ประหลาด

ที่มา : ผนังสี Keramik aus
Thailand.

ภาพที่ 258

กุดสีมีฝาซึ่งหูเป็นรูปสัตว์ เทลือบสีขาว

เขียนลายสีคำ ขนาดสูง 19 ซม.

ที่มา : หนังสือ Sawankhalok, de
export-ceramiek van Siam.

ภาพที่ 259

กุดสีมีฝาซึ่งหูเป็นรูปสัตว์ เทลือบเขียน

ลายสีคำ ขนาดสูง 16.3 ซม.

ที่มา : หนังสือ Keramik aus Thailand.

ภาพที่ 260

ขวดหยาดน้ำรูปกลมเหมือน เกลือบสีน้ำตาล
ขนาดสูง 9 ซม.

ที่มา : หนังสือ Keramik aus Thailand.

141
die
Han
hel
kel

del
ha
hn

ภาพที่ 261

ขวดหยาดน้ำรูปกลมหลังพ้อม เกลือบสีน้ำตาล
อมเขียว ขนาดสูง 10.3 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic Art of
Southeast Asia.

ภาพที่ 262

ขวทขนาดน้ำรูปกตงดั่งก้อม เกลือเฝ่เข็ยว
เข็ยนเฝ่ก่า ขนาดสูง 7.5 ซม.

ที่มก : หึหึอภัณเฝ่ถานแ่งฆาถึ ทรชนกร

ภาพที่ 263

ขวทขนาดน้ำรูปกตงดั่งก้อม เกลือเฝ่เข็ยน
เฝ่น้ำตาล ขนาดสูง 7.7 ซม.

ที่มก : หึหึอภัณเฝ่ถานแ่งฆาถึ รามล่ำแแง

ภาพที่ 264 ..

ขวดหยากน้ำรูปคนหลังถ่อม เกลือบสีน้ำตาล

และสีน้ำตาล (ริมน้ำ) เกลือบเขียนสี

(ริมน้ำ) ขนาดสูง ริมน้ำ

7.5 ซม. ริมน้ำ 8.5 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Legacy

of Phra Ruang.

ภาพที่ 265

ขวดหยากน้ำรูปคนหลังถ่อม เกลือบสีน้ำตาล

และน้ำตาล ขนาดสูง 8.5 ซม.

ที่มา : หนังสือ Southeast Asian

Ceramics : Ninth Through

Seventeenth Ceramics.

ภาาที่ 266

ชวคหยาคน้ำรูปคนหลังค่อม เกลือบสีนวล
และสีน้ำตาล ขนาดสูง 4.2 ซม.

ที่มา : พงษ์ณี Thai Ceramics

ภาาที่ 267

ชวคหยาคน้ำรูปคนหลังค่อม
เกลือบสีนวลและสีน้ำตาล

ขนาดสูง (ริมซ้าย) 7.6 ซม.

ที่มา : พงษ์ณี Sawankhalok,
de export-ceramiok
van Siam

ภาาที่ 268

ขวคหบาคน้ำรูปกลดั่งก้อม เกลือบสีนวล

ถกแต่งสีน้ำตาล ขนาดสูง 7.6 ซม

ที่มา : หนังสือ South-East Asian

Chinese Trade Pottery.

ภาาที่ 269

ขวคหบาคน้ำรูปกลดั่งก้อม

เกลือบสีนวลและสีน้ำตาล

ขนาดสูง 8.6 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Ceramis

of Thailand.

ภาพที่ 270

ชวกรเขากน้ำรูปคนหลังค่อม เกลือบเขียน

สีดำ ขนาดสูง 7.2 ซม.

ที่มา : หนังสือ Keramik aus

Thailand.

26. Was
Bewacht
Öffnung
ergänzt
aus sch
auf die
Buckel
Hut
carryng
painted
with cr
body as
W 7.2 c
Nr. Low

ภาพที่ 271

ชวกรเขากน้ำรูปคนหลังค่อม

เคลือบเขียนสี (จิ๋วขวา)

ที่มา : หนังสือ The Ceramic

Wares of Siam

ภาพที่ 272

ขวดขนาดเล็กน้ำรูปคนหลังค่อม เกล็ดบนศีรษะ
และเท้าลาด ขนาดสูง 3.1 ซม.

ที่มา : หนังสือ Legend and Reality :

Early Ceramics from South-
East Asia.

ภาพที่ 273

ขวดขนาดเล็กน้ำรูปคนหลังค่อม เกล็ดบนศีรษะ
อมเท้าเขียนสีเทาอมดำ ขนาดสูง 3.2 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Talking Jars.

ภาหที่ 274

ขวคหยาคน้ำรูปกนเหล้งท่อม เทลือบเซิมน
ลายสีดำขนาดสูง 15 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

ภาหที่ 275

ขวคหยาคน้ำรูปกนเหล้งท่อม เทลือบสีนวม
และสีน้ำตาล ขนาดสูง 8.9 ซม.

ที่มา : หนังสือ Legend and Reality :

Early Ceramics from

South-East Asia.

ภาพที่ 276

• ขวดหยาดน้ำรูปผู้ขำ ขนาดสูง 22.2 ซม.

ที่มา : หนังสือ Oriental Trade

Ceramics in Southeast

Asia 10th to 16th Century.

ภาพที่ 277

ขวดหยาดน้ำรูปผู้ขำสวมหมวกยอดเตา

เคลือบเขียนสีค่า ขนาดสูง 16.3 ซม.

ที่มา : หนังสือ Legend and Reality :

Early Ceramics from

South-East Asia.

ภาพที่ 278

ขวดหยาดน้ำรูปผู้ชายนั่งหัวเราะ
เคลือบและเขียนสี ขนาดสูง 4 นิ้ว
ที่มา : หนังสือ The Dictionary
of World Pottery and
Porcelain

ภาพที่ 279

ขวดหยาดน้ำรูปผู้พายเรือเข้าเคลือบเขียน
สีดำ ขนาดสูง 13.5 ซม.
ที่มา : หนังสือ Legend and Reality...
Early Ceramics from South-
East Asia

ภาพที่ 280
ขวดหยาดน้ำรูปผู้หญิงนั่งพับเพียบ เลี่ยม
เคลือบรานไผ่สีเทาอมเขียวและเขียนสีค่า
ขนาดสูง 18.6 ซม.
ที่มา : หนังสือ Ceramic Wares of
Siam

ภาพที่ 281
ขวดหยาดน้ำรูปนักเล่นกล เคลือบเขียนสีค่า
ขนาดสูง 24 ซม.
ที่มา : หนังสือ Keramik aus Thailand

Some of
the
most
important
in the
19th
Century

121 Wasser
an heiligen
auf dem ein
Water of
of a prince
lon
H 18 cm

ภาชนะที่ 282

ขวดหยาดน้ำรูปผู้ชายขี่สิงโต เกลือบสีเขียว
และสีน้ำตาล ขนาดสูง 18 ซม.

ที่มา : หนังสือ Keramik aus Thailand

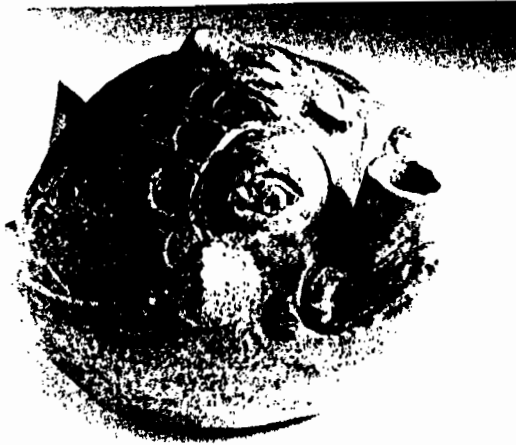

ภาชนะที่ 283

ขวดหยาดน้ำรูปปลา เกลือบสีเขียว
ลายสีน้ำตาล ขนาดสูง 5.2 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

พระนคร

ภาพที่ 285

ชวดกษัตริย์รูปปลา เกลือบสีน้ำ

ศาลอมเทือง ขนาดสูง 5.5 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Suan

Pakkad Palace

Collection

ภาพที่ 284

ชวดกษัตริย์รูปปลา

ภาพที่ 286

ขวดหยาดน้ำรูปคางคก เคลือบสีนวล
และสีน้ำตาล ขนาดสูง 5 ซม.-

ที่มา : Legend and Reality :

Early Ceramics from

South-East Asia

ภาพที่ 287

ขวดหยาดน้ำรูปกบ เคลือบสีนวลและ
สีน้ำตาลอ่อน ขนาดสูง 4.2 ซม.

ที่มา : หนังสือ Thai Ceramics

ภาพที่ 288

ขวดหยาดน้ำรูปกบ เคลือบสีขาว
อมสีฟ้าอ่อน ขนาดสูง 7 ซม.

ที่มา : หนังสือ Legend and

Reality : Early

Ceramics from

South-East Asia

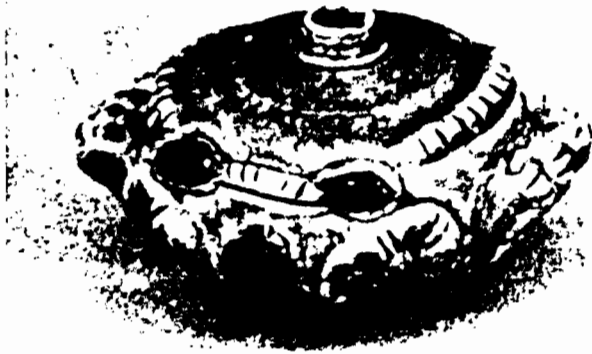
ภาพที่ 289

ขวดหยาดน้ำรูปกบ เคลือบสีเขียว

แกดตกแต่งสีเทา ขนาดสูง 13.5 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Ceramic

Wares of Siam

ภาพที่ 290

ขวดหยาดน้ำรูปปู ขนาดสูง 3.5

ซม.

ที่มา : หนังสือ The Ceramic
Wares of Siam

ภาพที่ 291

ขวดหยาดน้ำรูปนก เกลือบสีเขียว

ขนาดสูง 5.6 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Ceramics
of Thailand

ภาพที่ 292

ขวดหยาดน้ำรูปนก เกลือบสีเขียว

ขนาดสูง 7 ซม.

ที่มา : หนังสือ Legend and

Reality : Early

Ceramics from

South-East Asia

ภาพที่ 293

ขวดหยาดน้ำรูปนก เกลือบสีนวลและสี

น้ำตาล

ที่มา : หนังสือ Siamese Pottery

ภาพที่ 294

ขวดหยาดน้ำรูปไก่ เคลือบเขียนสี

ขนาดสูง 6 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Ceramic

Wares of Siam

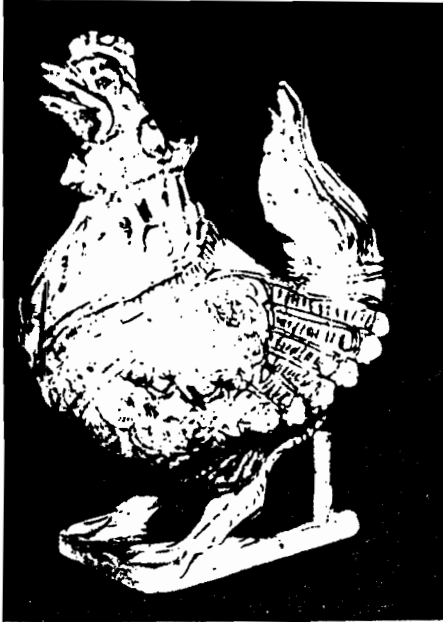
ภาพที่ 295

ขวดหยาดน้ำรูปไก่ เคลือบสีเทา มีฐาน

เขียนสีค่า ขนาดสูง 19.8 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic Wares of

Siam

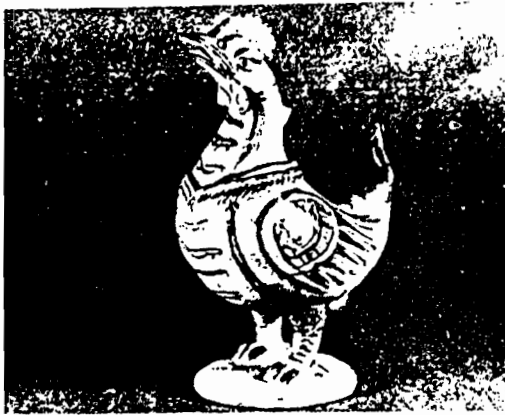

ภาพที่ 296

ขวดหยาดน้ำรูปไก่ เคลือบเขียนสี

ขนาดสูง 19.5 ซม.

ที่มา : หนังสือ Sawankhalok, de
export-ceramik van
Siam

Cat No 57

ภาพที่ 297

ขวดหยาดน้ำรูปไก่ เคลือบเขียนสี

ขนาดสูง 22.2 ซม.

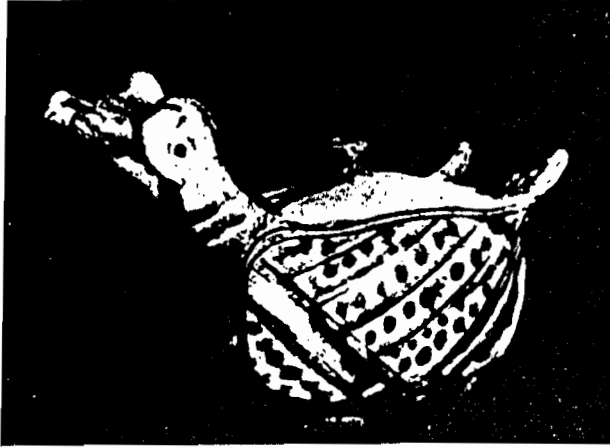
ที่มา : The Ceramics of
Thailand

ภาพที่ 298
ขวดหยาดน้ำรูปแป๊ะตู๋ เกลือบสีเทา
เขียนสีดำ

ภาพที่ 299
ขวดหยาดน้ำรูปแป๊ะตู๋ เกลือบ
สีนวลเขียนสีน้ำตาล

ภาพที่ 300
ขวดหยาดน้ำรูปเป็ดคู่ เคลือบ
สีน้ำตาล ขนาดยาว 11.3 ซม.

ภาพที่ 301
ขวดหยาดน้ำรูปหงส์คู่
ขนาดสูง 10 ซม.
ที่มา : หนังสือเครื่องถ้วย
ในประเทศไทย

ภาพที่ 302

ขวดหยาดน้ำรูปตัวกิ้งกูด เคลือบเซรามิค

ขนาดสูง 5.2 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Talking Jars

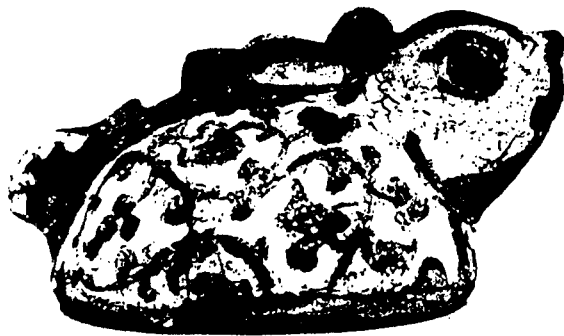
ภาพที่ 303

ขวดหยาดน้ำรูปกระต่าย เคลือบ

สีขาวเขียนสีคำ ขนาดสูง 11 ซม.

ที่มา : หนังสือ Thai Ceramics

ภาพที่ 304

ขวดหยาดน้ำรูปกระท่าย เกือบ

เขียนสี ขนาดยาว 17 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Ceramic

Wares of Siam

ภาพที่ 305

ขวดหยาดน้ำรูปสุนัข เกือบสีน้ำตาล

อมเขี้ยว ขนาดสูง 7 ซม.

ที่มา : หนังสือ Legend and Reality :

Early Ceramics from

South-East Asit

ภาพที่ 306

ขวดหยาดน้ำรูปสิงโต (lion-dog)

or (fo-dog)

ขนาดสูง 6 ซม.

ที่มา : หนังสือ Legend and
Reality : Early
Ceramics from
South-East Asia

ภาพที่ 307

ขวดหยาดน้ำรูปกิเลน เกลือบเขียนสี

ขนาดสูง 19 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Ceramic Wares
of Siam

ภาพที่ 308

ขวดหยาดน้ำรูปสัตว์ประหลาด

2 ตัว เคลือบเขียนสีน้ำตาล

ขนาดสูง 11.4 ซม.

ที่มา : หนังสือ World Ceramics

ภาพที่ 309

คนโทรูปเทพนม 3 ด้าน เคลือบสีเทา

ขนาดสูง 22.5 ซม.

ที่มา : ได้จากการขุดค้นเตาทุเรียง

เกาะน้อย ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ ณ

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รามคำแหง

ภาพที่ 310

คนโทรูปคนขี่ช้าง เคลือบสีน้ำตาล

ขนาดสูง 27 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Ceramic of
South-East Asia

ภาพที่ 311

คนโทมีหูจับ เคลือบสีน้ำตาล ขนาดสูง

24.25 ซม.

ที่มา : หนังสือ Siamese Pottery
in Indonesia

ภาพที่ 312

ขวดหรือคนโทรูปหัวช้าง ขนาดสูง

14 ซม.

ที่มา : หนังสือ Chinese Celadons
and other Related Wares
in Southeast Asia

ภาพที่ 313

กระปุกรูปปลา เคลือบสีเทา

เขียนลายสีคำ ขนาดสูง 3.5

ซม.

ที่มา : ใต้จากการขุดค้นเตา
หุเรียงเกาะน้อย ปัจจุบันเก็บ
รักษาไว้ ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
รามคำแหง

ภาพที่ 314

กระปุกรูปปู เคลือบสีขาวเขียน
สี ขนาดสูง 4 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
สมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ภาพที่ 315

กระปุกมีฝารูปปู เคลือบเขียนสี

ที่มา : หนังสือ The Ceramic
Wares of Siam

ภาพที่ 316

กระปุกมีฝารูปปู เคลือบเขียนสี

ขนาดสูง 5.8 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic

Wares of Siam

ภาพที่ 317

กระปุกรูปกบ เคลือบสีชาวม

ฟ้า ขนาดสูง 5 ซม.

ที่มา : หนังสือ Legend and

Reality : Early

Ceramis from

South-East Asia

ภาพที่ 318

กระปุกรูปผลไม้ ? เคลือบสีเทา
เขียนสีดำ ขนาดสูง 9 ซม.

ที่มา : หนังสือ Legend and
Reality : Early
Ceramics from
South-East Asia

ภาพที่ 319

คล้ายรูปนก เคลือบเขียนสีดำ
ขนาดสูง 11 ซม.

ที่มา : พบที่วัดเจดีย์เจ็ดยอด
ไตรตังษ์ บนฐานเจดีย์องค์หนึ่ง
จำนวน 20 องค์ ปัจจุบันเก็บรักษา
ไว้ ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
กำแพงเพชร

ภาพที่ 320

ศิลปะรูปนก เคลือบสีชาวมะเข็ญ

เขียนลายสีคำ ขนาดสูง 13 ซม.

ที่มา : หนังสือ Oriental Trade

Ceramics in Southeast

Asia 10th to 16th

Century

ภาพที่ 321

ศิลปะรูปนก เคลือบเขียนสี

ที่มา : หนังสือ Sawankhalok, de

export-ceramik van

Siam

ภาพที่ 322

คล้ายรูปทรงขนาดเล็ก เคลือบเขียน

สี ขนาดสูง ริมซ้าย 3.5 ซม.

ตรงกลาง 3.9 ซม. ริมขวา

3.4 ซม.

ที่มา : Thai Ceramics

ภาพที่ 323

คล้ายรูปทรงขนาดเล็ก ริมซ้าย

เคลือบสีเทา ริมขวาเคลือบ

สีเทาอมเขียว ขนาดสูง

ริมซ้าย 3.4 ซม. ริมขวา

3.3 ซม.

ที่มา : กิ่งแก้ว Ceramic Wares

of Siam

ภาพที่ 324

เคลือบรูปเปิดคู่ เคลือบเขียนสี

ขนาดสูง 9.8 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Ceramics
of South-East Asia

ภาพที่ 325

เคลือบรูปมังกรขนาดเล็ก

เคลือบสีเขียนวมะกอก

เขียนสีน้ำตาล ขนาดสูง

5.8 ซม.

ที่มา : หนังสือ South-East
Asian and Chinese
Trade Pottery

ภาพที่ 326

ตุ้มรูปมังกุดขนาดเล็ก เคลือบ
เขียนสี

ที่มา : หนังสือ The Ceramic
Wares of Siam

ภาพที่ 327

ตุ้มรูปมังกุดขนาดเล็ก เคลือบสี-
เทาอมฟ้า ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง
6.1 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Ceramics of
South-East Asia

ภาพที่ 328

ถลั้บรูปม้งคุดขนาดเล็ก เกลือบ

เขียนสี ขนาดสูง ริมซ้าย

2.9 ซม. ตรงกลาง 3.2 ซม.

ริมขวา 3.5 ซม.

ที่มา : หนังสือ Thai Ceramics

ภาพที่ 329

ถลั้บรูปม้งคุด เกลือบรานใส่สีเทา

อมเขียวเขียนสี ขนาดเส้นผ่า

ศูนย์กลาง 8 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic Wares of

Siam

ภาชนะที่ 330

ดัดรูปม้งคุด (ริมซ้าย) เกล็อม
รานไต้สี่ฟ้า ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง-
กลาง 11.4 ซม. สูง 8.9 ซม.
ที่มา : หนังสือ Thai Ceramics

07

7

ภาชนะที่ 331

ดัดรูปม้งคุด เกล็อมรานไต้สี่
เหลี่ยมเขียว ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง
กลาง 11.8 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic

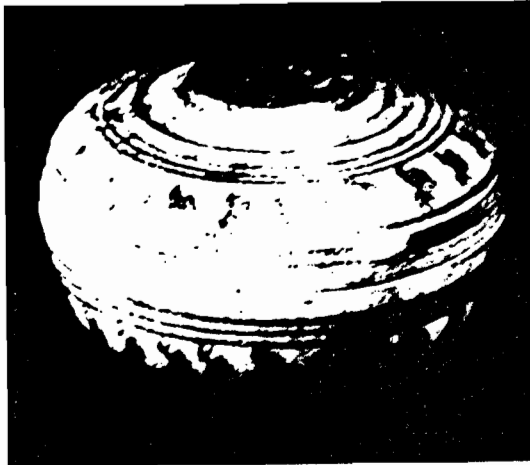
Wares of Siam

ภาพที่ 332

ตลับรูปมังกุด เคลือบรานไสสีเขียว
อมเทา ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 11
11 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic Wares
of Siam

ภาพที่ 333

ตลับรูปมังกุด เคลือบรานไสสีเทา
ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 11 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic Wares
of Siam

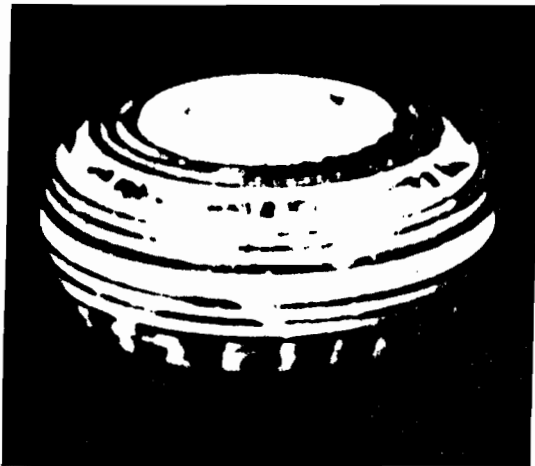

ภาพที่ 334

ตลับรูปมังกุด (ริมซ้าย) เคลือบ
สีเทาฟ้าเขียนสีน้ำตาล ขนาดเส้น
ผ่าศูนย์กลาง 9.7 ซม.

สูง 8 ซม.

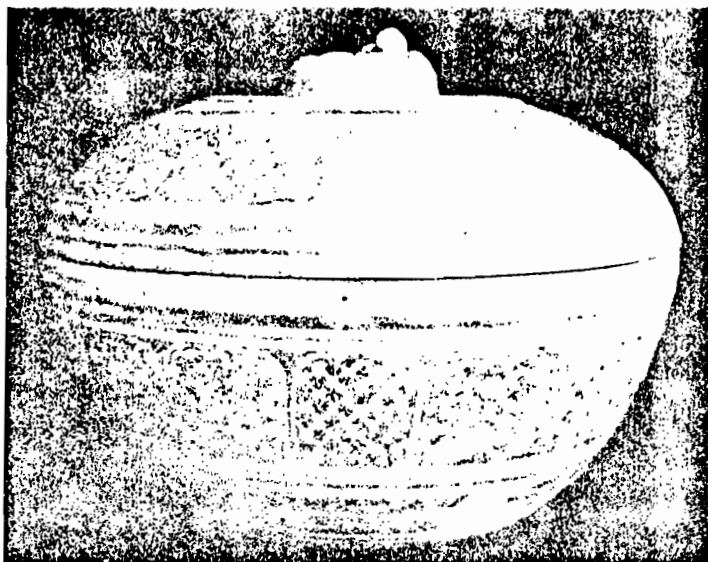
ที่มา : หนังสือ The Ceramics

ภาพที่ 335

ตลับรูปมังกุด เคลือบเขียนสี
ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 10 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic Wares of
Siam

ภาพที่ 336

ถลั้บรูปมั้งคุด เกลือบเขียน
สีด้า ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง
19.5 ซม. สูง 15.6 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic

Art of Southeast
Asia

ภาพที่ 337

ถลั้บรูปมั้งคุดเกลือบเขียนสีด้า
ขนาด (ตรงกลาง) เส้นผ่าศูนย์กลาง
9.3 ซม. สูง 7.3 ซม.

ริมขวา เส้นผ่าศูนย์กลาง
6.3 ซม. สูง 4.8 ซม.

ที่มา : หนังสือ Thai Ceramics

ภาพที่ 338

เคลือบรานสีฟัวอ่อน

เขียนสีคำ ขนาดโนผ่าศูนย์กลาง

13 ซม. สูง 10.6 ซม.

ที่มา : หนังสือ Thai Ceramics

ภาพที่ 339

เคลือบสีน้ำตาลอ่อน

ขนาดสูง 7 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Ceramic

Wares of Siam

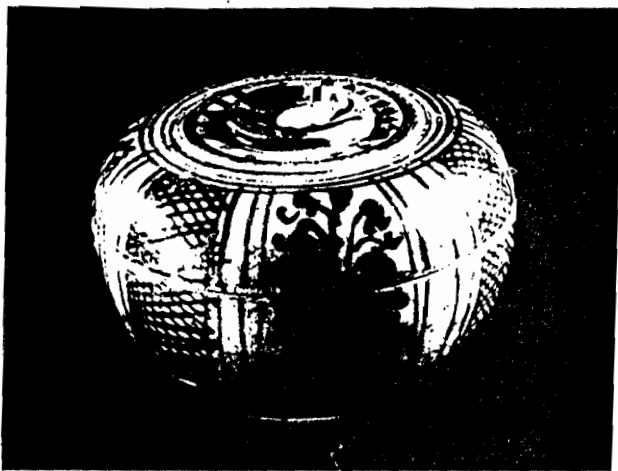
ภาพที่ 340

เคลือบรูปมังกรยุค เคลือบรอนไลสีเทาอมเขียว

อมเขียว เขียนสี ขนาดเส้นผ่า

ศูนย์กลาง 9.8 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic Wares
of Siam

ภาพที่ 341

เคลือบรูปมังกรยุค เคลือบเขียนสี

ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 9.7 ซม.

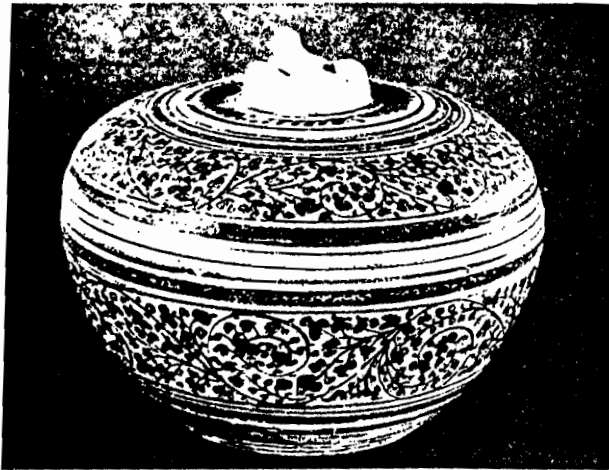
ที่มา : หนังสือ Legend and

Reality : Early

Ceramics from

South-East Asian

ภาพที่ 342

คล้ายรูปมังกุด เคลือบสีเทา
เขียนสีเทาเข้ม

ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 17.8 ซม.

ที่มา : Southeast Asian

Ceramics : Ninth

through Seventeenth

Centuries

ภาพที่ 343

คล้ายรูปมังกุด เคลือบเขียนสี

ที่มา : หนังสือ Sawankhalok, de

export-ceramik van

Siam

ภาพที่ 345

ตลับรูปมังคุด เคลือบรานสีเขียว

ฟิวอ่อน เขียนสีดำ ขนาดเส้นผ่า

ศูนย์กลาง 16.9 ซม. สูง

17 ซม.

ที่มา : หนังสือ Thai Ceramics

ภาพที่ 346

ตลับรูปมังคุด เคลือบเขียนสี

ขนาดสูง 7.75 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Ceramic

Wares of Siam

ภาพที่ 347

ศิลปะรูปมังกุด เคลือบรานใส

สีเทาอมฟ้า ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง

กลาง 10.7 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic Wares
of Siam

ภาพที่ 348

ศิลปะรูปมังกุด เคลือบเขียนสี

ที่มา : หนังสือ The Ceramic Wares

of Siam

ภาพที่ 349

คล้ายรูปมังกุกขนาดเล็ก เคลือบสีนวลและ
สีน้ำตาล ตกแต่งลายขีด (รมข้าว)
ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 6 ซม.
สูง 5.3 ซม.
ที่มา : หนังสือ Thai Ceramics

ภาพที่ 350

คล้ายรูปมังกุกขนาดเล็ก
เคลือบสีนวลและสีน้ำตาล
ตกแต่งลายขีด ขนาดเส้นผ่า
ศูนย์กลาง 5.6 ซม.
ที่มา : หนังสือ Southeast Asia
Ceramics : Ninth
through Seventeenth
Centuries

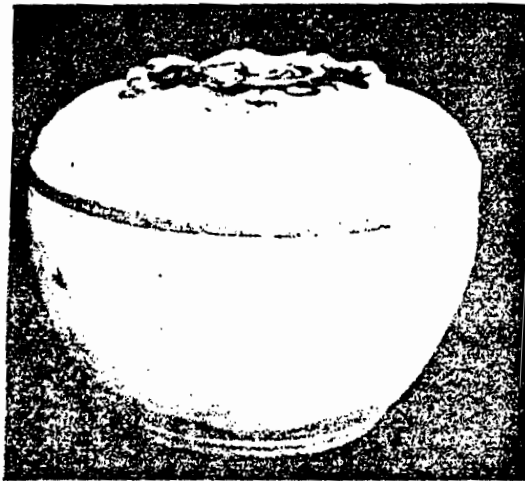
ภาพที่ 351

ตลับรูปมังกุด เคลือบสีน้ำตาล
ตกแต่งลายขีด ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง
กลาง 12.5 ซม.

ที่มา : วารสารเมืองโบราณ

6 เมษายน - กรกฎาคม

2524)

ภาพที่ 352

ตลับรูปลูกพลับ เคลือบสีขาว ขนาดเส้น
ผ่าศูนย์กลาง 9.2 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Ceramic Wares
of Siam

ภาพที่ 353

ตลับรูปลูกพลับ เคลือบเซยอนสี

ขนาดสูง 15.5 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Ceramic

Wares of Siam

ภาพที่ 354

ตลับรูปลูกพลับ เคลือบเซยอนสี

ขนาดสูง 7.5 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Ceramic

Wares of Siam

Cer. No. 355

ภาพที่ 355

คล้ายรูปลูกพลับ เคลือบสีฟ้าใสเขียน

สี ขนาดสูง 11 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Ceramics of
Thailand

ภาพที่ 356

คล้ายรูปลูกพลับ เคลือบรานใสสี

เทาอมฟ้าเขียนสี ขนาด 13 ซม.

ที่มา : หนังสือ Sawankhalok,
de export-ceramik
van Siam

ภาพที่ 357

เคลือบรูปลูกพลับ เคลือบเขียนสีดำ

ขนาดสูง 10 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Ceramic of
South-East Asia

ภาพที่ 358

เคลือบรูปลูกพลับ เคลือบสีเทา

เขียนสีดำ ขนาดสูง 9 ซม.

ที่มา : หนังสือ Tje Ceramic
of South-East Asia

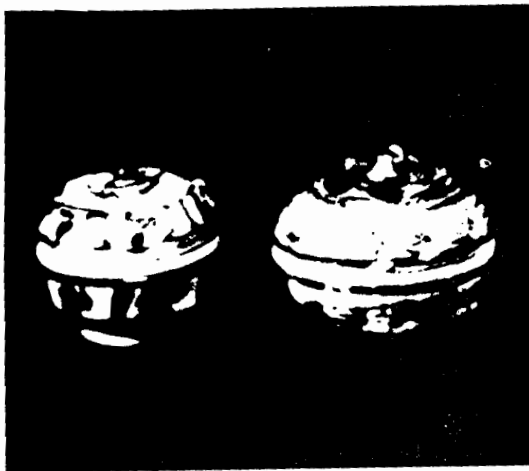
ภาพที่ 359

คล้ายรูปลูกท้อ แก้วโบราณใสเขียนสีดำ

ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 11.4 ซม. สูง

8.9 ซม.

ที่มา : หนังสือ Thai Ceramics

ภาพที่ 360

คล้ายรูปลูกท้อ แก้วเขียนสี

(ริมขวา) ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง

4.1 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic Wares

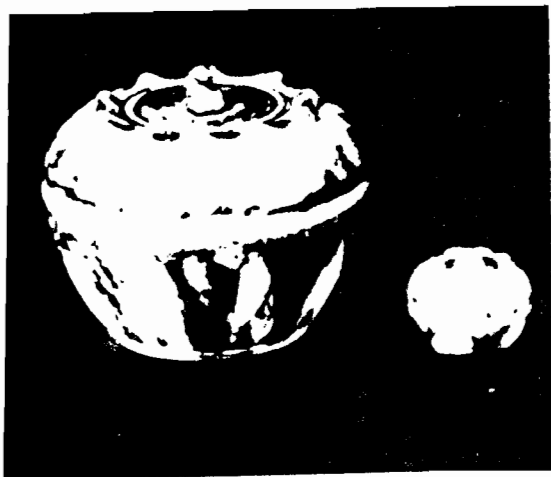
of Siam

ภาพที่ 361
 ตลับรูปลูกพลับ เคลือบสีน้ำตาล
 และสีเขียว ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง
 6 ซม.
 ที่มา : หนังสือ Ceramic Art
 of Southeast Asia

ภาพที่ 362
 ตลับรูปลูกพลับ เคลือบสีน้ำตาล
 ตกแต่งลวดลายขีดเคลือบสีเขียว
 ขนาดสูง 8 ซม.
 ที่มา : หนังสือ The Ceramic
 Wares of Siam

ภาพที่ 363

คล้ายรูปลูกพลับ เคลือบสีน้ำตาล

ตกแต่งลายขีดเคลือบสีขาว

ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ริมซ้าย

10 ซม. ริมขวา 3.7 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic Wares

of Siam

ภาพที่ 364

คล้ายรูปลูกพลับ เคลือบสีน้ำตาลและ

สีน้ำตาล ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง

10 ซม. สูง 7.4 ซม.

ที่มา : หนังสือ Thai Ceramics

ภาพที่ 365

ตลับรูปลูกพลับ เคลือบสีนวลและ
สีน้ำตาล ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง
13.3 ซม. สูง 9.9 ซม.

ที่มา : หนังสือ Thai Ceramics

ภาพที่ 366

ตลับรูปลูกพลับ เคลือบสีน้ำตาล
และสีขาว ขนาดริมซ้ายเส้น
ผ่าศูนย์กลาง 9.7 ซม.

ริมขวา เส้นผ่าศูนย์กลาง 10.2
ซม.

ที่มา : หนังสือ Sawankhalok,
de export-ceramik
van Siam

ภาพที่ 367

คล้ายรูปลูกพลับ เคลือบสีเทาอ่อน
ตกแต่งเคลือบสีน้ำตาล ขนาดเส้น
ผ่าศูนย์กลาง 12.5 ซม.

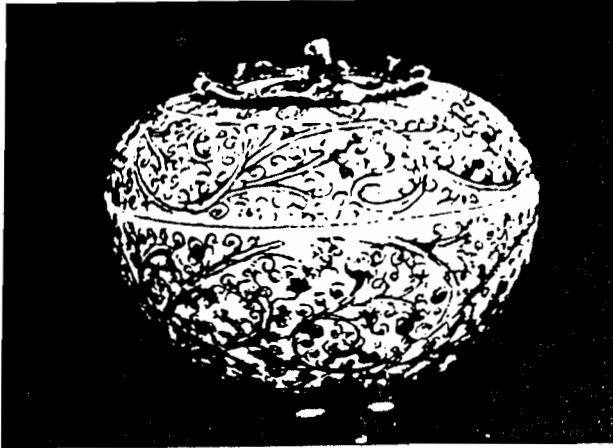
ที่มา : หนังสือ Southeast
Asian Ceramics

ภาพที่ 368

คล้ายรูปลูกพลับ เคลือบสองสี
ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 10 ซม.
สูง 7 ซม.

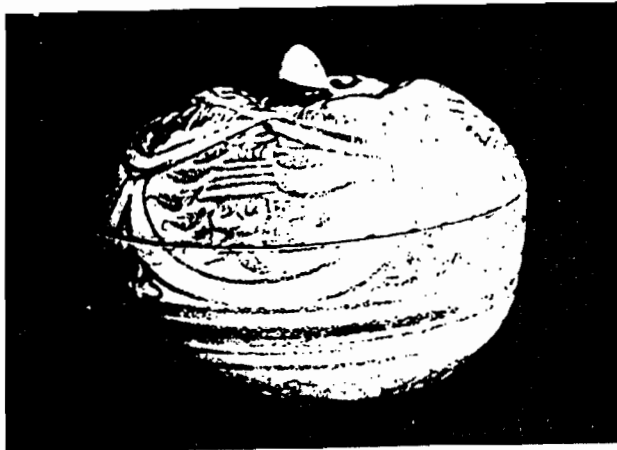
ที่มา : หนังสือ The Art of
Sukhothai

ภาพที่ 369

ตลับรูปลูกพลับ เคลือบสีตกแต่ง
ลวดลายขีด ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง
10.1 ซม.

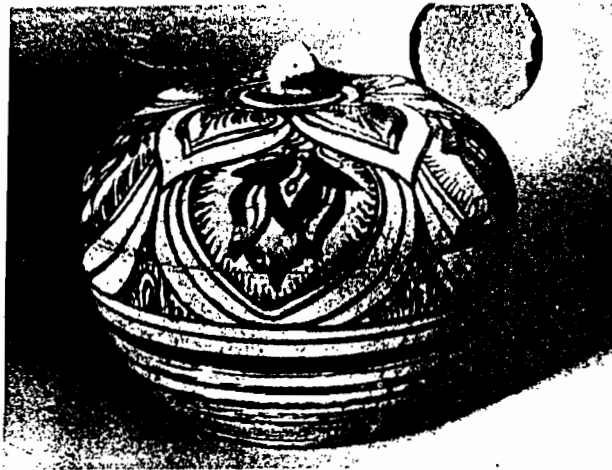
ที่มา : หนังสือ Ceramic Art
of Southeast Asia

ภาพที่ 370

ตลับรูปดอกไม้ เคลือบเขียน
สีดำ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง
13.1 ซม. สูง 10.1 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic Art
of Southeast Asia

ภาพที่ 371

ตุ้มรูปดอกไม้ เคลือบใสเขียน
สีเทาน้ำตาล ขนาดสูง 13.5 ซม.

ที่มา : หนังสือ Southeast

Asia Ceramics :

Ninth through

seventeenth

Centuries

ภาพที่ 372

ตุ้มรูปดอกไม้ เคลือบเขียนสี

ที่มา : หนังสือ Sawankhalok, de

export-ceramik van

Siam

ภาพที่ 373

ตลับรูปดอกไม้ เคลือบรานใสสี
เทาอมเขียว ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง
กลาง 10.8 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic Wares
of Siam

ภาพที่ 374

ตลับรูปดอกไม้ เคลือบรานใสสี
เทาอมเขียว ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง
กลาง 10.5 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic Wares
of Siam

ภาพที่ 375

ตลับรูปดอกไม้ เคลือบสีน้ำตาลและ

สีขาว ขนาดสูง 12.7 ซม.

ที่มา : หนังสือ South-East

Asian And Chinese

Trade Pottery

ภาพที่ 376

ตลับรูปดอกไม้ เคลือบสีน้ำตาลและ

สีขาว ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง

13 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic Wares

of Siam

ภาพที่ 377

คล้ายรูปคอกบัว เคลือบเซลาคอน ขนาด
เส้นผ่าศูนย์กลาง 12.25 ซม.

ที่มา : หนังสือ Siamese Pottery in
Indonesia

ภาพที่ 378

ตะเกียงรูปช้าง เคลือบสี
น้ำตาล ขนาดสูง 7.5 ซม.

ที่มา : พบที่เตาทุเรียงเกาะ

น้อย ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ ณ

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กำแพงเพชร

ภาพที่ 379

ตะเกียงรูปช้าง เคลือบสีน้ำตาล

ขนาดสูง 5.6 ซม.

ที่มา : หนังสือ Keramik aus
Thailand

ภาพที่ 380

ตะเกียงรูปช้าง เคลือบสีน้ำตาล

ขนาดสูง 11 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Legacy of
Phra Ruang

ภาพที่ 381

ตะเกียงรูปช้างล้อม เคลือบสี
เขียวไขก่า ขนาดสูง 10.5 ซม.
ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
พระนคร

ภาพที่ 382

ตะเกียงรูปช้างล้อม เคลือบสี
ขาว ขนาดสูง 10.5 ซม.
ที่มา : ได้มาจากเจดีย์เจ็ด-
แถว เมืองศรีสัชชนาลัย ปัจจุบัน
เก็บรักษาไว้ ณ พิพิธภัณฑ์สถาน
แห่งชาติ रामคำแหง

ภาพที่ 383

ตะเกียงรูปช้างล้อม เคลือบสีเขียวหน้าทะเล

ขนาดสูง 11.3 ซม.

ที่มา : หนังสือ Keramik aus
Thailand

๑๑. ๕๕
๕๑๕๕
๕๕
๕๕๕๕
๕๕๕๕

ภาพที่ 384

ตะเกียงรูปช้างล้อม เคลือบเซลาดอน

ขนาดสูง 13.25 ซม.

ที่มา : หนังสือ Siamese Pottery in
Indonesia

ภาพที่ 385

ตะเกียงรูปคนขี่ช้าง เคลือบเซลาดอน

ขนาดสูง 13.5 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Ceramic Wares
of Siam

Plate 50. Sawankhalok Celadon Figurine

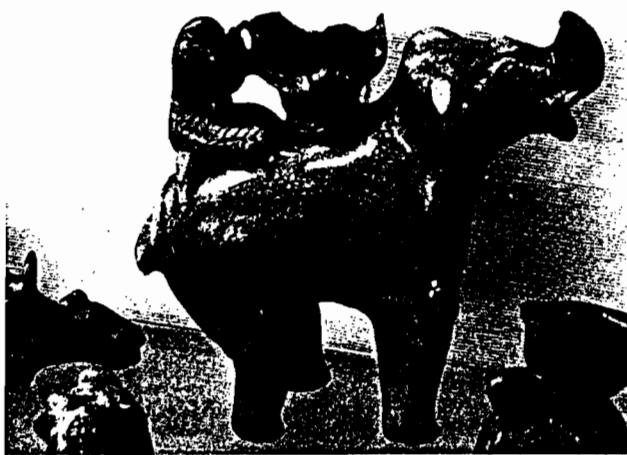

ภาพที่ 386

ตะเกียงรูปคนขี่ช้าง เคลือบสีเขียวน้ำทะเล

ขนาดสูง 13.6 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Legacy of Phra
Ruang

ภาพที่ 387
 ตะเกียงรูปคนขี่ช้าง เคลือบสี
 เขียว ขนาดสูง 15 ซม.
 ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
 กำแพงเพชร

ภาพที่ 388
 ตะเกียงรูปคนขี่ช้าง เคลือบรานสีเขียวย
 ขนาดสูง 15 ซม.
 ที่มา : หนังสือ Chinese Celadons
 and other Related Wares
 in Southeast Asia

ภาพที่ 389

ตะเกียงรูปคนขี่ช้าง เคลือบสีนวลและ
สีน้ำตาล ขนาดสูง 24 ซม.

ที่มา : หนังสือ Thai Ceramics

ภาพที่ 390

ตะเกียงรูปคนขี่ช้าง เคลือบสีน้ำตาล
ขนาดสูง 32.7 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic Art of Southeast
Asia

ภาพที่ 391

ตะเกียงรูปคนขี่ช้าง เคลือบสีน้ำตาลและสี

ขาว ขนาดสูง 33 ซม.

ที่มา : หนังสือ Sawankhalok, de
export-ceramik van Siam

ภาพที่ 392

ตะเกียงรูปคนขี่ช้าง เคลือบสีน้ำตาลและสี

ขาว ขนาดสูง 36 ซม.

ที่มา : หนังสือ Sawankhalok, de export-
ceramik van Siam

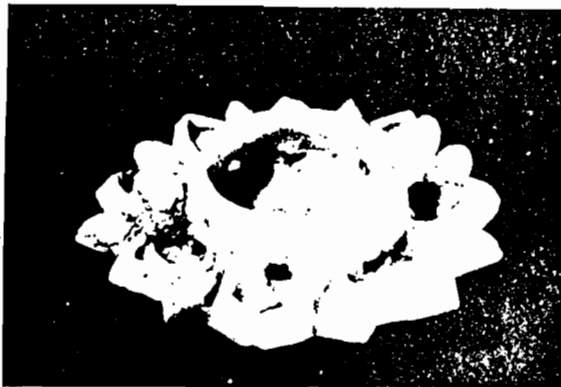
Cat No 77

ภาพที่ 393

ตะเกียงรูปดอกบัว เคลือบสีเขียว

อ่อน ขนาดสูง 6.9 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Ceramics
of Thailand.

Cat No 113a

ภาพที่ 394

ตะเกียงรูปดอกบัว เคลือบสีขาว

ขนาดสูง 4.3 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Ceramics
of Thailand

ภาพที่ 395

ตะเกียงรูปดอกบัว เคลือบสีชาวครัม

ขนาดสูง 7.6 ซม.

ที่มา : หนังสือ Oriental Trade

Ceramics in Southeast

Asia 10th to 16th

Century

ภาพที่ 396

ตะเกียงรูปดอกบัว เคลือบสีนวล

ที่มา : หนังสือ Siamese Pottery

ภาพที่ 397

ตุ๊กตารูปคนสองมือทูนภาชนะไว้บน
ศีรษะ เคลือบสีเขียว ขนาดสูง

11.5 ซม.

ที่มา : ได้จากการขุดแต่งเมือง
ศรีสีขณาถัย พ.ศ. 2516 บริเวณ

พระราชวัง ปัจจุบันเก็บรักษาไว้

ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สวรรคตวรนายก

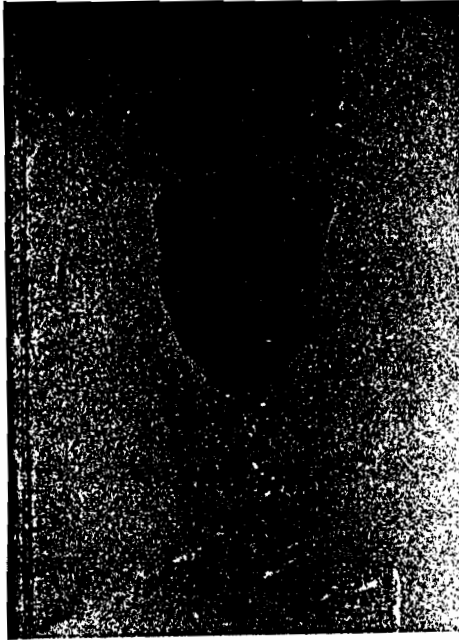

ภาพที่ 398

กระดางรูป เคลือบเซลาดอน ขนาดสูง
7 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Dictionary of

World Pottery and Porcelain.

ภาพที่ 399

หัวตุ๊กตาผู้ชายเจาะรูบนศีรษะ เคลือบเขียน

ขนาดสูง 8.9 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Legacy of Phra Ruang

ภาพที่ 400

หัวตุ๊กตาผู้ชายเจาะรูบนศีรษะ

เคลือบเขียนสี ขนาดสูง 5 ซม.

ข้างทรงเคลือบเขียนสี ขนาดสูง

8 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Legacy of Phra Ruang

ภาพที่ 401

รูปกบเจาะรูบนหลัง เคลือบสีเขียว

ขนาดสูง 15 ซม.

ที่มา : หนังสือ The Legacy of
Phra Ruang

ภาพที่ 402

รูปไก่เจาะรูบนหลัง เคลือบสีเขียว

ขนาดสูง 11.5 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
พระนคร

ภาพที่ 403

รูปหมูเจาะรูบนหลัง เคลือบสีเขียว

เขียนสีดำ ขนาดสูง 7 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

พระนคร

ภาพที่ 404

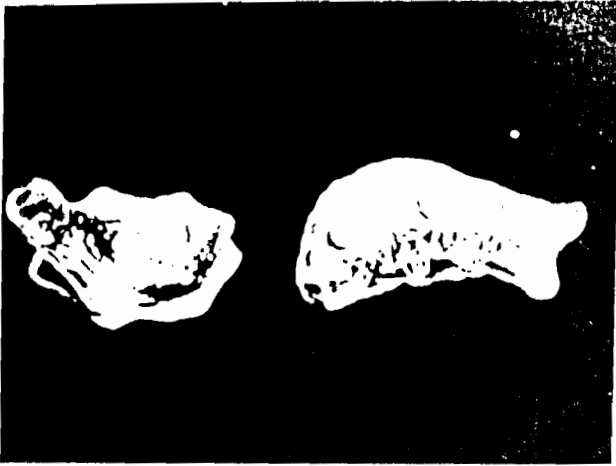

รูปหัวข้างเจาะรู

ขนาดสูง 8.6 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic

Wares of Siam.

ภาพที่ 405

นกหวีด ริมซ้าย รูปเต่า

ริมขวา รูปปลา ขนาดสูง

ริมซ้าย 5.7 ซม. ริมขวา

4 ซม.

ที่มา : หนังสือ Ceramic Wares
of Siam

ภาพที่ 406

นกหวีดรูปนก เกลือบสีเขียว

ขนาดสูง 5.5 ซม. ขาว 9 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

พระนคร

ภาพที่ 407

นทวครูปลิง

ที่มา : หนังสือศิลปะพื้นบ้านของไทย

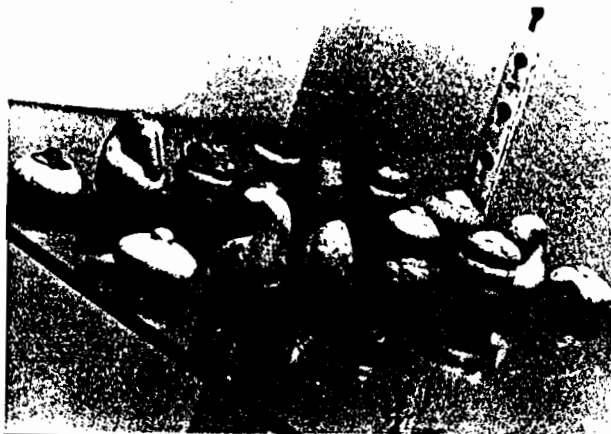
ภาพที่ 408

จุกบิศจวครูปเทวดาสวมหน้า เคลือบ

เขียนสี

ที่มา : หนังสือ The Legacy of Phra

Ruang

ภาพที่ 409

ตัวหมากรุกมี้า 3 ตัว

สูง 4.5 ซม.

ตัวหมากรุกเรือ 4 ตัว

สูง 2 ซม.

ตัวหมากรุกโคน 3 ตัว

สูง 4 ซม.

ตัวหมากรุกขุน 2 ตัว

สูง 4.5 ซม.

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

พระนคร

ภาพที่ 410

ตัวหมากรุกมี้า เคลือบสีเทาแก่

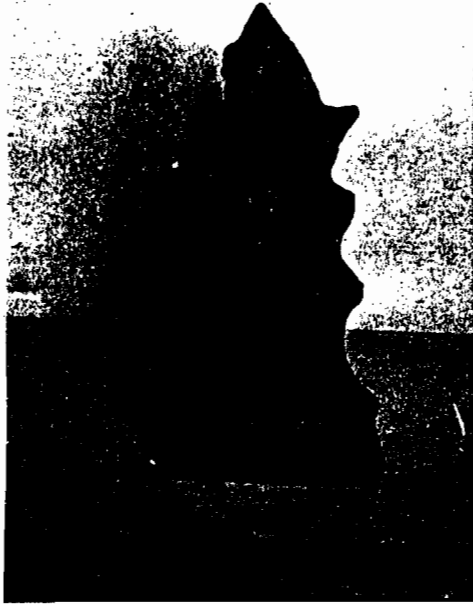
ขนาดสูง 5.5 ซม.

ที่มา : ได้จากการขุดแต่งเมืองศรีสีขนาลัย

พ.ศ. 2516 บริเวณพระราชวัง

ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ ณ พิพิธภัณฑ์-

สถานแห่งชาติ สวรรคตวรนายท

ภาพที่ 413

ตัวหมากรุก ดินเผาไม่ได้เคลือบ

ที่มา : ได้จากการขุดค้นและขุดแต่งกำแพง

เมืองเก่าสุโขทัย ปัจจุบันเก็บรักษา

ไว้ ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

รามคำแหง

ประวัติการศึกษา

นางสาววิษุตา วุฒาภิคม์

สำเร็จการศึกษาศิลปศาสตรบัณฑิต (โบราณคดี) จากมหาวิทยาลัยศิลปากร
เมื่อปีการศึกษา 2520

เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโทที่บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ภาควิชาโบราณคดี สาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ ปีการศึกษา 2522 ระหว่าง
ศึกษาได้รับทุนจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร และทุนของสำนักงานคณะกรรมการ
การวัฒนธรรมแห่งชาติ เพื่อสนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์